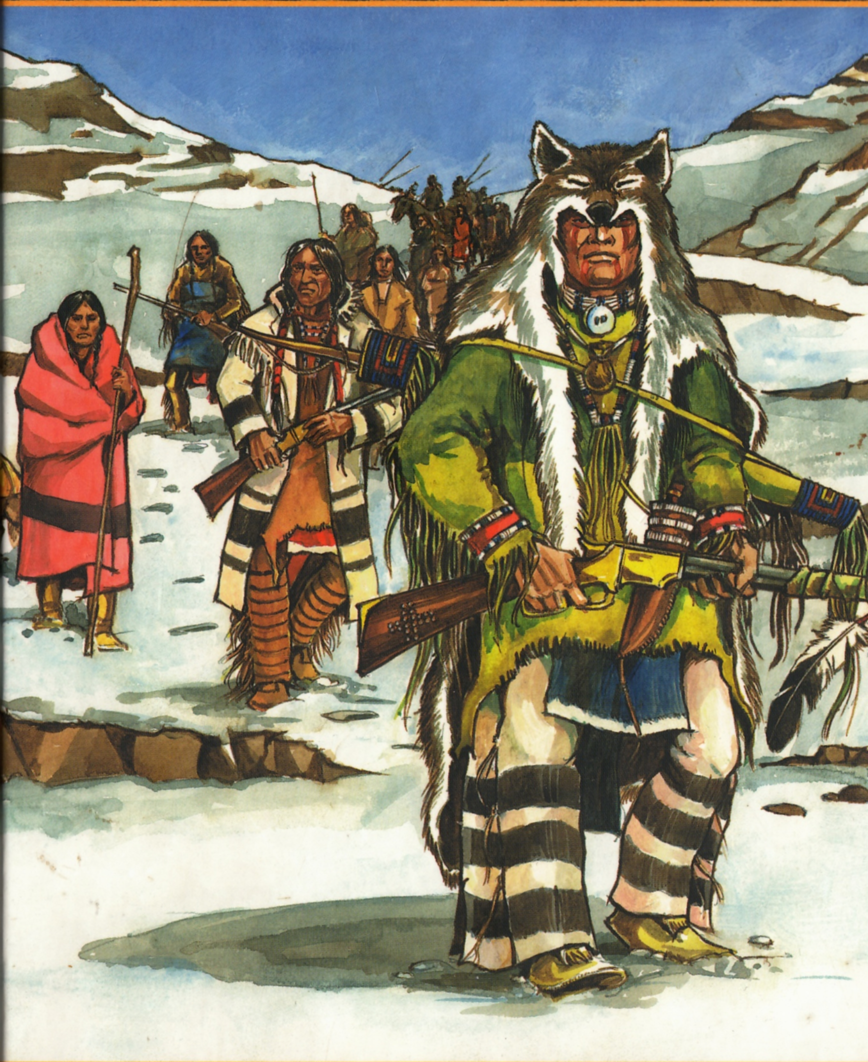
LISELOTTE WELSKOPF-HENRICH

DIDŽIOSIOS LOKĖS SŪNŪS

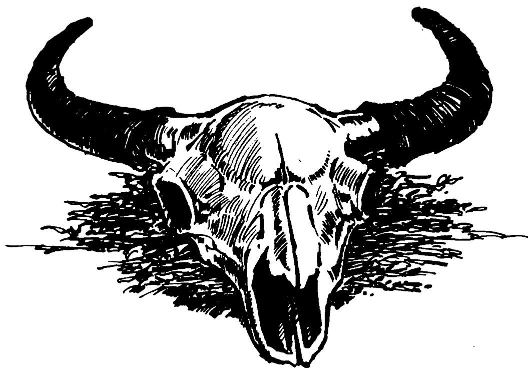
ANAPUS MISŪRIO

LISELOTTE WELSKOPF-HENRICH

DIDŽIOSIOS LOKĖS SŪNŪS

ANAPUS MISŪRIO

ROMANAS

Iš vokiečių kalbos vertė
ADOMAS DRUKTENIS

Alma littera

UDK 830-3
Ve-102

Liselotte Welskopf-Henrich
ÜBER DEN MISSOURI
Altberliner Verlag, Berlin • München

Serijos dailininkas *Gediminas Leonavičius*
Iliustravo *Arnoldas Pričinas*

Romanų ciklas DIDŽIOSIOS LOKĖS SŪNŪS:

ISBN 9955-08-840-0

BELAISVIS

Kalėdos ir saulės grąža jau praėjo. Dienos buvo ilgesnės negu naktys, bet šalčiai, gana vėlai spustelėję, vis dar nenorėjo trauktis, ir atšiaurių prerijų gyventojai dar tikėjosi sulauksią nemažai sniego. Blokhauzo stotyje prie Najobreros buvo tuščia ir nyku. Pitas, apsitūlojęs kailiniais, ėjo sargybą bokšte. Apačioje plytėjo banguotos prerijos, čia smėlėtos, čia apaugusios žema žole, šalimais tekėjo nusekusi upė pavasario ir rudens potvynių išgraužtais krantais, bet Pitas viso to beveik nė nematė, tik spoksojo įsmeigęs akis į tolį, kur sūkuriavo smėlio kruopelytės ir sniego kristaliukai. Taip bežiūrėdamas staiga prisiminė dieną, kai pirmą kartą atjojo į šį atramos punktą prerijose. Ir tada pagal kalendorių jau buvo pavasaris, bet ir tada dar siautėjo pūgos. Dabar Pitas prisipažino sau, kad per praėjusius metus ir Randalio forte prie Misūrio, ir čia, prie Najobreros, jis patyrė daugiau blogo negu gero. Todėl norėjo kuo greičiau mesti darbą čia ir persikelti į naujojo dakotų rezervato agentūrą. Gal ten pavyks geriau įsikurti. Rudoji Lapė, tas šilto ir šalto matęs sukčius, lyg ir kalbėjo, kad ten būsiąs visai kitas gyvenimas.

Tuo metu, kai Benosis Pitas ėjo sargybą, saugodamas jau kuris laikas niekieno nebeužpuldinėjamą blokhauzą, komendanto kambaryje sėdėjo kapitonas Antonis Ročas, taipogi paskendęs panašiose mintyse. Jis irgi troško kuo greičiau palikti Najobrerą; manydamas, jog puikiai įvykdė savo pareigas kare su indėnais, tikėjosi, kad vyresnybė perkels jį į kokią nors gerą įgulą toliau nuo šių vietų.

Antonis Ročas kaip paprastai vilkėjo gražiai gulinčią, švarutėlę uniformą. Jo veidas buvo lygus, nagai gerai prižiūrėti. Kapitonas atsilošė ir dar kartą pasidžiaugė, kad krėslas, kurį pasidirbdino, puikiai tinka jo figūrai. Dešinėje rankoje jis laikė atverstą užrašų knygutę, kairiąja išsiėmė iš burnos cigaretę ir pasilenkęs užspaudė ją peleninėje; paskui pasičiupo pieštuką, tačiau tas pasirodė jam pernelyg bukas, todėl padėjo į šalį ir susirado kitą.

Kapitonas jau buvo berašąs į knygutę naujas pastabas, bet tuo metu viesulas sudrebino aštriatvorę ir medinių pastatų sienas. Sutirtėjo lango stiklai. Ročas metė į langą piktą žvilgsnį ir su pieštuku bei užrašų knygute rankoje ėmė rikiuoti savo mintis.

„1877 metai. Balandžio dvidešimt pirmoji.

Pagaliau galime pasidžiaugti pergale. Priešiškai nusiteikę dakotai visiškai sumušti ir suvaryti į rezervatą“.

Įsigilinęs į savo mintis, Ročas išbraukė knygutėje vieną vietą – išbraukė tiesiu, gerai apskaičiuotu brūkšniu – ir vėl pridėjo pieštuką.

„Antrą išbrauksime Samiuelį Smitą, garbingąjį ir sąžiningąjį majorą, kuris dar mėgino užstoti tas raudonodes kiaules. Jis mirė ir galutinai užleido man savo vietą. Kelti jam bylą jau nebėra reikalo".

Antonis užbraukė antrą brūkšnį, pamažu, žiauriai, su pasimėgavimu. Jis dar gerai prisiminė, kaip velionis majoras peršovė jam dešinę ranką – dar ir šiandien tebėra randas. Ir štai dabar ši ranka gali išbraukti Samiuelio Smito vardą. Pieštukas vėl palietė popierių.

„Trečią išbrauksime Ketę Smit, majoro dukterį, buvusią mano sužadėtinę, buvusią malūnų savininkės ir našlės Betės Džonson turtų paveldėtoją, šiandien nebeturinčią jokių teisių į turtą, mano atstumtą, apskritai visiškai nebereikalingą. Artimiausia proga ji bus išsiųsta atgal prie Misūrio..." Ročas nubraukė nerūpestingą, ne visai tiesų brūkšnį.

„Ketvirtą..."

Antonis Ročas nespėjo baigti minties.

Kažkas atidarė laukujes komendanto kambario duris. Įsiveržęs vėjo gūsis išžarstė iš peleninės cigaretės pelenus ir sušiaušė pomada suteptus kapitono plaukus. Stambus vyriškis, nuo galvos iki kojų apsirengęs odiniais drabu-

žiais, įėjo į kambarį ir, įveikęs vėjo pasipriešinimą, šiaip taip vėl uždarė duris. Trankiais žingsniais jis priėjo prie rašomojo stalo ir nė nepasisveikinęs numetė Ročui ant stalo portfelį su skubiu paštu. Paskui sudribo ant suolo pasienyje, ištiesė kojas ir išsitraukė pypkę.

Kapitonui Ročui pašoko pyktis. Tačiau jis susitvardė, santūriai nupūtė nuo stalo pelenus ir, įbedęs akis į savo knygutę, vėl ėmė kalbėtis su savimi, tik dabar jau balsu, tartum to kito čia nė nebūtų.

– Ketvirtą išbrauksime tą belaisvį indsmeną! – Ir parodė pieštuku į dangtį grindyse. – Tas tipas ten apačioj paskelbė bado streiką ir jau visa savaitė nieko neima į burną.

Žmogus odiniais drabužiais užsidegė pypkę ir ėmė ją sūpuoti, nukoręs dešiniajame lūpų kamputyje, paskui susigavo musę, sutraiškė ją ir stipriu smakru kinktelėjo Ročui, kad tas liautųsi šnekėjęs, verčiau atplėštų laiškus.

Antonis Ročas, pats nežinodamas kodėl, paklausė to raginimo. Jis atsegė portfelį, pasiėmė nuo stalo peilį popieriui pjaustyti, labai rūpestingai atplėšė vokus ir išėmė laiškus. Atidžiai juos perskaitęs, suraukė nosį, vieną laišką ištiesė ant ąžuolinio stalo, o kitus vėl sulankstė. Jo blyškūs skruostai paraudo.

– Įsakymas paleisti! – sušnypštė Ročas, pabrėždamas paskutinį žodį.

Vyriškis odiniais drabužiais nykščiu parodė į rūsio dangtį.

– Paleisti? Ar tik ne tą, iš rūsio?!

Antonis Ročas piktai šyptelėjo.

– Ir šitą laišką man atneša ne kas kitas, o Rudoji Lapė!

Žmogus odiniais drabužiais pašoko nuo suolo, priėjo prie Ročo ir išspjovė pypkę ant ąžuolinio, gaisro kiek apdeginto stalo.

– Jeigu būčiau žinojęs, kas ten parašyta! Prakeikti skystapročiai, bukagalviai! Šitą... – jis vėl parodė nykščiu į rūsio dangtį, – ...šitą... paleisti?!

Ročas įsikando naują cigaretę. Jis buvo labai susinervinęs, ir jam tik iš trečio karto pavyko ją užsidegti.

– Juk tu Rudoji Lapė! Ko dabar klyki kaip žinduklis!

Bet Rudoji Lapė nesiliovė plyšojęs.

– Kvaili per visą pilvą tie miesto ponai! Sėdi prie savo rašomųjų stalų ir nežino, ką daro! Kas jau kas, o aš pažįstu prerijas ir tą vaikėzą ten, apačioje: nuo jo kulkos ir peilio niekur nepasislėpsi, tai medžiotojo instinktas, vado išdidumas ir kerštas, kerštas viename asmenyje!

Rudoji Lapė trenkė koja į grindis.

Su pasitenkinimu žiūrėdamas, kaip siunta Rudoji Lapė, Antonis Ročas kiek apsiramino. Jis prabilo lėtai, pabrėždamas kiekvieną žodį:

– Tai tu nudaigojai jo senį, ne aš.

– Tačiau tu, Antoni Ročai, liepei jį suimti, kai atjojo su mumis tartis. Jeigu tas vaikėzas dar kartą išeis į laisvę, naktimis tau sapnuosis ilgas jo peilis, Antoni!

Ročas sukluso.

– Užtektinai turėjai laiko padaryti jam galą! – Jis nukrėtė pelenus ir vėl susitvardė. – Įsakymas yra įsakymas... aš jį įvykdysiu. Visa kita... tavo reikalas.

– Deja, ne tik mano, bet ir jo. – Rudoji Lapė vėl pamėgino sugauti musę, tačiau ši paspruko. – Pažiūrėsim. Viena aišku, Antoni Ročai: tu neleisi, kad tas vaikėzas gyvas išeitų iš rūsio. Supratai?

Rudoji Lapė vėl pasiėmė pypkę.

Ročas kiek virpančiais pirštais sukiojo pieštuką.

– Elkis kaip pridera, prerijų vilke. Aš dar esu kapitonas, o tu – niekas. Mūsų pokalbis baigtas. O dabar pašauk Tobiją.

Rudoji Lapė nepatenkintas papūtė lūpas.

– Gerai, bet žinok, paskutinį kartą mane siuntinėji! Karas su indėnais baigėsi, ir aš metu žvalgo darbą. Rezervate reikalingas geras vertėjas, kuris mokėtų dakotų kalba susišnekėti su Šėlstančiu Žirgu ir jo žmonėmis, o jeigu kada reikės, galėtų pašaudyti. Aš išeinu ir pasiimu su savimi Benosį Pitą. Lik sveikas, Antoni, lindėk savo būdoje, apsuptoje aštriatvore!

Rudoji Lapė iškratė pypkės pelenus tiesiai ant stalo. Jo rudi plaukai ant sprando pasišiaušė kaip įerzinto šuns. Jis išėjo iš kambario ir užtrenkė duris.

Ročas vėl liko vienas. Jis atsistojo ir ėmė vaikštinėti po kambarį. Jį nervino netvarkingai pažerti ant stalo pypkės pelenai. Tačiau paimti ir nupūsti šitokią krūvą neleido orumas. Ak tas įžūlus niekšas! Ir dar šitas nelemtas laiškas! Apskritai neaišku, kaip buvo galima rašyti tokį laišką! Ročas pasikliovė savo vyresnybės palankumu; jis tikėjosi ir toliau greitai kilti karjeros laiptais.

Kapitonas sugrįžo prie stalo, išskleidė kitus du laiškus, kuriuos prieš tai buvo sulankstęs, ir paėmęs vieną už kampo, ėmė tąsyti lyg kokią negyvą pelę už uodegos.

Apie paaukštinimą šiame laiške nebuvo nė žodžio, perkeliamas tik į agentūrą... „svarbesni uždaviniai"... vėl į tas prasmirdusias prerijas pas prakeiktus indėnus!..

Ročas įkišo abu laiškus į voką. Reikės gerai išsiaiškinti, kaip čia iš tikrųjų yra. Trečias laiškas buvo ne iš Vašingtono ir rašytas ne tiesioginių kapitono viršininkų, o Randalio forto komendanto, kuris norėjo atkreipti Ročo dėmesį į kažkokio pono Moriso intrigas. Gal vis dėlto, aiškiau informavus atitinkamas įstaigas,

dar galima būtų šiek tiek pakeisti tuos gana netikėtus ir nemalonius įsakymus bei nutarimus.

Bet kodėl neateina Tobijas?

Antonis Ročas paskambino varpeliu, stovinčiu ant apanglėjusio stalo nuo tų laikų, kai komendantas buvo Smitas. Varpelis nenukentėjo nei per kovas, nei per gaisrą, liko toks pat dailus ir tvirtas kaip pats kapitonas, ir kiekvienoje rankoje skambėjo pageidaujamu tonu.

Įėjo Tobijas. Šis indėnų žvalgas, kapitono akimis žiūrint, buvo praėjusių laikų rekvizitas, bet ir taikos dienomis šen bei ten reikalingas – visada paslaugus, ne plepys. Ročas priprato prie jo ir dažnai pakišdavo kokį dolerį, stengdamasis užsitikrinti visišką indėno ištikimybę ir norėdamas pigiai pasirodyti esąs didelis ponas.

Kapitonas atsisėdo, užsidegė trečią cigaretę, gražiais ratiliukais išleido dūmus ir vėl atsilošė krėsle.

– Tobijau! Koks idiotas vėl išplepėjo apie tą prakeiktą vaikėzą mūsų rūsyje?

– Tai iš tikrųjų galėjo padaryti tik idiotas, kapitone.

– Kas per vienas tas ponas Morisas?

– Toks pakvaišęs dailininkas, kapitone, jis visada piešdavo indėnus.

– Tas kvaiša kišasi ten, kur nereikia. Ar jis yra piešęs ir šito Hario Tokei Ito portretą?

– Gal piešė, kapitone, o gal ir ne. Nežinau.

– Atėjo įsakymas paleisti tą raudonodę kiaulę iš rūsio. Pašauk man felčerį!

– Klausau, kapitone!

– O po pusvalandžio panelę Ketę Smit.

– Klausau, kapitone.

Tobijas, kaip buvo įsakyta, atvedė felčerį. Kapitonas Ročas nemėgo šio žmogaus, nes, jo nuomone, praėjusį pavasarį jis labai negrabiai gydė peršautą jo ranką. Bet dabar kaip tik toks nevykėlis ir buvo reikalingas.

– Noriu žinoti jūsų nuomonę apie mūsų belaisvio sveikatą, – pareiškė jaunasis komendantas felčeriui. – Tobijau, pakelk dangtį, nuleisk kopėčias ir nešdinkis sau!

– Kur raktas, kapitone?

– Raktas... ak taip! – Ročas mostelėjo ranka į sieninę spintelę. – Ten! Atidaryk... taip... kairėje, mažoje dėžutėje. Radai?

Tobijas surado mažą raktelį. Po to nepavykusio mėginimo išlaisvinti kalinį rūsys po komendanto kambariu buvo labai saugomas. Ročo įsakymu buvo užmūryta anga į kiemo pusę. Dangtis apkaustytas geležiniais vyriais ir užrakintas kabamąja spyna. Dabar Tobijas atrakino spynas ir pakėlė sunkų dangtį. Paskui nuleido kopėčias ir pasitraukė, kaip buvo įsakyta.

Ročas atsistojo.

Felčeris, barzdotas vyras, pirmas ėmė leistis kopėčiomis į rūsį. Ročas sekė iš paskos, stengdamasis nesusitepti švarutėlės uniformos.

Nusileidęs į rūsį ir apsipratęs su tamsa, kapitonas įsmeigė akis į indėną.

Dakotas stovėjo kiek pakreipęs galvą į angą, pro kurią iš kiemo krito melsvos šviesos ruoželis, abiem vyrams atsukęs nugarą...

Felčeris Votsonas priėjo prie indėno. Dakotas buvo visa galva aukštesnis už abu lankytojus. Jis tebenešiojo tuos pačius drabužius, su kuriais buvo suimtas, – gausiai išsiuvinėtą švarką, diržą, ledžingus ir mokasinus. Jo plaukai ir odiniai drabužiai buvo baisiai dulkini ir ištepti krauju, dabar jau išdžiūvusiu ir suskretusiu. Rankos surištos už nugaros, šlaunys apjuostos grandine, o kojos surakintos taip, kad galėtų vaikščioti tik mažyčiais žingsniukais. Felčeris atsistebėti negalėjo, kad šitaip sukaustytas žmogus ligi šiol tebėra gyvas. Juk turėjo sutrikti medžiagų ir kraujo apykaita, dieną naktį kankinti skausmai, pykinimas, svaigulys.

– Ei! – pašaukė indėną Ročas.

Jaunasis vadas neatsiliepė. Stovėjo sau kaip stovėjęs – sustingęs lyg pagautas erelis.

Votsonas davė Ročui ženklą nesivarginti be reikalo. Jis nusmaukė belaisviui nuo pečių švarką ir pažvelgė į

susibaigusį veidą, kaulėtas rankas ir visiškai išdžiūvusį kūną. Paskui paklausė krūtinę, nugarą ir pajuto, kad belaisvis dega karščiu. Širdis plakė smarkiai ir nelygiai, plaučiai sunkiai gaudė orą.

– Prasideda pleuritas ir plaučių uždegimas, na ir atitinkama temperatūra, – pranešė kapitonui felčeris. – Be to, sunkus bronchitas. O gal jau ir džiova, bet tiksliai galėčiau pasakyti tik papildomai apžiūrėjęs ligonį.

– Dėkoju! Kol kas ir to užtenka. Ar gresia pavojus gyvybei?

– Jeigu tuoj pat nenuimsime grandinių ir neperkelsime iš rūsio, indėnas ilgai netvers.

– Aš prašau jus ne patarti, o nustatyti diagnozę.

Tačiau Votsonas nekreipė dėmesio į šią pastabą.

– Indėnas, atrodo, seniai nematęs nė lašo vandens. Kodėl jam neduoda atsigerti?

– Įsakysiu ateityje to nepamiršti.

– Ir apšvarinti čia galėtų. Jau vien tie nešvarumai – tikra kankynė.

– Indėnai mėgsta nešvarą. Nepamirškit, Votsonai, kad mes čia laikome uždarę ne garbingą vadą, o pabėgusį žvalgą ir niekingą žudiką. Jis žudė iš pasalų ne tik eilinius karius, bet ir karininkus, todėl greita mirtis jam būtų per lengva bausmė.

– Buvo karas.

– Maištas – norėjote pasakyti! Patarčiau jums, Votsonai, išmesti iš galvos neteisingas velionio atsargos majoro Smito pažiūras. Priešingu atveju galite susilaukti nemalonumų!

Ročas buvo labai nepatenkintas felčerio elgesiu ir daugiau su juo nebesileido į kalbas. Jis pirmas užlipo kopėčiomis aukštyn. Felčeris užkopė iš paskos, ištraukė kopėčias ir uždarė dangtį. Ročas vėl padėjo raktą į dėžutę sieninėje spintoje.

Felčeris, netaręs daugiau nė žodžio, išėjo iš kambario. Kapitonas atsisėdo į savo krėslą ir tik dabar pamatė priešais Ketę Smit. Mergina stovėjo atsirėmusi į sieną. Ročas buvo visai užmiršęs, kad liepė Tobijui ją pakviesti.

– A, panelė Smit!

Ketės veidas buvo išblyškęs, rankose, rodos, nė lašo kraujo. Ji vilkėjo paprastais juodais drabužiais – dar tebenešiojo gedulą po tėvo mirties.

– Jūs truputį per anksti atėjote, panele Smit... Mes ką tik apžiūrėjome belaisvį, dėl kurio kadaise taip sielojosi jūsų tėtušis.

Ketė nieko neatsakė. Ji laukė.

– Panele Smit, mūsų kalba bus trumpa. Sėskitės! – Dabar Ročas kalbėjo lyg koks mokytojas su mokinuke.

Ketė nė nekrustelėjo, lyg būtų nenugirdusi kvietimo sėstis.

Ročas sukiojo cigaretę tarp pageltusių pirštų. Iš tolo, truputį nedrąsiai jis pradėjo aiškinti:

– Jūs suprantate...

– Žinoma, – Ketė ramiai ištarė šį žodį. Neatrodė, kad ji jaudintųsi, kalbėdama su savo buvusiu sužadėtiniu.

Ročas stebėjo merginą su panieka ir jam būdingu įžūlumu.

– Jūs suprantate...

– Aš jau prieš metus supratau, Ročai, kad jūs niekšas. Per jūsų intrigas žuvo mano tėvas. – Ketė kalbėjo ramiai, paprastai. – Šiandien aš taip pat žinau, kad jūs mažas... labai vidutiniškas niekšelis. Aš išeinu.

Žodis „vidutiniškas“ pataikė Ročui į jautrią vietą. Ir jis rėžė atgal:

– Puiku! Dėl kelionės aš jau pasirūpinau. Po poros savaičių būkite pasiruošusi. Palikimo ar kitokio aprūpinimo jums, kaip Smito dukteriai, nėra ko tikėtis. Galbūt galėsite dirbti skalbėja arba rasite kokį kitą sau tinkamą užsiėmimą...

– Jūsų paslaugų man nereikia, kapitone.

Mergina nusisuko nuo Ročo ir dar kartą apsidairė po kambarį, kur praėjusį pavasarį buvo niekšiškai

suimtas indėnų pasiuntinys ir kur jos tėvas, majoras Samiuelis Smitas, paskutinį kartą griežtai susikirto su Rudąja Lape, Antoniu Ročų ir jo globėju pulkininku Džekmanu.

Tada šiame apytuščiame kambaryje dar nebuvo krėslo. Ročas liepė vienoje ąžuolinio stalo pusėje išardyti suolą, kad galėtų ten pasistatyti krėslą. Visame forte jautėsi Ročo šeimininkavimo pėdsakai, net oras, rodos, buvo užnuodytas jo alsavimo. Mergina išėjo iš kambario.

Audra jau nebe taip siautėjo. Ketė užsigobė ant galvos šalį ir nuėjo per kiemą prie didžiųjų aštriatvorės vartų. Sargybiniai be niekur nieko ją praleido. Jie žinojo, kad Ketė kiekvieną dieną eina anapus tvoros aplankyti tėvo kapo.

Ji nuėjo ten ir šiandien. Tai buvo paprastas, kuklus kapas – be gėlių, be vainiko. Mergina sustojo prie medinio kryžiaus. Ant jos pečių, ant galvos baltavo kelios snaigės. Paskendusi prisiminimuose apie tėvą, ji žiūrėjo į tolį ir nieko aplink nematė.

Kai netikėtai pasirodė Tobijas, ji krūptelėjo ir staiga pajuto, kad jos rankos kaip ledinės ir visas kūnas pašiurpęs nuo šalčio.

– Grįžkite į fortą, mis Kete. – Žvalgas kalbėjo su ja kaip vyresnysis brolis su seserim. – Pasakysiu jums

svarbią naujieną. Vakare užeisiu pas jus. Jūs turite mums padėti.

– Gerai, Tobijau.

Ketė vėl grįžo į fortą ir užsidarė savo kambaryje. Tai buvo tas pats kambarys, kuriame mirė jos tėvas. Ji paėmė į rankas siuvinį. Reikia dar šį bei tą pasitvarkyti, jeigu jau ruošiasi visam laikui iš čia iškeliauti.

Šiek tiek padirbėjusi, Ketė pavargo, tad padėjo siuvinį į šalį ir užsižiūrėjo į paveikslą, kuriame buvo nupiešusi tėvo kapą. Paskui išsitraukė gerai paslėptą laišką. Rašysena buvo negrabi, bet aiški. Tas laiškas buvo Adamo, kuris užstojo Samiuelį Smitą ir norėjo išlaisvinti išdavikiškai suimtą indėną. Paskui kartu su savo bičiuliais Tomu ir Teo turėjo bėgti nuo Ročo. Laiške buvo rašoma, kad Ketė lauktų tolesnių žinių. Adamas sakėsi padėsiąs, kai tik ji apleis fortą.

Laiškas buvo rašytas prieš kelis mėnesius. Tobijas tada slapta perdavė jį Ketei. Kažin ar ir dabar Adamas apie ją tebegalvoja?

Mergina susirado kitą darbą. Belaukiant labai prailgo diena. Pagaliau šiaip taip atėjo vakaras. Iš apniukusio dangaus į sutemų gaubiamą žemę dar krito dulsvai mirguliuojančios pavienės snaigės. Ketė girdėjo, kaip įgula ėjo valgyti, nugirdo keletą žodžių ir šūksnių, nuaidėjo kažkieno sunkūs žingsniai, paskui viskas nu-

tilo. Mergina nedegė lempos, laukė Tobijo tamsiame kambaryje.

Galiausiai durys prasivėrė, ir į kambarį be garso įslinko Tobijas. Jis prigludo prie sienos atokiau nuo lango. Ketė užtraukė užuolaidą.

– Ką sakė Votsonas dėl dakoto? – paklausė Tobijas. – Jūs turėjote viską girdėti. Rūsio anga buvo atvira. Jūs jau buvote komendanto kambaryje, kai Ročas su Votsonu apžiūrinėjo belaisvį rūsyje.

– Gali manęs neįkalbinėti, Tobijau. Aš pasakysiu tau, ką girdėjau. Ir kodėl turėčiau nuo tavęs slėpti? Jeigu Tokei Ito ir toliau liks surakintas rūsyje, jo dienos suskaitytos. Dabar jie žada duoti jam bent atsigerti.

– Yra atėjęs įsakymas jį paleisti. Tai iškovojo Morisas, dailininkas. Jis pažinojo Tokei Ito dar vaiką, kai šis gyveno savo tėvo palapinėje. Ročas žada pasiųsti raštą ir pasitikrinti, ar čia nėra kokios klaidos. Taip jis nori laimėti laiko, kad galėtų paskleisti melagingas žinias. Aš esu pasiuntinys ir pažįstu baltuosius. Įsakymas yra įsakymas, ir to, kas parašyta juodu ant balto, jie niekada neatšauks. Jie patvirtins, kad įsakymas paleisti yra teisingas, ir Ročas gaus pylos, kad neįvykdė jo laiku.

– Bet ligi tol Tokei Ito numirs.

– Indėnas miršta tik tada, kai nori mirti. Kete, jūsų tėvas garantavo Tokei Ito, kad po derybų jis galės laisvas

išjoti iš šio forto. Jūs privalote pasakyti Tokei Ito, kad yra atėjęs įsakymas jį paleisti. Tada jis vėl pajus norą gyventi.

– Aš privalau jam tai pasakyti?

– Taip. Jūs! Jūs vienintelė turite antrąjį komendanto kambario raktą. Be abejo, radote jį tarp tėvo daiktų.

– Taip. Radau. Galiu jį tau atiduoti.

– Ne. Man reikia joti su Ročo laišku į Randalį. Mano mustangas jau stovi kieme. Ir taip daug laiko sugaišau – norėjau pirma su jumis pakalbėti. Nueikite naktį į komendanto kambarį ir nusileiskite į rūsį. Raktas nuo dangčio sieninėje spintelėje – jūs juk matėte. Jeigu kas užklups, pasakykite, kad jus persekioja tėvo dvasia, ji ir atvedė jus čionai. Niekas jūsų nebaus, jeigu kas ir nepasisektų. Blogiausiu atveju išsiųs iš forto, ir viskas, o šito jūs ir taip neišvengsite. Nukentėti gali tik belaisvis, todėl turite būti labai atsargi. Ročas tik ir ieško dingsties nužudyti dakotą, kol jis dar tebėra jo rankose.

– Tobijau! Ne tik Ročas miega kambaryje viršum rūsio. Komendanto kambaryje dar budi sargybinis!

– Bet šiąnakt jo nebus. Aš tam vyrukui pranešiau, kad šiąnakt jis ten nesimaišytų. Sakiau, šitaip pageidauja Ročas – nori prieš jums išvykstant naktį pasimatyti su jumis savo kambaryje.

– Tobijau! Tu iš proto išsikraustei!

– Komendanto kambarys šiąnakt bus tuščias! Galite būti tikra. Jūs turite antrąjį raktą. Niekas jūsų nesulaikys.

Žvalgas negalėjo žinoti, kas dedasi Ketės širdyje, tamsoje jis nematė jos veido.

– Ką gi, sutinku, – tarė ji pagaliau. – Jeigu būtų gyvas mano tėvas, jis irgi tam pritartų.

– Gerai.

Bet Tobijas dar nėjo. Jis ištraukė laišką ir padavė Ketei.

– Jaunasis Adamas laukia, kada jūs paliksite fortą, – tarė jis. – Jis ims jus už žmoną, jeigu sutiksite persikelti kartu su juo į Kanadą. Adamas – doras žmogus. Pasitikėkite juo ir atidžiai perskaitykite laišką. Jūs juk pažįstate Adamą. Jis visada buvo už jūsų tėvą.

– Tikra tiesa, Tobijau. – Ketė atsiduso. – Ar tu dar sutiksi Adamą?

– Galiu perduoti jam jūsų atsakymą.

Kai Ročas ir felčeris uždarė rūsio angą, belaisvis sujudėjo. Jis paliko vietą, iš kur galėjo matyti angą, ir vėl atsistojo prie sienos. Grandinės sužvangėjo. Jam buvo bjauru gultis ant nešvarios aslos, todėl atsirėmė į sieną, pasiruošęs stačias praleisti naktį, kaip buvo pripratęs daryti gresiant pavojams prerijose. Bet dabar šitaip

stovėti buvo sunkiau negu pirma. Netekęs daug jėgų, jis vos laikėsi ant kojų.

Lauke dejavo ir kaukė vėjas.

Tamsoje kažkas pleveno ir blizgėjo. Kelios paklydusios snaigės įskriejo pro angą ir pamažu nusileido į rūsį. Belaisvis lydėjo jas akimis, kol jos ištirpo, nukritusios ant žemės.

Nors indėnas buvo visai nusilpęs, tačiau nemiegojo. Nukarusiais pečiais stovėjo atsišliejęs į sieną ir pusiausnūda leidosi nešamas minčių ir karštligiškų vaizdų srauto. Galvojo apie savo palapinę, apie motiną ir seserį. Galvojo apie savo mustangą ir plačiąsias prerijas. Galvojo apie savo draugus, bet nesitikėjo jų daugiau pamatyti. Belaisvis girdėjo, kad jo gentis sumušta, išvaryta iš gimtųjų vietų ir visiškai pavergta. Visa tai piktdžiugiaudamas pranešė jam sargas. Jis girdėjo, kad ir pats jau yra pasiligojęs ir neilgai bepatrauks. Kai prieš kelias dienas belaisvis liovėsi valgęs, nes nuo grandinių svorio visiškai sutriko jo vidaus organų veikla, ir kai nė žodžiu neužsiminė, kad jam duotų atsigerti vandens, tada ir pats patikėjo, kad jo gyvenimas baigtas ir kad jis ne tik dedasi abejingas jį supančiai priešiškai aplinkai, bet dabar jau iš tikrųjų nebesirūpina, kas bus toliau. Bet kai atėjo Ročas su felčeriu, kalinys įsitikino, kad dar ne viskas jame miręs, kad kažkas yra dar gyva, ir

tai jam pačiam buvo naujiena. Barzdotajam felčeriui jis apskritai nejautė jokio priešiškumo. Tačiau kai šis, kapitono Ročo palieptas, ėmė jį apžiūrinėti, belaisvis būtų įmanęs užmušti Antonį Ročą. Vadinasi, indėnas dar nebuvo visiškai palaužtas, jei kapitono Ročo balsas jį taip siutino.

Kai praėjo pirmosios nakties valandos, belaisvis pajuto, kad šiąnakt viršuje kažkas ne taip kaip visada. Ročas anksti nuėjo gulti; dakotas girdėjo, kaip subildėjo jo žingsniai ir girgžtelėjo durys; šitie garsai jam buvo gerai pažįstami. Kapitonas pradėjo knarkti, ir belaisvis vargais negalais užkando kosulį, nes viršuje išgirdo kažką įtartina ir norėjo gerai įsiklausyti. Sargybinis, kuris kiekvieną naktį budėdavo komendanto kambaryje, taip pat išėjo. Dakotas girdėjo, kaip jis uždarė duris. Slinko laikas, o sargybinis vis negrįžo.

Belaisviui kilo įtarimas, kuris, tiesą sakant, neapleido jo nei dieną, nei naktį. Jis manė, kad Ročas ruošiasi jį nužudyti, ir kiekvienu momentu laukė žudiko. Kodėl dabar išėjo sargybinis? Gal komendantas tyčia jį išsiuntė, kad paskui galėtų pasakyti, jog viskas atsitiko be jo žinios?

Galėjo būti jau apie vidurnaktį. Ročas vis dar tebeknarkė. Durys į komendanto kambarį vėl prasivėrė. Kažkas įėjo vidun ir uždarė duris. Pasigirdo žingsniai,

lengvi, atsargūs. Ne, čia ne sargybinis. Sugirgždėjo lenta. Paskui ir vėl viskas nutilo, lyg kažkas būtų bijojęs išsiduoti.

Dakotas pajudino galvą. Savaites ir mėnesius kamuojamas skausmų, jis pasidarė nebe toks pastabus, tačiau šią akimirką sukaupė visą valią ir įsiklausė – pasigirdo kitas atsargus žingsnis.

Belaisvio būgštavimai išsisklaidė, nuotaika pagerėjo. Jeigu žudikas kapitono pavedimu ruoštųsi jį pribaigti, kam tada būtų reikalingas toks atsargumas. Dakotui vėl pabudo viltys, kurias jau seniai buvo palaidojęs.

Kas ten viršuje? Ko jam reikia? Ar pakels rūsio dangtį?

Viršuje buvo girdėti krebždesys. Dangtis truputėlį pakilo, bet tuoj ir vėl nusileido, lyg būtų per sunkus silpnoms rankoms, paskui dar sykį pajudėjo ir atsivožė visai. Belaisvis stovėjo kiek atokiau nuo angos ir negalėjo pažvelgti, kas dedasi viršuje, tik išgirdo, kaip subarškėjo kopėčios, o paskui pamatė, kaip jos pamažu nusileido į rūsį. Pasirodė dvi mažos kojos ilgais jojimo batais, atsargiai, pakopa po pakopos besileidžiančios žemyn.

Rūsio tamsą praskaidrino blausi mėnulio šviesa, ir dakotas pamatė merginą. Ji nusileido į rūsį, apsidairė ir priėjo prie belaisvio.

– Tu mane pažįsti, Tokei Ito, – tarė ji paprastai. – Aš – Ketė, Samiuelio Smito duktė. Mano tėvas mirė. Aš taip pat iš čia išvykstu. Tobijas man pavedė prieš tai tau kai ką pasakyti.

– Taip? – Tai buvo daugiau lūpų krustelėjimas negu garsas.

– Karas pasibaigė. Atėjo įsakymas tave paleisti. Ne vėliau kaip po dviejų savaičių Ročas gaus į savo užklausimą atsakymą, kad įsakymas turi būti įvykdytas. Jį parneš Tobijas. Tu būsi laisvas.

Žodis „laisvas" nuskambėjo kaliniui kaip kovos šūksnis, kurį išgirdęs vyras pašoka iš miegų. Vadas kaipmat atgavo valios stiprybę ir, neleisdamas pasireikšti jausmams, sutelkė visas savo mintis. Jis turi išklausinėti, gali išklausinėti. Tai buvo pirmasis jo ginklas, kurio dabar galėjo stvertis.

– Kaip baigėsi karas?

– Jūsų pralaimėjimu, vade. Tiesa, iš pradžių jūs laimėjote stambių pergalių. Jūsų vadai Sėdintis Jautis ir Šėlstantis Žirgas sumušė generolo Kusterio kariuomenę, žuvo ir pats Kusteris. Liko gyvas tik vienas vienintelis skautas ir vienas mulas. Jūs nugalėjote ir generolus Kruką, Bentiną ir Reno, jie buvo priversti trauktis. Bet paskui jūsų vyrams baigėsi šaudmenys. Jie turėjo sudėti ginklus.

– Kur Rudoji Lapė?

– Išjojo į agentūrą. Dirbs ten vertėju.

– Kaip sekasi Adamui?

– Jis pabėgo, kai jie aptiko pas tave jo dildę. Žada keltis į Kanadą. Nebenori likti valstijose, kur buvo nužudytas jo tėvas.

– Nužudytas tėvas? Kaipgi tai atsitiko?

– Senukas negalėjo ir nenorėjo antrą kartą mokėti už žemę, kurią nupirko iš dakotų ir pavertė dirbamais laukais. Todėl jie atėmė iš jo fermą. Jis sakė, kad tai neteisybė. Kai buvo išvaryti dakotai ir atėjo Ilgieji Peiliai, senis pakėlė prieš juos ginklą. Paskui pabėgo. Jie pagavo jį ir pagal savo paprotį apipylė karšta derva, paskui plunksnomis ir pjudė, kol žmogus krito negyvas. Baltieji irgi moka kankinti.

– Žinau. O iš ko gi Adamas mano gyventi Kanadoje?

– Žada iš kailių bendrovės pasiskolinti spąstus ir kartu su Tomu ir Teo gaudyti bebrus. Jeigu pavyks vėl gauti žemės, augins gyvulius ir versis žemdirbyste. Jo likimas panašus į raudonodžių – stumdomas iš vietos į vietą ir nelaikomas visateisiu žmogumi.

– Bet vis dėlto jis nenori būti indėnu. Kartą jis man tai sakė.

Ketė pagalvojo.

– Adamo oda balta, o akys mėlynos, tačiau šiandien jis būtų jūsų brolis, jeigu galėtų kartu su jumis gyventi. Bet negali. Į rezervatą mums, baltiesiems, nevalia kelti kojos.

– Ar jis dar tebėra kur netoliese?

– Taip. Kartu su Teo ir Tomu laukia manęs.

– Adamas kalbėjo tokius žodžius kaip dabar tu man, bet vis dėlto jis mus niekino, kad neauginame gyvulių ir nedirbame žemės.

– Jūs šito išmoktumėte, – atsakė Ketė. – Adamas šiandien mielai jus pamokytų, jeigu tik kas jam leistų.

Kieme pasigirdo žingsniai. Mergina pasitraukė atgal prie kopėčių. Žingsniai nutolo.

– Dabar eik! – paragino Ketę belaisvis. – Tavęs niekas neturi pastebėti. Tu ir taip parodei didelę drąsą.

– Einu. Tu esi mūsų brolis. Kai būsi laisvas, atvyk į Kanadą. Ten tavęs niekas nepersekios. Mes būsime pasienyje netoli miškingųjų kalnų.

– Pasakyk Tobijui: aš stengsiuosi išlikti gyvas. Hau... O dabar eik.

– Lik sveikas!

Ketė greitai užlipo kopėčiomis ir ištraukė jas iš rūsio. Tada nuleido dangtį. Belaisvio ausis pasiekė jos lengvi, atsargūs žingsniai. Galiausiai jis išgirdo, kaip ji atidarė ir vėl uždarė laukujes duris. Paskui viskas nutilo.

Dakotas įsidėjo galvon, ką jam sakė Ketė Smit. Dabar jam tik dvidešimt ketveri metai, ir štai prieš akis vėl iškilo uždavinys.

Nuo šios dienos jis pradeda kovoti, kad ištvertų dar dvi savaites, nepalūžtų per tas dienas ir naktis, kol Ročas turės jį paleisti.

Belaisvis įtempė raumenis, kad ne taip spaustų grandinės. Valgė dabar net per jėgą, kad tik sargas vėl nenustotų davęs vandens. Geležinėmis valios pastangomis reguliariai kaitaliojo budėjimo ir miego valandas.

Po poros savaičių, vieną niūrią popietę, nerangusis sargas atėjo pas belaisvį anksčiau negu paprastai. Vakarieniauti dar buvo ne laikas, be to, jis nieko su savimi neatsinešė. Atsistojęs priešais dakotą, išsitraukė iš kišenės du raktus ir parodė belaisviui.

– Tau reikia eiti pas komendantą, – tarė jis, – pas kapitoną Ročą. Tik, žiūrėk, elkis padoriai. Nuo to priklausys tavo tolesnis likimas.

Jis atrakino grandines ir nuėmė nuo kojų pančius. Dakotas neparodė, kokį pajuto palengvėjimą.

– Šitaip, – tarė nerangėlis ir išsitraukė pistoletą, – dabar marš, lipk kopėčiomis. Tik nesugalvok kokių kvailysčių. Ten viršuje jau laukia keli vyrai, jie tave priims.

Dakotas be žodžių pakluso. Jis bijojo, kad priešai neapkaltintų jo mėginimu pabėgti ir nenušautų. Bet neklausyti jų įsakymų taip pat negalėjo – tada jie nušautų jį kaip tik dėl to.

Įėjęs į komendanto kambarį, jis pamatė prie rašomojo stalo sėdintį Ročą. Keturi dragūnai su pistoletais rankose saugojo kapitoną, kad paleistas belaisvis iš neapykantos ir nevilties jam ko nepadarytų. Kapitonas kaip paprastai sėdėjo atsilošęs ir laikė tarp gelsvų pirštų cigaretę. Jo veide galėjai išskaityti viską, ką jaučia triumfo akimirką piktas, karjeros trokštantis žmogus. Kai indėnas krauju suskretusiais, dulkėtais drabužiais sustojo priešais, Ročas suraukė nosį.

– Ko čia atvedei man tą berną tokį suskretusį ir pasmirdusį! – suurzgė jis ant sargo. – Galėjai pirma bent užpilti vieną kitą rėčką vandens. Dabar jau tiek to, – pridūrė, – pasistengsime kuo greičiau baigti su juo šneką.

Kapitonas žiūrėjo į dakotą kaip į turguje deramą gyvulį.

– Atrodo, tu smarkiai pasiligojai, džiova ar kažkas panašaus, – tarė jis, neslėpdamas pasitenkinimo. – Felčeris, šiaip ar taip, įtaria džiovą. Vašingtone nebeliko jokios abejonės, kad tave reikia paleisti, jeigu atėjai į protą ir pasirašysi sutinkąs gražiuoju pasitraukti į re-

zervatą. – Ročas sukiojo rankose kažkokį raštą. – Na, tai kaip? Apsisprendei?

– Kad pats pasitrauksiu į rezervatą?

– Taip, žinoma. Už savo gentį tau nebereikia pasirašyti. Ji jau seniai ten.

– Aš nesipriešindamas pasitrauksiu į rezervatą.

– Puiku. Mat kaip sveika kelis mėnesius pasėdėti rūsyje! Visai kitas žmogus! – Ročas pakišo dakotui raštą. – Štai! Pasirašyk!

Kadaise, ilgą laiką bendraudamas su baltaisiais, indėnas išmoko skaityti. Dabar jis rūpestingai studijavo raštą, kurį turėjo pasirašyti. Ten iš tikrųjų buvo pasakyta tik tai, ką kalbėjo Ročas. Dakotas stačiomis pasirašė.

– Savo ginklų negausi. Dabar tu iš laukinio pasidarysi civilizuotas žmogus. Rytoj anksti iškeliaujate. Tobijas turi nunešti į Robinzono fortą laišką, galės kartu paimti ir tave. Kuiną tau grąžiname, vis tiek nėra ką su tuo žvėrim daryti. Žiūrėk, kad pasiimtum ir kitą plėšrūną, juodąjį vilką, kuris neduoda nė pasisukti apie fortą. Sako, tai tavo šuo?

Dakotas gūžtelėjo pečiais.

Ročas apsidairė.

– O kurgi Tobijas? – paklausė jis. – Juk jam buvo įsakyta čia ateiti.

Durys prasivėrė, įėjo indėnas.

– Aha, Tobijas! Štai tavo globotinis. Jis keliauja į rezervatą. Paimk jį rytoj kartu. Šiąnakt galės pernakvoti su tavim blokhauze.

– Hau.

Netarę daugiau nė žodžio, abu indėnai išėjo iš kambario. Lauke jau buvo prietema. Keli kareiviai ir žvalgai, stovintys kieme, neslėpdami smalsumo pasižiūrėjo į paleistą belaisvį, ir šis išgirdo juos šnekant:

– Dabar jį bepigu ir paleisti. Kiekvienam aišku, kad neilgai bepatrauks.

– Jis išvis nevertas paleisti. Gerai prisimenu, kaip patamsiais nusmeigė leitenantą Vornerį.

Dakotas užkando smaugiantį kosulį.

Tobijas nuvedė jį į blokhauzą, kur miegojo forto įgula. Niūrioje patalpoje spingsojo dvi žibalinės lempos. Delavaras pasirausė savo migyje kambario kampe ir padavė dakotui pemikano. O kai Tokei Ito atgavo savo senąją pypkę, jo veide šmėstelėjo šypsena.

Vakare į blokhauzą susirinko įgulos vyrai. Vieni kalbėjosi, kiti rūkė, treti žaidė. Daugelis net nekreipė dėmesio į abu indėnus, bet viena grupelė senų karių, dar dalyvavusių žiauriose kovose dėl šio forto, svaidė į indėną rūsčius žvilgsnius ir laidė piktas pastabas.

– Ko tai pasmirdusiai kiaulei čia reikia?

– Gal jis papasakos mums, kaip nužudė Džordžą, Maiką ir kitus!

– Atimkit iš jo skiltuvą, jei ne, šiąnakt vėl išlėksime į orą.

Dakotas dėjosi negirdįs tų kalbų. Delavaras, bijodamas, kad nekiltų konfliktas ir kareiviai nenulinčiuotų paleisto belaisvio, pasiūlė:

– Eime prie arklių!

Dakotas greitai pakilo, ir abu indėnai išėjo iš blokhauzo. Sargyba prie vartų juos praleido. Anapus tvoros buvo aptvaras, kuriame keli arkliai pešiojo parudavusią žolę. Tik geltas eržilas stovėjo nukoręs galvą ir neėdė. Dakotas tyliai pašaukė jį. Sulysęs geltis, kurio nugara buvo baisiausiai sučaižyta, pakėlė galvą, pastatė ausis ir šuoliais prilėkė prie tvoros. Jis priglaudė švelnias šnerves prie skruosto raiteliui, kurį vienintelį galėjo pakęsti ant savo nugaros, ir dakotas ėmė glostyti jam kaktą.

Indėnai iš žvilgsnio suprato vienas kitą. Tobijas atšovė aptvaro kartis, ir abu išsivedė savo arklius.

Jie išjojo į prerijas. Pasidairyti po šio krašto platybes buvo pirmas išlaisvinto vado noras.

Nujoję toli nuo forto, kad niekas jų negirdėtų ir nematytų, abu sustojo. Dakotas turėjo stipriai laikyti savo geltį – jis veržte veržėsi į laisvę, norėdamas kuo greičiau ištrūkti į jam pažįstamas prerijas pietvakariuose.

Ore šmėseliavo snaigių kristaliukai, čia blykstelėdami tamsoje, čia vėl pranykdami. Debesų properšose žibėjo žvaigždės, tolimos kaip prieš tūkstančių tūkstančius metų. Pilnas mėnuo, nakties valdovas, kilo dangaus skliautu iškilmingai skrosdamas tamsą ir šviesdamas ją grėsmingu raudoniu. Aplink plytėjo tuščios prerijos. Jų sūnūs, dakotai, buvo išvaryti, o iš naujųjų šeimininkų dar niekas neparodė noro kurtis šiose nederlingose žemėse. Pagaliau žvilgsnis ėmė klaidžioti pilkomis smėlio kalvomis, skurdžia žole apaugusiomis aukštumėlių keteromis ir slėniais. Upės pakrantėje sviro nuskurdę gluosniai.

Vadas paskutinį kartą matė savo didžiąją tėvynę. Rytoj rytą jis išjos į rezervatą.

Jis pravėrė lūpas, ir per tolimas stepes nuaidėjo tyli, dusli rauda. Jos garsai maišėsi su piktu vėjo šniokštimu.

Ilgai rypavo vienišas vadas, nuolat pertraukiamas kosulio, ir benamis delavaras dakoto raudoje girdėjo ir savo skundą.

Bet štai indėno daina tarsi pažadino miegančią žemę. Ant vienos kalvos, apšviestos mėnesienos, pasirodė neaiškus šešėlis. Tai buvo vilkas, bet kitoks negu visi vilkai, – didesnis ir tamsesnis. Tas perkaręs žvėris pražiotais nasrais ir žibančiomis akimis išniro kaip vaiduoklis, kuris norėdamas gali pakilti ir nuskristi oru. Tačiau jis liko ant žemės ir pamažu, žingsnis po žingsnio, ėmė

slinkti artyn prie to duslaus balso, pasakojančio vėjui ir vilkams apie dakotų žygius ir likimą.

Vadas pažino, koks čia vilkas, bet nejudėjo iš vietos ir tyliai traukė savo raudą, o jo balsas masino žvėrį kaip galingi burtai. Dar urgzdamas, iššiepęs dantis, slinko juodasis vilkas artyn. Pagaliau ėmė mindžikuoti vietoje, urzgimas virto inkštimu, žvėris atsigulė.

Kai vadas nutilo, vilkas viauktelėjo ir jautria nosim vis uostinėjo orą.

– Ohitika!

Šuo šoko ant dakoto, ir tas turėjo gerai įsispirti, kad neparvirstų. Žvėris garsiai sustūgo. Geltis irgi pažino juodąjį vilkinį šunį. Jis suprunkštė ir ėmė rupšnoti sausą žolę.

– Pagaliau jis vėl čia, – tarė delavaras.

Vėlai sugrįžo indėnai iš prerijų. Jie nejojo į fortą, o apsistojo aptvare prie arklių. Sargyba jais nesirūpino. Delavaras grąžino dakotui dviašmenį durklą išpjaustinėta rankena.

– Štai, – tarė jis, – tai vienintelis ginklas, kurį tau leidžiama turėti. Aš ištraukiau jį iš pulkininko Džekmano lagamino jam išvažiuojant. Jis pasigedo jo tik grįžęs į savo įgulą ir negalėjo patikrinti, kur dingo.

Dakotas įsikišo gerai pažįstamą ginklą į makštis.

Kitą rytą, kai forto įgula dar nebuvo sukilusi, abu indėnai jau stovėjo paupy ir ruošėsi maudytis. Prie jų priėjo vienas iš sargybinių, saugojusių arklius. Tai buvo pagyvenęs žmogus didele tankia barzda.

– Ką tu darai, – tarė jis paleistam belaisviui. – Vanduo upėje šaltas kaip ledas, o tu sergi. Nori pakratyti kojas vos išėjęs į laisvę? Užeik į blokhauzą. Duosiu tau šilto vandens.

Vadas nieko jam neatsakė ir, nepaisydamas perspėjimo, šoko į upę.

– Kur tai matyta! Šitokia beprotybė! – Barzdyla apgailestaudamas palingavo galvą. – Tie laukiniai neturi nė krislelio proto.

– Dakotai kitaip nė neįsivaizduoja maudymosi, – paaiškino Tobijas. – Tiesa, jie mėgsta išsigarinti, bet galas visada būna vienodas – šoka upėn.

– Taip, galas, teisingai pasakyta! – Geraširdis seniokas vėl nuėjo prie arklių.

Tobijas taip pat šoko į seklų vandenį. Paskui abu išlipo ant kranto ir įsitrynė smėliu. Karščiuojantis dakoto kūnas virpėjo it epušės lapas, širdis daužėsi krūtinėje, bet kai jis nusigramdė visą purvą – daiktais, kur kitaip negalėjo, net su visa oda, – pasijuto kaip žmogus, paleistas iš kankinimų.

Delavaras davė dakotui naujus indėniškus ledžingus, mokasinus ir šlaunų prijuostę. Jaunasis vadas viską pri-

ėmė, tačiau iš senosios aprangos pasiliko vampumą ir krauju apskretusį šventinį švarką.

Kadangi abu indėnai dabar buvo vieni, dakotas paklausė savo gimtąja kalba:

– Kaip mano vardas galėjo pasiekti Vašingtoną?

– Dailininkas Morisas, dakotų vadinamas Toli Skraidančiu Paukščiu Paslaptingąja Lazdele, tave užtarė. Jis visada buvo dakotų draugas ir, kadangi niekuo daugiau jums negalėjo padėti, tai norėjo bent tave išgelbėti.

– Kaip gyvuoja Ketė Smit?

– Prieš dešimt dienų ji pasinaudojo proga ir išjojo kartu su viena prekeivių šeima. Ročas ją išleido: džiaugėsi, galėdamas atsikratyti. Pakeliui ją pasitiks Adamas ir paglobos. Man rodos, jis žada imti ją už žmoną.

Kai išaušo rytas ir sukruto forto įgula, indėnai jau jojo į rezervatą. Juodasis vilkinis šuo bėgo kartu. Tobijas nurodė, kuria kryptimi reikės keliauti, priekyje jojo dakotas, kad geltis kaip paprastai būtų pirmas. Kaip gerai raitelis ir arklys pažinojo šias vietas! Tai buvo tos pačios pievos ir smėlynai, aukštumėlės ir kalvų virtinės, kuriomis Lokės giminės karo vadas daugiau kaip dvejus metus sėkmingai vedė savo vyrus į kovą prieš grobikus, apsistojusius prie Najobreros.

Delavaras, kurio keršis net nevaldomas klusniai sekė paskui priekinį arklį, žiūrėjo į priešais jojantį raitelį ir

jo geltą mustangą. Jis matė tik juodą dakoto plaukų kupetą, plaikstomą vėjo, kraujo ir purvo prisigėrusį švarką, liesą, raumeningą ranką, kartkarčiais tramdančią geltį, kad per daug neatsiliktų keršis. Koks likimas laukia šio žmogaus? Ką jis dabar galvoja? Ar jam užteks kantrybės sėdėti rezervato palapinėse ir laukti, kol kas duos pavalgyti?

„Visagalė Paslaptis sukūrė mane indėnu, bet ne agentūros indėnu“, – pasakė Tatanka Jotanka per derybas su Ilgaisiais Peiliais jų generolams. Tie žodžiai tiko ir Tokei Ito.

Kai apie pietus raiteliai valandėlę sustojo pailsinti arklių, dakotas atsigulė ant kailinio patiesalo šalia Tobijo, ir dabar žvalgas pasakė tai, ką, jo nuomone, turėjo pasakyti:

– Jei nori pabėgti, Tokei Ito, kol dar nepasiekėme rezervato, aš tau netrukdysiu.

– Ar tu manai, kad iš rezervato aš nebegalėsiu pabėgti?

Delavaras pamėgino įskaityti dakoto žvilgsnį. Jame buvo justi kažkokia jėga, kažkoks tikrumas, bet ką visa tai reiškia, jis negalėjo suprasti. Todėl tiek tepasakė:

– Pabėgti daug kas gali. Tik nežino kur.

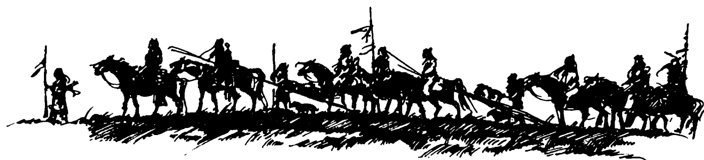
– Kur stovi mano brolių palapinės? Ar žinai?

– Rezervato šiaurės vakaruose, Blogosiose Žemėse.

– Vadinasi, rezervato pakraštyje, Juodųjų kalnų pusėję?

– Taip.

Dakotas valandėlę užmerkė akis. Po to, ką išgirdo, nenorėjo daugiau nieko klausinėti nei būti klausinėjamas.

SUGRĮŽIMAS PAS SAVIŠKIUS

Buvo popietė, kai abu raiteliai pasiekė rezervatą. Jau iš tolo jie pamatė agentūros pastatą. Daugelis baigtų ir pusiau baigtų medinių namų, tvora, arkliai, aplink zujantys žmonės – visa tai rodė, kad čia dar verda darbas, kad kūrimosi laikotarpis dar nesibaigė. Priešais svarbiausią agentūros pastatą stovėjo dengti vežimai, mulais pakinkyti brikai. Žmonės krovė maišus, dėžes, statines ir viską nešė į vidų. Visus tuos darbus prižiūrėjo vyras, kurio nepaprastas ūgis ir apkūnumas net iš tolo krito į akis.

Dakotas pažino, kad tas storulis – prekiautojas ir lažybų makleris Džonis, su kuriuo jam kartą per kovas teko susidurti Randalio forte.

Iškrauti vežimai nudardėjo prie ilgo žemo pastato, mulai čia buvo iškinkyti, o vežimai sustumti į krūvą. Dičkis Džonis žiūrėjo, kad ir čia būtų tvarka, paskui iš lėto sugrįžo prie pagrindinio pastato ir pradingo jame.

Abu indėnai prijojo prie agentūros. Juodasis šuo visą laiką sekė jiems iš paskos. Sargybiniai pažinojo Tobiją, todėl nekreipė į raitelius dėmesio. Indėnai paleido savo

mustangus į aptvarą, kur ganėsi ir kiti arkliai. Tobijas nėjo tiesiai prie centrinių pagrindinio pastato durų, kur buvo didelis subruzdimas, bet pasuko prie nedidelių šoninių durelių. Pro jas abu indėnai įžengė į tamsią priemenę, o iš čia pro kitas duris – į netikėtai erdvią svetainę. Ant vieno iš dviejų negrabiai sukaltų medinių stalų spingsojo žibalinė lempa. Lauke temo, o vienintelis šios patalpos langas buvo labai mažas, be to, dar užleistas, tad iš lauko čia ėjo menka šviesa. Lentynose, išsirikiavusiose pasieniais, stovėjo ąsočiai, dubenys, bokalai ir puodai. Kitame gale, dešinėje pusėje, buvo įtaisyta viryklė. Dabar ten kažką veikė milžinas Džonis, atsukęs nugarą į duris. Jis neatsigręžė ir tada, kai abu indėnai įėję vėl uždarė duris. Šalia viryklės, atremtas į sieną, stovėjo didžiulis, prieštvaninis jo šautuvas.

Indėnai nuėjo prie suolo pasienyje priešais viryklę ir atsisėdo. Ohitika palindo po suolu ir atsigulė prie šeimininko kojų.

Džoniui, atrodo, patiko toks tylus svečių elgesys. Pakabinęs šaukštu, jis vėl įmetė į keptuvę didžiulį kekulą taukų. Taukai ėmė tirpti ir čirškėdami apsėmė kepamą mėsą. Indėnai galėjo neskubėdami apžiūrinėti Džonį. Pirmiausia į akis krito nutukęs jo veidas ir gumbuota nosis. Reti plaukai ant apvalaus kiaušo buvo rūpestingai perskirti sklastymu ir, kad geriau gulėtų, tirštai ištepti

pomada. Jis buvo vienmarškinis, pasiraitojęs rankoves, tad matėsi stiprios kaip rąstigaliai rankos.

Kai iškepė šoninės gabalai, Džonis atsigręžė į abu indėnus, kurie tylėdami sėdėjo ir rūkė pypkes, pasiėmė nuo sienos tris išmazgotas medines lėkštes ir atsinešė jas kartu su keptuve prie stalo, kur sėdėjo indėnai. Čia išdalijo lėkštes, padėjo aprūkusią keptuvę ant lentelės vidury stalo ir atsisėdo ant taburetės, kuri atrodė gerokai per maža jo masyviai figūrai. Paskui išsitraukė peilį ir iš keturių mėsos gabalų, esančių keptuvėje, po vieną įdėjo į abiejų svečių lėkštes.

– Sau išsikepiau, – tarė jis kimiu, pragertu balsu, – bet galit ir jūs pasivaišinti.

Visi kibo valgyti. Netrukus mėsa buvo sušveista. Smuklininkas nunešė indus ir grįžo su ąsočiu degtinės. Pripylė pilnas taures ir pastūmė indėnams; savąją išgėrė vienu mauku, ir jo veidas kaipmat atgijo.

– Nagi pasakok, Tobijau!

– Tai kad nieko naujo nežinau, – sumurmėjo sau po nosimi delavaras. – O kaip tau sekasi? Ar gerai uždirbi?

Smuklininkas įsipylė jau trečią kartą ir užsivertęs vėl išsyk išmaukė taurę ligi dugno. Dabar jis susigūžė ir, užsigulęs ant stalo, prisikišo prie svečių: iš burnos tvokstelėjo degtinės tvaikas.

– Uždirbu? Čia tik vienas iš tikrųjų daro gerą biznį, tiekdamas prekes agentūros indėnams, – tai Fredas Rudoji Lapė! Dabar jam nebereikia ieškoti aukso, čia jis, pristatęs vieną partiją prekių, uždirba daugiau negu koks vargšas aukso ieškotojas per metus. Bet man jis dar neišmetė nė vieno dolerio, tas prakeiktas šuo! Manote, ilgai aš taip kentėsiu?

– Pranešk apie tai agentui, – patarė jam delavaras.

– Tam ponaičiui karininkui, kurio niekados čia nebūna? Ne, aš pasistengsiu kol kas laikyti liežuvį už dantų! – Smuklininkas nutaisė labai rimtą miną. – Rudoji Lapė, tarp mūsų kalbant, tikras šunsnukis, jis ir dabar dar galėtų kuo šalčiausiai naktį nusmeigti žmogų. Ne, kol kas tas tipas man per daug pavojingas. Reikia palaukti. Per tą laiką mano piniginė šiek tiek papilnės. Čia kiekvienas mielai užsuka, o kai prasidės šalčiai, reikės dar daugiau degtinės, ir baltiesiems, ir raudonodžiams.

– Bet juk dakotams rezervate griežtai uždrausta gerti.

Smuklininkas griausmingai nusikvatojo.

– Todėl man taip gerai ir moka ponai stovyklos policininkai!

Džonis gėrė toliau. Pamažu jį apėmė snaudulys, galva nusviro ant krūtinės, bet neilgam, greit jis vėl

prasiblaivė, atrodo, net nepamiršo, apie ką prieš tai buvo kalbėta.

– Dabar jie kaip tik ten, vyriausiasis vadas Kruvinasis Tomahaukas, dakotai ir Ko, – pasakojo jis. – Nuėjo pas Rudąją Lapę skųstis, kad blogai maitina. Šį sykį jam nepavyks taip greit jų išmesti kaip paskutinį kartą. Matyt, turės išklausyti kelias ilgas kalbas.

– Ar Šonka irgi ten? – paklausė Tobijas.

– O kaipgi, žinoma. Kas kas, o Šonka visada ten dalyvauja. Tuo jau pasirūpina Rudoji Lapė, nes Šonka jo bendras.

– Vadinasi, kol kas neįmanoma patekti pas Fredą?

– Taip, būtų sunku. O ar būtinai tau pas jį? Kokiu gi reikalu?

– Noriu pranešti, kad štai atgabenau savo draugą Harį.

Smuklininkas įdėmiai nužvelgė dakotą.

– Harį? Tą, kuris kadaise užpuolė koloną su šaudmenimis ir paskui išsprogdino fortą prie Najobreros?

– Taip, – patvirtino Tobijas šypsodamas.

– Tą, kuris taip ilgai buvo nelaisvėje? Argi tau taip svarbu kuo greičiau atlikti šį reikalą? Tada turėsi statyti sekretoriui magaryčias. Jis šiandien kaip tik yra čia.

– Galiu duoti jam doleriais. Bet geriau, kad tai būtų galima sutvarkyti per tave.

– Kodėl gi ne, padarysiu tau paslaugą. Duok šen savo popierius!

Tobijas ištraukė raštą.

– Jis turi tik pasirašyti, kad susipažino su šiuo raštu ir sutinka, kad Haris Tokei Ito keliautų pas saviškius, į Lokės giminę.

– Manau, bus nesunku tai padaryti.

Smuklininkas pasiėmė raštą ir išėjo.

Netrukus grįžo atgal.

– Gaila, – tarė jis ir reikšmingai gūžtelėjo pečiais. – Čarlio nėra ten, jo kambaryje. Reikės truputėlį palūkėti.

Kieme pasigirdo balsai. Durys atsidarė, vidun plūstelėjo šalto oro gūsis. Į smuklę įvirto koks pustuzinis gerai apsiginklavusių vyrų – visi odiniais ir kailiniais drabužiais, su ryškiomis margomis kaklaskarėmis. Dakotas atpažino tarp jų kanadietį Luji ir Benosį Pitą.

– Ei, Džoni! – šūkčiojo naujieji svečiai smuklininkui, kuris iš palengvo, oriai kėlėsi nuo suolo. – Greičiau duok išgerti! Ir sakyk, ko turi užvalgyti, tu nupenėtas jauti? – Vyrai griausmingai trypė į lentines grindis. Smuklės šiluma, degtinės ir kepsnio kvapas maloniai veikė, tad jie trypė į taktą kojomis ir juokėsi. – Greičiau, Džoni, greičiau, Džoni! – šaukė jie sutartinai skanduodami. – Brendžio, brendžio, lokio kumpio!

Tačiau smuklininkas nesiskubino. Jis kuo ramiausiai atnešė šešias taures, išrikiavo ant stalo ir pripylė, nenuliedamas nė lašelio. Jo mėsingos letenos buvo daug miklesnės, negu iš pirmo žvilgsnio galėjai pamanyti. Vyrai priėjo, paėmė taures ir išgėrė. Net jauniausias iš jų, gražus kokių šešiolikos metų berniukas, išmetė savo taurę net nemirktelėjęs.

Džonis atitempė keturis didžiulius rūkytus lokio kumpius. Vienus nešė glėbyje kaip mažus vaikus, kitus – rankose, paėmęs už staibikaulių.

– Ei, džentelmenai! Manote, aš pamaitinsiu jus tik taip kaip Fredas savo raudonodžius?

Vyrai dar garsiau nusikvatojo. Luji išmetė į viršų bebrinę kepurę, parodydamas pusilgius juodus plaukus.

– Džoni-Žanai, brolau, – šaukė jis su prancūzišku akcentu, rėžiančiu kitiems ausį, – patariame tau mus gerai šerti. Kitaip mūsų Benosis Pitas paskers ir iškeps tave patį. Būtų gaila tavęs, Žanai!

Vyrai pasidalijo kumpius ir ėmė šveisti. Smuklininkas antrą kartą pripildė taures, paskui atsisėdo šalia kanadiečio ir pats ėmė vaišintis.

– Džoni-Žanai, brolau, – kalbėjo juodaplaukis kramtydamas, – šiandien išleistuvės! Supranti! Tu turi mus vaišinti už dyka! O šiam štai gražiam jaunikaičiui

Filipui duosi dvigubą porciją! Jis – mano globotinis, jam reikia dar paūgėti!

Smuklininkas nepatenkintas susiraukė.

– Išleistuvės? Ką tai reiškia?

– Ė, mano mielasis Žanai, mes atleisti. Šėlstantis Žirgas nugalėtas, karas pasibaigė, ir Fredui mes nebereikalingi. Sako, geriau pats pragersiąs savo dolerius. Jis liepia mus iš čia išsiųsti, o mūsų alga dar neišmokėta. O, mano mielas Džoni-Žanai, pasaulis labai blogas. Fredas mano, kad raudonodžiai išdavikai pigiau jam tarnaus, ir organizuoja stovyklos policiją iš indėnų. – Luji atsipjovė dar vieną didelį gabalą kumpio. – Bet aš čia nepasiliksiu. Eisiu ten, kur žmonės ne taip sugedę! – Jis ėmė švilpiniuoti ilgesingą melodiją. – Džoni-Žanai, brolau, ar žinai, kas yra Kanada?

– Ar ten galima daugiau uždirbti negu čia?

– Džoni-Žanai, tu žmogus be polėkio, be jokios poezijos, tu – gera kiaulė prie pilno lovio. O mano tėvas buvo medžiotojas ir komivojažierius. Jis atkeliavo iš Prancūzijos ir apsigyveno Kanadoje. Kanadoje gražu, ten reikia gyventi!

– Taip, – įsiterpė delavaras Tobijas. – Kanada dar tebėra laisva.

Raitelių vadas pakėlė stiklą. Jis apsidžiaugė, suradęs bendramintį.

– Mano raudonodi broli, tu pažįsti Kanadą, mano tėvynę? Mano tėvas buvo komivojažierius Kanadoje, prekiavo daugeliu gerų dalykų. Turėjo didžiulę valtį, su ja buvome perplaukę *grands lacques,* didžiuosius ežerus, kai aš buvau *enfant,* dar visai mažas. Mano tėvas dainavo, mano motina dainavo, mes buvome linksmi. Raudonodžiai buvo mūsų *cousins,* labai draugiški. Kanadoje gražus gyvenimas. Pats nežinau, kodėl iš ten išvažiavau, bet, *mon Dieu,* blogai padariau, labai blogai. Dabar štai esu čia, bet man čia nepatinka. Gal man vėl grįžti į Kanadą? *Oui?* Fredas – siaubingas žmogus, tikras beširdis, jis mane atleido, kai nugalėjau dakotus. Bet raudonodžiai – mano *cousins,* jie myli laisvę kaip ir aš, tai kodėl aš juos šaudžiau?

Malšindamas sielvartą, kanadietis išgėrė dar vieną stiklą. Šios jo išpažinties klausėsi tik jaunasis Filipas. Kiti žvalgai tuo tarpu užsidegė pypkes ir, šūkaudami, trankydami stalą, ėmė lošti kauliukais, pasiruošę prašvilpti paskutinius savo laimės likučius.

Pitas mirktelėjo smuklininkui.

– Džoni, gal surastum man kokią vietelę? Savo šiltame tvarte? Galėčiau pilstyti degtinę. Fredas sakė...

– Tegu sako, ką tik nori! – piktai numojo Džonis. – Verčiau būtum pasilikęs prie Najobreros!

Smuklininkas paėmęs nunešė atgal du kumpius ir nesiskubino vėl pripilti stiklų. Neturintys kuo užsimo-

kėti svečiai visai jo nedomino. Jis linktelėjo Tobijui ir susiruošė antrą kartą eiti su jo raštu.

– Tikriausiai Čarlis jau bus parsiradęs, – tarė jis išeidamas.

Šį kartą Džonis ilgai negrįžo.

Delavaras pasiūlė kanadiečiui tabako. Luji persėdo prie indėno ir mielai vėl leidosi į šnekas.

– Atsistebėti negaliu, kad Fredas Rudoji Lapė žada dabar be jūsų išsiversti, – vėl užvedė kalbą Tobijas.

– O, *mon Dieu,* mano raudonodi broli. Fredas yra *ingrat* ir *vilain,* nedėkingas ir žemas žmogus. Dakotai jau sugrūsti į rezervatą, mes padėjome tai padaryti, dabar galima tvarkytis ir be mūsų!

– O Sėdintis Jautis?

– Nežinau. Gal pasitraukė į Kanadą, gal iškeliavo susitikti su Didžiuoju Tėvu Vašingtone – ką gali žinoti? Žmonės visaip šneka.

– O Šėlstantis Žirgas ir jo žmonės, kur jie?

– Mielasis *cousin,* generolas Milesas su savo pabūklais visiškai juos sutriuškino ir vijo žiemą penkis šimtus mylių. Prieš dvi dienas jie atsidūrė prie Robinzono forto. Jie nebeturi ginklų, neteko daug palapinių ir apklotų, jie badauja, jų vaikai šąla. Tai labai juos pribloškė, mano raudonodi broli, ir ką jie gali daryti? Juk taip pat turės paklusti kaip ir visi dakotai.

Tokei Ito pastūmė kanadiečiui savo taurę, kurią Džonis buvo pripylęs dakotui, tačiau šis dar nebuvo nė lašo nugėręs.

– *Merci, merci,* ačiū!

Kanadietis išgėrė.

– Vadinasi, Tašunka Vitko, kurį baltieji vadina Šėlstančiu Žirgu, tebėra gyvas ir šiuo metu visai netoli mūsų? – paklausė Tokei Ito.

– Truputį į vakarus nuo čia. Jis saugomas, o, *mon Dieu,* labai saugomas! Šėlstantis Žirgas negali nė pajudėti. Daug kas mielai nušautų ar nusmeigtų jį ir išžudytų jo žmones.

Pokalbis nutrūko.

Sugrįžo Džonis. Ne vienas. Iš lėto, pabrėžtinai oriai, išdidžiai iškėlęs galvą, kartu su juo pro duris įėjo indėnas ir taip pat atsisėdo prie didžiojo stalo priešais Tobiją ir Tokei Ito. Galvą jis buvo pasipuošęs erelio plunksnų karūna, žemai užsmukusia ant kaktos. Iš veido atrodė tipiškas dakotas: bronzinė odos spalva, lenkta nosis, smarkiai išsišovę skruostikauliai. Šiaip būdingas jo bruožas buvo labai mažos mirksinčios akys. Kakta plati, bet žema. Jaunasis vadas pažinojo šį indėną. Tai buvo Kruvinasis Tomahaukas. Ar naujasis dakotų vadas pažino jaunąjį Lokės giminės vadą, nežinia; juk tiek iškentėjęs nelaisvėje ir dar ligos palaužtas, jis atrodė

gerokai pasikeitęs. Kruvinasis Tomahaukas santūriai pasveikino tik Tobiją.

Kruvinajam Tomahaukui iš paskos pasirodė labai keista žmogysta. Tai buvo jo palydovas, jaunas, gana kvailo veido indėnas, lieknas ir aukštas, ant galvos užsivožęs cilindrą, įsispraudęs į mėlyną uniformą su auksiniais kutais ir galionais. Prie šalies kabojo ilgas kardas, rankoje jis labai dabitiškai ir juokingai laikė raitelio rimbą su sidabriniu bumbulu. Valandėlę jis pasistaipė stalo gale, manydamas, kad visi žiūri į jį susižavėję.

Tuo metu į smuklę įgriuvo dar septyni ginkluoti indėnai, tarp jų ir Šonka. Netgi Tobijas, vieną vienintelį kartą matęs šį žmogų, tuoj pat suprato, kas jis toks. Šonka priklausė Lokės giminei. Jis atsisėdo šalia Kruvinojo Tomahauko ir įžūliai įsistebeilijo į paleistą belaisvį, savo buvusį vadą. Tačiau Tokei Ito sėdėjo šaltas ir abejingas kaip siena.

Džonis padavė Tobijui raštą.

– Štai... dėl Hario viskas sutvarkyta.

Tobijas dėkodamas linktelėjo ir pastūmė smuklininkui pinigus. Džonis atrodė labai patenkintas.

– Taigi, stovyklos policijos lydimas, Haris gali keliauti į Lokės giminę ir vėl gyventi savo palapinėje, – tarė jis, – taip Čarlis parašė laiško gale.

– Parodykit man laišką! – pareikalavo Kruvinasis Tomahaukas, supratęs Džonio žodžius. – Aš esu vy-

riausiasis vadas, ir mano žinioje yra visa mūsų stovyklos policija!

Tobijas padavė indėnui raštą. Šis išskleidė jį ir liepė Džoniui perskaityti, kas ten parašyta.

– Baltasis žmogus ir vėl parašė, kas nedera, – pasipiktinęs tarė Kruvinasis Tomahaukas. – Kokioje palapinėje Tokei Ito gyventi, sprendžia ne baltieji, o dakotai. Lokės giminės susirinkimas nutarė nebepriimti jo į savo tarpą. Jo palapinė sugriauta. Matotaupos sūnus nebegrįš pas saviškius. Hau.

Kruvinasis Tomahaukas pasakė tai gana garsiai. Išgirdę šiuos žodžius, nutilo ne tik tie, kurie sėdėjo šalimais, bet ir kortuotojai prie gretimo stalo. Visi sužiuro į jį ir jaunąjį dakotą, Matotaupos sūnų.

Paleistas belaisvis sėdėjo nė nekrustelėdamas ir nieko nesakė.

– Sutinki? – grėsmingai paklausė Šonka.

Tokei Ito nepratarė nė žodžio.

Delavaras suprato, ką reiškia šis tylėjimas. Jis pats gimė rezervate ir nuo keturiolikos metų gyveno tarp baltųjų. Tačiau šis garsių vyrų palikuonis niekada nepamiršo, ką galvoja ir daro karys ir vadas. Jis jautė, kaip didėja įtampa tarp Šonkos ir Tokei Ito, taip pat numanė, jog tas priešiškumas siekia tolimą praeitį ir yra taip giliai suleidęs šaknis, kad jau nebeįmanoma jo išrauti.

Užuominas apie tai Tobijas ne kartą buvo girdėjęs. Jau per berniukų žaidimus Tokei Ito, kurio vardas tada buvo Harka, nuolatos pralenkdavęs keleriais metais už save vyresnį Šonką, – žinoma, ne raumenų jėga ar svoriu, bet žaibiška reakcija, ryžtingumu ir vikrumu. Šonka buvo ne iš tų, kurie moka garbingai pralaimėti. O Tokei Ito ir vaikystėje, ir dabar, jau suaugęs, tiesiog negalėjo pakęsti pikto ir niekingo Šonkos. Gal ši akimirka buvo vienintelė Šonkos gyvenime, kai jis tarėsi esąs visiškas padėties viešpats, galįs su savo viengenčiu ir buvusiu vadu daryti, ką tik nori. Kas gi dabar galėjo sutrukdyti jam išlieti seniai susikaupusią neapykantą ir galutinai atsiskaityti su Tokei Ito – vėl uždaryti jį į nelaisvę arba pasiųsti į aną pasaulį?

Kiekvieną akimirką galėjo trūkti Tokei Ito kantrybė ir prasidėti kova.

– Kaipgi čia mes dar sėdim be nieko! – sudrumstė grėsmingą tylą Džonio bosas. – Sausos kalbos nieko vertos. Pirma išgerkim, o paskui aptarsim ir šį keblų klausimą.

Storulis smuklininkas mirktelėjo, ir Tobijas kaipmat įbruko jam į kelnių kišenę dvi monetas. Džonis pačiupinėjo jas ir liko patenkintas šitokia sumele. Akimoju priešais stovyklos policininkus atsirado pilni stiklai. Šonka nusisuko nuo Tokei Ito ir griebėsi degtinės. Ir Kruvinasis Tomahaukas pakėlė taurę.

– O, ką aš matau! – pasišaipė kanadietis Luji. – Misteris agentas uždraudė indėnams degtinę. O mesjė, kaip matau, žada čia išgerti!

– Vyriausiajam policininkui dvigubą! – pamatęs, kad jo globėjas traukia policininkus per dantį, parėmė jį Filipas; buvo aiškiai matyti, kaip jis nekenčia šių indėnų.

Šonka metė piktą žvilgsnį į baltąjį, o Kruvinasis Tomahaukas pajuto, kad jo viršininkiškas orumas reikalauja atsikirsti, ir pasakė:

– Kruvinasis Tomahaukas pats žino, kas jam dera ir kas ne. Atleisti žvalgai nenurodys, ką man daryti ir ko nedaryti.

Tuo tarpu Džonis jau ištuštino savo stiklą ir pasakęs: „Į sveikatą!", vėl pastatė jį ant stalo. Kruvinasis Tomahaukas panoro tokiu pat būdu atgauti savo autoritetą. Jis irgi pakėlė taurę ir, atsakydamas į sveikinimą, išgėrė. Išmetė net nesusiraukdamas, ir tai reiškė, kad šiandien jis geria jau nebe pirmą kartą. Uniformuotas dabita su raitelio rimbu rankoje buvo patenkintas tokiu viršininko sugebėjimu ir pasiryžo tuoj pat pasekti jo pavyzdžiu.

Bet jis užsirijo ir prunkštelėjęs apipurškė savo mundurą. Prie stalo visi nusikvatojo. Jaunasis dabita paraudo iš gėdos.

– Tegu Džonis tuoj pat atneša man vandens, kad galėčiau išsivalyti mundurą. Juk tai generolo munduras!

– Mano *cousin* nešioja generolo uniformą! – patraukė jį per dantį kanadietis. – Kas gi jam ją davė? Turbūt jis parodė didelę drąsą ir Didysis Tėvas Vašingtone paskolino jam uniformą?

– Neskolino! – užsiplieskė vaikėzas. – Aš vardu Tatokanas, tai yra Antilopė, aš jauniausias Senosios Antilopės sūnus. Aš nusipirkau uniformą, atidaviau už ją daug bebro kailiukų!

– Oi, Didysis Tėvas pardavė šią generolo uniformą mažajam raudonodžiam broliui... labai brangiai? Už šimtą vogtų bebro kailiukų, kurių pasigenda dakotai?

– Na ir juokas! Generolo uniforma! – sušuko Benosis Pitas, ką tik išlošęs kauliukais. – Mano gražusis Edi, žinai, kas esi? Komediantas, o ne generolas! Kas tau pripūtė į galvą tokių kvailysčių?

Edžio-Tatokano lūpos ėmė drebėti.

– Tu nieko neišmanai, – pamėgino gintis indėnas, nors turbūt ir pats ėmė suprasti, kad Pitas sako teisybę. – Uniforma iš Vašingtono, ją nešiojo raitelių generolas iš trisdešimt pirmojo pulko. Aš turiu raštą!

Dabar jau visi prapliupo juoktis.

– Raštą? Nagi parodyk!

Nedaug trūko, ir puošeiva Edis būtų pravirkęs iš pykčio.

– Štai! – Jis ištraukė nedidelį mašinėle rašytą popieriuką.

– Duok šen! Įdomu, įdomu! – tarė kanadietis ir ištiesė ranką paimti raštelio.

– Ne. Neduosiu. Tegu baltaveidžiai skaito jį mano rankoje. – Edis-Tatokanas išlygino savo dokumentą ant stalo ir vėl pakėlė aukštyn. – Čia parašyta...

– „1876 metų sausio 31 diena"! – garsiai perskaitė Džonis. – Ir: „Kas kyla su gandrais, nutupia su varnomis!" Nieko sau atminimo raštelis!

– O, – sudejavo priblokštas dabita.

Kanadietis patapšnojo jam per petį.

– Taip, mano mažasis broli, gerai pasakyta. Negali skųstis, kad tave apgavo. Tikrą teisybė!

– Bet...

– Kas „bet", – juokėsi Džonis, kad net jo didžiulis pilvas kretėjo, – jokių „bet"! Tikra teisybė pasakyta! Rieti nosį? O kaipgi – kaip naujai apsiplunksnavęs gaidys! Gavai per snapą O kaipgi – štai ir stypsai dabar it peršniotas šunėkas! Gal tave kas apgavo? Ne. Raštelyje pasakyta gryna teisybė. Argi ne?

Puošeiva Edis sėdėjo susmukęs ant savo taburetės ir lingavo galva. Jis nežinojo, kuo galėtų atsikirsti prieš šiuos argumentus.

Džonis pakišo jam pilną taurę.

– Še, išgerk! Bus lengviau širdžiai!

Visi vėl ėmė vaišintis degtine.

– Taip, taip, – užbaigė pokalbį apie generolo uniformą Džonis, – tai mat, kokie žmonės. Tu pavogei šimtą bebro kailiukų, norėdamas būti tas, kas nesi, mano sūnau, o neseniai pas mane buvo atėjęs toks akiniuotas kvailys ir siūlė mažne tiek pat dolerių už indėnų vado švarką, apsiūtą tikrais skalpų plaukais. Už tokį kaip tavo, Hari! – Sulig šiais žodžiais smuklininkas pasisuko į paleistą belaisvį.

– Šitas švarkas neparduodamas. – Tokei Ito kandžiai šyptelėjo puse lūpų.

– Gaila! Bet tikri daiktai todėl ir yra tokie brangūs, kad beveik niekas jų nepardavinėja.

Filipas slapčia stebėjo dakotą, kuris buvo kitoks negu visi.

Kruvinasis Tomahaukas nukorė galvą. Kraujas suplūdo jam į smilkinius, ir jį prislėgė niūrios mintys.

– Mums gi reikia žinoti, ką daryti su Matotaupos sūnumi!

Pakilo Šonka.

– Taip. Bet pirma įsitikinkim, ar jis neturi kito ginklo, tik peilį!

– Ne, tik peilį, – atsakė Tobijas.

– Tavęs niekas neklausia, – atrėžė Šonka delavarui. – Edi-Tatokanai! – paliepė jis dabitai. – Patikrink,

ar Haris neturi paslėpęs kokio ginklo! Hari, stokis. Ir rankas aukštyn!

Šonka išsitraukė pistoletą ir, truktelėjęs petį, dar išdidžiau įsirężė.

Smuklėje visi nuščiuvo. Jaunasis vadas iš palengvo pakilo.

– Aš suprantu, kad jūs manęs bijot, – tarė jis ir atsistojo prieš pat Šonkos pistoletą. Tačiau rankų nepakėlė, tik nusivilko sukruvintą švarką, ir dabar visi pamatė jo išsekusį kūną ir gilius randus krūtinėje po lokio nagų vėriniu. – Štai, žiūrėkit... aš nieko daugiau neturiu, tik peilį.

Tatokanas apčiupinėjo savo buvusio vado vampumą, tačiau Tokei Ito, rodos, jo nė matyti nematė.

Šonka vėl įsikišo pistoletą.

– Ar tau bus leista turėti peilį, ar mes tave suimsime, nuspręs baltieji.

Tokei Ito vėl apsivilko švarką. Jo veidas buvo išbalęs. Jį kankino kosulys, ir jis niekaip negalėjo jo užgniaužti.

– Šonka, – prašneko jis, vėl atgavęs kvapą, – aš turiu teisę sužinoti, kodėl Lokės giminė nusprendė nepriimti manęs į savo tarpą.

– Taip, – atsakė Šonka, – šitokią teisę tu turi, ir aš tau pasakysiu, kodėl buvo taip nuspręsta. Tu esi Matotaupos sūnus?

– Taip. Tai žino visi dakotai.

– Matotaupa, išgėręs užburto vandens, sulaužė priesaiką ir išdavė, kur mūsų kalnuose yra aukso. Ar mano liežuvis kalba tiesą?

Jaunasis vadas tylėjo.

– Sakyk! – spyrė jį Šonka. – O gal tu jau netekai drąsos?

Kaltinamasis pažvelgė savo priešininkui į veidą.

– Tai teisybė.

– Tu esi išdaviko sūnus! Per dešimt žiemų ir dešimt vasarų tu susitepei rankas savo dakotų genties brolių krauju. Ar tai teisybė?

– Taip.

Abu vyrai stovėjo beveik susikišę vienas priešais kitą. Šonka kalbėjo pasieniečių kalba. Jis norėjo, kad ir baltieji suprastų, kad jis dabar deda į šuns dienas savo buvusį vadą. Šis atsakinėjo dakotų kalba, kurią suprato tik jo gentainiai ir Tobijas.

– Tu sugrįžai į mūsų stovyklą, – toliau kalbėjo Šonka. – Tatanka Jotanka paliepė mums tave vėl priimti į savo tarpą. Vadai ir vyresnieji patikėjo tau dakotų įgaliojimus. Tu nujojai pas baltąjį, vardu Džekmaną, kalbėjai su juo. Girdėjai, kad Didysis Tėvas gera valia norėjo paskirti Lokės giminei geras žemes rezervate. Dabar, kai mūsų tėvai ir broliai praliejo tiek kraujo, dėl

tavo nesupratingumo turėjome keltis į pačias blogąsias žemes. Kaip pasipūtęs berniokas tu pasakei „ne“ ir sulaužei išmintingųjų vadų totemus. Ar tai teisybė?

– Džekmanas pats siūlė man didžiulę rentą, o Lokės giminei geros žemės plotus, jeigu pasirašysiu tai, ko mūsų tarybos vyrų nutarimu neturėjau teisės pasirašyti. Aš nesutikau išduoti. Nepardaviau savęs ir savo krašto. Aš sulaužiau išdavikų totemus.

– Dėl tavo apgavystės Lokės giminė neteko gerų žemių. Per tave ji dabar turi badauti! Mes sugriovėme tavo palapinę, ir tu niekada pas mus nebegrįši!

– Jūs neturite teisės spręsti mano likimo manęs neišklausę. Aš reikalauju, kad palydėtum mane į Lokės giminės stovyklą, kaip yra leidę Ilgieji Peiliai, ir kad aš ten vyresniųjų susirinkime galėčiau viską papasakoti.

– Tu nieko negali reikalauti. Jei nenorėsi paklusti, mokėsiu tave priversti! Sėskis ir tylėk, jei ne, tuoj pat tave suimsime! Mes visi žinome, kad buvai Sėdinčio Jaučio ir Šėlstančio Žirgo šalininkas!

Tobijas nenuleido akių nuo jaunojo vado. Kad ir koks Šonka žemas, vis dėlto turėtų gėdytis šitaip niekšiškai pasitikti ligos palaužtą, ką tik iš grandinių ištrūkusį žmogų. Dar tais laikais, kai buvo gyvi jų tėvai, dakotas dakotui šitaip nebūtų padaręs, net jei tas būtų buvęs didžiausias jo priešas. Bet vačičunai, pasitelkę

degtinę, suskaldė gentį, sugriovė senus papročius, palaužė laisvųjų karių savigarbą, jie žinojo pakankamai būdų, kaip papirkti niekingus išdavikus.

Tokei Ito nepakluso. Jis ir toliau stovėjo kaip stovėjęs. Delavaras vėl išsigando. Jeigu buvęs belaisvis ims priešintis, jis žuvęs.

Bet dabar vėl įsikišo dičkis Džonis. Jis priėjo prie Šonkos, masyviu kūnu atstūmė jį atgal ir privertė atsisėsti ant artimiausios kėdės. Šonka neprieštaraudamas atsisėdo. Žinojo, kad neverta šokti smuklininkui į akis. Matyt, gana dažnai mėgo pasivaišinti uždrausta degtine, taigi buvo nuo Džonio priklausomas.

– Ko čia siautėji, Šonka! – Pragertas Džonio balsas skambėjo griežtai ir valdingai. – Išgersim dar po vieną ir viską aptarsime! Čia ne vieta muštynėms.

Sulig tais žodžiais Šonkos vieton stojo kitas – Pitas, atleistas žvalgas nukirsta nosimi. Pitas nebuvo nei vaidingesnis, nei drąsesnis negu bet kuris kitas kaubojus, bet dabar, be pinigų, be degtinės, palaidojęs visas viltis ir netekęs darbo, pasidarė labai priekabus.

– Ne vieta muštynėms?! – sušuko jis. – Ką čia prasimanai, storpilvi? Nenori mūsų už dyka vaišinti? Nenori net išleistuvėms duoti pavalgyti ir išgerti? Nori uždrausti tai, ką turi teisę daryti kiekvienas laisvas pilietis? Jeigu jau man panižo rankos muštis, aš ir mušiuos, supranti...

nestok man skersai kelio, jeigu nenori paragauti mano peilio... – Jis laikė rankoje durklą.

Džonis išsigandęs atšoko į šalį.

– Užčiaupk snukį, Pitai, – tarė jis, – savo nosį tu jau palydėjai, dabar nori prarasti ir akį?

Pasieniečių muštynės buvo ypatingos. Jose būdavo leidžiama daryti, ką tik nori. Apie jų žiaurumą pasakojo sudirbtos nosys, ištrėkštos akys.

Pito buvo neįmanoma sulaikyti.

– Ak tas įžūlus raudonasis šuo! – šaukė jis. – Tas pasalūnas žudikas, kurį pažįsta visi pasieniečiai tarp Plato, Juodųjų kalnų ir Najobreros! Kaip jis apskritai čia pateko! Galų gale aš jį pamokysiu! Stovyklos policija bijo, tai aš jį sutvarkysiu, tegu Fredas sužinos, kas čia rūpinasi tvarka, – jo prasigėrę policininkai ar atleistas iš darbo žvalgas! Patiesiu tą berną Rudajai Lapei po kojų ir gausiu tarnybą!

Jaunasis vadas, rodos, visai nesiklausė buvusio žvalgo grasinimų; sėdėjo sau abejingas, kažkur įsmeigęs blausų žvilgsnį. Pitas tikėjosi lengvai susidoroti su šiuo sunykusiu žmogumi. Jis šoko su peiliu ant indėno.

Tačiau šis akies mirksniu atrėmė smūgį. Paskui nustvėrė priešininko ranką ir taip užlaužė, kad iškrito peilis. Žaibo greitumu dakotas pakėlė peilį ir numetė delavarui, kuris mikliai jį pagavo. Dakotas vikriai iš-

vengė Pito smūgio ir taip vožė jam, kad striukanosis bildėdamas atsitrenkė į sieną ir pusiau be sąmonės susmuko ant grindų.

Pitas raičiojosi žemėje, niekaip negalėdamas atsikelti. Tokei Ito priėjo ir su panieka bakstelėjo jį koja, nesigriebdamas nė vieno iš tų žiaurumų, kurie paprastai leidžiami tokiose muštynėse nugalėtojui. Savo durklą jis vėl įsikišo į makštis. Pitą partiesė ne ašmenimis, o rankena.

Be žodžių jis vėl atsisėdo į savo senąją vietą ant suolo šalia Tobijo.

– *Sacré nom!* – sušuko kanadietis Luji. – Kaip staigiai viskas baigėsi. Ar viską perpratai, Filipai?

– Ne visai.

– Tu net galvoti nesugebi taip greitai, kaip šis indsmenas dirba rankomis. Mokytis tau reikia, mokytis!

Jaunuolis nusišypsojo. Jis buvo pripratęs atlaidžiai išklausyti daugelio gerų savo mokytojo patarimų.

Dėl Pito niekas nesuko galvos. Atsigaivelėjęs pats atsikels. Šitokios muštynės buvo grynai asmeninis reikalas, ir striukanosis nesusilaukė net indėnų policijos simpatijų – jis pataikė į pačią jautriausią vietą, užsimindamas apie jų polinkį mėgautis uždraustu alkoholiu.

– Džoni, – kreipėsi į jį delavaras, – betgi tu iš tikrųjų geras nagas. Še, imk dar pusę dolerio. Pavaišink vyrus atsisveikinimo proga!

Smuklininkas greitai atnešė gana nemažai degtinės, ir raiteliai išgėrė į Tobijo sveikatą. Pitas vis dar tebegulėjo pasienyje, stenėdamas ir keikdamas pasaulyje kerojančią neteisybę.

Šonka išmetė dar vieną stiklą.

– Matote, – tarė jis, – Haris vis dėlto atsisėdo, kaip aš jam buvau liepęs.

– Tai iš tikrųjų didelė paguoda ir tau, ir visai agentūrai! – pasišaipė iš jo kanadietis.

Džonis atsisėdo šalia Šonkos.

– Juk prieš tai jūs visi buvote pas Rudąją Lapę? – paklausė jis. – Ar dabar negalite ten nueiti? Gal pas jį yra kas nors kitas? Jei sakai, kad dėl Hario reikia dar kiek palūkėt?

Šonka nieko neatsakė, jis buvo prastai nusiteikęs. Tačiau Kruvinasis Tomahaukas pakėlė apsunkusią galvą ir užburkusiomis, liūdnomis akimis pažvelgė į smuklininką. Jį pagavo išgėrusio žmogaus sielvartingumas.

– Fredas Rudoji Lapė buvo mums labai blogas, mano broli. Aš išdėsčiau jam visą savo skundą, pasakiau apie liesus galvijus, apie smirdančius lašinius, apie alkanus mūsų vyrų, moterų ir vaikų pilvus. Bet jis tartum vilkas, kuris tik pats nori ryti. Aš ilgai ir gerai jam kalbėjau, bet jis parodė mums duris, lyg būtume šunys. Aš dau-

giau pas jį neisiu, be to, jis mums pasakė, kad ligi ryto nieko daugiau nenori matyti. Jis užtrenkė savo duris, nes buvo labai piktas.

– Tylėk! – griežtai užriko ant savo viršininko Šonka. Jis dar nebuvo taip nusilakęs kaip Kruvinasis Tomahaukas ir, klausantis jo kalbų, jį graužė gėda, kad jie taip be niekur nieko buvo išgrūsti pro duris.

Tobijas įbruko smuklininkui dar vieną pinigą. Džonis šelmiškai žvilgtelėjo ir vėl pripylė pilną ąsotį degtinės.

– Taip, taip, Tobijau, – linktelėjo jis, – tu tapai puikiu žvalgu ir šio to pasiekei gyvenime! Čarlis nenori laikyti Pito, bet tave pats pakvies dirbti čia, agentūroje. Prie Najobreros dabar nebėra kas veikti.

– Kur mano rankpinigiai? – sausai paklausė delavaras.

Džonis ištraukė iš kišenės tris dolerius.

– Iš tikrųjų, buvau visai užmiršęs tau atiduoti!

Tobijas kryptelėjo lūpą, o Džonis išsišiepė ligi ausų. Smuklininkas per daug nesuko galvos, kad indėnas nutvėrė jį mėginant pasisavinti pinigus. Jis skaitėsi su delavaru, nes šis gerai žinojo baltųjų įpročius.

Visi toliau gėrė ir rūkė. Raiteliai vėl sėdo lošti kortomis ir kauliukais. Dvokė degtine, visa smuklė skendėjo tirštuose pypkių dūmuose.

Raiteliai, vėl gavę išgerti, dainavo ir laidė gerkles, indėnų policininkai irgi neatsiliko nuo kitų. Džonis užrakino duris, kad iš netyčių šitokio vaizdo nepamatytų koks neprašytas svečias. Filipas kvatojosi be paliovos. Kruvinasis Tomahaukas verkė ir netrukus visiškai prarado nuovoką. Dabita Edis apsivėmė ir nuo viršaus ligi apačios apsibjaurojo savo mėlyną uniformą. Šonka laikėsi ilgiausiai, bet Džonis, Tobijo paprašytas, pavaišino jį dvigubai stipresne degtine, tad netrukus ir šis jau knarkė po stalu. Džonis dar žvilgtelėjo į šį miegalių, truputį net susirūpinęs, ar tik nebus, ko gera, jo nunuodijęs, bet paskui numojo ranka ir nubėgo aptarnauti paskutinių svečių, kurie dar valiojo nulaikyti rankoje stiklus. Smuklininkui ant kaktos blizgėjo prakaito karoliukai.

Tobijas mostelėjo jam, kviesdamas prieiti.

– Sakyk, ar neturi kito kambario, kur Haris galėtų permiegoti?

– Turiu, kur neturėsiu. Eime! – Smuklininkas nuvedė abu indėnus į kambariuką, kuriame buvo vienerios vidinės ir vienerios laukujės durys. Ant grindų gulėjo keli šiaudiniai čiužiniai.

– Šis kambarys skirtas ypatingiems atvejams, – paaiškino Džonis. – Jūs galėsite šiąnakt čia pernakvoti.

Tobijas pabandė atidaryti laukujes duris, bet jos buvo užrakintos. Džonis pasirausė savo paslaptingose kišenėse ir iš vienos ištraukė raktą.

– Šekit... Galit sau turėti. Gal prireiks, jeigu kartais pasidarytų bloga.

Smuklininkas išėjo.

Tobijas pasislinko prie dakoto,

– Ką dabar darysim? – sušnibždėjo jis dakotų kalba. – Tu – mano vadas.

– Duok man savo revolverį, pinigus ir kapitono Ročo laišką Robinzono fortui. Aš nunešiu ten tą žinią – kaip žvalgas! Laiškas pasieks adresatą.

– O aš?

– Stebėk Kruvinąjį Tomahauką, Šonką ir kitus. Anksčiau kaip rytoj per pietus jie nepabus. Jeigu tada ims klausinėti, sakyk, kad tu buvai visiškai nusigėręs, ničnieko nežinai ir ruošiesi gabenti laišką.

– Kai tik jie sužinos ar pastebės, kad tavęs čia nėra, tuoj praneš Rudajai Lapei ir pakels baisų triukšmą. Rudoji Lapė – tavo mirtinas priešas. Jis nužudė tavo tėvą, nužudys ir tave, jeigu kur užtiks!

– Šitie vyrai nekels jokio triukšmo, jie niekada neprisipažins Rudajai Lapei, kad buvo girti ir leido man pabėgti. Kruvinasis Tomahaukas, nusivylęs ir susigėdęs, grįš atgal pas savo žmones pranešti, kad nieko

nelaimėjo ir kad jie turės toliau badauti. Rudoji Lapė džiaugsis atsikratęs prašytojais. Vienintelis pavojingas man žmogus – Šonka.

– Jis kone mirtinai apsinuodijęs ir negreit atsipeikės.

– Juo geriau.

– Hau. Pamėginkim, gal kas ir išeis! Ar mes kada pasimatysim?

– Aš grįšiu.

Delavaras vėl nuėjo į smuklę, ir Džonis jį ten sutiko išskėstomis rankomis.

Jaunasis vadas liko tamsiame kambarėlyje. Jis priėjo prie laukujų durų, truputėlį pravėrė jas ir pažvelgė į nakties tamsą. Lauke buvo labai žvarbu, plika žemė sušalusi. Pūtė šiaurinis vėjas. Arkliai šiek tiek nerimavo aptvare. Sargybiniai pavargę ramstėsi į tvorą. Daugiau nesimatė nė gyvos dvasios.

Dakotą nukrėtė šiurpas. Po vidurnakčio karštis jam nukrito, tačiau visas kūnas buvo kaip sudaužytas. Bestovint prie durų, staiga viskas susiliejo akyse, ir jis pajuto, kad ilgiau neišsilaikys ant kojų. Skaudėjo krūtinę. Įsitverdamas į sieną, nuėjo ligi guolio ir pusiau be sąmonės susmuko ant šiaudinio čiužinio.

Tačiau paryčiui jis atsigaivelėjo ir keliais nušliaužė prie durų. Pažvelgė pro plyšį į blėstančias žvaigždes. Sutelkęs jėgas, atsistojo ir išėjo į lauką. Truputį netvirtai,

bet be jokių užuolankų nuėjo tiesiai prie aptvaro. Ten jį gerindamasis pasveikino Ohitika, ir Tokei Ito prisiminė, kad paskutiniu metu jis pasigedo jo smuklėje – šuo buvo išbėgęs pas geltąjį eržilą.

Sargybiniams neatrodė įtartina, kad dakotas atėjo pasiimti arklio. Kadangi jis truputį svirduliavo, jie spėjo jį esant šiek tiek išgėrusį. Tačiau jis laisvas atjojo, laisvas gali ir išjoti. Tokei Ito užsėdo ant mustango ir žingine patraukė link artimiausio forto. Ohitika bėgo iš paskos.

Kelyje jis sutiko kavaleristų būrį.

Gana abejingai, su neslepiama panieka dragūnai pasitiko indėną, jojantį ant apšiurusio mustango.

Tokei Ito prisistatė kavaleristų vadui kiek mandagiau ir kariškiau pasitempęs negu anksčiau, kai tarnavo žvalgu pas baltuosius. Vadas kritiškai nužvelgė suskretusį indėno švarką, tačiau jo laikysena ir geras anglų kalbos mokėjimas neabejotinai padarė jam malonų įspūdį. Jis paprašė parodyti keliais antspaudais užantspauduotą tarnybinį laišką ir galų gale pasakė:

– Žiūrėk, nesusitik su įtartinais indsmenais, kurie slankioja tarp forto ir rezervato. Anapus mūsų forto apsistojęs Šėlstantis Žirgas su savo raudonodžiais banditais. Negalima leisti, kad jis užmegztų slaptus ryšius.

– Hau, aš pasisaugosiu!

Fortai visur buvo panašūs vienas į kitą. Tokei Ito sustojęs apžvelgė pastatus ir aplinką. Iš pilko dangaus plastėdamos krito pavienės snaigės ir leidosi ant baltos žemės. Pastogėse kabėjo varvekliai. Virš kaminų driekėsi dūmai. Šaltame ore buvo matyti, kaip iš žmonių burnų ir gyvulių šnervių eina garas.

Jaunasis vadas žingine nujojo pastatų link. Šiapus aštriatvorės stovėjo indėnų krovininiai arkliai su valkčiais, vienas kitas jaučiais traukiamas vežimas, kelios kiltinės medžiagos palapinės; tik viena vienintelė buvo pastatyta senoviškai ir aptraukta bizonų oda. Raitų dragūnų būrys ir trys ginkluoti indėnai saugojo ir anksčiau apsistojusius, ir dar tik artėjančius dviem grupėmis iš vakarų indėnus. Indėnai buvo be ginklų. Tokei Ito tuoj suprato, kad tai dakotai titonai iš oglalos šeimos.

Pro atvirus vartus raitelis matė didžiulį kiemą, ir greitai jam paaiškėjo, kas čia dedasi. Indėnai nustatytą dieną atvyko atsiimti maisto davinio. Jiems buvo išduodami lašiniai ir miltai. Iš vienų miltų nedaug teprasikursi, o nuo neįprastų lašinių indėnai sirgdavo, tačiau ir viena, ir kita jie ėmė neprieštaraudami. Sniege stovėjo galvijai, klusniai atsidavę savo likimui. Tik viena pertvinkusi karvė gailiai mūkė.

Dakotas vėl paragino geltį ir tiesiai per indėnų stovyklą nujojo prie pagrindinių vartų. Jojo nuleidęs

akis, bet viską įdėmiai stebėjo. Ką gali žinoti, dar, ko gera, sutiks kokį pažįstamą, o jeigu ir nesutiks, vis tiek kris į akį netgi tiems gentainiams, kurie jo asmeniškai nepažįsta. Jis buvo ginkluotas pistoletu ir jojo visiškai laisvai, kaip tikras žvalgas. Tačiau jo figūra ir drabužiai rodė, kad jis iš oglalos šeimos, ir tai ypač turėjo kristi į akis, nes retai pasitaikydavo, kad šios šeimos narys tarnautų baltiesiems žvalgu.

Atskirų jo didelės ir gausios genties žmonių veidai jam atrodė svetimi. Tik iš akių jis skaitė labai gerai pažįstamus jausmus: išdidumą, liūdesį, paslėptą neviltį, nebylią panieką, tylų bejėgiškumą; jie nuleido galvas prieš geresnius ginklus, bet ne prieš aukštesnę teisę. Tokei Ito jautėsi tarp šių žmonių lyg tarp brolių, nors nė vieno iš jų negalėjo pavadinti vardu.

Baltieji abejingais balsais skaičiavo davinius; indėnai tylėjo. Tas jų tylėjimas buvo labai iškalbingas kiekvienam, kas supranta, ką reiškia pavergtų žmonių tylėjimas.

Tokei Ito nujojo prie tos vietos, kur keli baltieji, vieni uniformuoti, kiti civiliai, prižiūrėjo, kaip išduodamas maistas. Priėjo būrelis indėnų. Tai buvo aukštaūgiai, liesi vyrai. Be ginklų jie atrodė kaip karo belaisviai. Tvarkos prižiūrėtojai juos pavarė, sakydami, kad dar ne jų eilė, ir liepė ateiti rytojaus dieną. Vyrai apsisu-

ko ir nuolankiai sugrįžo į stovyklą už tvoros. Vienas jų pradingo bizono odų palapinėje, bet netrukus vėl pasirodė. Matyt, jis tik pranešė ten, ką girdėjo forte. Tokei Ito stebėjo šią palapinę. Iš jos išlindo moteris. Ji buvo nesena, bet ir nebe visai jauna. Tokei Ito iškart ją pažino, nors buvo matęs tik du kartus gyvenime: pirmą kartą – būdamas dvylikos metų berniukas, antrą kartą – prieš penkias vasaras per vieną šventę jau kaip jaunasis karys. Ši moteris buvo Tašunkos Vitko giminaitė ir turėjo tokį pat vardą kaip ir Tokei Ito sesuo – Uinona, tai yra pirmagimė duktė. Moteris kurį laiką tiriamai žiūrėjo į raitelį, paskui apsisuko ir greitai sugrįžo į palapinę.

– Ko tu nori? – griežtai paklausė kažkoks balsas.

Dakotas, valandėlę užsisvajojęs, vėl sutelkė savo mintis.

– Kur budėtojas? – pasiteiravo jis, nenusėsdamas nuo arklio.

– Ko tu nori? – dar kartą paklausė puskarininkis.

– Skubus paštas!

Puskarininkis nykščiu parodė jam duris.

– Kapitonas Elsvorsis.

Tokei Ito pririšo savo geltį. Prie mustango pasiliko ir Ohitika. Dakotas įėjo į budėtojo kambarį ir padėjo ant stalo užantspauduotą laišką.

Karininkas, jaunas vyras tipišku kareivio veidu, pažiūrėjo, kada rašytas laiškas.

– Po velnių, betgi tu greitai atjojai! – Paskaitė. – Aha... hm, hm... na taip... Pasiutimas – jūs ten prie Najobreros vis dar, atrodo, prisibijote, o pas mus jau visiškai ramu. Pagaliau pažabojome tą gaują, o kai susidorosime su Šėlstančiu Žirgu, visus suvarysime į rezervatą. Kada joji atgal?

– Ar turite kokių pavedimų?

– Gal komendantas turės. Rytoj anksti rytą būk pasiruošęs! – Karininkas kažką užrašė lapelyje. – Štai, ligi tol tu gausi pas mus išlaikymą ir pašarą savo kuinui. Kokiai genčiai priklausai?

– Mato. – Tas žodis reiškia lokį. Tokei Ito tikėjosi, kad karininkas nesupras šio dakotų kalbos žodžio.

– Mato? Tai labai mažytė gentis, a? Ar moki dakotų kalbą?

– Taip.

– Tu turi visą laisvą dieną. Pasisukinėk ten, anapus vartų, ir pasiklausyk, ką kuždasi tarp savęs dakotai. Šėlstančio Žirgo žmonės ką tik atvyko čia, su jais nelengva. Vadinamasis vadas, be abejo, kursto juos. Jis nenori kelti kojos į mūsų fortą. Negalime išleisti jo iš akių.

– Taip.

Tokei Ito pasiėmė raštelį. Karininkas atsisveikindamas linktelėjo, indėnas išėjo. Pirmiausia jis parūpino pašaro gelčiui, taip pat išprašė iš smuklininko kelis kaulus Ohitikai. Jam pačiam ne valgis buvo galvoj; tik troškulys kankino, ir jis užsisakė vien arbatos. Smuklininkas pakraipė galvą.

Dakotas turėjo ne tik laisvą dieną, bet ir užduotį, kuri atitiko jo planus. Jis nusliūkino prie pagrindinių durų, kur toliau buvo išdavinėjamas maistas indėnams. Šis darbas truks ligi pat vakaro ir, kaip buvo girdėti, net visą kitą dieną. Kartu su kitais baltaisiais ten stovėjo ir jaunas vyriškis civiliais drabužiais. Jis buvo labai gerai apsirengęs pagal turtingų komersantų madą, ir Tokei Ito ėmė raustis atmintyje, mėgindamas prisiminti, kur šį vyriškį yra matęs. Ir nors puikiai įsidėmėdavo žmones, tačiau niekaip negalėjo prisiminti, kas šis per vienas.

Tokei Ito valandėlę pastoviniavo netoli jaunojo vyriškio ir nugirdo, kad kiti jį vadina Finliu. Bet ir šis vardas dakotui nieko nesakė.

Tačiau baltasis pats susidomėjo indėnu. Jis, matyt, jau buvo girdėjęs, kad indėnas yra pasiuntinys ir moka angliškai. Tad nieko nelaukdamas ir užkalbino jį – tiesiai ir kartu truputį familiariai, kaip ponas kreipiasi į tarną.

– Nori šiek tiek užsidirbti?

– Kiek?

Finlis jaunesnysis nusišypsojo.

– Iš tavęs galėtų išeiti geras verteiva! Aš, beje, renku tikrus indėniškus daiktus: vampumus, strėlines, išpieštas antklodes, erelio plunksnas, siuvinėtus švarkus, skalpus! Ypač jeigu tie daiktai kada nors priklausė žymiems žmonėms! Mielai nupirkčiau antai aną odinę palapinę! Be to, kokį nors totemą, sakysim, Raudonojo Debesies arba Šėlstančio Žirgo, kuris dalyvavo mūšyje prie Litl Big Horno. Man dar vaikystėje labai patikdavo indėnų vadai.

– Tada jūs dar nebuvote iš arčiau susipažinęs su tais bastūnais ir kraugeriais, – išsišiepė reikalų tvarkytojas, stovintis šalia Finlio ir žymintis, kiek išduota maisto.

Finlis paprieštaravo – ne iš įsitikinimo kaip kadaise, vaikystėje, bet daugiau įdomumo dėlei:

– Atvirai sakant, kartą mačiau indėnų berniuką, kuris buvo labai panašus į lordo sūnų.

– A... cirke, – įspėjo Tokei Ito.

– Taip, taip, – sušuko Finlis jaunesnysis. – Iš tikrųjų! Tu moki skaityti mintis, raudonodi. Kaip tik tokio žmogaus man ir reikia. Čionykščiai indėnai pasiutusiai užsispyrę ir nesukalbami. Jie dedasi nesuprantą nė vieno mūsų žodžio. Gal kartais tau pavyktų su saviškiais surasti bendrą kalbą!

– Ką jūs siūlote?

– O ko reikia? Degtinės?

– Ne, mėsos.

– Mėsos? Abejoju, ar tai padės. Mes duodame jiems pakankamai lašinių, daugiau negu rezervate. Nors, antra vertus, indėnai neseniai protestavo prieš blogą maistą, mat mėsa, kurią jie gauna, nėra geriausios kokybės. – Finlis atsigręžė į reikalų tvarkytoją. – Juk jūs dar turite šiokių tokių atsargų?

– Kaip čia pasakius, pone Finli...

– Be jokių išlygų! Man turi atsirasti! Aš pakankamai paskyriau lėšų, kad mano firma būtų aprūpinta maisto produktais. Kas kas, o jūs tikrai turėtumėt žinoti.

– Jeigu jūs tik sau... – Reikalų tvarkytojas nutaisė gaižią miną.

– Smulkmena. Parašykite šiam indėnui raštelį, kad galėtų pasiimti keletą dėžučių, ir ne bet kokių, o iš tų, kur skirta kariuomenei. Jos gautos taip pat mano firmos sąskaita. Taigi aš moku geriausios kokybės maisto produktais, – pridūrė Finlis jaunesnysis, atsisukęs į Tokei Ito.

Jaunasis vadas pasiėmė raštelį, nuėjo į sandėlį ir pasirinko kokį puscentnerį konservų, skirtų kariuomenei, apsirūpino ir dviem odiniais maišais susidėti dėžutėms. Paskui, laimikiu nešinas, sugrįžo pas Duglą Finlį.

– Prašom uždėti man antspaudą, – pareikalavo jis. – Jeigu kartais kas susidomėjęs paklaustų, iš kur gavau mėsos ir kas man leido sukiotis tarp Šėlstančio Žirgo žmonių.

– O sukinėtis tarp jų apskritai uždrausta, – tarė reikalų tvarkytojas, žymintis, kiek išduota maisto.

– Nekalbėkite niekų, – užkirto Finlis, – arba aš garsiai paskelbsiu, ką jūs va dabar vėl užrašėte. Štai mano antspauduota firmos kortelė, primuškite dar savo antspaudą, kurį turite po ranka – šitaip, – juk mūsų žvalgas ne koks tuščiagalvis! Ar šįvakar grįši į fortą? – vėl kreipėsi Finlis jaunesnysis į dakotą.

– Taip. Man tik reikėtų pailsėjusio arklio. Maniškis visiškai nusivaręs.

Prašydamas kito arklio, Tokei Ito žinojo, ką daro. Su svetimu arkliu jis bus ne taip lengvai atpažįstamas.

– Jeigu tu ir toliau taip dirbsi, galėsi gauti tarnybą Finlio ir Ko firmoje. – Jaunasis ponas Duglas nusijuokė. – Ar moki jodinėti su balnu?

– Hau.

– Tai pasiimk arklį iš mano arklininko. Arba palauk! – Duglas Finlis švilptelėjo, kažką pasakė arklininkui, ir netrukus šis atvedė jam bėrį su lauka kakta, nugramdytą, iššukuotą, išsiilsėjusį, žvalų, bet tikriausiai ne tokį patvarų ir greitą kaip geltis.

Tokei Ito atsainiai mostelėjo ranka lyg sakydamas: „Tiek to, bus geras ir toks“.

– Beje, o kaip dėl tavo švarko? – paklausė Finlis indėną, kuris stovėjo šalia bėrio ir jau ruošėsi sėsti ant jo. – Iš kur jį tokį turi?

– Jis pasiūtas prie Plato aukštupio, Lokės giminės vadui.

– Kuris sudegino fortą prie Najobreros? Nuostabu.

– Švarkas visai sudirbtas, – supeikė reikalų tvarkytojas.

– Kariškai sudirbtas, – pataisė Finlis. – Ar dėmės tikros? – paklausė jis indėną. – Tai yra ar čia žmogaus kraujas?

– Jeigu dakotai – žmonės, tai taip, – kandžiai atsakė indėnas, ir Duglui Finliui pirmą kartą per visą pokalbį pasirodė, kad indėnas iš jo tyčiojasi. Tačiau, būdamas labai geros nuomonės apie save, jis tuoj pat atmetė mintį apie šitokią galimybę.

– Gerai, gerai. Ko prašai už šį švarką?

– Valgyti aš turiu.

Finlis pažvelgė į išsekusį veidą.

– Į tave pažiūrėjus, taip neatrodo. Žinoma, duosiu tau ir pinigų. Tau, kaip žvalgui, pinigai gali praversti. O ką su jais veiktų indėnai, kurie sėdi rezervate?

– Švarko aš neparduodu.

– Tai žiūrėk, kad iš kitų man ką nors gera nupirktum!

– O ką už tai gausiu?

– Oho! Net tarp indėnų jau nebėra džentelmenų! Jau ir tu kuo puikiausiai išmanai civilizacijos komercinę pusę. Doleris avanso?

– Du.

– Vienas!

Tokei Ito paleido pavadžius ir jau buvo beeinąs sau.

– Ei!

– Du, – pakartojo indėnas.

– Tegu bus du. Tu tik pamanyk, raudonodi, – Finlis jaunesnysis tau nusileidžia! Galėsi pasigirti tokiu laimėjimu ir savo anūkams!

Jaunasis vadas nekreipė dėmesio į jo kalbas.

Už tuos du dolerius ir už pinigus, kuriuos jam buvo perleidęs Tobijas, jis nusipirko šviežios jautienos, ir smuklininkas dabar jau antrą kartą nustebęs pakraipė galvą. Šitaip susirinkęs viską, kas reikalinga, indėnas paėmė už pavadžių ramų klusnų bėrį ir išsivedė iš forto. Odiniai maišai su konservų dėžutėmis ir mėsa, sujungti diržu ir pririšti prie balno, kabėjo arkliui iš dešinės ir kairės.

Pradėjo smarkiau snigti. Snaigės sūkuriavo ir leidosi žemėn kaip begalinis, bekraštis šydas. Jos krito žmo-

nėms ant galvų, ant pečių, blizgėjo arklių karčiuose, ant palapinių ir netirpo.

Artimiausias raitelio tikslas buvo odinis tipis.

Jis pririšo savo bėrį ir įsmuko į palapinę.

Viduje ugnis nesikūreno, buvo prieblanda. Tik pro plyšius iš lauko skverbėsi blausi šviesa. Palapinės kertėje kartu su kokių devynerių metų berniuku sėdėjo jaunoji moteris, kurią Tokei Ito jau anksčiau buvo matęs.

Pirmą kartą po ilgos pertraukos jaunasis vadas vėl atsidūrė palapinėje. Jis sustojo ir, pagavęs tos suvargusios, bet rimtos moters žvilgsnį, paklausė:

– Kur Tašunka Vitko?

Moteris nė nekrustelėjo, sėdėjo kaip sėdėjusi ir ničnieko neatsakė.

Dakotas nejučiom apžvelgė palapinės vidų. Asla buvo plika, ničniekuo neišklota. Ant karčių – jokių trofėjų.

Jaunoji moteris užmerkė akis, tuo parodydama, kad neketina kalbėti. Berniukas piktomis akimis varstė nepažįstamą vyriškį su revolveriu prie šono.

Tokei Ito nusprendė nedrumsti šių žmonių ramybės ir išėjo iš palapinės.

Jis atsirišo arklį, užsėdo ir pamažu vėl nujojo forto link. Vieni indėnai dar laukė savo davinio, kiti, apsirūpinę maistu, traukė atgal. Bet jis nepamatė daugiau

nė vieno pažįstamo veido. Ten, kur buvo dalijamas maistas, Duglo Finlio jau nebebuvo. Indėnas kreipėsi į reikalų tvarkytoją, su kuriuo pirma kalbėjosi Finlis.

– Kur galėčiau rasti Tašunką Vitko?

– Ką tokį?

– Šėlstantį Žirgą, – pasitaisė dakotas.

– Ak tą? Netoli nuo čia, pora mylių į vakarus. Bet jis ne su bet kuo leidžiasi į kalbas. Nebent įvyktų stebuklas.

– Gal ir įvyks.

– Keistas tu bernas, – sumurmėjo sau panosėje reikalų tvarkytojas. – Jeigu tau pavyktų ką vertinga sumedžioti tam Finliui, nepamiršk ir manęs.

Tokei Ito vėl išjojo iš agentūros. Jis buvo neįpratęs jodinėti su balnu ir kilpomis, nors kadaise, kai gyveno tremtyje, dirbdamas Majerio cirke ir atlikinėdamas numerį „Lordo sūnus“, šio meno buvo gerai išmokęs. Šiaip ar taip, jis jodinėjo su balnu ne blogiau kaip dragūnas. Bėris bėgo risčia, ir indėnas greitai prisitaikė prie neįprasto ritmo. Jodamas su balnu, raitelis atrodė lyg agentūros atstovas; tai buvo tartum savotiškas ženklas, kad jis priklauso baltųjų pasauliui, o tas Tokei Ito dabar buvo kaip tik paranku.

Dakotas paleido bėrį lengvais šuoliais. Ten, kur pralėkė jo arklys, žemėje liko kaustytų kanopų žymės,

kurios niekam negalėjo sukelti įtarimo. Indėno širdis plakė kaip pašėlusi, varinėdama karščiuojantį kraują. Jo smilkiniai kaito, rankos buvo šaltos kaip ledas. Tačiau kiekviena laimėta minutė buvo brangi, ir jis negalvojo apie savo sveikatą.

Žemėje buvo pilna pėdų – tas rodė, kad netoli rezervato ir forto nuolat sukiojasi dragūnų būriai. Dakotas dabar nenorėjo susitikti su kareiviais. Jis apdairiai jų vengė, nors slapstytis nesislapstė.

Po poros valandų Tokei Ito sustojo, pamatęs tolumoje palapinių stovyklą. Aplinkui plytėjo plikos lygumos. Tad nepastebėtam patekti į šią stovyklą buvo sunku. Dakotas valandėlę galvojo.

Paskui vėl leidosi joti. Jis pamatė tris plonas dūmų sruogas, kylančias iš palapinių ir besidraikančias tarp sūkuriuojančių snaigių. Jodamas toliau, aptiko nekaustytų arklių pėdų, taip pat žymių, rodančių, kad šiuo keliu indėnai iškeliavo į agentūrą pasiimti maisto. Galų gale pasiekė smailiaviršūnius tipius. Keli vaikiūkščiai išdžiūvusiais veidais valandėlę spoksojo į jį, bet paskui ir tie greitai dingo savo palapinėse. Nesirodė joks suaugęs žmogus. Tačiau pro palapinės plyšius, be abejo, ne vienas slapčia stebėjo nepažįstamą raitelį.

Dakotas ilgai išbuvo nelaisvėje, ir dabar jam atrodė, kad artėja prie kažkieno kito kalėjimo. Jis jautėsi labai

nesmagiai, nes buvo taip arti tikslo ir kartu nežinojo, ar ras Tašunką Vitko ir ar galės su juo vienu pasikalbėti. Laiko buvo nedaug – per tas kelias valandas jis turi įgyvendinti savo sumanymą, o paskui vėl grįžti į agentūrą.

Sniegas truputį aprimo. Snaigės leidosi žemėn lėčiau. Iš debesų šydo išniro saulė, ir sniego apklotai suspindo kaip tūkstančiai dulsvai nušviestų kristalų.

Jaunasis vadas nuo seno pažinojo Tašunkos Vitko palapinę. Jis pririšo priešais ją savo arklį ir, nieko nelaukdamas, įėjo vidun. Palapinė buvo neįprastai tuščia. Asla – kietai suplūkta. Viduje sėdėjo sena indėnė ir taisė dubenyje jukos šaknis. Dabar ji liovėsi dirbusi. Be jos, palapinėje daugiau nieko nebuvo.

– Kur Tašunka Vitko? – griežtai lyg policijos pareigūnas paklausė atvykėlis, nes žinojo, kad gražiuoju čia neišpeši nė žodžio. – Aš atvykau iš forto. – Kad jis nemeluoja, moteris galėjo įsitikinti, matydama pakaustytą arklį ir revolverį prie šono.

Tokei Ito truputėlį pažinojo šią moterį. Tai buvo Tašunkos Vitko motina, prieš penkerius metus, per vieną didelę šventę, jis buvo matęs ją Tašunkos Vitko palapinėje. Dabar, išbadėjusi ir patyrusi šitiek sielvarto, ji buvo gerokai pasikeitusi, bet ne tiek kaip susibaigęs Tokei Ito, ir jaunajam vadui atrodė, kad moteris jo nepažino.

Senoji indėnė nerangiai atsikėlė ir nusišluostė rankas.

– Aš pašauksiu vadą, – tarė ji. – Jis čia pat, – dar pridūrė, lyg pasiteisindama, kad agentūros žmogus nerado palapinėje baltųjų nekenčiamo ir įtarinėjamo vado.

Ji šmurkštelėjo pro nepažįstamą svečią iš palapinės. Tokei Ito pažiūrėjo jai iš paskos.

Kai moteris nuėjo prie kitų palapinių, jaunasis vadas atsinešė abu maišus su konservais bei mėsa ir padėjo palapinėje. Valandėlę jis užmerkė akis, nes buvo pavargęs, jam svaigo galva, mušė prakaitas.

Tačiau jo klausa liko jautri, ir netrukus jis išgirdo žingsnius, artėjančius prie palapinės. Sniegas tyliai girgždėjo po mokasinais.

Tokei Ito atsistojo vidury palapinės, šalia ugniakuro, ir laukė, atsisukęs veidu į angą.

Pasirodė Tašunka Vitko.

Jis irgi buvo labai sukritęs. Veide galėjai išskaityti visus patirtus vargus ir sielvartus. Raukšlės buvo įsirėžusios dar giliau, smilkiniai ir skruostai įdubę. Vadas buvo nuleidęs blakstienas ir nežiūrėjo Tokei Ito į veidą. Bet revolverį už diržo, be abejo, matė.

Vyriausiasis vadas įėjo į palapinę, užleido angą ir sustojo lyg įbestas.

– Kas yra? – paklausė jis dusliu balsu ir labai trumpai, kaip mėgsta kalbėti tūkstančiai dakotų karių.

Tokei Ito atsakė ne iš karto. Jis laukė, kol Tašunka Vitko susikaups ir atpažins jį. Paskui tarė:

– Tu pažįsti mane, Tašunka Vitko. Ar žinai, kad aš buvau išduotas ir ligi šiol sėdėjau kalėjime?

Tašunka Vitko iš lėto pakėlė blakstienas ir pažvelgė jaunesniajam kariui į akis.

– Ką tu davei ir pažadėjai, kad jie tave vėl paleido?

Nors Tokei Ito suprato, kad su revolveriu už diržo ir dar taip griežtai užrikęs ant senos moters jis teisėtai nusipelnė įtarimo, tačiau Tašunkos žodžiai jį taip užgavo, kad jis net pabalo iš pykčio.

– Pasirašiau, kad sutinku eiti į rezervatą... vade Tašunka Vitko.

– Kaip Ilgųjų Peilių žvalgas ir policininkas?

– Tu šitaip nekalbėtum, vade, jeigu nepasitikėtum manimi.

– Tokei Ito!

Abu vyrai nieko daugiau nesakė, tik ilgai stovėjo vienas priešais kitą tylėdami. Jų mintys ir jausmai kovojo tarpusavy, prieštaravo, taikėsi, kol galiausiai visiškai sutapo. Abu velka tą patį jungą, kuris jiems sunkiai slegia sprandą.

Pagaliau Tašunka Vitko pajudėjo iš vietos. Dviem žingsniais priėjo prie Tokei Ito, dviem lėtais, mažne atsargiais žingsniais priėjo prie tokio pat narsaus, lygiai

taip pat išduoto ir nugalėto, išsekusio, ligos kamuojamo ir vis dėlto dar nesugniužusio vyriškio. Jis išskėtė rankas ir prispaudė jaunąjį vadą prie krūtinės.

– Mielas broli! – tyliai tylutėliai tarė jis. – Aš jau nebetikėjau, kad vėl kada nors tave pamatysiu.

– Tu esi mano vadas, Tašunka Vitko, todėl aš atėjau pas tave.

Vyrų akyse pasirodė ašaros. Tačiau jie nesigėdijo vienas kito. Iš jų veidų dingo įtampa, juos apėmė toks liūdesys, kurio slegiami pralaimėjusieji atrodo daug kilnesni negu laimingi nugalėtojai.

Jie paleido vienas kitą iš glėbio, tylūs, sumišę, kokie paprastai būna stiprios dvasios žmonės, kai išlieja savo jausmus; dabar jie vengė vienas kito – nedrįso pažvelgti, prieiti arčiau, beveik net pagalvoti apie vienas kitą. Paskui abu vėl pasidarė šalti ir abejingi, kokie buvo įpratę būti nuo pat mažų dienų. Šiuo išorišku ramumu jie mokėjo slėpti gilius vidinius išgyvenimus.

Tašunka Vitko pakvietė svečią sėstis ir pats atsisėdo su juo ant plikos aslos. Sugrįžusi motina vėl ėmė gramdyti jukos šaknis.

Abu vadai užsirūkė. Taupiais žodžiais, su daugeliu atokvėpių, dažnai pertraukiamas kosulio priepuolių, Tokei Ito papasakojo, kas jam nutiko per tą laiką, kai ištrūko iš nelaisvės ir kol galų gale įžengė į savo vyriausiojo vado palapinę.

– Ilgieji Peiliai man liepė, ir aš pasirašiau, kad sutinku pasitraukti į rezervatą, – užbaigė jis, – bet ir ten jie manęs neapkenčia. Tas sekretorius Čarlis ir išdavikai iš mūsų karių tarpo vieno tenori: vėl įkalinti mane ir nebeišleisti gyvo.

– Ką manai daryti?

– O ką tu man patari?

Tašunkai Vitko sunku buvo pasakyti tai, su kuo mintyse ir širdyje vis dar nenorėjo susitaikyti.

– Mes turime gyventi čia... kaip kojotai... be ginklų... ujami, elgetaudami. Jie sako, kad aš važiuočiau pas Didįjį Tėvą į Vašingtoną. Bet viršesnė už mane tik Visagalė Paslaptis. Aš nepripažįstu jokio baltojo tėvo ir nepaliksiu savo brolių. Vačičunai kaip kraujo ištroškusios lūšys tyko, kada galės mane nužudyti, išsklaidyti ir kur nors nugrūsti mano karius. Jie apgyvendino mūsų stovykloje išdavikų. Aš negaliu suteikti tau prieglobsčio, Tokei Ito, mano broli.

– Ar tu pats liksi čia?

Į šį nelauktą, beveik griežtą klausimą Tašunka Vitko atsakė ne iš karto, bet tvirtai ir aiškiai:

– Liksiu. Vadas nepalieka savo karių. Aš jau negaliu išvesti iš čia savo vyrų. Mūsų buvo apie du tūkstančius, ir visi ginkluoti. Jeigu dabar vėl sukiltume, būtų dar beviltiškiau negu...

Vadas nebaigė sakyti ir įsiklausė. Sukluso ir Tokei Ito. Stovykloje kilo subruzdimas. Vadai girdėjo balsus, be jokios abejonės, tai buvo dragūnų balsai. Prie palapinės artėjo skubūs žingsniai – priekyje lengvi, iš paskos sunkūs.

Abu vadai sėdėjo kaip sėdėję ir rūkė. Moteris toliau dirbo savo darbą.

Prie palapinės angos pasirodė indėnas margais pusiau civilizuoto žmogaus drabužiais. Jam už nugaros stovėjo trys dragūnai, išsitraukę pistoletus.

– Kas tu toks ir ko tau čia reikia? – paklausė indėnas svečią dakotų kalba.

– Žvalgas ir Duglo Finlio ir Ko įgaliotinis, – atsakė jaunasis vadas angliškai, nepakildamas iš vietos, tik pasisukęs į dragūnus.

– Ar turi dokumentus?

– Turiu, tik ne tau juos parodysiu, nususęs kojote, o kapitonui.

Tokei Ito atsistojo ir pamažu, labai ramiai išėjo iš palapinės. Dragūnai vėl paslėpė pistoletus. Jaunasis vadas, pasinaudojęs ta akimirka, staigiu smūgiu partrenkė į sniegą pusiau civilizuotą indėną. Tai buvo vienintelis pykčio protrūkis, kurį jis sau leido, nes tuoj pat apsimestinai ramiai nusišypsojo dragūnams:

– Kur kapitonas? – Sulig tais žodžiais jis išsitraukė firmos kortelę su antspaudais ir ėmė sukioti, kad ka-

reiviai matytų, jog tai daugeliu antspaudų patvirtintas dokumentas.

– Gerai jau gerai! – tarė vienas. – Ką tu veiki pas Šėlstantį Žirgą?

– Noriu gauti iš jo vieną kitą daiktą Finliui jaunesniajam. Tik ne taip lengva su juo susitarti.

Dragūnai neturėjo nė mažiausio supratimo, kas tas Finlis, bet nedrįso abejoti, kad jis susijęs su komendantūra ir yra įtakingas.

– Kur iš čia ketini keliauti?

– Į fortą, o rytoj iš ten iškeliausiu su skubiu paštu. Siunčia kapitonas Elsvorsis.

– Ačiū.

Trys dragūnai nuėjo sau.

Tokei Ito vėl atsisėdo prie Tašunkos Vitko.

– Jūsų išdavikai dirba labai mikliai, – tarė jis. – Dabar man reikia ką nors iš tavęs gauti, kad galėčiau visai teisėtai palikti čia konservus ir šviežią mėsą. Kitaip sukelsiu įtarimą.

– Kokią mėsą?

Tokei Ito atrišo odinius maišus ir ėmė iš jų krauti lauktuves. Moteris nustebusi žiūrėjo, kas čia dedasi.

– Jie atidavė tau mūsų maisto davinį? – paklausė Tašunka Vitko.

– Tai ne jūsų davinys. Davinius tavo vyrai pasiims rytoj forte. Bet niekas negalės tavęs apkaltinti, kad visa

tai pavogei. Štai! – Tokei Ito padavė vadui raštelį su antspaudu. Jame buvo surašyta, kiek ko išduota.

– Ką mes galime už tai duoti? Nedaug ką ir beturime. Kovodami ir traukdamiesi turėjom palikti beveik visą savo mantą.

Tašunka Vitko prikando lūpą.

– Nieko nedovanokit, broli. Jeigu kitaip būtų neįmanoma išsisukti, atiduočiau savo daiktus. Tie maitvanagiai negaus nieko tikro. Tegu tavo motina nuspalvina vieną kitą odos skiautę. Ligi vakaro dar yra laiko. Finlis nieko neišmano apie mūsų papročius ir mūsų meną, nupirks bet ką.

– Tu pažįsti vačičunus, mano broli.

– Viskas, ką apie juos žinau, apmokėta krauju.

Vadas davė motinai ženklą daryti, ką sakė Tokei Ito, ir ji išėjo iš palapinės parinkti iš vaikų bei giminaičių odos ir dažų ir papasakoti, kad už tai jie gaus šviežios geros mėsos.

Abu vyrai vėl liko vieni.

Tokei Ito išsitraukė tabaką, kurį jam buvo dovanojęs Tobijas, ir atidavė Tašunkai Vitko. Lauke tyliai snigo. Palapinė skendėjo prieblandoje, nors buvo dar tik po pusiaudienio. Tokei Ito panoro išsitiesti ant plikos žemės ir pamiegoti, nes prieš akis buvo sunkus vakaras ir naktis. Vadas padavė jam apklotą; tai buvo

vilnonė antklodė, ne kažin kiek tešildanti, tačiau Tokei Ito paėmė ją skausmingai susijaudinęs, – juk Tašunka Vitko rūpinosi juo kaip tikras brolis. Pavargęs jis greit užmigo, o kai pabudo, atrodė, kad ir kvėpuoti lengviau, ir karštis nukritęs.

Moteris buvo užkūrusi ugnį. Aukštyn kilo dūmai. Ji jau turėjo odos skiaučių, taip pat medvilninį audeklą ir pradėjo juos tepti dažais. Tai buvo ne moterų, o vyrų darbas; moterys dažydavo puodus, siuvinėdavo drabužius, tačiau nepiešdavo vyrų žygių. Tašunka Vitko ir Tokei Ito stebėjo, ką ji ten teplioja odoje ir audekle. Tai buvo burtų ženklai, pikti burtų ženklai, vieni nugalėtųjų, apgautųjų ir pažemintųjų prakeiksmai.

Tokei Ito atpjovė kelis gabalus šviežios mėsos ir pakepino Tašunkai Vitko ir sau. Kai moteris baigė darbą, viską sulankstė ir sudėjo į odinius maišus, jis pavaišino ir ją; paskui atidarė peiliu dvi dėžutes. Konservai nesmirdėjo; sūdyta mėsa buvo sultinga.

Tačiau moteris nieko nevalgė, ji pasičiupo mėsą ir išbėgo iš palapinės atiduoti ją stovyklos vaikams.

– Ar galiu likusį maistą padalyti visoms palapinėms, kaip mes paprastai darome? – paklausė Tašunka Vitko.

– Kodėl gi ne. Knygose dar daugiau užrašyta jūsų vardu.

Slinko valandos. Abu vyrai žinojo, kad atėjus vakarui reikės atsisveikinti visam laikui.

Nustojo snigę. Debesys išsisklaidė, ir besileidžianti saulė nužėrė sniego kristaliukus tamsiai auksiniais spinduliais.

– Ką tu man patari? Kur mane siunčia tavo žodis, vade?

– Ką manai daryti, Tokei Ito... Didžiosios Lokės sūnau?

– Aš tau pasakysiu, Tašunka Vitko, bet pirma papasakok, kaip jie galėjo po jūsų pergalių nugalėti ir pajungti jus. Tai turi išgirsti mano ausys, ir tik tada galės kalbėti mano liežuvis.

– Mūsų buvo apie aštuonis tūkstančius – vyrų, moterų ir vaikų, – prabilo Tašunka Vitko, jis vėl kalbėjo labai pamažu, nes kiekvienas žodis kėlė skaudžius prisiminimus. – Tatanka Jotanka ir aš vadovavome mūsų kariams. Mes nugalėjome ir sumušėme mus užpuolusius Ilguosius Peilius, tačiau jų atėjo nauji būriai, o mes nebeturėjome iš kur gauti šaudmenų. Pasidalijome į dvi dalis, norėdami suskaidyti ir suklaidinti Ilguosius Peilius. Tatanka Jotanka, padegęs prerijas ir taip prisidengęs, patraukė į šiaurę. Aš nežinau kur, nežinau, ar toli jis nukeliavo. Nieko daugiau apie vienas kitą negirdėjome. Aš norėjau apsaugoti savo žmones nuo Ilgųjų

Peilių ir nuvesti į Kanadą. Mūsų buvo du tūkstančiai. Bet aplink buvo pilna išdavikų, ir generolas Milesas su savo kariuomene užklupo mus prie Tonguės upės, toje vietoje, kur ji įteka į Jeloustouną. Jie šaudė iš storų vamzdžių, ugnies ir aštrių skeveldrų lietus žudė mūsų karius ir mustangus. Tačiau mes kovojome. Daugelis iš mūsų turėjo tik kovos kirvius. Kai kurie mūsiškiai pateko į nelaisvę. Jau buvo daug sniego. Gavome palikti savo palapines ir didžiąją dalį mantos. Mūsų mustangai krito, vaikai šalo, mūsų šautuvai nebešaudė. Belaisviai sugrįžo, jie buvo sotūs ir pasakojo, kokie geri baltieji. Nuliūdo mūsų karių širdys, o kiti vadai ragino mane sudėti ginklus, kol dar neišmirė visi vaikai. Mes pasidavėme Ilgiesiems Peiliams.

Tašunka Vitko valandėlę patylėjo, paskui prisivertęs pasakojo toliau:

– Ilgieji Peiliai nusimetė gražųjį veidą ir parodė mums aštrius dantis. Jie atvarė mus čionai per sniegą ir ledą. Čia tu mus ir radai, Tokei Ito. Tu pakankamai daug matei ir viską girdėjai. Ką manai daryti?

– Didžiosios Lokės sūnūs kelsis į šiaurę, anapus Misūrio.

– Tu viską girdėjai.

– Hau. Mūsų palapinėse gyvena ne ką daugiau kaip šimtas vyrų, moterų ir vaikų. Ne taip lengva bus mus

surasti, o Ilgieji Peiliai nenaudos pabūklų prieš tokią saujelę. Aš einu.

– Per sniegą?

– Ir per sniegą.

– Ir tu išdrįsi?

– Aš pasakiau, hau.

Tokei Ito atsistojo.

Vyrai dar kartą apsikabino ir iš Tašunkos Vitko akių pabiro ašaros, nes šiandien jis surado tą, kurį norėjo turėti už brolį, bet štai vėl reikia su juo išsiskirti.

Kai abu vadai paskutinį kartą nužvelgė vienas kitą ir paskutinį kartą paspaudė rankas, pajuto savyje jėgą, kuri jungs juos, kad ir kažin kaip toli būtų vienas nuo kito, o jaunesnysis žinojo, ką iš čia išsineša saugoti ir diegti kitų širdyse.

Tašunka Vitko išlydėjo svečią iš palapinės. Leidosi saulė, žemę jau dengė šešėliai, pradėjo švilpauti nakties vėjas. Vadas atidavė Tokei Ito savo signalinį švilpuką, mažą raudoną karo pypkę ir ploną odos skiautelę. Odoje buvo nupieštas jo totemas, kuris atiteks tam, kas taps Tašunkos Vitko broliu ir paveldės jo jėgą.

– Jeigu Ilgieji Peiliai čia mane nužudys, – galų gale tarė vadas, – perduok mūsų vaikams, kad savo tėvų jiems nėra ko gėdytis.

– Tavo vardas nebus užmirštas, Tašunka Vitko, – kimiu balsu tarė jaunasis dakotas. Jo ranka, taip dažnai laikiusi ginklą, mėšlungiškai susigniaužė.

Tokei Ito užsėdo ant sušalusio arklio, gerai iššukuoto, ramaus, ir prisiminė savo geltį, laukiantį jo sugrįžtant. Totemą, signalinį švilpuką ir karo pypkę jis užsikišo už vampumo, kurį kadaise buvo gavęs kaip išduoto vado Oceolos priesaką.

Paskui paragino arklį ir nujojo į fortą, o iš ten į agentūrą. Džonio smuklėje surado delavarą, kuris pranešė, kad viskas vyko taip, kaip spėjo Tokei Ito. Kruvinasis Tomahaukas susigėdęs iškeliavo su savo žmonėmis. Fredas Klarkas – Rudoji Lapė kol kas dar nieko nežino, jam nieko nepranešė net sekretorius Čarlis. Šonka šiaip taip atsigaivelėjo po apsinuodijimo. Jis baisiai siuto, su kitais trim vyrais ketino joti į Lokės giminę ir, suradęs ten Tokei Ito, kuris išjojo negavęs leidimo, vėl nugabenti į fortą arba nudėti vietoje, jeigu tas sumanytų priešintis.

Visa tai sužinojęs, Tokei Ito vėl išsiskyrė su Tobiju.

Jis paspaudė geltį ir greitai dingo delavarui iš akių.

Žemę jau buvo apsiklojusi plona sniego marška. Švilpė vėjas, o buvęs belaisvis vilkėjo tik vasarinį švarką, Tačiau jis visas degė karščiu. Net ir prasčiausias karo gydytojas būtų pasakęs, kad su tokia sveikata leistis į

kelią – gryna savižudybė. Tačiau indėnas šią akimirką negalvojo apie mirtį. Jis juto po mustango kanopomis prerijas, priešais dūlavo tolumos, tokios pažįstamos nuo to laiko, kai pirmą kartą pramerkė akis, o galvoje sukosi vienas vardas: Tašunka Vitko.

Geltis skriste skrido prerijomis. Jis išmoko neapkęsti visko, kas priminė baltuosius žmones, aptvarą, arklidę, jam vėl pabudo tas pirmykštis siutas, nuo kurio kadaise jėga ir tyliomis dainomis jį buvo išgydęs Harka Tokei Ito.

Vienišas raitelis žinojo, kad tik su šiuo greitakoju žirgu, su kuriuo jautėsi augte suaugęs, galės pasiekti savo tolimą kelionės tikslą pirmiau už visus persekiotojus. Ilgai jis jojo plačia lyguma Juodųjų kalnų papėdėje, kol pasiekė nederlingas ir nykias prerijas, išraižytas kalvų virtinių ir slėnių. Nuo čia į žiemryčius jau ėjo rezervato teritorija. Žiemos saulė spindėjo virš gelsvai pilkų plotų. Čia augo kieta žolė, juka ir kaktusai. Aptikęs vandens, dakotas leido savo mustangui atsigerti, nes vanduo čia retai pasitaikydavo. Kol arklys gėrė, jis užbėgo ant artimiausios kalvos pasižvalgyti ir pasiklausyti – juk šį rezervato pasienį galėjo kontroliuoti kavalerija.

Bet aplinkui buvo tylu, niekur nesimatė nė gyvos dvasios.

Artėjo vakaras. Papūtė ledinis vėjas. Tokei Ito vėl leidosi į kelią. Kalvos pasidarė statesnės. Vietovė čia

buvo smėlėta, išdžiūvusi, išraižyta sudūlėjusių, plikų uolų. Vakaruose nusileido saulė: horizonte dar šmėksojo miškingi Juodųjų kalnų gūbriai.

Vėlai vakare dakotas vėl sustojo. Vienos uolos papėdėje paliko geltį, kuris ėmė skabyti žolių kuokštus, tvirtai suleidusius šaknis į smėlį ir kietai sušalusį molį. Ohitika atsitūpė šalia mustango ir išsižiojęs iškišo liežuvį.

Tokei Ito įlipo į uolą ir apsidairė.

Tolumoj buvo matyti išsekusios balos žymės; paskutiniai drėgmės likučiai buvo sušalę į ploną ledo grienelę. Ten stovėjo palapinės, rytinėje stovyklos pusėje ganėsi arklių kaimenė. Visiškoje tyloje galėjai girdėti, kaip stovykloje kaukia peralkę šunys, įžiūrėti ir atskirus žmones, moteris ir vaikus, tik neįmanoma buvo jų pažinti. Jie zujo šen ir ten, matyt, dar kartą norėdami gerai apsidairyti prieš naktį.

Tai greičiausiai ir buvo Lokės giminės stovykla. Tarp uolos, nuo kurios dairėsi Tokei Ito, ir palapinių dar ėjo neaukštų kalvų virtinė. Dakotas nusprendė pasinaudoti šia priedanga ir iš arčiau pažvelgti į stovyklą. Jis paliko arklį ir šunį ir nušliaužė ant tos pakilumos. Ten atsigulė ir įsmeigė akis į stovyklą. Dabar matė kiekvieną palapinę, tačiau veltui ieškojo savosios – jos nebuvo. Jis pastebėjo keturis vaikus: du berniukus ir dvi

mergaites. Jie žaidė konservų dėžutėmis ir šiaurės vėjas nešė nuo jų pasmirdusios mėsos kvapą. Vaikai statė iš dėžučių tris piramides taip, kad kiekvienas, ateinantis iš agentūros, matytų tas dėžutes ir užuostų jų kvapą. Tai buvo savotiškas pasveikinimas agentūros įgaliotiniams ir Rudajai Lapei.

Šunys riejosi, tąsydami nudvėsusio galvijo likučius. Nebuvo girdėti nei dainų, nei fleitos garsų, niekur nedundėjo būgnas. Visiška tyla viešpatavo šioje bado ir priespaudos stovykloje.

Netoli nuo vaikų stovėjo vienišas raišas žmogus.

Tokei Ito pažino šį žmogų; jo plaukai buvo garbiniuoti, ir tuo jis skyrėsi iš kitų dakotų. Sugrįžėlis pažino ir vaikus; tai buvo abu Jaunųjų Šunų sąjungos vadai, Hapeda ir Časkė, ir dvi draugės, Blykčiojanti Audra ir Driežo Galva, tačiau Tokei Ito vis dar laukė. Kai praslinko nemažai laiko, o prie palapinių niekas daugiau nesirodė, jis kranktelėjo mėgdžiodamas varną. Čapa Garbiniuota Galva pakėlė akis ir apsidairė, iš kur pasigirdo šis kranktelėjimas; užvertė galvas ir vaikai. Jie, be abejo, nustebo, niekur nepamatę paukščio, bet, atrodo, nesusigaudė, kad tas balsas buvo tik mėgdžiojimas. Gyvendami laisvi, kaip kadaise, jie tikriausiai būtų buvę apdairesni. Bet dabar jų dėmesys buvo atbukęs.

Prasiskleidė palapinė, ir iš jos išėjo mergina. Jos plaukai buvo nukirpti ir siekė tik ligi pečių. Ji įsiklausė. Ar girdėjo tą mėgdžiojamą garsą? Atrodo, taip – girdėjo ir suprato. Lyg šiaip sau, neturėdama jokio tikslo, patraukė prie kalvos, kur gulėjo Tokei Ito. Jis pažino savo seserį Uinoną ir aiškiai matė jos veido bruožus. Uinonos akys įkritusiame veide atrodė dar didesnės negu paprastai.

Ji pasiekė pačią kalvos viršūnę ir sustojo, gairinama vėjo.

Tokei Ito kitu kalvos šlaitu buvo šiek tiek nusileidęs žemyn. Dabar jis atsistojo, ir iš stovyklos niekas jo negalėjo matyti. Sesuo priėjo prie brolio.

Uinonai atrodė, kad jos širdis neištvers šitokio džiaugsmo. Juk visi manė, kad Tokei Ito jau negyvas, tik ji nenorėjo tuo patikėti, ir štai jis stovi priešais ją, gyvas ir sveikas! Jie nepratarė vienas kitam nė žodžio – jų susitikimas buvo nebylus, kaip ir kadaise atsisveikinimas.

Praslinkus tai tylos valandėlei, Tokei Ito prislopintu balsu trumpai paklausė:

– Ar jūsų stovykloje yra išdavikų?

– Išdavikai išjojo, jie tarnauja Ilgiesiems Peiliams. Yra Hiacinta, Šonkos žmona, bet jos liežuvis nepratars nė žodžio.

– Tai eime!

Brolis su seseria pakilo į kalvą ir kitu jos šlaitu leidosi stovyklos link. Palapinės buvo čia pat, bet jie ėjo labai pamažu. Sulig kiekvienu žingsniu jaunasis vadas jautė širdyje šventę – sugrįžimo pas savuosius šventę. Uinona taip pat žingsniavo šalia brolio nesitverdama džiaugsmu.

Galų gale jie pasiekė Čapą Garbiniuotą Galvą, kuris jau iš tolo pasitiko juos žvilgsniu.

– Tai tu! – Vyriškis persibraukė ranka akis, norėdamas įsitikinti, kad iš tikrųjų taip yra, kaip jam pasirodė. – Eikš, mano vade... eime į Četansapos palapinę.

Keturi vaikai palydėjo akimis grupelę žmonių, kurie pradingo palapinėje. Berniukams ir mergaitėms pasirodė, kad atsitiko stebuklas. Tai buvo stebuklas, kurio visą laiką laukė Uinona. Sugrįžo jos brolis. Tai buvo neapsakomai didi akimirka.

Kai jaunasis vadas su Garbiniuota Galva ir Uinona įžengė į didįjį tipį, jo akys tuoj pat ėmė prieblandoje ieškoti palapinės šeimininko. Četansapos namie nebuvo. Palapinėje sėdėjo tik Mongšongša, jo žmona, ir be perstojo glostė lopšį.

Prie lankelio, pritaisyto viršuje apsaugoti vaiko galvutei, tarp juodų siūlų dar kabėjo žaisliukai, su kuriais kadaise žaidė mažos rankutės.

Tokei Ito ir Čapa Garbiniuota Galva susėdo prie ugniakuro, Uinona nuėjo prie Mongšongšos ir atsisėdo šalia.

– Štai tu ir sugrįžai. – Čapa giliai atsiduso. – Atėjai pas mus čionai.

Sesuo atnešė broliui maišelį uogų. Tokei Ito ėmė valgyti.

– Visų mustangų dar neišpjovėte, – pagaliau tarė jaunasis vadas, ir tie, kurie dabar girdėjo šiuos žodžius, negalėjo suprasti, kodėl jis pradėjo kalbą nuo mustangų.

– Havandšita, burtininkas, neleido. Sako, pirma patys mirsime badu, o paskui mustangai, – paaiškino Čapa Garbiniuota Galva.

– Jūs žadate čia mirti iš bado? – Vadas dabar kalbėjo trumpai ir griežtai, lyg prieš mūšį. Jis sėdėjo priešais savo jaunystės draugą, bet jautėsi apsuptas žmonių, sugriovusių jo palapinę, kol jis buvo nelaisvėje.

– Mirti iš bado? – atsakė Čapa, truputį sutrikęs, nežinodamas, ar džiaugtis, ar protestuoti. – Iš bado? O kas gi mus šito klausia? Tik tu vienas. Ilgiesiems Peiliams miręs dakotas – geriausias dakotas.

– Bet jūs norite gyventi?

Čapa pagaliau įveikė susijaudinimą ir atsakinėjo taip pat, kaip klausinėjo sugrįžęs vadas:

– Reikės mėginti. Kai ateis pavasaris, galės šiek tiek pasiganyti galvijai... galėsime kai ką ir pasėti...

– Šioje žemėje?

– Kitokios mes neturime.

– Jūs nutarėte sugriauti mano palapinę ir nebepriimti manęs į savo giminę?

Čapa nuleido akis.

– Atėjo išdavikai ir sugriovė palapinę. Paskui tarybos susirinkime kalbėjo Šonka. Jo rankoje buvo ginklai. Mūsų tarybos vyrai tylėjo. Mano broli ir vade... Mes manėme, kad tavęs jau seniai nebėra tarp gyvųjų.

– Visi tylėjo?

– Ne, Četansapa užstojo tave. Jis kovojo. Nuo jo peilio žuvo Raudonasis Sparnas. Četansapa turėjo bėgti ir slapstosi dabar uolose.

– Eik pas senąjį burtininką Havandšitą ir paprašyk, kad tuoj pat sušauktų tarybos susirinkimą. Aš noriu Lokės giminės vyrams pranešti, ką mums dabar reikia daryti.

– Tuojau pat? Dabar naktis.

– Tuojau pat, – įsakmiai ir griežtai pakartojo sugrįžėlis.

– Hau. Tu sugrįžai pas mus. Aš įvykdysiu pirmąjį tavo pageidavimą. – Čapa pakilo ir iššlubavo iš palapinės. Praeities kovose jam buvo sužeista koja, ir po to jis liko raišas.

Jaunasis vadas tyliai sėdėjo prie ugnies. Jis apsidairė, susidomėjęs, kaip atrodo palapinės vidus. Čia viskas tebebuvo taip kaip kadaise. Lokės giminė nedalyvavo pragaištingose kovose į šiaurę nuo Juodųjų kalnų, ir žmonės išsaugojo visą savo turtą, neteko tik ginklų. Tokei Ito slapčia stebėjo seserį ir stengėsi tramdyti susijaudinimą. Uinona siuvo bizono odos švarką kailiu į vidų, kaip buvo įpratę nešioti dakotai žiemos metu. Jos rankos laisvai ir mitriai bedžiojo kaulinę ylą, ir ji atrodė labai įsigilinusi į savo darbą. Dabar ji kaip tik dūrė paskutinius dygsnius, paslėpė galą gyslos, kurią vartojo vietoj siūlo, ištraukė ylą ir įsimetė į išsiuvinėtą kišenę prie diržo. Paėmusi abiem rankomis gatavą švarką, pakėlė į viršų ir įdėmiai apžiūrėjo. Viskas atrodė gerai. Ji atsistojo, praskleidė milžinišką lokio kailį, gulintį žemėje, ir ištraukė porą kailiais pamuštų mokasinų. Paskui nunešė švarką ir apavą broliui, pridėjo dar indelį lokio taukų ir odinį lopinį, kad jis galėtų, kaip įprasta, įsitrinti ir apsirengti. Tokei Ito žvilgsniu padėkojo ir persirengė. Tuo tarpu Uinona susirado medinį rėmelį ir ėmė ant jo toliau skersai ir išilgai narstyti jau pradėtą gyslų tinklą. Kai būdavo giliai sniego, dakotai, kad neklimptų, naudodavo riestanosius sniegbridžius. Uinonai jau laikas buvo baigti darbą, nes dangus apsiniaukė, oras pasidarė sunkus ir drėgnas – atrodė, tuoj pradės snigti.

Mongšongša, arba Lanksčioji Vytelė, nedirbo. Nebyli, lyg skausmas jai būtų aptemdęs protą, sėdėjo savo tamsioje vietoje ir be perstojo glostė tuščią lopšį.

Uinona užbaigė sniegbridžius, o Čapa vis dar negrįžo.

Tokei Ito priėjo prie lokio kailio ir paprašė seserį parodyti, kas ten dar yra. Uinona atvertė dar vieną odinę antklodę ir parodė broliui lopinėlį velėnos, kurią buvo galima pakelti. Po velėna gulėjo suvynioti ginklai, kuriuos jaunasis vadas, prieš metus išjodamas kaip parlamentaras į fortą, paliko stovykloje: jo baltas kaulinis lankas, elastinga kuoka ir kovos kirvis. Tokius ginklus rezervate buvo draudžiama laikyti. Uinona juos rūpestingai slėpė.

Tokei Ito taip pat pamatė ant žemės sudėtas sunkias odines savo buvusios palapinės palas. Sužinojęs, kad išsaugoti jo ginklai ir palapinė, jis įgavo naujų jėgų.

– Jie jau ne kartą čia ieškojo, Šonka ir jo bendrai, – pranešė Uinona broliui. – Sugrįžę į stovyklą, visada patikrina šią palapinę, ar nėra ginklų. Bet kol kas nieko nerado.

Vadas vėl atsisėdo prie ugnies. Jo skruostai buvo išmušti raudonomis dėmėmis. Tai rodė, kad jis dar karščiuoja. Būtų gerai išprakaituoti pirtyje. Bet nėra kada. Kodėl taip ilgai negrįžta Čapa Garbiniuota

Galva? Gal Havandšita nesutinka su jo pageidavimu? Šis senas galingas burtininkas ir jaunasis karo vadas niekada gerai nesutarė.

Vienintelis žmogus stovykloje, su kurio nuomone burtininkas skaitėsi, buvo žiniuonė Untšida, Matotaupos motina.

Prisiminęs ją, Tokei Ito paklausė:

– Ar mūsų močiutė dar gyva?

Uinona pažinojo brolį ir pajuto, kaip suvirpėjo jo balsas.

– Gyva... Gyvena Havandšitos palapinėje.

Tokei Ito nieko neatsakė. Toliau laukė, kol grįš Čapa. Laikas slinko, o Garbiniuota Galva vis nesirodė. Jaunasis vadas liko vienas prie ugnies. Jo pasveikinti neatėjo nė vienas karys. Gal Čapa Garbiniuota Galva dar nedrįso nunešti į kitas palapines žinios apie buvusio belaisvio grįžimą? Nejau iš tikrųjų niekas iš vyrų nepamatė džiaugsmingai sugrįžtant jaunojo vado?

Tuo metu, kai sugrįžęs vadas laukė prie ugnies ir visomis valios pastangomis kovojo su savo jausmais, burtininko palapinėje sėdėjo trys žmonės. Visi buvo skirtingo amžiaus: Havandšita – daugiau kaip devyniasdešimties metų, Untšida – daugiau kaip šešiasdešimties ir Čapa Garbiniuota Galva – matęs tik dvidešimt keturias vasaras.

Čapa pranešė, ko atėjęs.

Havandšita spoksojo į neramiai plastančias ugnies liepsneles. Untšida, sėdinti truputį atokiau, stebėjo burtininką. Jo senas veidas buvo panašus į medinę kaukę, išvagotą raukšlių, visą laiką vienodas, tamsus po baltais plaukais. Lūpos siauros, bet burna neįkritusi. Sunku buvo atspėti, kas dedasi jo širdyje, nes jis pats spėliojo ir rausėsi savo viduje, negalėdamas suprasti nei savęs, nei savo gyvenimo.

O čia dar sugrįžo tas Tokei Ito.

Havandšita labai gerai prisiminė dieną, kai Matotaupos sūnus, tada dar berniukas Harka, pirmą kartą pasirodė jam kaip priešas. Tada vado sūnus buvo matęs devynias vasaras, ir Lokės giminės palapinės dar stovėjo pievoje pietiniame Juodųjų kalnų šlaite. Buvo graži ankstyvo pavasario diena. Miško žemė kliuksėdama rijo sniegą, giedojo kažkoks paukštis, medžių šakos kratėsi nuo savęs tirpstančią baltą naštą ir žarstė žmonėms ant sprando, mustangams ant žiemos kailio. Dauguma vyrų ir jaunuolių buvo medžioklėje. O Havandšitai, senajam burtininkui, tai buvo reikšminga diena.

Tą dieną jis ketino iš berniukų tarpo išsirinkti naują padėjėją. Septynerius metus išgyveno be padėjėjo, kai jo buvęs parankinis ir įpėdinis žuvo kovose su absarokais. O burtininkas jau tada buvo senas ir su kiekviena diena

dar labiau seno, tad kol pamatys šimtąją žiemą ir vasarą, norėjo užsiauginti patikimą savo paslapčių paveldėtoją. Ilgai jis dairėsi stovykloje tinkamo berniuko ir pagaliau tylomis nusprendė pasirinkti Harką Kietąjį Akmenį Nakties Akį, vyriausiąjį Matotaupos sūnų. Havandšita žinojo, kad tapti burtininko padėjėju ir būsimuoju burtininku kiekvienam berniukui ir kiekvieno berniuko tėvui buvo didžiausia, visų slapčia išsvajota garbė.

Harka Kietasis Akmuo Nakties Akis, atrodo, atitiko visus Havandšitos reikalavimus. Jis buvo išmintingas, stiprus, tylus ir ramus, žinoma, kiek šių savybių galima reikalauti iš vaiko. Havandšita norėjo tą ankstyvo pavasario dieną paskutinį kartą išbandyti berniuką, o vakare nueiti į tėvo palapinę ir pranešti savo sprendimą. Naktis prieš tai praėjo laimingai. Sapne jam pasirodė didžiulė gyvatė, su kuria jis visada transo būklės kalbėdavosi, prieš priimdamas svarbų sprendimą – jos sprendimas lyg kokia dvasia lydėjo jį nuo to laiko, kai pats jaunystėje per sielos ir kūno kančias išsiskyrė iš kitų berniukų draugijos ir tapo burtininko mokiniu.

Havandšita tarsi matė save vėl einantį per pušyną tirpstant sniegui, o iš tikrųjų dabar jis sėdėjo rezervate, savo palapinėje, ir atkakliai tylėdamas spoksojo į ugnį.

Tas Harka Tokei Ito vėl grįžo gyvas ir sveikas!

Tada, prieš penkiolika metų, Havandšita pasibaisėjęs suprato, kas per vienas yra Matotaupos sūnus ir ko galima iš jo tikėtis.

Aną ankstyvo pavasario dieną senasis burtininkas, pamatęs, kad stovykloje nėra beveik nė vieno jaunesnio berniuko, patraukė į mišką. Daugybė pėdų rodė, kad berniukai nukurnėjo kaip tik ta kryptimi. Burtininkas slapčia sėlino jiems iš paskos, norėdamas paskutinį kartą prieš galutinai apsispręsdamas pasižiūrėti, ką veikia jo būsimasis mokinys.

Niekieno nepastebėtas, jis prislinko prie pat berniukų, susirinkusių aikštelėje po senu ąžuolu.

Ir tada burtininkui pasirodė, kad jis sustings į ledą.

Jo akyse vyko burtų vaidinimas, toks pat, kokį jis kartais atlikdavo su kariais. Harka Kietasis Akmuo Nakties Akis vaidino burtininką. Jis buvo persirengęs, bet Havandšita iš karto jį pažino. Berniukas labai tiksliai mėgdžiojo burtininko judesius. Koks įžūlumas! Bet ne tai baisiausia. Labiausiai Havandšita pasibaisėjo, kad visi berniukai atrodė lyg užhipnotizuoti. Net pasirodžius burtininkui, jie ne iš karto atsipeikėjo. Havandšitą tai skaudžiai užgavo. Tą akimirką jam pasirodė, kad berniukas Harka pavogė iš jo burtų paslaptį. Vagišius buvo persirišęs galvą gyvatės oda!

Harka Kietasis Akmuo pirmas iš vaikų pastebėjo senąjį burtininką ir sustingo kaip įbestas. Pagaliau atsipeikėjo ir kiti berniukai. Išsigandę jie ėmė rėkti ir išsilakstė kas sau.

Kas dėjosi artimiausiomis dienomis ir savaitėmis, berniukai paskui neužmiršo visą gyvenimą. Nei anksčiau, nei po to tėvai nebuvo jų taip nubaudę kaip šį kartą. Iki pat vasaros pradžios jie nesikalbėjo su savo sūnumis. Havandšita liepė Matotaupai atiduoti Harką dvylikai dienų ir dvylikai naktų į burtininko palapinę. Jis norėjo vėl atsiimti iš berniuko burtų paslaptį. Norėjo sužinoti, kaip Harkai pavyko ją pavogti. Tačiau berniukas atsilaikė ir vis kartojo tai, kas jam atrodė teisybė: kad norėjo pamėgdžioti ir pažaisti ir kad kitiems vaikams tai labai patiko. Dvylika naktų, kurias Harka praleido burtininko palapinėje, Havandšita nebesapnavo didžiosios gyvatės. Jam tai buvo skaudžiausias smūgis. Jis norėjo palenkti Harką ir atsiimti iš jo savo burtų paslaptį. Bet berniukas nepasidavė. Niekam, netgi tėvui, Harka niekada nepasakojo, kaip burtininkas norėjo jį palaužti.

Tačiau Havandšita daugiau niekada nesapnavo didžiosios gyvatės. Didžioji gyvatė nebesikalbėjo su juo.

Po metų berniukai išsirinko Harką savo vadu, ir karo vadas tam pritarė.

O Havandšitą nuo to laiko vis persekiojo baimė, kad visam laikui prarado burtų galią, kuria taip tikėjo. Tik niekam nevalia to žinoti, niekam! Ištisas naktis senis mušė būgną, mėgino prisišaukti dvasias ir sapnus. Kartais jam pasisekdavo, tačiau sapnai būdavo padriki ir neaiškūs. Niekas iš karių ir berniukų nenumanė apie šias burtininko bėdas, net jeigu vyrai kartais ir būdavo juo nepatenkinti. Vaikai atsiėmė bausmę už neleistiną žaidimą, ir visi greit pamiršo tą istoriją. Bet tik ne Havandšita. Burtininką persekiojo siaubinga baimė, kad vieną gražią dieną vyrai vis dėlto pastebės jį praradus burtų galią. Jeigu kariai šokdavo ir maldaudavo pasirodyti bizonų kaimenes ir bizonai nepasirodydavo, vyrai badaudavo, o Havandšita raitydavosi savo palapinėje, grauždamasis dėl tariamo nesugebėjimo išmelsti sėkmingą medžioklę. Jis griebdavosi keisčiausių ir netikėčiausių gudrybių bei apgavysčių, ir kol kas jam vis dar pasisekdavo apgauti vyrus. Tačiau jis nesiliovė savęs kankinęs, visą laiką mušė ir mušė būgną, maldaudamas pasirodyti didžiąją gyvatę. Jis pradėjo nekęsti Harkos ir jo tėvo Matotaupos. Jam pasisekė ištremti Matotaupą. Bet nepasisekė sutrukdyti, kad jo sūnus po dešimties metų vėl būtų priimtas į savo gentį. Įsimaišė Tatanka Jotanka, didysis burtininkas, ir Havandšita nespėjo paaukoti Harkos prie stulpo.

Pagaliau senasis burtininkas savo padėjėju paskyrė Šonką, Harkos priešą. Tačiau Šonka iš esmės buvo menkysta, o dabar perėjo į baltųjų pusę. Havandšita neapkentė baltųjų, nes jie netikėjo paslaptimis. Bet jis taip pat žinojo, kad ir jie turi paslapčių, kurias jis laikė tikrais stebuklais. Jis norėjo pažinti tas paslaptis ir pažino. Bet ką burtininkas galėjo su jomis nuveikti rezervate? Kariai jau nebe taip atkakliai reikalavo burtų, nes žinojo, kad ne burtininkas, o rezervato agentas gali parūpinti jiems galvijų maistui.

Kadaise Havandšita mokėjo ne tik regėti sapnus ir užburti vyrus. Jis taip pat buvo narsus karys, per ilgą gyvenimą labai daug matęs ir patyręs. Tačiau jis mažai galvojo apie tai, ką iš tikrųjų žinojo. Dabar jis svajojo ir troško tik vieno – vėl susigrąžinti buvusią burtų galią, kuria besąlygiškai tikėjo.

Bet štai vėl sugrįžo tas Matotaupos sūnus, gyvas ir sveikas.

Havandšita vėl pasijuto nei šiaip, nei taip, nes niekada netikėjo Uinonos sapnais. O šiandien ir ji pasirodė besanti stipresnė už jį. Untšida irgi, ko gero, persikėlė į burtininko palapinę, tik norėdama jį paveikti savo kerais. Jis nebeturėjo jokios galios šiai moteriai, kuri prieš trejus metus visą stovyklą pakėlė į kovą už grįžusį iš tremties Harką.

Šitas Matotaupos sūnus dabar sėdėjo gyvas Četansapos palapinėje.

Havandšita buvo sutrikęs. Bet po ilgų apmąstymų jam ūmai pasidarė aišku, kaip būtų galima perduoti savo nerimą kariams ir kartu išsisukti netarus lemiamo žodžio; šaižiu balsu jis paliepė Čapai Garbiniuotai Galvai, kuris ligi šiol laukė tylėdamas, šaukti tarybos susirinkimą, kaip reikalavo jaunasis vadas.

Tokei Ito, apie kurį taip ilgai galvojo jo senas priešas Havandšita, vis dar tebesėdėjo vienas prie ugniakuro Četansapos palapinėje.

Galiausiai palapinės anga prasivėrė, ir pasirodė Čapa Garbiniuota Galva. Jo nuotaika buvo nesmagi. Jis atsisėdo priešais Tokei Ito, pasiėmė pypkę, bet neužsidegė. Ilgai tylėjo, kol pagaliau ryžosi prašnekti.

– Havandšita pareiškė sutinkąs sušaukti tarybos susirinkimą, – galiausiai pranešė jis. – Jeigu labai nori, netgi šiąnakt. Bet su sąlyga, kad bus pranešta Četansapai ir jis dalyvaus susirinkime. Tačiau tokiam sprendimui negali pritarti kiti tarybos vyrai. Četansapa – pabėgėlis. Ilgieji Peiliai jį laiko žudiku. Jeigu Četansapa dalyvaus mūsų susirinkime, tai bus maištininkų susirinkimas. O mūsų vyrai negali sukilti, nenori nė pradėti. Mes neturime ginklų, mūsų peiliai per trumpi galynėtis su Ilgųjų Peilių šautuvais, be to, gana ilgai veltui kovo-

jome. Havandšita savo žodžiais paspendė tau naujus žabangus.

Tokei Ito nieko neatsakė, tik paklausė:

– Ar galite pristatyti Četansapą čionai, į jo palapinę?

– Galėti tai galime... bet jis visiems mums užtrauks nelaimę ir niekam iš to nebus jokios naudos. – Čapa Garbiniuota Galva ištarė šiuos žodžius skaudama širdimi. – Mes ir tave turėsime slėpti, mano broli, kaip slepiame Četansapą. Mums uždrausta priimti tave į savo tarpą. – Čapa Garbiniuota Galva bejėgiškai mostelėjo ranka, ir jo žvilgsnis ėmė bėgioti palapinės sienomis, tarsi ieškodamas ir nerasdamas išeities. – O, mano vade! Tu įžengei į mūsų palapines, bet ir vėl turėsi jas palikti.

– Ne, Čapa, – sugrįžėlis kalbėjo dusliu balsu, bet tvirtai ir ryžtingai. – Aš nebepaliksiu jūsų palapinių. Aš pasiimsiu jus su savimi. Mes išsikelsime iš rezervato.

Čapa Garbiniuota Galva spoksojo į kalbėtoją.

– Ką tu čia šneki? Gal mano ausys negerai nugirdo?

– Ne, tu teisingai supratai mano žodžius. – Tokei Ito užgesino pypkę, kad netrukdytų kalbėti. – Šiąnakt pat jūs sugriausite savo palapines. Jūsų moterys ir vaikai susikraus daiktus. Rudoji Lapė atleidžia savo raitelius. Sienos čia niekas nesaugo. Ilgųjų Peilių akys ir ausys

nukreiptos tik į Tašunką Vitko. Jeigu mes šiąnakt pajudėsime, niekas mums nesutrukdys. Aš noriu persikelti su jumis į Kanadą, ten surasime naują tėvynę ir galėsime gyventi kaip laisvi žmonės. Hau.

Čapa Garbiniuota Galva pasižiūrėjo į ugnį, o paskui į sulysusį vyriškį, sėdintį priešais.

– Tu nori ištempti į sniegą ir šaltį moteris ir vaikus, ir tik dėl to, kad pats negali pas mus pasilikti? Tu kliedi!

Tokei Ito veidas užsiplieskė kaip ugnis.

– Čia kalba tavo vadas!

Čapa Garbiniuota Galva atsistojo.

– Mūsų didieji vadai sumušti ir išvyti. Ar tu viršesnis už juos?

– Aš esu jų sūnus ir jaunesnysis brolis.

– Palikti mūsų didžiąją gentį?..

– Mes neužmiršim savo tėvų.

– Atsisakyti paskutinio gero, ką vačičunai mums dar paliko?

– Visko, tik ne galimybės būti laisvu žmogumi!

– Mes turėtume daug ko išmokti, Tokei Ito.

– Ir išmoksime, tačiau laisva valia.

– Tie laikai jau praėjo!

– Ne, kol aš tebesu gyvas... Mes pasitrauksime į šiaurę, anapus Misūrio!

– Į senų priešų, siksikų, medžioklės plotus?

Tokei Ito priėjo prie Čapos ir iš arti pažvelgė jam į veidą.

– Čapa Garbiniuota Galva! Aš negaliu pasakyti tau nieko daugiau, ką jau esi girdėjęs. Be to, nėra ir laiko, mums liko tik kelios valandos, ir turime kuo greičiau leistis į ilgą kelią, jeigu nenorime, kad mus aplenktų priešai. Keliamės į Kanadą!

– Vačičunai ateis ir ten, iššaudys bizonų kaimenes ir suvarys mus į rezervatą. Mes daugiau niekada nemedžiosime, mano vade!

– Tavo teisybė. Bizonai jau išnaikinti. Turime rasti kitą išeitį. Štai sėdi tu čia išdžiūvusioj plynėj, Ilgųjų Peilių belaisvis. O ar ne geriau bus, jeigu turėsime gerą gabalą žemės ir, būdami laisvi, išmoksime auginti gyvulius, sėti ir pjauti?

Karys išpūtė akis.

– Tu juk žinai, tai sena mano svajonė, bet mes nugalėti. Dakotų dabar laukia toks pat likimas, koks kadaise ištiko mano juoduosius protėvius. Mano tėvas pabėgo pas dakotus, norėdamas būti laisvas, o aš kartu su jumis vėl tapsiu vergu!

– Eime! – Vadas tvirtai paspaudė draugo petį. – Mes daug su tavim drauge jodinėjome. Šiandien tu manęs nepaliksi, Čapa.

Vyriškis sugniaužė kumščius.

– Visa tai labai gerai, – dar kartą sumurmėjo jis, – bet mes nebeturime jėgų.

Čapa Garbiniuota Galva pamažu atsitraukė nuo vado ir, priėjęs palapinės sieną, įrėmė kaktą į pušinę kartį. Jo veidas skausmingai persikreipė, tačiau didelės juodos akys degė nenumaldomu troškimu ištrūkti iš priespaudos jungo ir vėl pasiekti išsvajotąją laisvę.

Sugrįžėlis stovėjo prie ugniakuro, nutviekstas virpančios liepsnos atšvaistų, ir žiūrėjo į draugą, kuris vis dar nenorėjo atsigręžti.

Pagaliau vadas atsisėdo ir įsikando atšalusią pypkę. Palapinės kertėje sėdėjo abi moterys – jos girdėjo visą vyrų pokalbį. Mongšongša staiga liovėsi glosčiusi lopšį, jos ranka sustingo ir keistai stirksojo ore nelyginant nudžiūvusi ar užburta šaka. Kai Čapa pasakė, kad sugrįžęs Tokei Ito vėl turės palikti stovyklą, Uinonos veidas pasidarė pilkas kaip pelenai. Ji pasijuto lyg pabudusi iš baisaus sapno. Paveikta brolio valios, ryžtingai atsikėlė ir išėjo iš palapinės.

Ji paliko stovyklą ir susirado Hapedą, Četansapos sūnų. Nors buvo naktis, berniukas vienui vienas stovėjo prerijose.

– Kur Časkė? – paklausė mergina. – Ir kodėl tu neini į palapinę?

– Mes su Časke buvome nubėgę prie anos uolos. Tokei Ito tebeturi savo geltį ir Ohitiką. Časkė pasiliko prie jų budėti. O aš galvoju, ką man toliau daryti.

– Bėk ir surask tėvą! Mano brolis nori su juo pasikalbėti.

– Uinona! – Liesas Hapedos kūnelis išsitiesė. – Tėvas man leido ateiti pas jį tik tada, kai turėsiu pasakyti ką svarbaus. Vadas nori su juo pakalbėti! Juk tai svarbu. Nieko negali būti svarbiau.

Hapeda nubėgo. Aplinkui buvo tylu ir jau visai tamsu, nes ką tik patekėjęs mėnulis ir žvaigždės slėpėsi už debesų.

Mergina sugrįžo į palapinę ir vėl atsisėdo šalia Mongšongšos.

– Netrukus Četansapa bus čia, – tarė ji.

Mongšongša krūptelėjo.

Visi laukė.

Galiausiai pasirodė Četansapa. Patyliukais prislinko prie palapinės ir pažemiu įsliuogė pro angą vidun. Jis buvo baisiai sulysęs. Prieš pakildamas nuo žemės, karščiuojančiomis akimis nužvelgė palapinės vidų ir visus joje sėdinčius žmones. Paskui vargais negalais atsistojo ir priėjo prie ugnies. Vadas pamatė plaušų aprišalus ir dvi atviras pūliuojančias žaizdas. Galvoje buvo randas, likęs nuo peilio smūgio. Veide galėjai įskaityti alkį, troškulį

ir neapykantą. Četansapa dar kartą apsidairė, lyg kažkieno persekiojamas. Bet paskui jį pagavo džiaugsmas, gaivalingas, nesuvaldomas džiaugsmas, – vadinasi, Hapeda atnešė teisingą žinią.

Četansapa nesisėdo. Tokei Ito irgi atsistojo.

– Tokei Ito! – skubiai tarė Četansapa. – Mano vade, mūsų broli! Tu čia. Iš mano palapinės tie kojotai tavęs neišvys.

– Aš žinau, Četansapa, kad tu mane užstojai ir kovojai už mane.

Četansapa numojo ranka.

– Tu irgi manęs neužmiršai: pašaukei mane čionai. Ar Šonka numano, kad tu čia?

– Jis ieškos manęs čia.

Mongšongša atsistojusi lūkuriavo šalia besikalbančiųjų. Rankoje ji laikė dvi keptas varnas, norėjo įduoti jas vyrui.

Iš Četansapos burnos ištrūko keistas garsas: tai buvo juokas.

– Valgyk varnas pati, – atsakė jis į nebylų Mongšongšos mostą, – arba atiduok Hapedai. Man jau nebereikia mėsos. – Jis vėl atsisuko į vadą. Mongšongša susigūžusi grįžo į savo vietą palapinės pakrašty. – Mano jėgos išseko, – pareiškė karys savo vadui. – Žaizdos jau negyja. Aš mirsiu, bet dėl to nesuku galvos. Tik nenoriu

daugiau slapstytis ir naktimis atsėlinęs į savo palapinę nutraukti Hapedai kąsnį nuo burnos. Aš mirsiu, bet nenoriu mirti vienas.

– Tu nemirsi, Četansapa.

Atrodė, Četansapa net negirdėjo vado žodžių. Jo galvoje mintys ir toliau tekėjo savo vaga. Jis paėmė vadą už parankės.

– Girdėjai, Tokei Ito? Aš mirsiu, bet tu turi už mane atkeršyti. Pakelk mūsų vyrus. Tegu visi griebiasi peilių ir stoja į kovą. Čia mes ne gyvename, o merdime. Gana jau šito. Girdi?!

– Mes čia daugiau nebegyvensime, – atsakė jaunasis vadas, – tai tiesa. Iškeliausime iš čia, dar šiąnakt.

Četansapa norėjo atsisėsti, bet susmuko. Tokei Ito prišokęs pagriebė jį, paguldė ant apklotų ir kailių ir atsiklaupė šalia. Karys sunkiai gaudė kvapą. Ilgą laiką visi tylėjo.

– Ką tu sakei? – paklausė jis pagaliau.

– Mes norime gyventi.

Četansapa tartum suakmenėjo, išgirdęs šiuos žodžius. Paskui pamažu atsigavo, jo veidas persikreipė.

– Tatanka Jotanka pabėgo nuo mūsų, Tašunka Vitko pasidavė, Tokei Ito prisideda prie bailių, jis nori gyventi. – Sužeistasis vos ne vos judino lūpas, bet buvo toks susierzinęs, kad žodžiai savaime veržėsi iš

burnos. – Pasakyk man aiškiai... prižadi kovoti ir, man iškeliaujant į Amžinuosius Medžioklės Plotus, įduoti į kelią Ilgųjų Peilių skalpus ar neprižadi?

– Četansapa! Mes kovosime kitaip, negu tu dabar galvoji. Tu eisi su mumis. Tu mums reikalingas.

Četansapa stengėsi suprasti šių neaiškių žodžių prasmę arba bent patikėti jais, bet paskui jį vėl pagavo nugalėto, persekiojamo ir ujamo žmogaus pasipiktinimas.

– Tokei Ito, – tarė jis, – tu visada buvai mano jaunesnysis brolis, tu tai žinai. Bet jeigu pasirodysi esąs bailys... man bus gėda dėl tavęs. Ir kad vėl taptum tikras vyras, pasakysiu tau žodžius, nuo kurių tu nebegalėsi išsisukti...

– Aš neišsisukinėju. Aš einu savo keliu ir pasiimsiu drauge mūsų palapines... net jeigu reikėtų pakelti ranką prieš saviškius. Hau!

– Klausyk ir įsidėmėk mano žodžius: tu – išdaviko sūnus. Ir jeigu nori būti karys ir vadas, kovok... O jei nenori kovoti...

Tokei Ito vėl atsistojo.

– Tu kalbi taip, – tarė jis, – kaip kadaise man kalbėjo Šonka. Kai padarysiu tai, ką dar turiu padaryti Didžiosios Lokės sūnums, jų moterims ir vaikams, tada galėsi mane nužudyti. Bet ne anksčiau. Iki tol aš nepasiduosiu.

Četansapa irgi pamėgino atsistoti, bet susmuko.

Jaunasis vadas pamojo Mongšongšai ir Uinonai, ir moterys, atbėgusios su gydomosiomis žolelėmis ir raiščiais, suteikė sužeistajam pagalbą. Mongšongša drebėdama stovėjo šalia vyro, ji tarė Uinonai:

– Jam negalima likti šioje palapinėje. Sugrįžęs Šonka tučtuojau jį nužudys. Reikia jį vėl nugabenti į uolas.

– Četansapa liks pas mus, – ramiai atsakė Uinona. – Jeigu nugabensime į uolas, jis nebesulauks, kol vėl patekės saulė.

– Jam negalima čia likti! – pakartojo Mongšongša. Iš baimės ji pasidarė griežta. – Aptikę čia Četansapą, jie nužudys ne tik jį, bet ir Hapedą, mano vienintelį sūnų.

Sužeistasis gulėjo atsimerkęs. Jis, atrodo, suprato visus žodžius, nors ir negalėjo kalbėti.

Tokei Ito liepė Mongšongšai atsitraukti.

– Kol aš čia, Šonka nieko nenužudys. Uinona teisingai sakė. Četansapa liks čia, kaip pats norėjo. Kas pakels prieš jį ranką, tas turės susiremti su manimi, hau.

Sužeistasis pasižiūrėjo į savo vadą. Bet tai buvo tik trumpas, niūrus žvilgsnis.

Tokei Ito nuėjo prie ugniakuro, bet nesisėdo. Visas jo kūnas irgi degė karščiu, mintys blaškėsi, sunku buvo susikaupti. Rodos, dar kiek, ir jis susmuks kaip Četan-

sapa. Lokės giminės priešai daug pasiekė. Tokei Ito ir Četansapa, du narsiausi vyrai, dabar buvo kaip pašauti ereliai. O Čapa Garbiniuota Galva stovėjo pavargęs ir nusiminęs pasienyje, laikydamasis palapinės atramos.

Uinona priėjo prie brolio ir padavė jam nedidelį maišelį stipriai kvepiančių žolių.

– Suvalgyk jas, šie vaistai nugalės tavo ligos dvasią. Ir leisk pasakyti man savo ketinimą. Paskui galėsi kaip vadas tarti „taip“ arba „ne“.

– Ką ketini daryti?

– Mes turime susikrauti mantą, nes dar šiąnakt paliksime rezervatą. Aš apeisiu visas palapines ir pakalbėsiu su moterimis. Darysime, kaip tu sakai, nes teisybė tavo pusėje.

– Eik, Uinona, ir pakalbėk su moterimis.

Mergina, nieko nelaukusi, išėjo iš palapinės.

– Kur Hapeda? – sumurmėjo sau po nosimi Mongšongša. – Jau naktis, kur jis galėjo dėtis?

Tokei Ito išgirdo šiuos žodžius. Jis irgi nustebo, kad berniukas neparėjo kartu su tėvu į savo palapinę. Bet Jaunųjų Šunų vadas pats atsako už save, nors ir yra matęs dar tik vienuolika vasarų.

Tokei Ito praskleidė grizlio kailį, pasiėmė erelio plunksnų karūną, kurią jam buvo parodžiusi Uinona, ir užsidėjo ant galvos – jeigu jau nusprendė susitikti

su Didžiosios Lokės sūnumis, tai susitiks kaip tikras vadas.

Čapa paleido palapinės kartį ir, nukoręs galvą, nedrąsiai priėjo prie ugniakuro.

– Mano broli, – tarė jis užsikirsdamas. – Uinona žada apeiti visas palapines... vadinasi, užsuks ir į manąją. Mano motinos motiną apsėdusi piktoji dvasia, kuri siautėja vis grėsmingiau ir grėsmingiau. Aš bijau, kad toji dvasia neužkluptų Uinonos.

– Gal ir taip. Bet Uinona neišsigąs.

– Aš nueisiu ir padėsiu jai savo palapinėje.

– Tu man reikalingesnis čia.

Čapa pakluso ir liko kartu su vadu.

Pro palapinės angą vidun šmurkštelėjo Hapeda. Jis tuoj pat pribėgo prie Tokei Ito, ir vadas leido jam kalbėti.

– Aš su Časke buvau sargyboje, – skubėdamas ir jaudindamasis pradėjo pasakoti berniukas. – Norėjau pranešti, kai pasirodys Šonka, kad neužkluptų netikėtai. Jo dar nėra. Bet atjojo Vilko Galva, kurį vačičunai dar vadina Tobiju, jis laukia prie uolos, kur stovi geltis. Vilko Galva man sakė, kad Šonka su trim ginkluotais vyrais jau joja čionai. Tą aš turėjau tau pasakyti, vade. Vilko Galva dar prašė paklausti, ar jam ateiti į palapinę, ar likti tenai sargyboje.

– Tegu jis joja prie artimiausios sienos... Juodųjų kalnų kryptimi ir išžvalgo, ar ten niekas nepastos mums kelio. Su savo keršiu per dvi valandas pasieks rezervato sieną ir grįš atgal. Noriu kuo greičiau sužinoti, ką jis ten pastebėjo. O tu su Časke ir toliau būk sargyboje prie uolos.

– Gerai. – Berniuko akys sužibo, ir jis bematant vėl pradingo.

Jaunasis vadas išėjo iš apytamsės palapinės į juodą naktį. Mėnulį ir žvaigždes dengė sunkūs debesys. Aplinkui buvo tamsu, nors į akį durk, tik šiek tiek švytėjo balytės ledas. Vėjas nuščiuvo. Atrodė, tuoj tuoj vėl pradės snigti. Dar kaukė keli šunys – penki ar šeši. Kitus išbadėję žmonės jau buvo papjovę ir suvalgę.

Vadas įdėmiai klausėsi ir dairėsi aplinkui. Jis matė, kaip po stovyklą zuja žmonės – dingsta viename tipyje, išlenda ir tuoj pat vėl šmurkšteli į kitą. Nors buvo tamsu, jis pažino Uinoną. Su ja buvo dvi nedidelės mergaitės. Kai viena iš jų bėgo pro šalį, vadas pašaukė ją.

– Blykčiojanti Audra!

Mažylė tučtuojau pribėgo.

– Kas girdėti palapinėse?

– Moterys visos sutinka išsikelti, nes jų vaikai išbadėję ir mes visai neturime vandens. Tos, kurios žino tavo planą, jau kraunasi mantą. Vyrai joms netrukdo.

– Tačiau vyrai tyli?

– Vyrai vis dar laukia, ką nuspręs burtininkas Havandšita. Tačiau visi trys Varnai jau dabar pasišovę pritarti tavo planui. Jie ne tokie įžvalgūs kaip Čapa Garbiniuota Galva, todėl nemato visų pavojų, ir ne tokie išdidūs kaip Četansapa, todėl nenori griebtis ginklo. Jie išdavė tave, vade, bet dabar, kai tu rodai jiems kelią ir duodi viltį, nori būti su tavim.

– Taip sakė Uinona?

– Taip, tai buvo jos žodžiai. Moterys ir daugelis vyrų laiko Uinoną didele burtininke, nes ji visą laiką sapnavo, kad tu tebesi gyvas!

– Bėk toliau. Netrukus išgirsi mano signalą. Tada tegu visi susirenka. Su Havandšita pakalbėsiu aš pats.

Jaunasis vadas prisidėjo prie burnos švilpuką, kurį jam buvo patikėjęs Tašunka Vitko, ir papūtė jį. Nuaidėjo šaižus, skardus garsas, panašus į jauno erelio klyksmą.

Ir staiga, lyg paveikus kokiems burtams, tamsoje atsivėrė visos palapinės aplinkui. Karo švilpuko garsas buvo gerai pažįstamas kiekvienam dakotui nuo mažų dienų, išgirdę jį, net berniukai pabusdavo iš miegų ir šokdavo iš guolio. Jeigu kas, išgirdęs šį švilpuką, dar trindavosi akis, iš to paskui visi juokdavosi ir tyčiodavosi. Kūnas beveik savaime, be valios pastangų, paklusda-

vo jo šaižiam garsui. Taip būdavo laisvės dienomis, tada niekas kitaip ir neįsivaizduodavo, – išgirdę šį signalą, visi kariai turi tuoj pat rinktis pas savo vadą. Šiandien niekas nebuvo tikras, ką darys jo kaimynas, – skubės pas vadą ar ne. Laisvės dienomis tokia savaime suprantama dakotų vienybė dabar buvo suskaldyta. Bet kai vyrai, skubėdami iš palapinių, pamatė, kad ir tas, ir kitas bėga drauge, visi atgavo viltį – o gal iš tikrųjų jie vėl bus laisvi. Senasis Varnas ir abu jo sūnūs pirmieji pasiekė vadą. Čotanka, Smailioji Ietis, Ihasapa taip pat jau buvo ten. Po vyrų pasirodė moterys, merginos ir vaikai. Visi susigrūdo prie palapinės angos. Atėjo visos moterys, trūko tik Untšidos, ir jaunasis vadas jos pasigedo. Pakurstyta ugnis palapinėje įsiliepsnojo ir apšvietė sugrįžusį vadą, pasipuošusį erelio plunksnomis.

– Jis gyvas! – sušuko daugybė balsų, vieni džiūgaudami, kiti dar abejodami. Daugeliui pasirodė, kad tai dvasių ženklas ir reikia jo klausyti – juk jie laikė Tokei Ito mirusiu, o štai jis stovi prieš juos gyvas!

Jaunasis vadas nieko nesakė. Vis dairėsi po tamsą, nes trūko dar vieno vyro. Havandšita, burtininkas, gydytojas ir vyriausiasis Lokės giminės taikos vadas, vis dar nesirodė. Jo ateinant laukė visi, nes pagal seną paprotį be jo pritarimo karo vadas negalėjo nieko daryti.

Kodėl nesirodo Havandšita? Juk Četansapa, kurio reikalavo burtininkas, jau čia. Taip, jis buvo čia, nors nieko negirdėjo, negalėjo kalbėti, negalėjo pasikelti. Tačiau vyrai jau nebesigėdijo šio nemalonėn patekusio gentainio. Jie leido jam gulėti savo palapinėje, neginė vėl į dykumą.

Havandšita vis dar nesirodė.

Jaunasis vadas pasiryžo ir, nelaukdamas, kol ateis burtininkas, kreipėsi į karius. Nors jo balsas buvo tylus ir dažnai pertraukiamas kosulio, tačiau nakties tyloje visi Lokės giminės nariai jį suprato.

– Dakotų vyrai! Rudoji Lapė ir Ilgasis Peilis Džeksonas mane išdavė ir uždarė į kalėjimą, bet aš sugrįžau. Aš atėjau pas jus, tačiau Šonka nori vėl išguiti mane iš jūsų palapinių. Aš išeisiu. Taip. Bet išeisiu ne vienas. Aš atėjau išsivesti jūsų visų iš rezervato į tolimas pievas ir girias šiaurėje, anapus Misūrio, kur galėtume gyventi laisvi.

Jaunasis vadas valandėlę nutilo, pajutęs, kaip susidomėjo klausytojai. Paskui kalbėjo toliau:

– Bet kol jūs žengsite su manimi pirmą žingsnį, noriu jums pasakyti teisybę, kaip jūs gyvenate čia, „blogosiose žemėse“, ir kokiu keliu ketinu jus vesti. Vien drąsos neužtenka, reikia dar viską žinoti, jeigu nori ištverti ligi galo. Tuo aš įsitikinau savo gyvenime.

– Hau! – iš suklususios minios sušuko Senasis Varnas.

– Aš žinau, kad jūs badaujat ir trokštat ir kad esate apgaudinėjami, – vėl prašneko vadas. – Galbūt Didžioji Ausis Vašingtone kada nors sužinos apie apgaulę, gal jūs ir jūsų vaikai kada nors gausit tuos margus bizonus ir mėsos dėžutes, kurios jums priklauso. Tačiau iki tol daugelis iš jūsų turės mirti badu ir nuo ligų, tada galbūt vienas kitas prasikurs, bus storas ir sotus ir šoks baltiesiems, kad jie iš mūsų juoktųsi.

Vadas permetė akimis žmones. Niekas nė nekrustelėjo.

– Negi mes leisimės, kad mus kaip šunis spardytų vačičunai? – paklausė Čotanka.

– Gal vačičunai jūsų nebespardys, – atsakė vadas. – Bet jūs turėsite nusikirpti plaukus, nes toks bus jų įsakymas. Jūs negalėsite pasikalbėti su visais savo genties broliais, vačičunai mus išskyrė. Šiame krašte jūs niekada neturėsite užtektinai maisto ir negalėsite aprūpinti savo palapinių, visada būsite pasmerkti kęsti alkį arba laukti išmaldos.

– Eikim iš čia! – sušuko daug balsų.

– Todėl aš noriu jus nuvesti į kraštą, – kalbėjo vadas, – kur teka vanduo, kur auga žalesnė ir vešlesnė žolė. Kelias tenai labai tolimas, o žiemą labai sunkus. Kai

kurie narsūs kariai jau yra jį įveikę arba mėginę įveikti. Kad jūs suprastumėt, kokie dideli pavojai mūsų laukia, aš priminsiu jums vado Hinmatono Jalatkito kalbą, kurią jis pasakė savo žejeptinams, kai juos ištiko toks likimas kaip dabar dakotus, ir jie, nebegalėdami toliau gyventi savo senuosiuose medžioklės plotuose, leidosi tolimon kelionėn į Didžiosios Motinos žemę*. Buvo žiema, ir visą laiką puldinėjo persekiotojai. Bet kai jie pasiekė sieną, vyrai, moterys ir vaikai buvo taip išvargę, o Ilgųjų Peilių tokia daugybė, kad narsieji žejeptinai turėjo pasiduoti, nors iki laisvųjų prerijų sienos buvo likęs tik vienas žingsnis. Vadas Hinmatonas Jalatkitas tą valandą kreipėsi į savo vyrus tokiais žodžiais: „Aš jau pavargau bekovodamas. Mūsų vadai nužudyti, Matantis Stiklas nebegyvas, Tochulhulsatė nebegyvas. Senieji vyrai visi nebegyvi. Liko tik jaunimas, jis turės pasakyti „taip" arba „ne". Tas, kuris vadovavo jauniesiems vyrams, nebegyvas. Šalta, o mes neturime kuo apsikloti. Maži vaikai miršta nuo šalčio. Didelė dalis mano žmonių pabėgo į kalnus, jie ten neturi ko valgyti ir kuo apsikloti. Niekas nežino, kur jie... galbūt jau sušalę. Jeigu turėčiau laiko, eičiau ieškoti savo vaikų, norėčiau pamatyti, kiek jų surasčiau. Galimas

* Kanadą. Motina čia vadinama Anglijos karalienė *(aut. past.)*.

daiktas, rasčiau juos negyvus. Klausykit manęs, vadai, aš jau pavargau. Mano širdis paliegusi ir liūdna. Saulė leidžiasi. Aš daugiau niekada nekovosiu". Taip kalbėjo vadas, pasiduodamas Ilgiesiems Peiliams pasienyje, kai iki laisvosios žemės tebuvo likęs vienas žingsnis. Tačiau mes eisime šiuo keliu, kuris yra toks pat ilgas ir toks pat šaltas. Mes šalsime ir alksime, greičiausiai ir mus persekios Ilgieji Peiliai. Tačiau jie nenaudos prieš mus didelių paslaptingųjų geležų, kaip darė persekiodami Tašunkos Vitko būrį. Mūsų tik saujelė. Ir tai yra mūsų ginklas. Jeigu mūsų valia bus stipri, mes įveiksime žiemą. Mūsų širdys neturi pavargti ir nuliūsti. Savo kelionę mums reikia pradėti šiąnakt pat. Mes pasitrauksim iš čia. Nieko kito mums negalėtų patarti nei mūsų vyriausieji vadai, nei didieji burtininkai, jeigu jie šiandien būtų su mumis. Kai vieną gražią dieną jų ausys išgirs, kad mes esame laisvi, nudžiugs ir jų širdys. Aš pasakiau, hau.

Kai vadas baigė kalbėti, atėjo senasis burtininkas Havandšita.

Tuo metu tarp moterų įsimaišė ir Untšida.

Jaunasis vadas, kaip reikalavo paprotys, nuėjo pasitikti senojo burtininko, o sutikęs jį pasiūlė jam ranką ir nuvedė į Četansapos – Juodojo Sakalo – tipį. Palapinės angos niekas neužsklendė, ir susirinkę žmonės matė,

ką juodu daro viduje. Vadas nuvedė Havandšitą prie ugniakuro, ir senasis burtininkas pamažu atsisėdo.

Tokei Ito įsitaisė priešais ir pamojo Uinonai, kuri jau buvo sugrįžusi į palapinę. Mergina žinojo, ką daryti. Ji surado labai rūpestingai slepiamą daiktą, išvyniojo jį iš odos, ir dabar visi pamatė, kad mergina atnešė broliui šventąją pypkę ir siuvinėtą maišelį su tabaku.

Vadas paėmė pypkę. Ilgas jos kandiklis buvo apvyniotas raudonai nudažyta dygliakiaulės oda, papuoštas šermuonėlio kailiuku ir retai sutinkamo baltojo bizono uodega. Pypkės galva buvo iš raudonojo molio, randamo Misūrio pakrantėse. Tos šventos kalvos Misūrio pakrantėse, iš kur atkeliavo šis molis, buvo ypatingos. Ten viešpatavo amžina taika. Šitaip gyventi, pagal indėnų tikėjimą, žmones išmokęs paslaptingasis, niekada negimstantis ir niekada nemirštantis Griaustinio Paukštis, ir tai turėję priminti, kad kažkada, visų amžių pradžioje, tarp žmonių, taip pat tarp žmonių ir gyvulių buvusi taika ir santarvė. Dar ir dabar dakotų sūnūs ir dukterys saulei tekant melsdavo Vakantaką, didžiąją paslaptingą gyvybinę galią, šios taikos. Tačiau ligi pat šiol vis negalėjo jos išmelsti, štai ir šiandien turėjo rūkyti taikos ir pasitarimo pypkę tik todėl, kad reikėjo ruoštis sunkiam išbandymui.

Tokei Ito savo skiltuvu užsidegė pypkę, ir atėjo akimirka, kurios visi laukė su dideliu nekantrumu ir

slaptu nerimu. Pagal paprotį vadas, sumanęs didelį žygį, turėdavo pasiūlyti šventąją pypkę burtininkui. Jeigu burtininkas paimdavo pypkę ir užsirūkydavo, tai būdavo ženklas, kad jis pritaria vado sumanymui. Jeigu nepaimdavo, tai reikšdavo, kad jis sumanymą atmeta.

– Mes iškeliaujame!

Senasis burtininkas delsė.

– Mes išsikeliame iš čia!

Burtininko akys išsiplėtė, lyg jis būtų pamatęs kokią viziją.

– Aš girdžiu bizonų maurojimą ir mūsų tėvų balsus. Mes kelsimės atgal prie Didžiosios Lokės kalnų! Mirusieji ir bizonai sugrįš vėl!

– Pirmyn anapus Misūrio – ten mus veda Tašunkos Vitko vardas!

Kariai išsigando, nes griežti vado žodžiai jau grėsė kivirču. Ką patvirtins šventosios pypkės priesaika?

– Mes išsikeliame iš čia... – Tokei Ito, užsidegęs pypkę, pasiūlė burtininkui.

Senis pakėlė ranką ir paėmė pypkę.

– Mes išsikeliame iš čia.

Po šio paskutinio sprendimo aplinkui įsiviešpatavo tyla. Jeigu dabar kas ištartų nors vieną žodį, Havandšita turėtų perduoti pypkę kitam, ir jau nebebūtų galima jos toliau rūkyti.

Senasis burtininkas atsistojo ir šešis kartus pagarbiai patraukė pypkę, išpūsdamas dūmus į dangų, į žemę ir į keturias puses – į rytus ir vakarus, pietus ir šiaurę. Paskui vėl atsisėdo ir perdavė pypkę jaunajam vadui, kuris padarė lygiai tą patį kaip ir burtininkas. Paskutinį kartą užsitraukęs ir išpūtęs dūmus, jis grąžino pypkę Uinonai, kuri ją vėl paslėpė.

Havandšita atsistojo, ir vadas palydėjo savo svečią į jo palapinę. Visi tyliai laukė, kol jis sugrįžo atgal ir vėl prabilo į karius šitokiais žodžiais:

– Dakotų vyrai! Mes išsikeliam iš čia. Havandšita apsisprendė. Jis už tai. Apsispręskit ir jūs!

Vadas užsirūkė mažą, raudonai dažytą, meniškai išdrožinėtą karo pypkę ir laukė, ką atsakys kariai. Visais laikais kariai galėjo laisvai pasirinkti: paklusti vadui ar ne.

Pirmasis apsisprendė Čapa Garbiniuota Galva. Jis priėjo prie vado, paėmė pypkę ir patraukė dūmą.

– Aš eisiu su tavim, vade! Tu pasakei mums visą teisybę. Dabar aš žinau, kad tu ne aklai vedi mus į pavojų, o esi viską gerai apgalvojęs. Todėl aš darysiu taip, kaip tu įsakysi! Hau!

Kai po burtininko šitaip apsisprendė ir tas, kuris tarp jaunesniųjų karių buvo laikomas išmintingiausiu, daugiau nebeabejojo ir kiti. Pypkė ėjo iš rankų į ran-

kas, ir kiekvienas, patraukęs dūmą, pripažino sutinkąs klausyti savo vado.

Taip jiems berūkant pypkę, ėmė skrajoti pirmosios snaigės. Visi žinojo, kad netrukus pradės smarkiai snigti. Moterys ir vaikai sugrįžo į savo palapines galutinai susiruošti į kelionę. Tokei Ito sušaukė karius į Četansapos palapinę.

– Kiekvienu metu gali pasirodyti Šonka ir trys ginkluoti jo palydovai, – paskelbė jis. – Kaip paprastai elgiasi Šonka ir jo parankiniai, sugrįžę į mūsų palapines?

– Jie visada eina po du, – pranešė Senasis Varnas. – Visų pirma išnaršo Četansapos ir Čapos palapines. Pakui eina toliau.

– Taip jie darys ir šį kartą, nes tikisi Juodojo Sakalo arba Bebro palapinėje rasti mane. Šonka sugrįš su trim savo palydovais, vadinasi, galės čia sudaryti dvi grupes ir patikrinti palapines. Aš siūlau mums pasidalyti. Trys kariai pasiliks su manim Četansapos palapinėje, kiti trys eis su Čapa į jo palapinę. Visi kiti išsiskirstys į savo tipius. Jeigu tik Šonka ar kuris nors iš jo bendrų įžengs į palapinę, mes jį tučtuojau patamsyje užpulsime, nuginkluosime ir surišime. Hau.

– Hau! – sušuko kariai.

Paskui visi išsiskirstė, kaip buvo sutarta. Trys Varnai pasiliko su vadu Četansapos palapinėje.

Vadas juto, kaip palaimingai veikia Uinonos gydomosios žolelės. Nors dar jautė nuovargį, krėtė šaltis, tačiau širdis dabar plakė tvirčiau ir jis galėjo būti ramus, kad artimiausiomis valandomis jėgos jo neapleis. Davęs vieną kitą nurodymą, vadas išėjo į lauką pasižiūrėti savo gelčio ir šuns – nereikia, kad Šonka pirma laiko juos pamatytų.

Atėjęs prie uolų sienos, jis pamatė viršuje berniukus Hapedą ir Časkę. Jie gerai ėjo sargybą.

– Kai pasirodys priešai, ūktelėkit pelėdos balsu, tačiau tik vieną kartą, kad Šonka nieko neįtartų! – sušuko jis narsiems berniūkščiams.

Šie ženklu parodė, kad suprato jį. Vadas pasiėmė gyvulius, tačiau nuvedė juos ne į arklių tabūną prie kaimelio, o gerokai toliau į vakarus ir liepė niekur iš ten nesitraukti. Paskui vėl atsargiai sugrįžo į stovyklą.

Netrukus pasigirdo ir sutartas pelėdos ūktelėjimas. Ugnis Četansapos palapinėje buvo beveik užgesusi. Žioravo tik paskutinės žarijos, Uinonos paliktos apskritoje įduboje palapinės vidury. Četansapa gulėjo palapinės kertėje, suvyniotas į apklotus. Mongšongša sėdėjo nejudėdama šalia vyro ir laikė apkabinusi tuščią lopšį. Uinona buvo pasitaisiusi guolį, bet nemiegojo.

Palei pat angą tykodami gulėjo Tokei Ito ir trys Varnai. Jie jau girdėjo dundant arklių kanopas. Šonka

ir jo policininkai artėjo prie stovyklos šuoliais. Jie jojo visiškai atvirai, nė kiek nesisaugodami. Per tą trumpą laiką, kai su ginklu rankoje galėjo rodyti savo valdžią beginkliams gentainiams, jie jau įprato elgtis kaip baltieji; žinojo, kad visi jų bijo, ir todėl jautėsi tokie drąsūs.

Kanopų dundėjimas nutilo. Keturi raiteliai sustojo visai netoli stovyklos. Tokei Ito ir Varnai girdėjo balsus ir suprato, kad pirmiausia jie ves į tabūną arklius. Tai truko neilgai. Po valandėlės iš balsų galima buvo spręsti, kad keturi ginkluoti bendrai vėl susirinko draugėn ir Šonka davė naują įsakymą. Palapinėje tykojantys vyrai to įsakymo gerai nesuprato, tačiau netrukus išgirdo jį vykdant.

Lengvi dviejų žmonių žingsniai artėjo prie Četansapos palapinės. Paskui beveik vienu metu palapinėn įgriuvo du ginkluoti vyrai.

Tą pačią akimirką vadas ir trys Varnai pašoko ir nugalėjo abu įsibrovėlius – vieną partrenkė žemėn jaunasis vadas, kitą – Senasis Varnas, abu jaunieji Varnai juos nuginklavo; pirma atėmė šautuvus, paskui pistoletus ir peilius. Pančiai iš anksto buvo paruošti, ir po valandėlės abu jau gulėjo surištomis rankomis ir kojomis. Iš pradžių Šonka buvo visiškai priblokštas ir nesusigaudė, kas čia atsitiko, bet paskui pamažu atsipeikėjo ir pradėjo garsiai rėkti ir grasinti.

Tokei Ito ir Senasis Varnas apžiūrėjo belaisvių ginklus, ar neras ko nors ir sau tinkamo. Ir koks buvo jaunojo vado džiaugsmas, kai jis aptiko savo senąjį šautuvą. Tas šautuvas turėjo ilgą istoriją. Galiausiai jo šeimininkas prarado jį, patekęs forte į nelaisvę, paskui ginklas, matyt, per Rudąją Lapę pakliuvo į Šonkos rankas.

Kol vadas ir Senasis Varnas rinkosi sau ginklus, abu jaunieji Varnai užsikrovė belaisvius ant pečių ir išnešė iš palapinės. Pakeliui jie sutiko Čapą Garbiniuotą Galvą ir Smailiąją Ietį, nešančius savo belaisvius.

Surištuosius jie nugabeno į Šonkos palapinę, nes tik ji viena čia turėjo likti nenugriauta.

Jaunėlis Varnas liko saugoti belaisvių.

Šie liovėsi plūdęsi ir grasinę – matyt, suprato, kad tas vis tiek nieko nepadės. Jaunasis Varnas rūkė, stengdamasis užgniaužti širdyje pyktį, kurį jautė išdavikams. Tokei Ito uždraudė kėsintis į belaisvių gyvybę – kam be reikalo užsitraukti baltųjų kerštą.

Jaunasis Varnas nesutiko su tokia vado nuomone, bet įsakymą klusniai vykdė.

Palapinėje sėdėjo Hiacinta, jaunoji Šonkos žmona. Nušviesta skaisčiai liepsnojančios ugnies, ji atrodė dar blyškesnė nei paprastai. Šonka įtariai ją stebėjo, nes ji buvo nesurišta. Jaunasis Varnas visai nekreipė dėmesio

į išdaviko žmoną: rodos, nė matyti jos nematė. O jai atrodė, kad jis kiaurai ją permato, tarsi ji jau nebepriklausytų šiam pasauliui. Ji tyliai dainavo dainą apie mirtį, norėdama užliūliuoti savo širdį, kad ji užmigtų amžinai. Prerijų žmonės turi didelę įtaigos galią savo kūnui. Hiacinta norėjo mirti, nes jos vyras buvo išdavikas.

Tuo pačiu metu ir Uinona pakurstė ugnį Četansapos palapinėje. Tokei Ito priėjo prie sunkiai sužeisto draugo, kuris pasitiko jį vis tokiu pat niūriu ir tiriamu žvilgsniu. Vadas vėl išsitraukė raudoną karo pypkę ir ugnies šviesoje parodė ją Četansapai.

– Ar tu ją pažįsti, Četansapa?

Sužeistasis ilgai tylėjo, paskui tarė:

– Taip.

– Tą pypkę man davė žmogus, su kuriuo jūs drauge ją rūkėte, prieš nugalėdami ir sutriuškindami mūsų priešus Ilguosius Peilius. Aš įdėsiu ją tau į lūpas kaip ženklą, kad priimi ją antrą kartą – nuo jo ir nuo manęs.

Četansapa tik krustelėjo blakstienas tarsi sakydamas: „Duok šen!“ Ir jo žvilgsnis iškart pasikeitė, jį užliejo didi ramybė.

Prie Havandšitos tipio šiaurys vėjas plazdeno palaidus palapinės šonus, nes Untšida jau davė ženklą ruoštis į kelionę. Kiek kartų dakotų vyrai ir moterys girdėjo tą

plazdėjimą, pavasarį ar vasarą šaukiantį į kelionę paskui bizonų kaimenę. Dabar tai buvo ženklas, šaukiantis į paskutinį didelį žygį.

Moterys jau vedė arklius ir statė juos įprastine tvarka vieną paskui kitą. Kitos tvarkė valkčius, sodino į juos vaikus, krovė mantą. Sniegas dribo vis smarkiau ir smarkiau; baltai apsnigti žmonės zujo apie vis ilgėjančią vilkstinę. Dabar visi buvo patenkinti, kad senasis Havandšita neišsigando bado ir neleido išpjauti mustangų. Be šių gyvulių žiemą jie nebūtų galėję pajudėti nė iš vietos. Labai gaila, kad neliko šunų. Paprastai ir jie būdavo apkraunami sunkiais nešuliais.

Kiekvienas karys jojo ant savo geriausio arklio. Moterys sėdėjo ant krovininių gyvulių. Vilkstinės priekyje jojo vadas. Havandšita su ietimi rankoje ėjo pėsčias. Četansapa, suvyniotas į kailinius apklotus, keliavo drauge, kitų nešamas.

Vos tik pajudėjus į tolimą kelią, vakaruose pasirodė raitelis ir pasigirdo sutartinis ženklas – kojoto kauksmas. Tai buvo Tobijas – Vilko Galva.

Kelias ligi sienos buvo laisvas. Pirmosiomis gegužės dienomis, siaučiant pūgai, Lokės giminė netrukdoma paliko rezervatą.

Vieną rytą, kai Didžiosios Lokės sūnūs jau skubėjo sienos link, agentūros kontoroje sėdėjo du nieko nenujaučiantys jauni tarnautojai. Jie sėdėjo už barjero, dalijančio kontorą į dvi dalis, ir pasidėję ilgus sąrašus, nepakeldami galvų rašė. Tikriausiai nė karto net nepažvelgė pro langą ir nežinojo, kad lauke tebesninga.

Šalia tų dviejų uolių vyrukų, kurių veido oda buvo šviesi ir rankos pripratusios laikyti kotelį, o ne šautuvą ar peilį, stovėjo Rudoji Lapė, įsikandęs pypkę. Šioje aplinkoje jis jautėsi esąs didelis, stiprus, užsigrūdinęs kovose, nepripažįstantis jokių prietarų ir moralės normų. Nors netrukus, Vakaruose vis labiau įsigalint civilizacijai, į tokius tipus bus žiūrima kaip į paniekos vertus banditus, šiuo metu jis žinojo esąs čia padėties viešpats. Rudoji Lapė buvo vienas geriausių šaulių ir mokėjo keletą indėnų kalbų. Jo oda buvo tamsiai ruda, dantys, išsikišę virš apatinės lūpos, pageltę. Kiekvienas, ilgesnį laiką pasitrynęs Vakaruose tarp pasieniečių, pažindavo jį iš rudų plaukų ir priaugusių ausų spenelių.

Tą dieną prie barjero vėl stovėjo kažkoks indėnų vadas su erelio plunksnų karūna ant galvos ir keli jo kariai. Vadas kalbėjo, o Rudoji Lapė atsainiai vertė abiem tarnautojams:

– Vis ta pati dainelė! Lašiniai pasmirdę, vaikai miršta badu, miltai buvo sugedę, galvijai liesi, nėra vandens...

Abu tarnautojai gūžtelėjo pečiais, pakraipė galvas ir dar kartą viską perskaičiavo. Paskui vienas iš jų piktai atsikirto, lyg indėnas būtų jam priekaištavęs:

– Viskas atiduota pagal sutartį. Bet tiems žmonėms vis negerai ir negerai. Jie nenori nei taupyti, nei mokytis, nei dirbti.

Rudoji Lapė ciniškai nusišaipė:

– Erelio plunksnomis pasipuošusios galvos šito niekada nesupras!

Dakotai pamažu apsisuko ir jau buvo beeiną sau. Bet tuo metu prasivėrė durys ir į kontorą įvirto didžiulis, storas, tačiau vikrus plikagalvis – Džonis! Indėnai pasitraukė į šalį, norėdami pažiūrėti, kas čia bus toliau.

Rudoji Lapė pasitiko jį su pašaipa.

– Na, taukine! Ko tu čia ieškai? – Rudoji Lapė-Fredas Klarkas kalbėjo skardžiu balsu.

– Tavęs! Nieko kito, tik tavęs! – sušuko Džonis taip pat garsiai.

– Rodos, aš tau neskolingas!

– Ir dar kiek, sukčiau tu! Bet šiandien ne apie tai kalba. Svarbiausia...

– Klok!

– Lokės giminė dingo.

– Kas?!

Džonis, mėgaudamasis persimainiusiu Rudosios Lapės veidu, pakartojo:

– Lokės giminė...

Rudoji Lapė perpykęs nutvėrė kėdę ir vienu smūgiu sutrupino ją į šipulius. Abu jaunieji tarnautojai išsigandę pašoko. Rudoji Lapė užgriaudėjo:

– Džoni! Kur miegojo stovyklos policija?!

Džonis gūžtelėjo pečiais.

– Klausyk, jeigu tu vėl davei jiems gerti, taip ir žinok!

Džonis išsigandęs ėmė mojuoti abiem rankomis, tarsi Rudoji Lapė būtų svaidęsis ne žodžiais, o akmenimis. Jis jau norėjo kuo greičiau nešdintis iš čia.

– Džoni! Niekur neišeik!

Smuklininkas dar kartą atsigręžė.

– Džoni! Kas juos sukurstė? Be niekur nieko negalėjo jie nusigriauti palapinių ir be ginklų, per sniegą... Kur čia šuo pakastas?

Džonis sukinėjosi kaip įmanydamas.

– Džoni, prakeiktas storapilvi... kodėl šią žinią atnešei tu, o ne kas nors kitas?

– Kad visi kiti bijo...

– Aha! Manai, kad stori lašiniai apsaugos tave nuo mano pykčio! Prisipažink viską, ką žinai! Ar tik tie idiotai nebus paleidę Hario Tokei Ito?!

– Taip ir yra, Fredai.

Rudoji Lapė išbalo.

– Tie kiaulės nepaklausė mano patarimo...

– Gal dar kas? – paklausė smuklininkas, pamatęs, kaip ši žinia pritrenkė Fredą.

– Džoni... ar ta gauja išsidangino su visu savo peru? Su moterimis ir vaikais?

Smuklininkas linktelėjo.

– Iš kur tu žinai?

– Keli indsmenai jojo pro tas vietas. Sako, nebėra palapinių.

Rudoji Lapė lengviau atsikvėpė.

– Jeigu ta gauja išsidangino su moterimis ir vaikais, rytoj mes juos pasivysim. Tempti su savim bobas! Niekad nebūčiau patikėjęs, kad Haris Tokei Ito galėtų padaryti tokią kvailystę. Tučtuojau reikia pranešti Ročui. Šiandien rytą jis atjojo į Robinzono fortą. Vėl pasamdyti žvalgų...

Rudoji Lapė paliko tarnautojus su sąrašais vienus ir išskubėjo laukan.

Vos gavęs šią žinią, kapitonas Ročas leidosi vytis dakotų. Kartu su juo buvo Rudoji Lapė, Pitas, Luji, Filipas ir kiti žvalgai.

– *Mon Dieu,* tegu Dievas man atleidžia, – pirmą kartą trumpam sustojus, tarė kanadietis Luji Filipui, – juk

tai nuodėmė, ką mes dabar ruošiamės daryti, bet, kita vertus, būtų gėda be niekur nieko atsisakyti gražaus pinigėlio. Indėnai juk gali gintis, tai bus garbingas žaidimas, kulka prieš kulką, peilis prieš peilį.

– Nedaug jie turi šovinių, – guosdamasis tarė Filipas ir pirštų galais pasičiupinėjo savo gyvaplaukius.

– Filipai, tu jaunas, gražus ir kvailas. Visada mėgsti slėptis už mano nugaros. Mes turime daugiau šovinių, tas teisybė, bet Tokei Ito šaudo geriau...

– Už mane ne geriau, tu svirply ir skystablauzdi! – Rudoji Lapė vėl paragino visus skubėti.

Kurį laiką jie jojo kaip patrakę ir galų gale pasiekė vietą, kur neseniai stovėjo Lokės giminės palapinės.

Dabar raiteliai ten pamatė vienui vieną tipį, stovintį plyname lauke. Prie jos angos gulėjo keturi žmonės, indėnai, taip surišti, kad galėjo pajudėti tik šliauždami kaip vikšrai.

Rudoji Lapė pagavo garsiai kvatoti, tyčiodamasis iš savęs ir iš Ročo.

– Puiku, – sušuko jis, – tikrai puiku! Mano senas draugas ir priešas Haris Tokei Ito kaip buvo, taip ir liko šaunuolis!

Šonka stengėsi išspjauti iš burnos kamšalą, kuris neleido ištarti nė žodžio, Luji jam padėjo.

– Na, mano didvyri, – paklausė jis, – kas gi atsitiko? Kas tave taip gražiai apraizgė kaip voras musę?

Ar tik ne Haris Tokei Ito, kurį tu aną vakarą privertei atsisėsti ant suolo?

Rudoji Lapė sukluso.

– Ką tu čia dabar šneki? Gal jūs su Tokei Ito kartu gėrėte?

– O *non, mon cher,* mano mielasis, mes gėrėme, o Tokei Ito tik žiūrėjo.

– Jis veikė, o jūs knarkėte, taip greičiausiai buvo. Ak jūs, mazgotės, lepšiai jūs!

Rudoji Lapė neturėjo kada keiktis ir bartis, nes jo dėmesį patraukė pabėgusių dakotų pėdsakai, kurie buvo gana aiškiai matyti ir po sniegu.

Kol kiti trys belaisviai ištrūko iš savo pančių ir kol Ročas išdėjo juos į šuns dienas, Rudoji Lapė jau pasileido pėdsakais šiaurės vakarų link.

Dabar ir kiti žvalgai šoko jam iš paskos. Išvaduoti belaisviai, Šonka ir Edis, biznojo pėsti.

– Greičiau! – skubino Rudoji Lapė kapitoną. – Mes turime pasivyti pabėgėlius, kol jie dar nepasiekė miškų Juoduosiuose kalnuose. Miške aš nelabai norėčiau susitikti su Hariu Tokei Ito.

Vyrai ėmė niūkti arklius. Tačiau šie buvo nusivarę, suplukę ir bėgo labai vangiai.

Prijoję rezervato ribą šiaurės vakaruose, kapitonas Ročas ir Rudoji Lapė liepė savo žmonėms sustoti. Ro-

čas ėmė pro žiūronus tyrinėti vietovę, plytinčią tarp jų ir Juodųjų kalnų. Sprendžiant iš pėdsakų, atrodė, kad atstumas tarp pabėgėlių ir persekiotojų gerokai sumažėjo. Tiesa, dragūnų ir žvalgų arkliai buvo nusivarę, bet juk Lokės giminės jojamieji ir nešuliniai gyvuliai galėjo judėti tik sparčia žingine, be to, jų buvo mažai, ir daugelis vyrų bei moterų, paūgėjusių berniukų ir mergaičių turėjo eiti pėsti. Pabėgėliai gabenosi su savimi palapines ir mantą. Be jų vaikai ir seniai šaltyje ir sniege būtų prapuolę.

Ročas pašoko.

– Aš matau juos!

– Ir aš, – patvirtino Rudoji Lapė, net nepakeldamas prie akių žiūrono.

– Mums reikia paskubėti, jei ne, jie pasieks mišką!

Ročas jau buvo bejojąs, bet Rudoji Lapė sulaikė už pavadžių jo arklį.

– Reikia truputėlį pagalvoti, jaunasis pone! Pajoję toliau, nebeturėsime jokios priedangos. Ar esat kada matęs šaudant Tokei Ito? Ta gauja vėl turi kelis šautuvus!

Kanadietis Luji nusivaipė.

– O ką aš sakiau?

Ročas nesitvėrė iš pasiutimo.

– Antai jie ten, priekyje! Pirmyn, bailiai ir girtuokliai! Dar mat vadinasi seni pasieniečiai!

– Stokit! – skubiai sukuždėjo Šonka. – Aš mačiau baltą vilką...

– Gal greičiau baltą pelę, prasigėręs mulki!

Ročas dar kartą pažiūrėjo pro žiūroną, paskui sukomandavo savo dragūnams ir žvalgams joti pirmyn. Žinoma, Rudoji Lapė, Šonka ir Luji neklausė jo komandos, jie ir toliau liko pasislėpę už uolos. Tačiau Pitas, Filipas ir Edis-Tatokanas pasekė dragūnų ir kitų raitelių pavyzdžiu.

Kaip tik toje vietoje, kur Šonka sakėsi matęs baltą vilką, sniego duobėje gulėjo Čapa ir Tobijas, apsidangstę baltais vilkų kailiais. Vilkų galvos dengė juodus jų plaukus, o patys kailiai kabojo ant rudų nugarų. Abu kariai buvo tik su ledžingais ir mokasinais, nes odiniai švarkai buvo sunkūs ir nepatogūs kovai. Šovinių diržai ėjo per pečius ir krūtinę. Čapa laikė rankose trofėjinį šautuvą. Abu buvo taip prigludę duobėje, kad iš tolo galėjai pastebėti tik baltą kailį.

Čapa Garbiniuota Galva nusitaikė ir iššovė iš abiejų vamzdžių. Paskui greitai užtaisė šautuvą ir iššovė antrą kartą.

– Užteks, – tyliai tarė Tobijas, – kliuvo keturiems. Ir Pitas Benosis negyvas.

Pilki debesys danguje vėl ėmė žarstyti žemėn sniego naštą. Vėjas pradėjo nešioti palaidas sniegules.

Ročas kartu su likusiais vyriais galvotrūkčiais pasileido atgal į priedangą, kur buvo likęs Rudoji Lapė. Jis ginė savo juodį uolų link. Tamsų arklį aiškiai matei iš tolo, geresnio taikinio nereikėjo. Ir jeigu kapitono nepervėrė kulka, tai tik dėl to, kad jis vilkėjo uniformą. Čapa ir Tobijas buvo gavę iš vado įsakymą stengtis nešaudyti į kariškius.

Ne visi nudulkėjo atgal kartu su Roču. Kai kas susigundė žuvusiųjų ginklais. Vienas žvalgas dar skubiai rankiojo šautuvus.

Kai jis atsitiesė ir norėjo leistis paskui savo draugus, buvo jau per vėlu. Jam už nugaros išdygo indėnas, apsidengęs baltu vilko kailiu. Jo veidas buvo sunykęs, akys degė karščiu. Greitai blykstelėjo durklas, ir žmogus susmuko, o šautuvai vėl pabiro žemėn. Tokei Ito juos susirinko. Pasinaudodamas pūga, jis greitai nubėgo su laimikiu pas Čapą ir Tobiją ir atidavė jiems ginklus. Niekas jo nepastebėjo.

Ročas su likusiais persekiotojais grįžo pas Rudąją Lapę. Visi sulindo už uolų.

– Ką dabar darysim? – paklausė Ročas.

– Aha, pagaliau prisireikė mano patarimo! – Rudoji Lapė vėl nesitvėrė pykčiu. Ročas irgi vos tvardėsi.

Pagaliau Rudoji Lapė susivaldė ir abejingai tarė:

– Reikalai rimti. Taip pigiai jų nepaimsi. Aš siūlau atsitraukti. Paskui apeiti nuo Misūrio pusės ir apsupti.

Mes paprašysim pastiprinimo! Ir... po velnių... – Jis staiga atsigręžė.

– Kas atsitiko? – Netekęs kelių žmonių, Ročas pasidarė labai nervingas.

Rudoji Lapė, nuslinkęs nuo arklio, labai atsargiai dairėsi aplinkui.

– Čia, matyt, vėl kažkas buvo, kažkas iš tų...

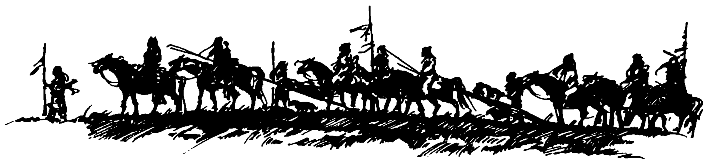
Jis nebaigė sakinio ir sėdo ant arklio.

Visi pasekė Rudosios Lapės pavyzdžiu ir taip pat užsėdo ant arklių.

– Na ir sekasi tau, laimės turi daugiau nei proto, – sušuko Luji jaunajam Filipui.

– Vis geriau, negu kad būtų atvirkščiai, – atsikirto vaikinukas. Bet Luji matė, kad jis dar tebėra išbalęs.

Kol Tokei Ito ir abu jo kariai, Čapa ir Tobijas, kovojo su persekiotojais, Lokės giminės vilkstinė pasiekė Juodųjų kalnų miškus.

Pamažu nustojo snigę, aprimo vėjas. Pakilęs rūkas viską uždengė pilka skraiste. Bet netrukus vėl prašvito, vilnijanti migla prašviesėjo ir pagaliau ją užliejo žėrintis saulės spindulių auksas. Bėglių vilkstinė sustojo. Ką tiktai visi su baime klausėsi šūvių, o dabar buvo aišku, kad pirmasis pavojus atremtas. Senasis Havandšita pakėlė rankas ir už visą giminę ėmė kalbėti ryto maldą, prašydamas Šventąją Paslaptį taikos, kaip kad buvo įprasta nuo senų senovės. Berniukui Hapedai tos iškilmingos akimirkos buvo žinomos nuo pat ankstyvos vaikystės, bet šiandien jis klausėsi maldos ypač įdėmiai ir rimtai, nes dabar pirmą kartą patekėjo saulė jų ilgame kelyje į naująją tėvynę.

Juodųjų kalnų miškai ir uolos priglaudė pabėgėlius. Berniukas Hapeda pirmą kartą įžengė į šiuos kalnus, kurie buvo pačioje dakotų krašto širdyje, ir todėl dabar jis ne tik troško pabėgti nuo priešų, bet kartu ir nekantriai laukė, ką naujo patirs ir pamatys šiose dar nepažįstamose vietose.

Hapeda girdėjo, kaip vilkstinės priekyje vyrai skinasi kirviais kelią pro šakas ir miško brūzgynus. Iš prerijų išniro Tokei Ito su abiem „baltaisiais vilkais“. Vyrai dar tebelaikė paruošę šautuvus ir truputį atsilikę sekė paskui vilkstinę.

Pasiekęs tankius brūzgynus, Hapeda nusėdo nuo arklio ir nusivedė jį už pavadžio. Iš pradžių jie traukė per mišką pakalnėn, nes kalnų masyvą iš visų pusių juosė upės slėnis; apačioje buvo girdėti vandens ošimas. Vilkstinė pasirinko seną žvėrių išmintą taką, kuriuo kadaise, matyt, nuolatos naudojosi šiose vietose gyvenę dakotai. Tačiau audra buvo neseniai privarčiusi medžių, sniegas prilaužęs šakų, todėl net šiuo pramintu taku buvo sunku skverbtis į priekį.

Slėnio gilumoje Hapeda matė saulės nutviekstą upės juostą. Permatomos bangos ritosi smėlėtu dugnu, sruvo tarp didelių apsnigtų akmenų. Sekliame vandenyje kai kur plaukiojo ploni ledokšniai. Tik vagos vidury upė buvo pragraužusi gilią griovą, kuria vanduo garmėjo greitai, nesutikdamas jokių kliūčių. Šioje vietoje teko truputį sugaišti, nes persikelti per sraunumą su arkliais ir valkčiais buvo ne taip lengva. Tačiau netrukus vilkstinės priekis jau buvo kitame krante ir, pasukę į kairę, bėgliai patraukė paupiu aukštyn.

Upė buvo labai vingiuota, apsirangiusi aplink akmeningą kalnų masyvą, ir keliautojams reikėjo daug

sukiotis čia dešinėn, čia kairėn. Pakrantėse tyliai stovėjo medžiai, prislėgti blizgančios sniego naštos. O dakotai vis traukė ir traukė tolyn. Kai vilkstinė pasiekdavo kokį upės vingį, Hapeda galėdavo apžvelgti visą žmonių ir arklių virtinę nuo pradžios ligi galo. Tada jis pamatydavo ir Havandšitą, ir Untšidą, vedančią geltąjį mustangą, ir juodąjį Ohitiką. Tačiau niekaip negalėjo rasti savo draugo Časkės. Kurgi jis pasidėjo? Juk turėjo čia būti su visais! Aiškus daiktas, jis iškeliavo drauge ir nepasiliko savo nekenčiamo globėjo Šonkos palapinėje. Bet kurgi jis?

Slinko sunkios kelionės valandos, o bėgliai vis traukė tolyn, be poilsio, be pertraukos. Pagaliau vakaruose, upės aukštupyje, nusileido saulė ir švelniu raudoniu nutvieskė medžių viršūnes ir kalnų keteras. Slėnį apgaubė vakaro šešėliai, šniokščiantis vanduo patamsėjo.

Hapeda apsidžiaugė, kai Havandšita galiausiai paliepė sustoti. Visą naktį išbuvęs be miego, o paskui tuščiu pilvu keturiolika valandų išsėdėjęs ant arklio, berniukas jautėsi nežmoniškai pavargęs. Jis jau iš tolo matė nakvynės vietą, kurią išrinko vilkstinės vadai. Tai buvo nuolaidus slėnis, įsiterpęs tarp kalnų ir apsaugotas iš šiaurės nuo vėjo. Čia po pušimis ir pilkais ąžuolais taip pat buvo sniego, bet ne tiek daug kaip prerijose. Keleiviai nuėmė nuo arklių krovinius ir nuvedė juos į

mišką. Hapeda irgi paleido savo mustangą ganytis, o pats dairydamasis slampinėjo aplinkui. Po vienu senu medžiu gumbuotomis šakomis aptiko įvyniotą į apklotus tėvą, gulintį įduboje tarp šaknų. Motina atnešė vandens, ir Hapeda suvalgė vieną iš dviejų varnų, kurias aną vakarą buvo iškepusi Mongšongša. Kitą pasiliko. Gal kartais Časkė neturi ko valgyti. Četansapa ničnieko neėmė į burną. „Alkanam geriau gyja žaizdos", – mokė jis savo sūnų.

Mongšongša padavė Hapedai kuo užsikloti. Šauklys vaikščiojo aplink, skelbdamas, kad, praslinkus valandai po pusiaunakčio, vėl reikės leistis į kelią. Vadinasi, laikas miegoti. Tačiau Hapeda vis dar negalėjo sumerkti akių, sėdėjo ant kailinio apkloto ir dairėsi. Jam pasirodė, kad stovyklos pakrašty šmėkštelėjo kresna Časkės Plačiosios Pėdos figūra. Hapeda suspaudė patogią, kietą sniego gniūžtę ir kai krūmuose vėl pasirodė Časkė, pašokęs paleido į jį. Časkė pataikytas staigiai apsisuko, bet, atrodo, nesiruošė sviesti atgal. Jis pradingo už medžio.

Hapeda spoksojo į tą vietą, kur pasislėpė jo draugas. Jis buvo taip užsigalvojęs, svarstydamas, ką daryti, kad net neišgirdo, kaip tėvas jį tyliai pašaukė vardu. Tik po kurio laiko atsikvošėjo ir suklusęs atsigręžė.

– Eik, Hapeda, atvesk jį! Jo dėdė Šonka niekados nebegrįš į mūsų palapines. Hiacinta mirė. Nuo šiol Časkė galės gyventi mūsų palapinėje.

Hapeda, nesitikėjęs tokio pasiūlymo, dėkingas linktelėjo tėvui. Paskui pašoko ir, žargstydamas per šaknis, braudamasis pro brūzgynus, aplenkdamas minganČių žmonių pulkelius, nubrido per sniegą ten, kur neseniai sniego gniūžte buvo pataikęs į draugą. Stovyklos pakraštyje buvo dar tik kur ne kur primindžiota, ir Hapeda greitai aptiko giliai įspaustas berniuko pėdas. Jomis jis patraukė į mišką.

Paėjęs galiuką, rado sniege susirangiusį kūnelį. Časkė buvo įsirausęs į sniegą kaip šuo. Kai Hapeda sustojo šalia, Časkė atsisėdo; parietęs kojas, apkabino rankomis kelius ir įsmeigė akis į tolį.

– Časke Plačioji Pėda! Tą mėnesį, kai sirpsta žemuogės, mes pasirinkome vienas kitą kraujo broliais, o šiandien mano tėvas pasakė norįs būti ir tavo tėvu. Eime!

Časkė nieko neatsakė. Jis sunkiai pakilo nuo žemės ir kartu su Hapeda nuėjo atgal į stovyklą. Časkė buvo kresnas vyrukas, platesnių pečių ir žemesnis už liekną Hapedą. Časkė turėjo įprotį stovėti plačiai išžergęs kojas, todėl ir buvo pramintas Plačiąja Pėda. Tačiau jis mokėjo ne tik tvirtai stovėti ant žemės, bet buvo ir

labai vikrus, per lenktynes tik Hapeda jį aplenkdavo. Bet šiandien jo eiklumo ir jėgos neliko nė ženklo. Časkė ėjo kaip senis. Dvejodamas sustojo kartu su Hapeda prie Četansapos guolio. Karys pažvelgė į jį.

– Mano antrasis sūnau!

Hapeda paėmė savo kraujo brolį už rankos ir nusivedė gultis. Berniukai susisupo į vieną kailinį apklotą ir užsitraukė jį ant galvos. Abu juto, kaip motina Mongšongša dar užbėrė ant jų sniego, kad būtų šilčiau miegoti. Nors nedegė ugnis, virš galvos nebuvo palapinės, jie jautėsi gana patogiai, ir netrukus abu įveikė miegas.

Kai Čapa praskleidė apklotą, abu berniukai pašoko iš guolio; jie negalėjo atsistebėti, kad išmiegojo net tris valandas, nors atrodė, ką tik užsnūdo. Bet, matyt, iš tikrųjų buvo taip, kaip juokdamasis sakė Čapa, nes mėnulis jau buvo patekėjęs, o stovykloje bruzdėjo žmonės. Moterys vedėsi arklius, ruošdamosi vėl užkrauti ant jų nešulius. Gyvuliai ėjo nenoromis, nes ir jie dar buvo pavargę.

– O ką jūs manote apie naktinę maudynę? – paklausė Čapa. – Rytine šitokiu laiku negalėčiau jos pavadinti. Tai kaip? O gal esat per daug alkani ir sušalę?

Ne. Jie buvo suvalgę po varną ir visai nebijojo šalto vandens. Atvirkščiai, tiesiog džiaugėsi, kad galės paga-

liau išsimaudyti, nes rezervate visą laiką trūko vandens net dorai nusiprausti.

Berniukai nubėgo prie upės kartu su kariu, kuris, nors ir šlubuodamas, vaikščiojo nuostabiai greitai. Čia rado jau daugiau berniukų ir vyrų, mėnesienoje šokinėjančių į ledinį vandenį, srūvantį viduryje pragraužta griova. Vaikinukai nusimetė nuo pečių apklotus, nubėgo per tykštantį vandenį į upės vidurį ir kaip lydžiai nėrė į šaltą srovę. Galiuką paplaukę sieksniais pasroviui, vėl išlipo į krantą. Jų kūnai buvo gerai ištepti taukais ir vanduo greitai nutekėjo. Berniukai apsišvarino, įsitrindami smėliu, ir vėl pasiėmė savo apklotus. Įsisupę į juos, nubėgo atgal prie medžio, kur nakvojo visa šeima, ir sausai nusišluostė. Gavę iš Mongšongšos indelį lokio taukų, vėl gerai įsitrynė kūnus ir apsirengė: užsimovė ledžingus, kurių klešnės būdavo atskirai tvirtinamos prie diržo, prisijuosė šlaunų prijuostę ir apsiavė kailiais pamuštais mokasinais. Paskui apsivilko švarkus, pasiūtus kailiu į vidų, ir tuoj pajuto, kaip vėl užkaito kraujas. Kepurės ar skrybėlės dakotai nenešiojo. Ir šalčiausią žiemą vaikščiojo vienplaukiai. Tankūs, riebalų prisigėrę plaukai saugojo juos nuo šalčio, sniego ir vėjų. Kas yra plikė, dakotai nežino net sulaukę senyvo amžiaus.

Motina leido berniukams iš krovininių arklių, nešančių didžiąją Četansapos palapinę ir visą mantą,

pasiimti tuos, kurie jiems labiausiai patinka. Hapeda pasirinko jauną sartį, su kuriuo prie Arklių upelio jau buvo laimėjęs dvejas lenktynes, o Časkė užsiropštė ant ramaus, patikimo keršio. Žmonės baigė ruoštis, ir vilkstinė pajudėjo. Mėnulio delčia vypsojo, žvelgdama į atkampų, miškingą slėnį. Slinko vienodos kelionės valandos.

Tik apie pietus vilkstinė vėl sustojo. Saulė švietė aukštai danguje, nuo medžių krito melsvi šešėliai. Hapeda Plaukų Šukuotojas ir Časkė Plačioji Pėda nusėdo nuo arklių kartu su kitais ir dabar gulėjo, pasitiesę juodojo lokio kailį. Visų gerbiamas karys Čotanka ir abu jaunieji Varnai naktį buvo išėję medžioti ir parnešė nušovę du vilkus ir vieną meškėną. Laimikį nulupo ir išdalijo. Kadangi ugnies nebuvo galima kurti, išalkę vyrai, moterys ir vaikai valgė mėsą žalią, ir ji buvo jiems skani. Hapedai pavyko dar pagauti keletą žuvų; pasitaręs su savo kraujo broliu Časke, jis kilniai nusprendė pusę jų perleisti Blykčiojančiai Audrai ir Driežo Galvai. Abu berniukai patenkinti žiūrėjo, kaip „jaunosios varnos“ gardžiai kerta jų dovaną. Blykčiojančios Audros voveraitė buvo nubėgusi į mišką pasirinkti maisto. Dabar ji tupėjo mergaitei ant peties ir graužė riešutą.

Buvo labai malonu po dvylikos valandų jojimo pamiegoti vidurdienio saulėje. Anaiptol ne taip malonu

buvo vakare keltis iš miegų. Čotanka turėjo gabaliuką rūkytos mėsos ir dabar atidavė ją abiem berniukams. Mėsa buvo baisiai neskani, ji priminė rezervatą, kaip sakė Hapeda.

– Tiesiog negaliu įsivaizduoti, kad mes buvome rezervate, – tarė jis Časkei. – Daugiau ten manęs niekas nenuvarys. Niekados. Geriau jau mirsiu, bet ten neisiu.

– Hau, – pritarė Časkė.

Kitą naktį vilkstinė traukė vėl tokia pat vietove – palei upę. Berniukai knapsėjo, sėdėdami ant arklių. Kai pradėjo švisti, jie ėmė mirkčioti ir atidžiai dairytis aplinkui. Hapeda pastebėjo, kaip Časkė klausosi, pakėlęs galvą.

Netrukus berniukai suprato, koks čia triukšmas pasiekė jų ausis. Paskui vilkstinę tekini bėgo vyrai. Tai buvo apsauginis būrys, kuris dabar vijosi pagrindinę grupę. Tokei Ito, Čapa, Tobijas tylėdami prabėgo pro šalį ir nulėkė į vilkstinės priekį. Ir voros vadovai nešūktelėjo sugrįžtantiems apsauginiams. Nenorėjo be reikalo kelti triukšmo... Kai Tokei Ito pasiekė Havandšitą, šis davė signalą sustoti ir nusėsti nuo arklių. Vyrams garsiai džiūgaujant, vadas išdalijo atimtus iš persekiotojų ginklus ir pranešė, kad tuo tarpu Lokės giminei iš rezervato pusės negresia joks pavojus. Dabar

bus galima apsistoti poilsio ilgesniam laikui. Visi tikėjosi paskutines sunkios žiemos savaites, kol siautėja ir spaudžia šalčiai, prakentėti čia, miške, o birželio mėnesį, ištirpus sniegui, keliauti toliau.

Miško aikštelė buvo labai patogi apsistoti ir gerai pažįstama visiems suaugusiems. Čia stovėjo jų palapinės prieš trylika metų, kol Lokės giminė, Tokei Ito tėvo vadovaujama, dar nebuvo išsikėlusi prie Arklių upelio. Čia, būdami vaikai, žaidė ir mokėsi medžioti dabartiniai kariai ir vadai. Visų širdyse tuoj pat atgijo prisiminimai.

Vadas, Čapa ir Tobijas nusimetė baltus vilkų kailius. Prie jų priėjo Havandšita, Senasis Varnas ir Čotanka. Visi stovėjo upės pakrantėje ir žiūrėjo į Četansapą, kuris pirmą kartą vargais negalais atsikėlė ir dar netvirtais žingsniais, bet tiesiai ir be kitų pagalbos artėjo prie vyrų. Ihasapa, paprastai einantis žvalgo ir šauklio pareigas, už kelių žingsnių laukė, ką dar įsakys vadas.

– Statyti tik aštuonias palapines – užteks naktį visiems. Kad nebūtų jokios ugnies, jokių dūmų! Jokių šūvių ir riksmų! Mes neturime išsiduoti.

Ihasapa nuėjo visiems pranešti įsakymo. Tačiau delavarui kai kas liko neaišku ir jis paklausė:

– Kiek laiko čia būsime?

– Mums reikia mėsos. Pasimedžiosime elnių ir lokių. Aštuntą naktį keliausime toliau.

Šį sprendimą vyrai sutiko nevienodai nusiteikę. Tobijas linktelėjo galvą, jis visiškai pritarė šitokiai nuomonei. Čapa įdėmiai žiūrėjo į vadą, lyg norėdamas paklausti, gal jis nujaučiąs kokius pavojus, kurie po tokios trumpos pertraukos verčia vėl leistis į kelionę. Argi jie neatrėmė persekiotojų? Četansapa suraukė kaktą ir, rodos, laukė, kad vadas paaiškintų, bent jau jam, šitokį savo sprendimą, Čotanka ir Senasis Varnas gūžčiojo pečiais, nežinodami, nė ką manyti. Tokei Ito suprato jų abejones ir paaiškino:

– Mums nevalia pavargti ir ilgai stoviniuoti vienoje vietoje. Reikia keliauti toliau ir per sniegą, kaip aš jums anksčiau sakiau. Vačičunai mėgins mus apsupti ar persekioti. Šis miškas saugo mus nuo pūgų ir šalčių, bet ne nuo Ilgųjų Peilių!

Burtininkas išsitempė, ir visų dėmesys nukrypo į jį. Jis prašneko iš lėto, įsakmiai pabrėždamas kiekvieną žodį:

– Vačičunai atsitraukė ir vėl sulindo į savo urvus. Mes esame vieni savo miške su savo medžiojamais žvėrimis. Tai ko gi mums keliauti toliau į šiaurę, į nežinomas prerijas, į mūsų priešų siksikų medžioklės plotus? Čia mūsų žemė, čia mūsų namai. Šie kalnai

yra viso pasaulio centras ir Didžiosios Lokės buveinė. Jie šventi visiems dakotų kariams. Antrą kartą mes nekelsime iš jų kojos. Pasiliksime čia! Didžioji Lokė mus apgins!

Senojo Varno veidas nušvito. Jis susijaudino, atsidūręs savo gimtosiose vietose.

– Čia stovėjo mūsų palapinės, čia jos stovi vėlei! – parėmė jis burtininko žodžius. – Mūsų nelaimės prasidėjo tada, kai pirmą kartą palikome šiuos kalnus, kai mus iš čia išvedė tavo tėvas Matotaupa, vade Tokei Ito.

Ir Četansapa palaikė Havandšitą.

– Tai mūsų sena gera slėptuvė! Iš čia mes galėsime naktimis nušliaužti su peiliu į kareivių miestelį. Penki skalpai, Tokei Ito, per menkas kerštas vačičunams. Pasilikime čia ir tęskime kovą. Mes pradėjome pergale...

Čapa atsidūsėjo ir tik gūžtelėjo pečiais, girdėdamas šitokias jam nesuprantamas kalbas.

Burtininkas įsmeigė akis į Tokei Ito, kuris ramiai, nė nemirktelėjęs išklausė jo ir kitų karių nuomones. Visi su nekantrumu laukė, ar vadas nusileis burtininkui, ar ne.

– Kalbėk! – paragino vadą Havandšita.

– Aš jau pasakiau. Aštuntą naktį mes iš čia iškeliausime.

Burtininkas neparodė, kaip jį užgavo šitokie vado žodžiai.

– Po tavęs, mano jaunasis sūnau Tokei Ito, dar kalbės dvasios. Mes pasiliksime!

Kariai išsigando, pamatę, kaip smarkiai nesutaria vadas ir burtininkas. Jie tiesiog nežinojo, nė ką manyti, išgirdę, kaip atžariai ir ryžtingai ką tik sugrįžęs vadas atrėžė senajam burtininkui. Čapos ir Tobijo veiduose buvo matyti susirūpinimas – kas dabar bus Tokei Ito? Senasis Varnas tik išpūtė akis pasipiktinęs – kurgi matyta šitaip elgtis su burtininku, ir dar tokiam jaunam vyrui kaip dabartinis karo vadas! Četansapą šis susidūrimas taip pat labai sujaudino, tik jis nenorėjo parodyti, kas dedasi jo širdyje. Jis ligi šiol dar nieko nežinojo apie Tokei Ito planą keliauti tolyn į šiaurę anapus Misūrio.

Burtininkas nužvelgė ratu sustojusius pasitarimo dalyvius, visi susigūžė ir nuleido akis, tik vadas stovėjo kaip stovėjęs. Havandšita tikino save galįs būti patenkintas savo žodžių poveikiu, tačiau neiškentė dar kartą nebakstelėjęs jaunajam vadui, drįsusiam jam prieštarauti.

– Tu buvai ilgam išvykęs, Tokei Ito, tu pažįsti vačičunus, bet nežinai visų Didžiosios Lokės paslapčių. Tad geriau patylėk ir pagalvok!

Tokei Ito nieko neatsakė, tačiau atlaikė burtininko žvilgsnį, ir visi pajuto, ką jis dabar galvoja: kad Havandšitai nėra ko kištis į karo vado reikalus ir kad vyrai turi klausyti to, kuriam prisiekė ištikimybę, rūkydami karo pypkę.

Burtininkas apsisuko ir nuėjo, lydimas Senojo Varno. Kiti vyrai taip pat vienas po kiti išsiskirstė. Su Tokei Ito liko Čapa ir Tobijas.

– Nereikėjo mums dangintis į šias vietas, – tarė Čapa. – Gimtosios vietos labai stipriai traukia žmones, sunku su jomis išsiskirti. Prieš leidžiantis į šį žygį, mums reikėjo geriau pasitarti. Išlėkėm kaip akis išdegę.

– Ne. Mes viską gerai padarėme. Tik jūsų burtininkas labai blogas, – susijaudinęs išklojo delavaras.

Tokei Ito iš pradžių pažiūrėjo palankiai į tokią delavaro kalbą. Bet paskui jo širdyje pabudo genties išdidumas ir tam tikras nepasitikėjimas delavaru. Ir jis tarė:

– Iš prigimties tu nesi dakotas.

Tobijas susigūžė. Jis pasijuto užgautas.

Kas buvo kalbama pasitarime, žinojo tik patys jo dalyviai. Visi kiti laikėsi atokiai ir nieko negirdėjo. Hapeda su Časke taip pat nieko nenumanė apie vado ir burtininko kivirčą. Jie buvo labai patenkinti, džiaugėsi, kad dabar galės ligi soties išsimiegoti, pamedžioti žvė-

rių, kurių turėtų būti apstu šiuose miškuose. Džiaugėsi, kad galės nubėgti prie upės, kur kadaise Tokei Ito, būdamas vaikas, nugalėjo Šonką, ir dar – kad galės kaip broliai gyventi drauge vienoje palapinėje.

Moterys ir mergaitės pradėjo statyti palapines. Vado būstas turėjo stovėti senojoje vietoje. Jam buvo paruoštos ir naujos kartys. Bet kol aštuonios palapinės bus gatavos ir berniukai galės eiti gulti, praslinks dar kiek laiko. Todėl Hapeda ir Časkė nusprendė išnaudoti tą laisvą valandėlę ir pasidairyti, kas dedasi aplinkui. Jų dėmesį patraukė aukšta pušis. Iš jos viršūnės būtų toli matyti. Jie nubėgo prie medžio, bet pamatė, kad ten jau yra vienas žvalgas. Tačiau tai ne bėda, užteks vietos ir jiems. Jie mikliai užsikabarojo ant apatinių šakų ir ėmė kopti aukštyn. Staiga iš viršaus nuaidėjo šaižus perspėjantis švilpukas, ir berniukai tučtuojau sustingo medžio šakose. Sukłusę pažvelgė į žvalgą viršūnėje ir pamatė, kad tai besąs jaunesnysis Varnas. Jis gulėjo kniūbsčias ant siūbuojančios šakos, nukoręs nuo jos vieną koją. Su šviesiomis odinėmis kelnėmis ir baltu vilko kailiu ant nugaros jis ir pats atrodė kaip apsnigta šaka.

Berniukai žvilgsniu paklausė, gal jiems lipti žemėn. Bet Varnas šito nereikalavo. Tad jiedu įsitaisė tarp šakų ir ėmė dairytis aplinkui. Iš čia buvo gerai matyti miškais apaugęs šlaitas ir pietuose, anapus upės slėnio,

plytinčios apsnigtos prerijos. Virš galvų krankė būrys varnų. Jas pabaidė kažkas ten aukštai, kalne, ir berniukai mėgino išsiaiškinti, kas galėjo išgąsdinti paukščius. Žvalgas medžio viršūnėje vėl švilptelėjo, šį kartą labai tyliai, ir parodė ranka. Jo judesiai buvo nekantrūs, lyg jis būtų norėjęs pasakyti: „Tai vis dar nematote, žiopliai? Turbūt jūsų akys dar užmiegotos?“

Ūmai Časkė pačiupo savo kraujo brolį už alkūnės.

– Lokys medyje!

Dabar ir Hapeda pamatė didžiuliame sename medyje, augančiame aukštai kalne, iš kur neseniai buvo pakilusios varnos, tūnantį tamsiaplaukį lepečkojį. Netaręs Časkei nė žodžio, berniukas tuoj pat ėmė kabarotis žemėn, Časkė – jam iš paskos. Nuo apatinių šakų berniukai nušoko į sniegą ir, kiek kojos neša, pasileido prie palapinių.

Kurgi Tokei Ito?

Vadas dar tebestovėjo paupy, dabar jis kalbėjosi su Čotanka. Berniukai pribėgo prie abiejų vyrų, bet nešoko tuoj pasakoti, ką matę. Tačiau Tokei Ito, pastebėjęs jų blizgančias akis ir įraudusius skruostus, suprato, kad jie nori pranešti kažkokią svarbią žinią, ir davė ženklą kalbėti.

– Časkė Plačioji Pėda matė lokį, kurį mums parodė jaunesnysis Varnas, paskui ir aš jį pastebėjau, – pranešė

Hapeda. – Lokys įsilipęs į medį, ten, viršuj, kalne, per strėlės šūvį nuo čia.

Vyrai sukluso.

– Jis bus mano, – tarė Tokei Ito.

Berniukai susidomėję žiūrėjo į vadą.

– Bėk, Časke, – paprašė vadas, – atnešk mano baltąjį lanką ir vieną strėlę. Uinona tau paduos jį.

Časkė nudūmė kaip vėjas. Netrukus jis sugrįžo, nešinas brangiu lanku ir ūdros kailio dėklu, kuriame buvo keturios strėlės. Tokei Ito paėmė lanką ir vieną strėlę. Dėklą ir tris strėles paliko berniuko rankoje.

Vadas su kariais nuėjo prie didžiojo medžio, kurio viršūnėje sėdėjo jaunasis Varnas. Berniukai irgi nusekė iš paskos. Tokei Ito įsliuogė į medį ir užlipo šakomis į viršūnę, kur buvo įsitaisęs žvalgas. Iš ten pažiūrėjo, kur yra lokys, pasirinko stipresnę šaką, kad nesvyruotų nuo jo svorio, ir įsidėjo į lanką strėlę, bet kol kas nešovė.

Tamsaus plauko lokys, be abejo, tebebuvo medyje, tik gal jo padėtis buvo nepatogi šauti. Berniukai matė jį per strėlės šūvį, tai yra maždaug už trijų šimtų metrų. Žinoma, iš gero lanko galima šitiek nuskraidinti strėlę, bet iš tiek toli pataikyti ir dar nušauti lokį pasisekdavo labai retai, ir apie tai paskui sklisdavo legendos. Tačiau Lokės giminės vyrai žinojo, kad Tokei Ito ir jo tėvui Matotaupai toks šūvis jau buvo kartą pavykęs.

Tokei Ito turėjo puikų lanką, padarytą iš vieno ištisinio kaulo, maždaug devyniasdešimties centimetrų ilgio, apvyniotą bizonų gyslomis, kad būtų lankstesnis. Tokių lankų dakotai negalėjo pasigaminti, nes neturėjo iš kur gauti jiems medžiagos – prerijose nebuvo tokių stambių gyvūnų. Niekas nežinojo, iš kur tas lankas atsirado. Tokie ginklai čia patekdavo iš pajūrio mainais. Hapeda ir Časkė negalėjo akių atitraukti nuo to lanko ir džiaugėsi, kad Uinona išsaugojo šį brangų daiktą nuo Rudosios Lapės bendrų.

Tokei Ito iš visų jėgų įtempė lanką. Timpa sudūzgė, ir strėlė išskrido. Šaulys ėmė leistis žemyn ir, nepasiekęs apatinių šakų, iš kelių metrų aukščio nušoko į sniegą.

– Bėgu prie jo. Jis dar gyvas! – sušuko vadas laukiantiems kariams ir pasileido į kalną. Čapa Garbiniuota Galva nubėgo paskui jį.

Kiti kantriai laukė. Juk ne juokas užbėgti į kalną tris šimtus metrų.

Tuo metu moterys jau seniai buvo pastačiusios palapines ir sutvarkiusios viską, kas reikalinga nakvynei. Didžiuma moterų ir vaikų, taip pat daugelis vyrų jau buvo atgulę. Tik vienas kitas dar slankiojo aplinkui, nemiegojo ir keli Hapedos bei Časkės bendraamžiai, jie irgi laukė sugrįžtant medžiotojų. Pagaliau ant skardžio pasigirdo žingsniai.

Tarp medžių pasirodė vadas ir Čapa, vilkdami juodakailį, turbūt ne mažiau kaip du centnerius sveriantį žvėrį. Pamatę šitokį laimikį, visi berniukai ėmė džiaugsmingai šūkauti. Medžiotojai nutempė lokį Havandšitai ir parodė ištrauktą iš jo kūno strėlę. Tobijas, aistringas medžiotojas, apžiūrėjo žaizdas.

– Pataikyta į mentę, – nustatė jis, – bet šūvis nebuvo mirtinas, nes strėlė jau buvo gerokai prislopusi. Lokys nusmeigtas peiliu.

– Hau, – patvirtino Tokei Ito ir nejučiomis vėl stvėrėsi drožinėto peilio koto; ištrūkęs iš nelaisvės, jis pirmą kartą panaudojo šį peilį medžioklėje.

Žmonės buvo labai alkani, todėl Havandšita liepė lokio mėsą iškart paskirstyti visoms palapinėms. Vadas ištempė žvėrį laukan ir kartu su Čapa Garbiniuota Galva nudyrė kailį. Atėjusios Uinona su Mongšongša išdarinėjo lokį ir supjaustė mėsą. Hapeda ir Časkė tuoj pat gavo po kąsnelį. Tada jie nuėjo į palapinę. Jautėsi labai pavargę ir, nieko nelaukdami, krito į pataisytą guolį. Kadangi buvo pastatyti tik aštuoni būstai, Tokei Ito ir Četansapos šeimos apsigyveno bendrai didžiojoje vado palapinėje, čia prisiglaudė ir Tobijas. Dažnai į ją užsukdavo ir Čapa su Blykčiojančia Audra; savo palapinėje, kur gyveno tiek daug našlių ir netekėjusių moterų, be to, dvasios apsėsta senelė Margoji Bizonė, abiem buvo labai neramu.

Časkė su Hapeda gulėjo šalia vienas kito, susisupę į kailinius apklotus. Abu buvo labai pavargę, tačiau iš vakaro patirti įspūdžiai niekaip nedavė užmigti.

– Mes sumedžiosime dar daugiau lokių... ir elnių! – sušnibždėjo Hapeda.

Ir Blykčiojanti Audra, gulinti su Uinona po viena antklode, dar nemiegojo.

– Čia stovėjo mūsų palapinės, kai tu buvai maža?

– Ir aš buvau maža, ir Tokei Ito dar vaikas. Ten prie upės...

– Rytoj mes vėl prisigaudysim žuvų, – užbaigė Časkė, nugirdęs paskutinį žodį.

Vaikai nutilo, nes į palapinę grįžo paskutiniai nakvinininkai – Tokei Ito ir Tobijas. Tokei Ito su savo juoduoju šunimi atsigulė netoli palapinės angos. Jam buvo paruošta atkaltė pasidėti galvai ir atremti nugarai, tačiau jis jos atsisakė; įsisupo į seną, sučiurusią bizono odos antklodę, kurios ilga istorija buvo žinoma tik jam vienam.

Kai pagaliau visus įveikė miegas, lauke pasigirdo duslus būgno dundėjimas.

Jaunasis vadas tučtuojau pabudo ir įsiklausė. Čapa, Četansapa ir Tobijas taip pat pastatė ausis.

Četansapa vargais negalais pakilo iš savo guolio ir priėjo prie Tokei Ito.

– Ko senasis burtininkas būgnija savo palapinėje? – tarė jis tyliai, susirūpinęs, nepatenkintas. – Tai gali mus išduoti!

– Didžioji Lokė mus apgins, – karčiai tarė Tokei Ito.

Četansapa uždėjo ranką vadui ant peties.

– Ji yra ir tavo totemas. Mes visi – broliai. Nemėgink tyčiotis iš mūsų paslapčių! Būdami vaikai, gal per daug pasiduodavom abejonėms.

Tokei Ito nieko neatsakė, jis vėl sukluso. Būgnas dabar dundėjo dar garsiau, jo balsas buvo kažkoks grėsmingas. Vadas atsikėlė.

Visi susijaudinę, be žodžių žiūrėjo, ką jis darys. Vadas apsirengė, užsidėjo erelio plunksnų karūną ir išėjo iš palapinės.

Nakties vėjas ošė medžių viršūnėse, šalimais pliuškeno upė. Šunys urzgė per miegus. Kažkur tolumoje sustaugė vilkas. Šmėkščiojo šikšnosparniai, miške suūkė pelėda. Traškėjo medžių šakos; greičiausiai ten medžiojo lūšys. Arklių sargybiniai labai budriai ėjo savo pareigas. Aukštai medyje vėl sėdėjo žvalgas. Palapinės skendėjo blyškioje mėnesienoje.

Tokei Ito patraukė burtininko palapinės link, iš kur sklido būgno garsai.

Kai įžengė vidun, sunku buvo ką nors įžiūrėti, nes ir čia nedegė ugnis. Tačiau vadas pastebėjo, kad

burtininkas vienas. Havandšita tvatino odinį būgną odiniais muštukais – dusliai, ritmiškai, įsakmiai. Jis buvo visiškai paskendęs savo mintyse. Jo rankos spindėjo paslaptingu žalsvu žvilgesiu, lygiai kaip ragų papuošalas ant galvos ir lokio kaukolė palapinės vidury. Atrodė, kad burtininkas vis dar nepastebi arba nenori pastebėti įėjusio Tokei Ito. Jis būgnijo toliau ir pradėjo savo pokalbį su dvasiomis, kurio ligi šios nakties dar niekas nebuvo girdėjęs.

Prabilkite, paslaptys!
Didžioji Saule, tu spindi mėnulyje,
Didžioji Loke, mūsų motin, kalbėk!
Aš esu tavo sūnus,
Jau senau susenau,
O tu vis slepies nuo manęs.
Ateik ir tark žodį
Ir ilgiau nepyk ant savo sūnų...
Mano akys aptemo,
Rankos nusilpo,
Bet aš vis tebesaugau jus, paslaptys...
Sugrįžkit atgal pas mane,
Kaip mes kad sugrįžom
Į jūsų miškus ir kalnus!
Mirusieji keliasi,

Aš girdžiu bizonų maurojimą,
Bizonai ir mirusieji
Grįžta atgal pas mus...

Pritilo būgno dundesys, pagal kurio ritmą kalbėjo burtininkas. Havandšita pakėlė akis. Jose atsispindėjo žalzganas ragų ir rankų žvilgesys.

Abu vyrai be žodžių kovojo tarpusavyje – kieno stipresnė valia.

Pagaliau burtininkas tarė:

– Ko tu pas mane atėjai, Tokei Ito, Matotaupos sūnau?

– Mane pašaukė čionai tavo būgnas.

– Tai dvasių darbas.

– Ką jos tau sako?

Havandšita prabilo ne iš karto. Palapinėje stojo tyla, nejauki tyla.

Galiausiai Havandšitos lūpos vėl sukrutėjo.

– Didžioji Lokė tyli – ji pyksta.

– Ant ko?

Burtininkas atkišo į priekį galvą ir pakėlė išdžiūvusią, žvilgančią ranką.

– Ant tavęs!

– Ko tu reikalauji?

– Sūnūs turi išgirsti Didžiosios Motinos žodį. Atnešk jį mums!

– Kurgi jį man rasti?

– Kalno tamsoj, žemės viduriuose... ji gyvena.

Atrodė, kad Havandšita pats baiminasi savo žodžių.

– Kada tu mane ten pasiųsi?

– Septintą naktį... be ginklų.

– Aš eisiu. Tavo būgnas dabar tyli?

– Jis neprabils, kol nesugrįš mirusieji ir bizonai.

Burtininkas pakėlė lazdą, viena jos pusė buvo juoda, kita spindėjo. Jis be garso darė su ja kažkokius paslaptingus judesius.

Tokei Ito nejudėdamas, be baimės stovėjo savo vietoje, kol burtininkas nuleido lazdą ant žemės.

Tada išėjo iš burtininko palapinės ir sugrįžo į savo tipį.

Visi, kas buvo pabudę iš miego, dar ilgai klausėsi, tačiau daugiau nepasigirdo nė garso. Būgnas tylėjo.

– Mirusieji ir bizonai niekados nesugrįš, – tarė pats sau Tokei Ito. Kodėl – šito neišgirdo niekieno ausis. Niekas nesužinojo, kas buvo kalbėta burtininko palapinėje.

Kai Hapeda ir Časkė pabudo, jie nė manyti nenumanė, kad pramiegojo visą naktį ir dieną ir kad dabar jau vėl vakaras. Jie pamatė besišypsantį Untšidos veidą.

– Kelkitės, gana miegoti. Jau ir taip pramiegojote lokio šokį.

– O! – sušuko apgailestaudamas Hapeda.

Lokio šokis būdavo šokamas, siekiant susitaikyti su lokio dvasia, jis toks paslaptingas, ir visada būna įdomu pažiūrėti, kaip vyrai, apsidangstę lokių kailiais, labai tiksliai mėgdžioja nerangius lepečkojo judesius ir balsą.

Nusimaudę ir susišukavę, berniukai susėdo prie savo tėvo ir Untšidos. Palapinėje vėl buvo prieblanda. Untšida, pasidėjusi šalia krūvą pagalių, drožė strėles. Hapeda ir Časkė išsitraukė peilius ir stojo jai į talką. Daryti strėlių smaigalius iš kaulo ir akmens buvo vyrų darbas. Medžioklės strėlės smaigalį stipriai pritvirtindavo prie koto, kad ją lengvai galėtų ištraukti ir panaudoti kitą kartą. Karo strėlių smaigaliai galėjo būti ir laisviau pririšti, tik jų gale turėjo būti užkarpa, kad įsikabintų priešui į kūną.

– Rytoj pastatykit kilpas ir prigaudykit varnų, – tarė Untšida. – Strėlėms reikia plunksnų.

Berniukai linktelėjo ir uoliai drožė toliau, kol visiškai sutemo.

– Prisidarykit strėlių ir gausite nusišauti lokį, – pajuokavo Untšida.

– Ne toks jau aš kvailas, – tarė Hapeda. – Lokys – ne šiaip koks žvėriūkštis, be šautuvo jo nenušausi. – Berniukas matė, kad jų kalbos klausosi tėvas. – Bet gal

šiuose kalnų miškuose yra daug lokių, ir kariai galės prišaudyti jų iki valiai.

– Tu taip manai? – paklausė Četansapa.

– Taip, manau. – Hapeda buvo visiškai tikras. – Čia, miške, jie gali susirasti gerą irštvą žiemos miegui.

– Bet kad jie nemiega, o laipioja po medžius, – pasakė Untšida.

– Negi tau iš tikrųjų atrodo, kad aš maža mergaitė ir nieko neišmanau? – užsigavo Hapeda. – Lokys miegojo, bet išalkęs atsikėlė ir išėjo ieškoti grobio. Be abejo, jis užuodė mus ir įsilipo pasidairyti, nes yra gudrus kaip žvalgas.

Četansapa atrodė patenkintas tokiu berniuko paaiškinimu.

– Gal jis miegojo viršuj, oloje, – užbaigė Hapeda.

– Kokioje oloje?

Berniukas susidomėjo, išgirdęs tokį staigų Untšidos klausimą.

– Nagi ten aukštai, kalnuose, – paaiškino jis. – Časke, ar tu jos nematei, kai buvome įsilipę į tą didelį medį? Aukštai, kur stūkso nedidelė uolų siena miške? Tokios juodos angos? A?

– Taip, mačiau.

– Na va! Tada rytoj nueisiu ir pažiūrėsiu, ar ten nėra lokio pėdsakų! Gal ir vidun pamėginsiu įlįsti!

Untšida lyg išsigandusi prisidėjo prie burnos ranką.

– Aš jums įlįsiu! Tai paslaptinga ola, ir jums nevalia kelti į ją kojos!

Berniukai išpūtė akis.

– Ar tai pikti burtai? – Hapeda atsargiai, lyg nenorėdamas sukelti nė mažiausio triukšmo, padėjo į šalį nudrožtą strėlę. – Ar tu mums apie tai papasakosi, Untšida?

Senoji nuleido galvą.

– Galėsiu papasakoti, bet kitą kartą. Tai sena istorija, ir jūs turėsit ją gerai įsidėti galvon.

Berniukai labai susidomėjo ta paslaptinga istorija. Bet Untšida tuo metu jau padavė vakarienę; jie valgė šviežią lokieną, kuri, nors ir kietoka, visiems labai patiko. Net Četansapa suvalgė gabaliuką.

Kai berniukai pavalgė ir nusišluostė į plaukus riebaluotas rankas, lauke pasigirdo sunkūs žingsniai; paskui šlumštelėjo ant žemės kažkoks sunkus daiktas. Hapeda ir Časkė išbėgo laukan. Ten jie sutiko ir pasveikino delavarą, kuris, nušovęs elnią, pats vienas partempė jį namo.

Paskui kelias dienas berniukai buvo taip užsiėmę, kad neturėjo kada nė atsikvėpti, ir nors jiems visą laiką neišėjo iš galvos olos paslaptis, šį klausimą teko atidėti vėlesniam laikui. Pastatę kilpas, berniukai gaudė varnas. Časkei pavyko nušauti vanagą, kurį Hapeda jau

kelionėje buvo pastebėjęs; plėšrūnas, pamatęs grobį, smigo žemyn, ir čia jį kliudė dakotų berniuko strėlė. Časkė labai didžiavosi savo laimikiu, ir Mongšongša pažadėjo padaryti jam iš vanago plunksnų galvos papuošalą. Tą pačią dieną kraujo broliai dar nušovė tris kiškius ir prisidėjo prie palapinės aprūpinimo maistu. Bet visi tie laimėjimai nublanko, kai jie sužinojo, kad galės dalyvauti bizonų medžioklėje! Smailioji Ietis aptiko prerijose bizonų pėdsakus, ir buvo nutarta, kad kitą naktį vadas su keliais vyrais leisis ieškoti bizonų. Medžios naktį, kad nepastebėtų koks tykantis priešas. Hapeda ir Časkė gavo savo tėvo ir Tokei Ito leidimą važiuoti rogėmis kartu su visais ir padėti pargabenti laimikį. Nors iš pažiūros atrodė ramūs, širdyje abu degte degė nekantrumu. Uinona sutvarkė jiems roges, kurių pavažos buvo padarytos iš nugludintų bizono šonkaulių, o jų galai įsprausti į praskeltą pagaikštį. Pasikinkę Ohitiką ir pilkąją vilkinę kalę, spindint žvaigždėms, berniukai nučiuožė lygiu sniegu. Jie turėjo prilaikyti šunis, kad nepaliktų su sniegbridžiais einančių vyrų. Netrukus buvo aptikti bizonų pėdsakai; kariai spėjo, kad čia praeita ne daugiau kaip keturių bizonų. Gyvuliai klimpo giliai į sniegą, kuris buvo tik paviršiuje sušalęs, ir judėjo labai pamažu. Po trijų valandų medžiotojai juos pavijo ir begulinčius apsupo.

Visi buvo džiaugsmingai susijaudinę, nes tarp galvijų pastebėjo vieną baltąjį bizoną. Ką tik pabudę iš miego, bizonai netrukus krito nuo dakotų strėlių ir iečių. Kariai čia pat juos nulupo ir išmėsinėjo. Mėsą sukrovė berniukams į roges.

– Rytoj dar pabūsim čia, – pasakė vadas po sėkmingos medžioklės, – mūsų moterys ir dukterys turi sudoroti ir supakuoti mėsą. Bet kai antrą kartą nusileis saulė, keliausime su savo palapinėmis toliau. Dabar būsime apsirūpinę medžioklės ginklais ir mėsa, su šitokiom atsargom galime drąsiai keliauti, kol pasieksime prerijas prie Dumblinųjų Vandenų.

Kai berniukai su savo rogėmis pasiekė miško pakraštį, snieguotus laukus dar gaubė ryto rūkas. Po pirmaisiais medžiais savo vadus Hapedą ir Časkę pasveikino Jaunieji Šunys. Berniukai atidavė draugams bizonų mėsą ir liepė nešti į stovyklą, o patys iškinkė šunis, užsivertė roges ant galvos ir nuėjo per mišką. Didelis berniukų būrys pirma jų nukurnėjo į stovyklą pranešti, kad medžioklė buvo sėkminga ir kad delavaras nušovė baltąjį bizoną. Hapeda Plaukų Šukuotojas ir Časkė Plačioji Pėda žengė jiems iš paskos oriai, ramiu žingsniu, kaip kariai nugalėtojai.

Priėję pliuškenančios upės pakrantę, abu sustojo kaip įbesti.

Vaizdas buvo tikrai baisus.

Iš miglos apsupto karklyno į juos žvalgė dvi paklaikusios akys, išdžiūvusios rankos pirštai grabaliojo mirtinai išblyškusį veidą. Migla kamuoliais ritosi tyliai judančiomis karklo šakomis, ir vaiduoklis čia pasirodydavo, čia vėl išnykdavo.

– Brr... – nusipurtė Hapeda.

Paskui lyg susitarę abu stryktelėjo į pusiau užžalusį seklų vandenį ir, davę didelį drąsų šuolį, peršoko plačią upės sraunumą. Sustojo tik tada, kai pasiekė vado palapinę. Čia numetė žemėn roges ir, netarę nė žodžio Uinonai ir Mongšongšai, kurios lauke grandė šviežias odas, šmurkštelėjo į palapinę. Ir tik pasijutę įprastoj aplinkoj, pamažu apsiramino.

Pamačiusi juos tokius išsigandusius, Untšida nusišypsojo. Berniukai prisėdo prie senosios žiniuonės, kurią visi labai gerbė, laikė „šventąja burtininke", ir vienu balsu, dar drebančiu iš baimės, apsakė jai viską, ką buvo matę. Untšida padėjo darbą į šalį.

– Eisiu ir pažiūrėsiu, kaip ten yra.

Tai pasakiusi, ji išėjo iš palapinės.

Berniukai lengviau atsikvėpė. Jie išbėgo iš palapinės pas savo motiną Mongšongšą ir papasakojo jai, kaip sekėsi medžioklėje. Tačiau Mongšongša taip labai nenudžiugo, kaip jie tikėjosi. Valandėlę ji atsitraukė nuo darbo ir rimtai pažvelgė į savo sūnus.

– Mūsų žvalgai aptiko priešo pėdsakus, – tarė ji. – Anapus kalno, kurio papėdėje mes apsistojome, aukso ieškotojai nudėjo vieną lokį, o kitą pašovė. – Mongšongša susirūpinusi žiūrėjo pro nuogus medžius į apsnigtą plynumą. – Mums reikės keliauti toliau, – tarė ji, – o sniege daug kas iš mūsų mirs.

Ir motina vėl palinko prie savo darbo.

– Mes kovosime su sniegu ir Ilgaisiais Peiliais, – ryžtingai pareiškė berniukai. – Mes niekados negrįšime į rezervatą!

Hapeda ir Časkė vėl šmurkštelėjo į palapinę. Čia jie buvo vienui vieni. Net Četansapos guolis buvo tuščias. Pastarosiomis dienomis sužeistasis jautėsi kur kas geriau. Berniukai susėdo apytamsėje palapinėje. Jie niekaip negalėjo užmiršti to siaubingo vaiduoklio miglotame karklyne ir grėsmingo žvalgų pranešimo, apie kurį ką tik papasakojo motina. Ūmai lauke pasigirdo Uinonos balsas.

– Blykčiojanti Audra, kurgi tu bėgi?

Tuo pat metu prasivėrė palapinė, ir mergaitė įlėkė vidun. Ji užskleidė palapinės angą ir sustojo sutrikusi. Matyt, nesitikėjo rasti čia abiejų berniukų. Ji pešiojo ilgų, storų kasų galus ir sutrikusi sukiojo juos čia į vieną, čia į kitą pusę. Galų gale žengė keletą žingsnių artyn.

– Kur Untšida? – paklausė ji, vis žiūrėdama į kasų galus, apsuktus aplink pirštą.

– Kur yra – ten, vis tiek tu dabar pas ją nenueisi, – tarė Hapeda.

– Ak... – sudejavo Blykčiojanti Audra. Ji, matyt, labai nusiminė, neradusi Untšidos. – Dabar... – sumikčiojo ji, – jie visi tuoj ateis... aš... Tai buvo iš tikrųjų baisu.

Berniukai sukluso. Gal mergaitė irgi matė tą siaubingą veidą?

– Kodėl baisu? – paklausė Hapeda.

Blykčiojanti Audra su palengvėjimu atsikvėpė – gerai dar, kad Plaukų Šukuotojas iš jos nesišaipo. Dabar ji išdrįso prieiti arčiau prie nerūpestingai ant žemės sėdinčių berniukų.

– Žinai, ji taip kliedėjo ir kalbėjo tokius baisingus dalykus, – sušnibždėjo ji, pasilenkusi prie berniukų.

– Tai ką gi ji sakė, ta Margoji Bizonė? – pasiteiravo Časkė, reikšmingai žvilgtelėjęs į Hapedą. Matyt, senę vėl apsėdo piktoji dvasia, ir greičiausiai ne kas kitas, o ji kiūtojo ten karklyne.

– Taip, Margoji Bizonė. Jūs net nežinote, kaip būna baisu, kai ją ima kankinti toji dvasia. – Mergaitė drebėjo kaip epušės lapas. – O juk ir tada jos buvo teisybė, kai nenorėjau ja tikėti... jūs gi žinote, ji sakė, kad Ilgieji Peiliai nugalės... o dabar... ji vėl sapnavo, ir piktoji dvasia jai pasakė, kad kitą naktį iš olos ateis lokys, po vidurnakčio... Lokys... jūs gi žinote?

– Ne, – atsakė berniukai.

Jie iš tikrųjų nieko nežinojo.

Blykčiojanti Audra dirstelėjo, ar kas nors iš suaugusiųjų nesiruošia eiti čionai, į palapinę, ir įsitikinusi, kad niekas jos čia neužklups iš netyčių, ėmė pasakoti:

– Ten aukštai, kalne, yra ola, kurioje miega senoji Lokė, didžioji burtininkė! Ji sena sena, gyveno jau tada, kai žmonės ir žvėrys dar buvo broliai ir kalbėjo ta pačia kalba. Jos sūnus buvo galingas lokys, galingesnio už jį nebuvo tarp Didžiųjų Vandenų. Jis turėjo užburtą palapinę, ir kai vieną vakarą pas jį atėjo graži moteris, rytą jis pavirto žmogumi. Jis tapo didelis, stiprus ir išmintingas karys ir burtininkas, kurio niekas neįstengė nugalėti. Jis – Matotaupos ir Tokei Ito protėvis.

– Taip! – vienu balsu patvirtino Hapeda ir Časkė.

– Taigi, – tarė mergaitė. – Bet senoji Lokė dar ir dabar tebegyvena, ji miega ten viršuj, oloje, kol mūsų vadai narsūs ir tvirti. Tačiau kai jie išduos savo protėvį, ji ateis ir pasmaugs juos savo letenomis... – mergaitė užsikirto, pagalvojusi apie tokį baisų vaizdą, – o tada numirs pati. Taip mano senajai motinai sakė Havandšita.

Blykčiojanti Audra išplėtė ausis. Lauke buvo girdėti linksmas sambrūzdis. Žmonės sveikino sugrįžusį vadą ir jo karius. Netrukus pavargę kariai įeis į palapinę.

Blykčiojanti Audra atsistojo skersa, pasiruošusi bet kurią akimirką sprukti iš palapinės.

– Ji įžeidė Tokei Ito, ir aš norėjau, kad jos dvasia pagaliau aprimtų, – skubiai sušnibždėjo ji berniukams, išblyškusi, nesava. – Ji sakė, kad mes visi tapsime atskalūnais, atsižadėsime savo genties ir paliksime tėvų žemę, o už tai, kad mūsų vadas nenužudė Rudosios Lapės ir neatkeršijo už Matotaupos mirtį, Lokė ateis ir pasmaugs jį, ir nelaimė užgrius visus mus...

Hapeda pašoko.

– Prikąsk liežuvį, – sušuko jis, užkimęs iš pykčio, – kad jis daugiau neištartų šitokių žodžių!

– O jeigu tai vėl būtų teisybė!.. – paskubom sušnibždėjo Blykčiojanti Audra ir išbėgo iš palapinės.

Hapeda ir Časkė krimto lūpas ir žiūrėjo nudelbę akis į žemę. Kur dingo jų pastarųjų dienų linksmybė? Atrodė, lyg dangų būtų aptraukęs tamsus debesis. Tokei Ito ligi šiol nesugebėjo atkeršyti Rudajai Lapei už tėvo mirtį... Tai buvo baisus priekaištas. Ir kaip toms moterims apsivertė liežuvis jį ištarti!

Naktį mažai miegoję, berniukai stengėsi atsigriebti dieną – pūtė į akį, ilsėjosi, valgė. Taip praėjo diena. Blykčiojanti Audra ir Čapa kur buvę, kur nebuvę vis sukinėjosi vado palapinėje.

– Ji vėl padūko, – pasakojo Čapa, teisindamasis dėl tokio savo įkyrumo. – Tiesiog neįmanoma ištverti.

Vadas vėl buvo kažkur iškeliavęs – vienui vienas, apsiginklavęs tik kauliniu lanku. Atėjo naktis, o jis vis negrįžo.

Į palapinę įlėkė Ohitika. Apšniukštinėjo visus pakampius ir nusivylęs vėl išbėgo lauk. Jis pasigedo vado, kuris ir vėl jo nepasiėmė. Žmonės sėdėjo patamsyje lyg neaiškūs šešėliai, nes kurti ugnį vakare buvo pavojinga.

Šitoks sėdėjimas patylomis ir laukimas buvo labai nejaukus. Kada sugrįš Tokei Ito? Kas paleido apie vadą šitokias kalbas, kurios tarsi gaisras, įsiliepsnojęs iš mažos kibirkštėlės, dabar sklido vis plačiau ir plačiau.

Hapeda nudžiugo, išgirdęs anapus upės įtartiną triukšmą, kuris atitraukė jį nuo slogių minčių. Viaukšnojo kojotai. Juos priviliojo šviežios mėsos kvapas. Ohitika pasileido upės link, ir netrukus berniukų ausis pasiekė įnirtingas besiriejančių keturkojų narnėjimas. Ohitikai padėjo ir penki dar gyvi likę šunys. O gal miške juos užpuolė didžiuliai pilkieji vilkai, kad ten ėjo tokios pjautynės. Berniukai šoko iš paskos. Tačiau jiems neteko įsikišti – nuo upės sugrįžo nugalėjęs Ohitika. Jis atsitūpė priešais palapinę ir ėmė laižytis sukandžiotą nugarą.

Hapeda ir Časkė vėl buvo belendą į palapinę, bet tuo metu Ohitika staiga pastatė ausis ir nurūko į mišką.

Džiaugsmingas šuns inkštimas rodė, kad ten jis sutiko grįžtantį šeimininką.

Berniukai sustojo prie palapinės angos ir laukė. Hapeda laikė konvulsiškai sugniaužęs Časkės ranką – iki šiol jį kankino neaiški baimė, kad vadas išvis nebegrįš gyvas.

Tokei Ito išlindo iš miško, užlieto žvaigždžių šviesos ir sniego atspindžių, ir priėjo prie palapinės. Berniukai nužvelgė jį nuo galvos ligi kojų. Vadas buvo šlapias, tarsi iš vandens ištrauktas. Jis turėjo šviesų kaulinį lanką ir siuvinėtą dėklą su strėlėmis – daugiau nieko. Jokio medžioklės laimikio. Blankioje šviesoje berniukai vis dėlto pastebėjo jo veidą – jis buvo apsiniaukęs ir neįskaitomas. Nekreipdamas į berniukus dėmesio, Tokei Ito pradingo palapinėje. Ohitika atsigulė prie pat angos.

Hapeda, nepaleisdamas Časkės rankos, pajudėjo iš vietos. Berniukai negrįžo į tėvo palapinę. Jie susirado tamsiame miške vietelę ir sutūpė sniege šalia sudiržusios išdžiūvusio medžio šaknies. Prieš trylika žiemų vieną nejaukią naktį šioje vietoje tūnojo berniukas Harka, kuris dabar vadinosi Tokei Ito ir buvo genties vadas.

Abu berniukai ilgai netarė nė žodžio.

– Šią naktį turi ateiti Lokė, – pagaliau prabilo Hapeda.

– Po pusiaunakčio, – slopiu balsu patvirtino Časkė.

– Po pusiaunakčio, – pakartojo Hapeda. Jis suko galvą, kaip paaiškinti draugui, ką jaučia ir kokius planus puoselėja.

– Klausyk, – staiga vėl prašneko Časkė, nutraukdamas nejaukią tylą, – girdėjai, ką priešiška dvasia pasakė Čapos palapinėje? To, ką ji sakė, nieku gyvu neturi atsitikti. Tokei Ito neturi mirti.

– Ne, šito nieku gyvu neturi atsitikti, – kaip kirviu nukirto Hapeda.

– Tą žinome tik mes ir ta maža mergaitė, – toliau kalbėjo Časkė.

– Bet ir pats Tokei Ito galėjo tai sužinoti, kai buvo nuėjęs naktį pas burtininką!

– Mes turime apsispręsti. Reikia kažką daryti, – įtikinėjo save ir savo kraujo brolį Časkė.

– Hau. Reikia kažką daryti. Sakyk, ką turime daryti.

– Ar tu nežinai, Hapeda?

– Žinau. Tik noriu išgirsti, ar ir tu žinai, Časke.

– Aš tai žinau, – pareiškė Časkė.

– Taip, – tarė Hapeda. – Viskas aišku. Lokė ateis čia. Dvasia prie Arklių upelio taip pat išpranašavo teisybę, todėl aš ir dabar ja tikiu. Bet negalime leisti, kad ji nužudytų Tokei Ito. Tokei Ito turi mus pervesti per Dumblinuosius Vandenis.

– Hau. Už jį turi mirti kas nors kitas.

– Ir aš taip manau. – Hapeda kalbėjo iš lėto. – Vakantaka, Didžioji Paslaptis, jau ne kartą buvo patenkinta, kai karys laisvu noru paaukodavo gyvybę už kitą. Tai kas, kad mes dar vaikai, o jis vadas!

– O gal, – vėl suabejojo Časkė, – gal apie tai reikia pranešti burtininkui Havandšitai...

Hapeda išsigando. Jo širdis ėmė smarkiai plakti.

– Ne, – atsakė jis vis dėlto tvirtu balsu. – Nereikia, kad ir Havandšita žinotų. Jis ne kartą yra pridaręs bėdos mūsų vadui, tu gi žinai, Časke.

– Taip, teisybė. Mes niekam nesakysim.

Berniukai atsistojo ir, prisidėję prie burnos ranką, kreipėsi į Didžiąją Šventąją Paslaptį. Paskui nubėgo tolyn į mišką ir ėmė kopti į kalną. Jeigu būtų atsigręžę atgal, būtų pastebėję Untšidą, kuri, atsišliejusi į medį, su skaudama širdimi be žodžių lydėjo juos akimis.

Buvo pats delčgalis. Purpčiojo pelėdos. Nuo šalčio traškėjo medžių šakos. Juo aukščiau kilo berniukai, juo statesnis darėsi šlaitas; kalno papėdėje šniokštė vanduo, lyg viliodamas juos grįžti atgal į ramias palapines. Tačiau pamažu tas šniokštimas tolo, buvo girdėti vis silpniau ir silpniau. Mažos kojos brido per girgždantį sniegą; kartais triokšteldavo užminta šaka. Krūmokšniai čaižė veidus, ir kirčio vietoj tuoj iššokdavo vylė. Berniukai ėjo paskui kits kitą, vis keis-

damiesi vietomis – čia vikrusis Hapeda priekyje, čia stiprusis Českė. Brautis per šitokį kalnų mišką buvo ne juokas net ir dakotų berniukams. Nors spaudė šaltis, abu bičiulius išmušė prakaitas, širdis daužėsi kaip pašėlusi, rodės, tuoj išlėks iš krūtinės. Pasiekę medį, kuriame andai buvo pastebėję juodąjį lokį, berniukai apsidairė. Ir iš tikrųjų netoliese, tankiame brūzgyne, pamatė tuščią irštvą – lokio miegota storų šakų ir rąstigalių laužyne; sniege buvo matyti įšalusios letenų žymės.

Berniukai kopė toliau. Dabar skardis beveik stačiai kilo aukštyn, ir jiems teko rabždintis keturiomis. Kalbėtis nebuvo kada, beveik nebuvo kada nė galvoti. Hapedai tik dingtelėjo, kad Tokei Ito ir Čapa iš čia turėjo pargabenti sunkų juodąjį lokį. Českė ir jis jau sugaišo kone trigubai daugiau laiko, kol prisikasė iki šios vietos. Berniukai kopė vis aukščiau ir aukščiau, kol pagaliau švokšdami sustojo prie uolų sienos, iš kurios vidurio lyg pavojinga juoda akis žvelgė olos anga.

Kadangi berniukai buvo tvirtai pasiryžę, jie kiekvieną savo žingsnį svarstė šaltai ir dalykiškai.

Uolų siena, iškilusi maždaug penkiolika metrų virš medžių, apačioj buvo nesunkiai įkopiama, tik per porą sieksnių žemiau olos ji buvo glotni ir truputį išsišovusi į priekį.

– Lipam kol kas tenai, – nusprendė Hapeda, – o paskui tu pakelsi mane ant pečių. Mes turime patekti į vidų, kad ji mus rastų ir negalėtų apeiti.

Berniukas ir pats stebėjosi, kad taip ramiai ištarė šiuos žodžius. Nieko nelaukdamas, jis taip ir padarė – ėmė kopti uola aukštyn. Časkė ropštėsi iš paskos.

Iš pradžių uola buvo labai nelygi, tad nesunkiai galėjai surasti, kur įsitverti rankomis ir įsispirti kojomis. Tačiau kai pasiekė tą sunkiąją vietą, Hapeda sustojo ir palaukė Časkės. Časkė ėmė ieškoti, kur tvirčiau atsistoti. Hapeda palypėjo į šalį, užleisdamas draugui patogią vietą, paskui atsistojo Časkei ant pečių. Tačiau ir dabar negalėjo ištiestom rankom pasiekti olos angos, o žemiau jos visiškai nebuvo į ką įsitverti.

– Aš tave pakelsiu rankomis, – pasiūlė Časkė.

Jis liepė Hapedai stotis jam ant rankų ir pakėlė aukštyn. Hapeda užčiuopė prie olos angos tvirtą atramą ir, stipriai jos įsitvėręs, pakibo ore. Časkė jo kūnu užlipo viršun ir norėjo padėti Hapedai pasikelti. Tačiau Plaukų Šukuotojui ambicija neleido priimti šios paslaugos. Jis prisitraukė rankomis, pasirėmė alkūnėmis ir taip pat pasiekė tamsią olą. Berniukams į veidą tvokstelėjo drėgnas slogus oras.

Juodu susigūžė sienos pakrašty. Vienoje pusėje spindėjo žvaigždėta naktis, ten augo medžiai, bėgiojo žvėrys

ir triūsė žmonės, kitoje juodavo negailestinga, nepermatoma tamsa, slepianti nuo jų pavojingą paslaptį.

Berniukai sėdėjo ir laukė. Širdis vėl aprimo, ėmė plakti lėčiau, dabar jie galėjo įdėmiau patyrinėti olos vidų.

Akmenys buvo šlapi, atsidavė drėgme. Kadangi lauke buvo vėsiau, iš olos sklido garas, rodos, ola kvėpavo kaip žmogus. Keisti čia buvo ir uolų akmenys, šiurkštūs, vieni išsigaubę, kuproti, kiti išstypę kaip stulpai. Berniukai ėmė grabalioti aplinkui. Hapeda atsistojo ir, kelis žingsnius paėjęs į tamsą, pastebėjo, kad akmenys išaugę ne tik iš žemės, bet ir nukarę iš viršaus. Tai buvo labai keista. Jis pasakė tai Časkei, bet jo balsas nuaidėjo taip garsiai, kad net jis pats išsigando. Hapeda sugrįžo pas Časkę, atsisėdo ir ėmė klausytis. Ola ne tik alsavo, bet ir dainavo. Tamsoje buvo girdėti tolimas ošimas, švelnus ir gundantis, kaip gražus balsas siaubingos pabaisos, viliojančios savo auką.

– Gal čia tik vanduo, ir daugiau nieko, – garsiai tarė pats sau Hapeda.

Časkė nieko neatsakė. Berniukai pasislinko arčiau vienas kito ir susiglaudė. Taip jie sėdėjo gana ilgai.

Paskui Hapeda pajuto, kaip Časkė atsistojo.

– Dabar eisiu vidun. Noriu įsitikinti, ar ten iš tikrųjų vanduo.

Časkė kalbėjo pašnibždom, jis bijojo garsiai ištarti žodį, kad vėl nenuskambėtų toks smarkus aidas.

Hapeda taip pat atsistojo, abu draugai susiėmė už rankų, kad atsitikus kokiai bėdai galėtų vienas kito prisilaikyti, ir atsargiai, apsigrabaliodami ėmė slinkti į priekį. Ola pamažu leidosi žemyn. Jie ėjo vis giliau ir giliau į kalną. Kai pagaliau atsigręžė, olos angos jau nebebuvo matyti. Aplink buvo tamsu, nors į akį durk. Tas švelnus ošimas pasidarė stipresnis. Jis vis garsėjo ir garsėjo, kol pagaliau tapo toks galingas, kad net savo balso negirdėjai. Berniukai dar tvirčiau susikibo rankomis.

Galų gale jie, rodos, pasiekė vietą, kur iš apačios sklido tas galingas šniokštimas. Čia buvo toks triukšmas, kad tiesiog apsiklausyti negalėjai.

– Vanduo! – garsiai sušuko Časkė, kad jį išgirstų Hapeda.

Berniukai sustojo ir pasilenkę pajuto rankomis tekantį vandenį. Atrodo, vanduo smarkiai garmėjo iš kalno dešinėje, kirto olą ir kairėje vėl krito į bedugnę kalno gelmę. Berniukai susėdo ant uolėto šio požeminio upelio kranto. Lyg susitarę, abu panardino rankas, tikrindami, ar čia gilu. Tačiau įkišę ranką iki alkūnės, užčiuopė kietą dugną.

Vadinasi, aišku. Vanduo, ir tiek. Tas baisus triukšmas sklido iš kairės, kur požeminis krioklys krito į nežinomą gelmę.

Ką jiems daryti? Grįžti atgal prie olos angos? Dar čia sėdėti? Eiti toliau?

– Einam toliau! – sušuko Hapeda Časkei į ausį.

Berniukai vėl susiėmė už rankų ir atsargiai perbrido šniokščiantį srautą. Kitame krante ola jau kilo aukštyn, ir abu narsuoliai ėmė ja kopti į viršų. Dabar jie turėjo pasileisti, nes, viena ranka prisilaikant, sunku buvo varytis į priekį. Atrodė, kad tas tamsus koridorius niekada nesibaigs. Kur jis veda? Kiek jie dar eis juo?

Toliau ola nebe taip stačiai kilo aukštyn, ir eiti pasidarė lengviau. Vanduo šniokštė nebe taip siaubingai garsiai – berniukai jau buvo gerokai nutolę nuo to požeminio krioklio. Časkė už kažko užkliuvo ir pargriuvo. Hapeda šoko jam į pagalbą. Tačiau Časkė pats greitai vėl atsikėlė. Bet kai Časkei parklupus berniukai šūktelėjo viens kitą vardu, jų balsai vėl nuskambėjo lengvai ir labai aiškiai. Matyt, čia ola buvo platesnė ir aukštesnė.

Dabar net buvo girdėti, kai jie prie ko nors prisiliesdavo arba brūkštelėdavo koja; vandens ošimas vėl skambėjo kaip tolima muzika. Jie jau buvo giliai kalne. Kaip giliai? Šito jie ir patys nežinojo. Tik pastebėjo,

kad pateko į didžiulę ertmę. Apčiuopomis eidami jos pasieniais, aptiko tris koridorius, vedančius į šią ertmę. Apsukę ratą, vėl sugrįžo prie pirmojo atsišakojimo, kurį atpažino iš kai kurių uolos nelygumų.

– Toliau neisime, – tyliai tarė Hapeda. – Čia, šioje atšakoje, vedančioje į didžiąją olą, apsistosime. Pro čia ji turės praeiti, jeigu norės išlįsti laukan.

Berniukai susėdo.

Tačiau, nieko neveikiant ir tūnant tamsoje, vėl pasidarė nejauku. Brautis į priekį, tyrinėjant nežinomą aplinką, buvo lengviau negu ramiai sėdėti ir laukti.

– O jeigu ji visai nepasirodys? – paklausė Časkė.

Hapeda jam nieko neatsakė.

Berniukai sėdėjo ir laukė. Hapeda jau ir pats ėmė galvoti, kad gal Časkė ir teisybę sakė. O jeigu ji visai nepasirodys? Greičiausiai jau labai vėlus laikas, juk vieną kartą jau buvo išaušusi diena, tik čia, kalno viduje, jie šito nepastebėjo.

Pamažu Hapeda lyg ir susitaikė su mintimi, kad iš to jų laukimo nieko nebus – lokė nepasirodys. Jis taip nusiramino, kad išgirdęs nepažįstamą garsą net krūptelėjo, lyg jį būtų pagriebusi priešo ranka. O gal apsiriko? Berniukas įsiklausė ir pajuto, kaip Časkė uždėjo ranką jam ant peties.

Ji ateina.

Berniukai atsikėlė ir sustojo gale koridoriaus, vedančio laukan. Pro čia ji nepraeis! Hapeda pajuto, kad ir Časkės ranka šalta.

Anapus didžiosios ertmės, vienoje iš olos atšakų, pasigirdo tylus šlepsenimas. Tas garsas berniukams buvo pažįstamas – šitaip šlepsi didelės, plikos lokio letenos. Pamažu, pamažu šlepsenimas artėjo. Valandėlę nutilo. Paskui pasigirdo atsargūs žingsniai, sėlinantys drėgna, grublėta uola.

Ji artėjo. Dabar jau nebuvo jokios abejonės.

Berniukai stovėjo nejudėdami.

Tuo metu, kai berniukai narsiai laukė kalne lokės, pasiryžę išgelbėti vadą, virš palapinių stovyklos nusileido vakaras.

Vado palapinės gale Tokei Ito sėdėjo kartu su savo jaunystės draugais Čapa ir Četansapa. Galiausiai jis papasakojo savo bičiuliams, kas jo laukia šią septintąją naktį. Jis buvo pasiryžęs plikomis rankomis, be ginklų eiti į olą kalne. Šitaip pažadėjo burtininkui ir savo žodį ištesės.

Vadas išsitraukė iš plaukų tris erelio plunksnas, nusikabino nuo kaklo lokio nagų vėrinį, ir dabar ant krūtinės aiškiai buvo matyti seni gilūs randai. Jis paliko tik su šlaunų prijuoste. Iš kairės turėjo pasidėjęs deglą.

Sėdėjo tiesus ir žiūrėjo kažkur į šalį, nepasukdamas į draugus akių.

Čapa ir Četansapa iš susijaudinimo negalėjo ištarti nė žodžio.

Bet štai prabilo pats Tokei Ito:

– Aš įstūmiau jus į naujus pavojus ir naują nesantaiką.

Četansapa ir Čapa, nepratę matyti Tokei Ito pavargusio ir nusiminusio, pasijuto nei šiaip, nei taip.

– Tu esi karys, Tokei Ito, – tarė Četansapa, – neprarask drąsos!

– Drąsos žvelgti mirčiai į akis man niekada nestigo. Sunkiau, kai reikia gyventi.

– Tokei Ito! Kodėl suabejojai manimi ir neparodei visiško pasitikėjimo?

– Todėl, kad tu suabejojai manimi ir neparodei visiško pasitikėjimo. Leidžiasi saulė. Patylėkim, kol sutems. Tada aš eisiu.

Draugai nieko daugiau nesakė. Jie žinojo, kiek Tokei Ito prisikentėjo ir kaip kovojo nuo to laiko, kai vienuolikos metų kartu su tėvu pasirinko tremtinio dalią. Štai pagaliau sunkumai ir jį palaužė, ir dar tokiu metu, kai sprendžiamas toks svarbus jų gyvenimo klausimas ir kai Lokės giminei jis taip reikalingas. Čapa ir Četansapa nežinojo, nė ką manyti. Jie visa širdimi gailėjosi vado

ir draugo, bet nieko negalėjo padaryti. Nors abu buvo kariai, tačiau jautėsi bejėgiškesni už vaikus. Nuo tų kalno olos paslapčių kadaise prasidėjo visos jų nelaimės, o štai dabar turbūt atėjo visiškas galas.

Tokei Ito atsistojo, pasiėmė deglą ir išėjo iš palapinės.

Visa stovykla buvo ant kojų, nes žinia apie vado auką pasiekė kiekvieną palapinę. Tylūs žmonės sustojo eilėmis, palikdami vidury tuščią tarpą. Uinona sunerimusi apsidairė: nematyti Untšidos. Kiek atokiau nuo visų stovėjo burtininkas. Tobijas varstė jį piktu žvilgsniu.

Iš lėto, lygiu žingsniu, į nieką nesidairydamas, vadas ėjo žmonių koridoriumi. Kairėje rankoje jis laikė nuleidęs deglą. Čapa ir Četansapa nudelbė akis – jiems irgi nepavyko persimesti su Tokei Ito žvilgsniu.

Kai stovykla liko užpakaly ir vadas suprato, kad niekas jo nebemato, jo veidas dar labiau apsiniaukė, eisena pasidarė dar sunkesnė. Jis patraukė į olą tuo pačiu keliu kaip ir pirma berniukai. Pasiekęs tą vietą, kur neseniai sėdėjo ir tarėsi Hapeda su Časke, vadas stabtelėjo.

Iš už medžio išniro Untšida.

Tokei Ito norėjo praeiti pro šalį, tačiau Untšida užstojo jam kelią.

Iš pagarbos senelei jis sustojo.

– Tokei Ito, mano sūnau.

Vadas nieko neatsakė, bet nejudėjo iš vietos ir, kaip reikalavo paprotys, kantriai laukė.

– Tokei Ito... ar matai berniukų pėdas?

Nors Tokei Ito ir tylėjo, tačiau nesunku buvo pastebėti, kad šitokio klausimo jis nesitikėjo.

– Taip, – atsakė jis pagaliau.

– Hapeda ir Časkė nuėjo į kalną pirma tavęs. Jie pasiryžę paaukoti gyvybę, kad tu liktum gyvas!

Tokei Ito pakėlė galvą ir be žodžių padėkojo senelei. Paskui iš visų jėgų pasileido šlaitu aukštyn.

Abu berniukai tebestovėjo toje pačioje vietoje. Šlepsintys žingsniai, kuriuos jie neseniai girdėjo, nutilo, ir tamsoje pasigirdo tylus, grėsmingas urzgimas. Tas urzgimas buvo daug galingesnis, negu kad berniukai girdėdavo vyrus mėgdžiojant pavojingo pilkojo lokio balsą. Abu draugai žiūrėjo išpūtę akis, stengdamiesi įžvelgti, kas dedasi tamsoje. Tačiau nieko nebuvo matyti. Jie girdėjo tik neaiškų triukšmą. Bet kas tai galėtų būti – niekaip nesuprato. Atrodė, lyg kas tapinėtų aplinkui.

Stambus kūnas slystelėjo, slystelėjo ir pargriuvo. Tai buvo anoje didžiosios ertmės pusėje.

Olos skliautais nuaidėjo kraupus urzgėjimas. Stambios letenos lėtai šlepsėjo tolyn. Tos letenos buvo, matyt, neapsakomai didelės. Jų nagai brūžino žemę.

Berniukai daug visko žinojo apie lokius. Puldamas auką, lokys pasikliauja savo letenomis, o jeigu ji bando sprukti, griebia aštriais nagais ir nudreskia nuo kaulų mėsą. Lokio dantys taip pat stiprūs.

Hapeda valandėlę užsimerkė, mėgindamas sutelkti mintis. Kad tik neprarastų sąmonės: tai būtų bailumo ženklas. Jam nevalia palūžti, reikia laikytis iš paskutiniųjų. Jo ranka Časkės delne sustingo kaip pagalys.

Pabaisa, atrodo, sustojo; jos letenų šlepsėjimas nuščiuvo. Ji užuodė berniukus ir piktai, grėsmingai suurzgė. Iš garso, sklindančio aukštai virš žemės, berniukai suprato, koks didelis žvėris. Iš visko sprendžiant, jis dar stovėjo ant keturių kojų, bet ir tai buvo didesnis už juos, o koks jis turėjo būti pasistojęs ant dviejų kojų!

Tai buvo Didžioji Lokė.

Hapedą staiga užliejo keista ramybė. Vadinasi, piktoji dvasia kalbėjo teisybę, ir jie su Časke gerai padarė čia atėję. Hapeda galvojo apie vadą Tokei Ito. Berniukas visa širdimi jį mylėjo ir gerbė. Jis žinojo, kad tą patį jaučia ir Časkė Plačioji Pėda. Tad jie stovės čionai ir lauks, kol lokė ateis ir priims jų auką. O Tokei Ito liks gyvas ir nieko nežinos, kas atsitiko.

Pabaisa dabar buvo didžiosios ertmės vidury. Berniukai jos nematė, tik numanė, kokia ji siaubingai didelė. Dar kartą nuaidėjo jos grėsmingas urzgimas.

Berniukai stovėjo tylūs ir sustingę it stulpai. Jie girdėjo, kaip didžiuliai žvėries nagai krebžda į uolą lyg galandami, ir nuo to garso jiems visas kūnas ėjo pagaugais. Bet štai pasigirdo kažkoks kitas garsas, kurio jie niekaip negalėjo suprasti, – kažkas sukosi aplink pabaisą; kažkas kitas.

Atsidavė lokiu. Berniukai traukė į save drėgną, slogų orą. Atsidavė ne tik lokiu. Atsidavė taip pat ir krauju. Turbūt lokys ką tiktai stiprinosi, ir jo snukis dar buvo aptekęs kraujais.

Berniukai stovėjo savo vietoje nesvyruodami. Hapeda pajuto, kaip šlapiuose mokasinuose šąla kojos, o visu kūnu žliaugia prakaitas. Jis nežinojo, kiek laiko juodu čia praleido. Tai buvo ištisa amžinybė. Laikas šioje oloje stovėjo vietoje. Čia nematei nei spindinčių žvaigždžių, nei tekančios saulės. Niekada čia negalėjai išgirsti čiulbančio paukščio. Įdomu, kiek valandų jau praslinko? Stovykloje gal jau sukilo vyrai ir ruošiasi su strėlėmis ir lankais į medžioklę? Jaunieji Šunys gal jau taškosi šniokščiančioje upėje? O Blykčiojanti Audra? Gal ji dar ramiai miega, palindusi po šiltais bizonų kailiais?

Hapeda pajuto, kaip stipriu Časkės kūnu perbėgo virpulys. Praslinko kelios valandos, kai juodu čia stovi ir laukia lokės.

Tačiau lokė daugiau nėjo artyn. Tik retkarčiais subrązgindavo nagais ir kimiai suurgzdavo. Tas urzgimas buvo panašus į dejonę. Gal ji žinojo, kad dar šiąnakt turės mirti pati, jeigu nužudys Tokei Ito? Ji buvo labai sena ir išmintinga, tai kaipgi galėjo šito nežinoti.

Urzgimas, atsimušantis nuo olos sienų ir skambantis kaip baisus grasinimas, pasidarė garsesnis. Sušlepsėjo kažkieno žingsniai. Pabaisa vėl atsistojo.

Hapeda paleido Časkės ranką ir apglėbė jį per pečius. Časkė irgi padarė tą patį, ir dabar abu berniukai stovėjo susiglaudę ir stipriai apsikabinę. Jeigu ji ateis, tegu ima abu, abu iš karto, lyg jie būtų vienas žmogus.

Berniukai pasitempė, nes laukimui pagaliau atėjo galas, išmušė lemiama valanda.

Tyliai, bet piktai ir kraupiai šnarpšdama, pabaisa žingsnis po žingsnio slinko vis artyn, ir įgudusia ausimi berniukai galėjo tiksliai nustatyti, kiek žingsnių dar skiria ją nuo jų – penkiolika, dešimt, aštuoni... Jie jau girdėjo to baisingo žvėries alsavimą. Į nosį trenkė nesuvokiamas tvaikas. Vis dar atsidavė lokiu, bet dabar daug aiškiau buvo justi ir kraujo kvapas. Tačiau atsidavė ir dar kažkuo. Drėgname olos ore atsidavė svilėsiais. Keista.

Didžioji Lokė vėl sustojo.

Kad jie bent matytų. Tamsoje buvo neapsakomai kraupu.

Vis stipriau trenkė svilėsiais, nosį kuteno degančios odos kvapas.

Staiga blykstelėjo blausi šviesa. Gelsvai spindėdami, iš tamsos lyg pasakiškos būtybės išniro drėgni akmenys. Priešais berniukų akis atsivėrė milžiniškos olos skliautas, o prie kitos sienos – dvi juodos angos; matyt, iš vienos jų ir išlindo šitas milžiniškas žvėris.

Tarp šviesos ir šešėlių jie pamatė Didžiąją Lokę.

Šiurpas perbėgo berniukams per nugarą. Jų žvilgsnį prikaustė ilgi geltoni nagai. Storumo jie buvo sulig dviem vyro pirštais; iš kiekvienos juodos letenos kyšojo po penkis tokius nagus. Žvėris buvo neapsakomai didelis – plati krūtinė, milžiniška galva, o storo jo kaklo Hapeda nebūtų apkabinęs nė abiem rankomis. Didžiulis žvėris laikė piktai panarinęs galvą, ir berniukai matė jo aštrius dantis ilgame smailiame snukyje. Išlenktoje kaktoje dešinėje ir kairėje žiburiavo keistai mažos akys. Žvėris pamažu atsistojo ant pasturgalinių kojų ir pakėlė priekines letenas. Tai buvo ženklas, kad jis ruošiasi pulti. Oloje dabar buvo šviesu, nosį kuteno aitrus svilėsių kvapas.

Hapeda ir Časkė užsimerkė. Geriau jau nematyti lokės. Savo kūnais jie buvo visiškai uždengę olos angą. Jeigu žvėris norės išlįsti iš kalno, vis tiek negalės pro juos prasibrauti.

Staiga Hapeda krūptelėjo, pajutęs, kaip kažkas švelniai palietė jam petį. Jis atsimerkė, bet jo žvilgsnį kaipmat prikaustė rudoji pabaisa – piktai šnarpšdama, ji stovėjo priešais jį ant dviejų kojų ir mataravo juodomis letenomis. Berniukas negalėjo atplėšti nuo jos akių ir atsigręžti atgal.

Šviesa oloje išblėso. Ūmai kažkieno ranka stipriai pagriebė Hapedą ir pargriovė aukštielninką ant žemės. Časkę ištiko tas pat.

Kažkokio žmogaus kojos peržengė per abu berniukus. Vėl atsistoję, jie pamatė olos angoje stovintį žmogų. Kairėje rankoje jis laikė liepsnojantį deglą. Štai vėl pakėlė jį aukštyn. Tai buvo stora medžio pliauska su gale įspraustomis bizono odos skiautėmis. Žmogus buvo lieknas ir aukštas.

Tokei Ito!

Hapeda, įsitvėręs drėgnos sienos, buvo bežengiąs pirmyn, bet staiga jam pakirto kojas.

Vadas prasmuko pro naguotas piestu atsistojusio lokio letenas ir vienu šuoliu iš olos angos stryktelėjo didžiojon ertmėn. Dabar jis su deglu rankoje stovėjo šalia žvėries, kuris buvo toks aukštas, kad net Tokei Ito, pakėlęs rankas, nebūtų galėjęs nė iš tolo su juo susilyginti. Prunkšdama ir kone dejuodama, lokė apsisuko ir ėmė ieškoti savo priešo.

Vadas neturėjo jokio ginklo. Jis atsitraukė kelis žingsnius atgal, nors tai prieštaravo visoms lokio medžioklės taisyklėms, pasilenkė, neišleisdamas iš akių prunkščiančios pabaisos, ir įkišo deglą į uolos plyšį. Paskui vėl išsitiesė visu ūgiu.

Lokė bandė sekti jam iš paskos. Ji tapnojo ir šlepsėjo pasturgalinėmis kojomis, priekinėmis vis mosikuodama ore. Paskui vėl ėmė tursenti visom keturiom. Ten, kur ji praėjo, liko kraujo žymės.

Vadas stovėjo vietoje ir nejudėjo. Žingsnis po žingsnio didžiulis žvėris slinko vis artyn ir artyn; netgi dabar, eidamas visom keturiom, jis siekė vadui beveik ligi pečių. Tačiau staiga olos ertmės vidury berniukai pamatė tą, kas ligi šiol taip paslaptingai turseno aplink lokę: mažą lokiuką. Jis buvo rudas kaip ir motina, tikrai ne augesnis kaip dviejų mėnesių ir dar nepratęs sekioti paskui motiną. Nežinodamas, ką daryti, jis dairėsi aplinkui.

Jeigu lokė turi jauniklių, geriau nemėgink jos liesti. Paskui ir bėgdamas neišsigelbėsi, ji persekios tol, kol nugalabys savo auką arba žus pati.

Berniukai nedrįso nei burnos praverti, nei pajudėti, juk vis tiek nieko nepagelbėsi – dabar bus taip, kaip pageidauja Didžioji Dvasia.

Vadas vis dar tebestovėjo toje pačioje vietoje, apšviestas deglo; pabaisa jau buvo prie pat jo. Tokei Ito,

palinkęs į priekį, įdėmiai sekė kiekvieną mažų lokės akių krustelėjimą. Staiga jis kažką neaiškiai suriko. Lokė piktai ir nepatikliai suurzgė. Matyt, buvo sunkiai sužeista. Toje vietoje, kur ji anksčiau su savo vaiku kelias valandas gulėjo, berniukai pastebėjo kraujo klaną.

Vadas nukorė rankas ir ėmė krypuliuoti pečiais, mėgdžiodamas lokio eigastį; iš jo burnos vėl pasigirdo tie neaiškūs, paslaptingi garsai, kokius berniukai kartais girdėdavo per lokio šokį.

Lokė urzgė tyliau ir įsikibo nagais į uolą. Vadas dabar tylėjo, bet nenuleido akių nuo galingo žvėries. Nerangiai kaip lokys jis atsisėdo, ir pabaisa priėjo arčiau. Gal lokė su juo kalbėjosi? Ji sudejavo. Tokei Ito jai atsakė.

Lokė dabar stovėjo prie pat vado. Jos nasrai žiojėjo pačioje jo panosėje. Vienu vieninteliu krimstelėjimu ji galėjo sutraiškyti žmogui kiaušą. Bet nieko nedarė.

Lokė giliai suvaitojo, ir abiem berniukams kūnas nuėjo pagaugais. Kas tai per garsas? Gal mirštanti lokė verkia?

Vadas atsakė tyliu, dusliu urzgimu.

Tuo metu rudoji milžinė apsisuko ir kraujuodama nušlepsėjo didžiulėmis letenomis prie tursenančio lokiuko. Ji bakstelėjo jį snukiu ir galingomis letenomis ėmė stumti tolyn. Tačiau netrukus apsigalvojo: atsigulė

ir pradėjo laižyti vaiką. Rudasis lokiukas šniukštinėjo aplinkui. Matyt, buvo alkanas.

Hapeda ir Časkė sujudėjo. Dabar jie primą kartą pamatė, kad didžiosios lokės labai gražus kailis, truputį garbiniuotas, žvilgantis visais rudumo atspalviais. Šitokio kailio jie dar niekada nebuvo regėję. Taip ir magėjo jį paglostyti.

Lokė liovėsi laižyti savo jauniklį. Pakreipusi galvą, ji pasižiūrėjo į vadą, ir šis tyliai suurzgė, mėgdžiodamas lokio balsą. Didžiulis žvėris paslydo ir pargriuvo. Spirdamasi galingomis letenomis, lokė iš paskutiniųjų mėgino atsikelti, jos nagai rabždino drėgną žemę, tačiau veltui – ji jau nebepajėgė atsistoti. Iš snukio nusidriekė raudona kraujo srovelė.

Vadas atsistojo ir be baimės priėjo prie žvėries. Būdamas stiprios valios ir gerai pažinodamas lokio būdą – šituo vargu ar galėjo pasigirti koks baltasis ir netgi ne kiekvienas raudonodis, – jis įgijo mirštančio žvėries pasitikėjimą. Tokei Ito atsitūpė, ir lokė atsilošė į jį lyg į kokį bičiulį. Berniukai matė, kaip vadas įsirėmė į vieną uolos kyšulį, kad žvėris jo neparverstų.

Lokiukas tupinėjo aplinkui ir inkšdamas ieškojo pieno. Motina krūptelėjo ir kiek pasikėlė, norėdama atstumti vaiką. Ji nutvėrė jį snukiu ir stumtelėjo prie žmogaus, supratusio jos kalbą.

Jai iš nasrų vėl plūstelėjo kraujas. Neapsakomu gęstančių mažų akių žvilgsniu ji dar kartą atsisveikindama apžvelgė viską aplinkui, paskui ištiesė kojas, ir jos galinga galva nusviro į šoną.

Didžioji Lokė buvo nebegyva.

Berniukai nedrįso nė kvapo atgauti. Vadas irgi nejudėdamas sėdėjo savo vietoje, ir Hapeda su Časke pastebėjo, koks jis išblyškęs.

Po ilgai trukusios iškilmingos tylos Hapeda su Časke patyliukais atsistojo ir pirštų galais prisėlino prie negyvo žvėries. Tačiau visai prie pat nepriėjo, dėl visa ko susėdo kiek atokiau. Netgi dabar, kai lokė gulėjo negyva vaiduokliškai apšviestoje oloje, šiurpas vėl perbėgo jiems per nugarą – koks tas žvėris didelis ir kokios baisios jo letenos.

Vadas atsistojo ir perbraukė ranka švelnų kailį, tyrinėdamas krauju sukepusias žaizdas žvėries šone, nugaroje ir krūtinėje.

– Ją kliudė penkiolika kulkų, – tarė jis prislopintu balsu, kuris nuskambėjo kaip iškilmingas skundas. – Tai aukso ieškotojų darbas. – Jis išsitiesė ir mostelėjo ranka į tamsią angą kitoje olos sienoje, iš kur buvo pasirodžiusi lokė su savo vaiku. – Šita olos atšaka taip pat eina per visą kalną, ligi šiaurinio jos šlaito. Jie sužeidė lokę, ir ji, gelbėdama savo jauniklį, pasislėpė kalne.

Lokiukas repečkojo aplink negyvą motiną.

Vadas atsirišo pypkę. Patrynęs lazdelę į kempėtą medį, įžiebė ugnį ir užsidegė pypkę. Paskui, kaip reikalavo religinis paprotys, pakėlė pypkę į dangų, nuleido į žemę ir užtraukė dūmą. Baigęs rūkyti, vėl sutiko abiejų berniukų žvilgsnius. Vado lūpos buvo plonos plonos, oda ant įdubusių skruostikaulių įsitempusi. Rūstus veidas neleido įžiūrėti, kas dedasi jo širdyje.

– Tai jūs norėjote pasiaukoti dėl manęs?

Berniukams kraujas mušė į galvą. Jie nusuko nuo vado akis. Iš kur Tokei Ito žino jų paslaptį? Jie nieko nesakė. Tačiau tas jų tylėjimas bylojo savaime: taip.

Tokei Ito atsistojo. Pakilo ir berniukai. Vadas mostelėjo, ir jie priėję pačiupinėjo negyvą lokę.

Vadas įsmeigė akis į abu berniukus. Kiekvienas iš jų manė, kad Tokei Ito taip akylai stebi tik jį vieną.

– Jūs buvote tikri vyrai, Hapeda ir Časke. Dar ne kiekvienas vyras sugebėtų padaryti tai, ko nepabūgote jūs. Todėl noriu patikėti jums paslaptį, kurios nesiryžau atskleisti net vyrams.

Tokei Ito kartu su abiem berniukais vėl atsisėdo prie negyvos lokės. Jis prisiviliojo lokiuką ir paėmė jį ant rankų. Žvėriūkštis spurdėjo ir braižėsi.

– Štai mes, – tarė jis, – prie savo giminės pradžios ir prie galo. Mūsų pramotė Didžioji Lokė negyva, ir

mes, ištremtieji, sėdime dabar šalia jos lavono. Bet ji paliko mums vaiką, ir tai yra naujas gyvenimas. Ar jūs mane suprantate?

– Hau, – vienu balsu atsakė abu berniukai. Sukluse jie su nekantrumu laukė, ką dar pasakys vadas.

– Dabar atsakykite man į vieną klausimą. Mes su visa Lokės gimine keliamės į šiaurės kraštą, į Kanadą. Kaip ten gyvensime?

– Būsime laisvi naujuose medžioklės plotuose. Medžiosime, klajosime ir kovosime, kaip visada darėme nuo to laiko, kai Didžiosios Lokės sūnus pagimdė mūsų vadus, – drąsiai ir viltingai atsakė Hapeda.

– Tu taip manai, Hapeda Plaukų Šukuotojau. Tačiau tai netiesa. Mes vėl galėsime medžioti ir kovoti gal penkias, gal dešimt, geriausiu atveju dvidešimt Didžiųjų saulių*. Paskui baltieji būrių būriais ateis ir į šiaurės kraštą, ir jie mus nugalės.

Berniukai nuleido galvas. Hapeda krūptelėjo ir ėmė taip kramtyti lūpas, kad net kraujas pasirodė.

– Dabar pasakykit man, – kalbėjo vadas (susijaudinusiam Hapedai atrodė, jog tas balsas skamba iš kažkur toli toli), – kodėl mes, nepaisydami sunkumų ir pavojų, apskritai iš čia keliamės ir paliekame didžiąją dakotų gentį?

---

* Didžioji saulė – metai *(aut past.)*.

Berniukai tylėjo, nes nežinojo, ką atsakyti vadui. Prislėgti jie spoksojo į negyvą lokę.

– Jūsų mintims dabar pastojo kelią kalnas, ir jūs mintimis turite jį pragręžti. Pirmiausia pasakykit man: kodėl mus nugalėjo vačičunai?

– Todėl, kad jų labai daug... – tarė Časkė.

– Todėl, kad jie turi macavakenus, – pridūrė Hapeda.

– O kodėl mūsų ne tiek daug ir kodėl mes neturime Paslaptingųjų Geležų? Aš žinau, kad jūs negalit atsakyti man į šį klausimą, aš ir pats negaliu sau tiksliai atsakyti, kodėl taip yra. Mūsų protas ne menkesnis už vačičunų, ir mūsų rankos ne silpnesnės už jų. Tą patyriau gyvendamas tarp jų, tuo įsitikinau kovodamas su jais. Vadinasi, mes galime išmokti to, ką jau moka vačičunai.

– Moterų darbas, – su panieka atšovė abu berniukai.

– Taip, Hapeda Plaukų Šukuotojau, moterų darbais vačičunai mus nugalėjo. Tau reikia, Četansapos sūnau, vieną kartą gerai pagalvoti, ar moterys ir žvėrys verti tik paniekos. Mūsų proseneliai kitaip į tai žiūrėjo. Jie tikėjo, kad mano giminės pramotė buvo žvėris ir didelė žiniuonė, kuri mokėjo įminti šio pasaulio mįsles. Untšida ir Uinona dar ir šiandien pažįsta žoles ir

moka gydyti karių žaizdas ne prasčiau už Havandšitą. Ar žinote, kas pirmiausia ryžosi palikti rezervatą? Tai buvo mūsų moterys ir mergaitės.

Berniukai susigėdę nuleido galvas.

– Todėl nereikia šaipytis iš vačičunų darbų ir sakyti, kad jie tinka tik moterims. Vačičunai daug ką išmano, kitaip jie nebūtų mūsų nugalėję. Jie darosi Paslaptingąsias Geležis: vienas kasa geležį, kitas lydo, trečias kala, ir jie darosi iš geležies plūgus, kuriais raižo kietą žemę. Paskui ji duoda vaisių ir mažame lopinėlyje išmaitina daug žmonių. Viso to ir mes turime išmokti. Jie moka auginti bizonus, ir jiems nereikia jų medžioti.

Hapeda ir Časkė nieko neatsakė.

– Bet mes dar kai ko išmoksime ir būsime gudresni už vačičunus.

Berniukai pakėlė galvas.

– Sakykit man, ko mūsų priešai nemoka?

– Jie nemoka tesėti duoto žodžio, nemoka sakyti teisybės, nemoka kartu gyventi iš medžioklės laimikio ir kartu dirbti žemę. Per juos nėra ramybės nei žmonėms, nei gyvuliams! – sušuko Časkė. – Jie nelyginant vilkai: tik puola ir puola ir vis taikosi nužudyti žmogų ir gyvulį. Stipresnysis smaugia silpnesnįjį.

– Taip, teisybė, Časke. Tu buvai pastabus ir per vieną vienintelę Didžiąją saulę labai daug pamatei. Tačiau mes sakysime teisybę, kaip mūsų tėvai visada

darė. Mes tesėsime duotą žodį, kaip mūsų tėvai visada tesėjo. Bet tai dar ne viskas, berniukai! Su Didžiosios Lokės sūnumi prasideda naujas gyvenimas. Mes dabar turime naują viltį, kurią mums davė Didžioji Paslaptis. Mes laimėsime šventą taiką, taiką su visais prerijų kariais ir taiką su baltaisiais žmonėmis...

– Su vačičunais! – piktai sušuko berniukai, kai vadas, ištaręs šiuos žodžius, trumpam nutilo.

– Jums reikia dar gerai viską apgalvoti, Hapeda Plaukų Šukuotojau ir Časke Plačioji Pėda. Ne visi vačičunai mūsų priešai. Ten, miškinguose Kanados kalnuose, mūsų laukia Adamas, visada pasiruošęs padėti. Jo tėvą žiauriai nužudė „didieji ir stipriejі vilkai“ – patys vačičunai. Jis ateis pas mus kaip brolis, o su juo ir jo žmona, Saulėtaplaukė Ketė, kurios tėvą nužudė Rudoji Lapė. Pas Adamą, manau, taip pat rasime brolius Tomą ir Teo, kurie kartu su Adamu ir Čapa norėjo išvaduoti mane iš nelaisvės, o paskui turėjo bėgti nuo Rudosios Lapės ir Ročo keršto.

– Taip, taip.

– Adamas, Tomas ir Teo bus mūsų broliai, o Ketė – mūsų sesuo. Su jais mes galėsime gyventi taikoje ir vieni iš kitų mokytis.

– Taip tai gerai, – tarė Hapeda. Jo akys vėl sublizgo.

Vadas atsistojo.

– Eime, Časke ir Hapeda. Vakar aš pasiėmiau aukso. Kanadoje mes nusipirksime tiek geros žemės ir gyvulių, kiek mums reikės. Ten galėsime gyventi kaip laisvi žmonės, galėsime apsieiti ir be laukinių bizonų.

– Taip!

– Jūs, berniukai, turėsite man ir toliau padėti, kaip buvote pasišovę šiandien. Mat mūsų žmonės dar nieko nežino apie mūsų paslaptį. Jie vėl norės medžioti bizonus, ir sunku bus mums juos nuo to atkalbėti. Čapa vienintelis palaikys mūsų pusę.

Vadas atsistojo, bet prieš eidamas dar kartą atsigręžė į Didžiąją Lokę.

– Dabar ji Didžiosios Paslapties rankose, – tarė jis. – Daugiau jos neturi paliesti nė vienas žmogus. Čia ji atėjo numirti, čia mes ją ir paliksime ilsėtis, kol sudūlės.

Atsisveikindami berniukai švelniai paglostė senosios lokės kailį.

Tokei Ito pasiėmė lokiuką. Hapeda, nešinas deglu, ėjo priekyje ir švietė kelią, kuriuo buvo atėję patamsiais. Jie pamažu leidosi žemyn ir artėjo prie šniokščiančio vandens. Šniokštimas buvo girdėti vis garsiau ir garsiau, kol pagaliau Hapeda deglo šviesoje pamatė srūvančius požeminio upelio vandenis, kuriuos jie buvo perbridę, eidami čionai. Dešinėje pusėje vanduo garmėjo per didžiulę angą uoloje, ir Hapeda tik dabar pastebėjo,

koks pavojus jiems grėsė – vienas vienintelis neatsargus žingsnis, ir srovė būtų nunešusi į tamsius kalno gelmenis.

Tokei Ito sustojo ir padėjo ant žemės besiaikštijantį lokiuką.

– Palaukit! Aš jums kai ką parodysiu ir paaiškinsiu. – Vadas apsigręžė ir parodė viršun, kur uolos siena žemyn garmėjo vanduo. – Ten aukštai, uoloje, iš kur išteka šis požeminis upelis, yra nedidelė kiaurymė. Kadaise joje buvo aukso, – kalbėjo jis. – Mano protėviai ir mano tėvas tai žinojo. Apsvaigęs nuo užburto vandens, kartą mano tėvas neaiškiai apie tai užsiminė. O kai jis atsisakė tiksliau ką nors papasakoti, Rudoji Lapė jį nužudė. Baltieji to aukso taip ir nerado, tik aptiko aukso gyslas šiauriniuose Juodųjų kalnų šlaituose. Dabar ir čia nebėra nė grūdelio aukso. Vakar aš paėmiau paskutinius jo likučius. Aš netikiu, kad auksą ten būtų sunešęs šaltinio vanduo. Matyt, tai buvo sena turtinga slėptuvė. Nūnai ji tuščia. Na, eime!

Dabar jie vėl stačiai kilo aukštyn. Eiti buvo sunku, iš abiejų pusių stūksojo uolos. Hapeda kaire ranka grabaliojo sienas, o dešine nešė deglą. Vandens šniokštimas už jų nugarų pamažu vis tilo ir tilo, kol pavirto tykiu ošimu.

Kai deglo šviesa susimaišė su pirmaisiais dienos šviesos atspindžiais, Hapeda ir Časkė giliai atsikvėpė,

ir jiems pasirodė, kad jau užuodžia tyro oro kvapą. Dar keli žingsniai, ir visi trys atsidūrė prie olos angos, žiojinčios uoloje viršum miško. Hapeda užgesino deglą.

Dangus lauke buvo žydras, švietė žiemos saulė. Medžiai lenkė šakas, prislėgtas sniego naštos. Kimiais balsais krankė varnos. Hapeda ir Časkė dar kartą įtraukė į plaučius gaivaus oro. Tamsi kalno pragarmė liko užpakaly, dabar juos vėl supo gyvybe alsuojanti džiugi žiemos diena.

Vadas liepė berniukams kiek atsitraukti ir valandėlę stebėjo statų uolos skardį apačioje. Paskui atsirišo lasą, atsisėdo, persimetė per pečius tą ilgą supintą diržą, o abu jo galus po lygiai nuleido nuo uolos žemyn. Įsitvėrę laso, abu berniukai greitai nusirabždino apačion. Vadas susiringavo lasą, vėl paėmė į glėbį lokiuką ir lyg niekur nieko stryktelėjo nuo uolos. Pasiekęs statų miško šlaitą, kurį laiką leidosi pusiau čiuoždamas, pusiau šuoliuodamas, paskui atgavo pusiausvyrą ir nušvilpė tolyn.

Berniukai iš paskutiniųjų stengėsi neatsilikti nuo Tokei Ito. Kelis kartus jie pargriuvo sniege ir riedėjo kaip kamuoliukai žemyn, kelis kartus atsitrenkė į medžius.

– Šokinėkit ne kojomis, o akimis, – mokė juos Tokei Ito. – Kiek tik žvilgsnis aprėpia, turi matyti, kur galima gerai atsispirti, tada kojos pačios neš.

Po šitokio patarimo iš tikrųjų sekėsi daug geriau.

Kai pro medžius sudūlavo pirmosios palapinės, berniukus pagavo savotiškas jausmas: atrodė, jie metų metus kažkur klajojo ir štai dabar grįžta atgal jau subrendę vyrai. Bet kad ir kaip džiaugėsi, širdyje vis dėlto jautėsi nesmagiai. Juk jie patyrė tokių dalykų, apie kuriuos nevalia niekam pasakoti.

Stovykloje žmonės iš tolo pastebėjo grįžtantį vadą ir abu berniukus, tačiau niekas nešoko, garsiai šaukdamas, jų sveikinti. Tylūs, iš nuostabos išpūtę akis, tarp palapinių stovėjo berniukai, moterys ir mergaitės, o vyrai, išsiėmę iš burnų pypkes, slapčiom tyrinėjo akimis vadą ir keistą lokiuką jo glėbyje. Purus, truputį garbiniuotas žvėrelio kailis, tviskantis tamsiai ruda spalva, ir didžiulės letenos, matyt, sukėlė jiems visokiausių abejonių. Tokio lokio jie tikrai niekada nebuvo matę.

Havandšita stovėjo prie savo palapinės. Virš jo mirguliavo saulė ir šešėliai. Pakilęs vėjelis lingavo apsnigtas medžių šakas. Nuo šešėlių žaismo magiški ženklai ant burtininko palapinės atrodė lyg gyvi. Didžiulė gyvatė tartum rangėsi ir kaišiojo geluonį. Senis pasiraivė; rankose jis laikė didžiulę, panašią į ietį burtininko lazdą. Lazda buvo išdažyta vingiuotomis linijomis, ir kai jis ją pasuko, susidarė įspūdis, kad linijos pradėjo bėgioti.

Nors berniukai ir nežiūrėjo į tą pusę, kur stovėjo burtininko palapinė, vis dėlto nejučiom jiems įstrigo tas

vaizdas, ir širdin įsėlino tylus nerimas. Tačiau tuo mėtu Tokei Ito sustojo ir iškėlė aukštyn lokiuką. Havandšita tartum suakmenėjo, paskui smuko pro palapinės angą ir pradingo savo būsto viduje, greitai, lyg nuo ko sprukdamas, – baisu buvo ir žiūrėti.

Uinona ir Mongšongša dirbo prie Četansapos palapinės. Kai jos dabar atsistojo, Mongšongšos veide buvo matyti nuostaba, o Uinona atrodė kaip žmogus, staiga nusikratęs slogios baimės.

Bet kur dingo Četansapa, Čapa ir Tobijas? Tų trijų vyrų ir Untšidos berniukai niekur nematė.

Tik kai jie su Tokei Ito įžengė į vado palapinę, pamatė karius, sėdinčius aplink išblėsusį ugniakurą palapinės vidury ir, regis, labai rimtai kažką svarstančius. Palapinės kertėje sėdėjo Untšida. Ji nuleido ranką, kurią melsdamasi buvo prisidėjusi prie burnos. Trys kariai pašoko.

Tokei Ito žengė į palapinės vidurį. Jis šypsojosi; ta šypsena berniukams atrodė graži kaip po nakties vėl patekėjusi saulė. Tik Untšida ir jie žinojo, ką reiškia ta paslaptinga vado šypsena. Netardami vienas kitam nė žodžio, abu galvojo tą patį: jie prisiminė dieną, kai Tokei Ito sugrįžo po ilgos tėvo tremties ir pirmą kartą apdovanojo juos maloniu žvilgsniu. Šiandien jie buvo vadui nelyginant jaunesnieji broliai.

Į palapinę parėjo Uinona ir Mongšongša. Kartu su Untšida jos pataisė valgyti. Berniukai kirto su apetitu. Tokei Ito jau sėdėjo prie Čapos, Četansapos ir Tobijo. Jis galynėjosi su neklaužada lokiuku, kuris taikėsi įsisiurbti į jo šiltą, minkštą kaklą ir pažįsti. Kai pagaliau pavyko atplėšti mažojo nenuoramos dantis, ant kaklo liko kraujo žymės.

– Reikia ką nors daryti, – pagaliau tarė delavaras. – Ar tas žvėris moka ėsti?

– Ne, jis dar nematęs nė trijų mėnesių. Bet jeigu nenorės mirti, turės išmokti.

Uinona atnešė sutrintų uogų, kurių paprastai gaudavo indėnų vaikai prie mėsiško valgio, ir pamėgino įbrukti jų lokiukui į nasrus, tačiau jam toks maistas nepatiko. Visokiom gudrybėm jis stengėsi pasiekti Tokei Ito kaklą ir baimingai kabinosi į vadą nagais.

– Nueik, Tobijau, pagauk keletą žuvų. Jas kaip tik ėda jo giminaičiai tėvynėje.

– Jo giminaičiai? Ar Tokei Ito akys yra kada mačiusios tokį žvėrį?

– Ten, pasaulio pakrašty, kur pučia šiaurės vėjai, yra tokių lokių. Vačičunai tą kraštą vadina Aliaska. Jie sako, kad mūsų protėvių laikais visur buvo tokių didelių lokių, gyvenančių olose. Tą lokiuką mes pasiimsime su savim. Jis lydės mus anapus Misūrio. Jį mirdama

man atidavė jo motina. Ją nužudė aukso ieškotojų šaunamosios geležys.

Delavaras pakilo. Jis paprašė Uinoną šiek tiek žalios mėsos ir išėjo iš palapinės. Hapeda su Časke pasišovė jį palydėti ir padėti žvejoti. Pirmiausia jie šoktelėjo prie arklių ir išsirovė iš ilgų jų uodegų po keletą ašutų. Suraišioję juos, pasidarė plonus, bet stiprius valus. Paupy nesunku buvo rasti ilgų žilvičių vytelių, tad viens du – ir meškerės buvo gatavos. Žvejai užmetė meškeres. Delavarui pirmajam nusišypsojo laimė. Netrukus ir Hapeda jau galėjo pasigirti laimikiu. Tik Časkė nieko nesugavo. Nusprendę, kad pradžiai užteks tų dviejų žuvų, Tobijas ir abu berniukai vėl sugrįžo į palapinę.

Vadas susmulkino žuvis ir ėmė kišti jas savo auklėtiniui į nasrus. Lokiukas, laikydamas Tokei Ito pirštus speneliais, godžiai rijo mėsą ir vis dar reikalavo. Vadinasi, jis nemirs badu.

Hapeda ir Časkė buvo taip suaudrinti visų tų įvykių, kad vyrai turėjo juos perspėti, jog laikas gultis. Diena jau persirito į kitą pusę, o vakare buvo numatyta visai stovyklai leistis į kelią. Vado valia dabar vėl niekas nedrįso abejoti.

Tarsi perskaitęs draugo mintis, Hapeda tyliai tarė Časkei:

– Kartu?

Ir kraujo brolis jam atsakė:

– Taip.

Tada abu palindo po viena antklode ir sugulė kartu miegoti.

Kai pabudo, palapinėje tvyrojo vakaro prieblanda. Berniukai jautėsi pailsėję ir atsigavę. Abu tuoj pat šoko žiūrėti lokiuko. Šis gulėjo netoli jų, susuktas į antklodę, sotus, patenkintas, ir smalsiai spoksojo į abu berniukus. Užsižiūrėję į žvėriūkštį, berniukai nė nepajuto, kaip kažkas sudėjo ir supakavo jų guolį. Jie greit išbėgo iš palapinės, norėdami saulei leidžiantis dar kartą išsimaudyti upėje.

Kai sugrįžo atgal, palapinių apdangalai jau buvo nuimti nuo karčių. Visa stovykla ruošėsi į kelionę. Tik viena vienintelė palapinė stovėjo kaip stovėjusi – tai Čapos. Aplink tą palapinę bėginėjo Blykčiojanti Audra, nežinodama, eiti vidun ar ne.

Časkei pasiūlius, abu berniukai nuėjo pasižiūrėti, kas ten atsitiko.

– Ak, tai jūs, – tarė mergaitė lyg nesava. – Ką man dabar daryti? Palapinėje nieko nėra. Viena gi aš negaliu jos ardyti.

– O kur tavo motina? Ir seserys? – nustebęs paklausė Hapeda.

– Nežinau.

– Nežinai? – sunerimęs sušuko Hapeda. – Kada gi jos dingo?

– Ak, nežinau. Po tos baisios nakties, kai ji rėkė per sapną, daugiau jos nebemačiau. Mūsų senoji motina sėdėjo karklyne paupy, ten atėjo Untšida ir pasiėmė ją. Po to Margoji Bizonė su visomis mano motinomis ir seserimis išėjo į mišką, aš maniau – ieškoti šaknų arba doroti Čapos medžioklės laimikio. Nuo to laiko daugiau nemačiau savo motinų. Juk aš miegojau pas jus.

Berniukai išsigando.

– Tai ko nepranešei Čapai ir vadui! Ar tavo dėdė dar nieko nežino?

– Ne. Juk jis buvo Tokei Ito palapinėje. Iš kur jis žinos?

Mergaitė nubėgo ieškoti dėdės, o berniukai papasakojo savo motinai, ką sužinoję. Jie matė, kad ta naujiena ir ją labai išgąsdino.

Visi suskato ieškoti, bet motinos ir dukterys iš Bebro palapinės dingo kaip į vandenį. Vadas sušaukė savo žvalgus. Ihasapa prisiminė matęs moteris, vadovaujamas Margosios Bizonės, miške, jos skubėjo kažkur į šiaurę. Ir jis nieko pikta neįtaręs, pagalvojęs, kad Čapai pavyko sumedžioti gerą laimikį ir dabar jos skuba jo doroti.

Vyrai, susirinkę aplink Tokei Ito, labai susirūpino.

– Jos neapkenčia manęs, – tarė vadas, – ir bėga dabar pas priešus manęs išduoti. Netoliese yra aukso ieškotojų. Vykitės išdavikes, – paliepė jis Čapai ir Tobijui. – Jų pėdos dar turi būti žymu sniege. Jau dvi dienos ir viena naktis, kaip jos kelionėje, bet gal dar pavyks jas nutverti, kol nepridarė bėdos.

Abu kariai tuoj pat išsiruošė į kelionę.

Kai nusileido saulė, Lokės giminė, nujausdama gresiant pavojų, patyliukais, ilga vilkstine pajudėjo į vakarus. Tokei Ito leido Hapedai pasiimti lokiuką į valkčius, kuriuos traukė sartė. Časkė, jodamas iš paskos, žiūrėjo, kad lokiukas ten ramiai tupėtų.

– Va kur jie turi jį... matai... – tarė Antilopės Sūnaus žmona Blykčiojančiai Audrai. – Mūsų Lokės Berniukai!

Hapeda atsigręžė į Časkę. Juodu greitai persimetė žvilgsniais. Lokės Berniukai? Ne taip jau blogai. Tai naujas vardas, geresnis negu Plaukų Šukuotojas ir Plačioji Pėda, ir tuo vardu nuo šiol jie vadinsis abu kaip tikri broliai.

INDĖNŲ KARO MENAS

Vilkstinė iškeliavo iš miško stovyklos visai sutemus. Žmonės slinko nakties tamsoje tylėdami, net ir tie keli išlikę šunys tempė savo nešulius nė neviaukteldami.

Vilkstinė vis dar traukė į vakarus. Tik kai Juodųjų kalnų viršūnės pasiliko dešinėje, Tokei Ito ir Havandšita pasuko į šiaurės vakarus ir išvedė į plokščiakalnį, kuris plytėjo tarp Juodųjų ir Uolinių kalnų ir tebebuvo storai apklotas sniegu.

Naktis naktin stūmėsi jie tolyn į šiaurę. Gabenti mantą darėsi vis sunkiau; sniegas nelaikė, ir arkliai nuolat klimpo. Geltasis eržilas narsiai skynė kelią visai vilkstinei. Vyrai ir moterys, taip pat didesnieji vaikai, jau pajėgūs ištverti nakties žygį, ėjo su sniegbridžiais. Pačius mažuosius motinos nešėsi ant nugarų; vyresni, tačiau dar neišgalintys kiaurą naktį bristi per sniegą, tūnojo kailiniuose maišuose. Tokie maišai, surišti diržais po du, kabojo arkliams ant nugarų.

Vilkstinė keliavo gūdžiomis naktimis. Niekur nesigirdėjo šniokščiant vandens, neaugo joks medis, prie kurio būtum galėjęs stabtelėti. Vėjas nupūtė sniegą

nuo kalvų viršūnių į slėnius, užlygino pakalnes; baltai užkloti slėniai ir aukštumos dabar buvo panašūs vieni į kitus kaip bangos jūroje. Šiaurys vėjas švilpė ir stūgavo tuščiuose plotuose, vaitojo krūmokšniuose ir, aptikęs kur palaido sniego, sukiojo ir nešė ištisus jo debesis. Sniego kruopelytės, sėsdamos žemyn, lindo žmonėms ir gyvuliams į akis, nosis, ausis. Kartu su vėju jos smelkėsi po storiausiais kailiniais ir kapojo odą. Vėtra stūgavo vis garsiau, pro jos ūžavimą nebebuvo girdėti nei kanopų girgždesio, nei sniegbridžių tapnojimo.

Audra čaižė kaip botagais. Lokės Berniukai dangstėsi rankomis veidus, kad galėtų bent kvapą atgauti. Pūga pamažu visiškai įsišėlo. Ji šniokštė ir kaukė. Moterys globstė vaikus, saugodamos juos nuo vėjo. Blykčiojanti Audra žengė koja už kojos, pati nebesusivokdama, ką daro. Skruostus ir nosį svilino šaltis, gelte užgėlė rankas. Sūkuriuojančios sniego masės vėl nuskriejo aukštyn, o paskui visu smarkumu siūbtelėjo ant žmonių ir gyvulių. Uinona, netekusi jėgų, susmuko, kartu su ja prasmego sniege ir Blykčiojanti Audra. Jos jautė, kaip jas ištraukė iš sniego. Pūga taip šėlo, kad negalėjai nė susikalbėti. Vis dėlto visi išgirdo vado švilpuką – jis davė komandą sustoti ir apsikasti.

Šėlstant pūgai, žmonės vargais negalais ištiesė didelius bizono odos apklotus. Visi pasiėmė į maišelius

po saują maisto. Berniukus ir mergaites suglobė po apklotais ir užklojo, nepalikdami nė plyšelio. Patamsyje vaikai prisiglaudė vienas prie kito. Blykčiojanti Audra juto šalimais savo draugę Driežo Galvą ir girdėjo, kaip Lokės Berniukai kuždasi su lokiuku. Gretimais įsirausė Uinona, Untšida ir Mongšongša. Tik kariai neapsikasė – jiems reikėjo stovėti sargyboje įrėmus ietis, kol nutils pūga. Paskui pagal ietis jie turės surasti, kur tūno užnešti sniegu vaikai ir moterys, nes pusnynai aplink viską pakeis.

Blykčiojančiai Audrai, Driežo Galvai ir Lokės Berniukams buvo šilta ir jauku vėjo neužpučiamoje slėptuvėje. Jie galvojo apie vadus ir karius, stovinčius šaltyje ir vėtroje, bet buvo tokie pavargę, kad akys sulipo savaime ir jie tuoj pat užmigo, atsidūrę visiškoje tyloje, uždengusioje juos kartu su sniegu. Vaikai miegojo taip kietai, jog atsikėlę nė nesusigaudė, kiek praslinko laiko. Išsikrapštę iš sniego ir apklotų, staiga vėl įkvėpė šalto oro. Mirkčiodami žiūrėjo į dienos šviesą ir pilkšvą dangų. Aplinkui driekėsi nauji sniego kalneliai ir slėniai. Šunys inkštė ir kapstėsi iš pusnynų. Vyrai ir moterys atkasinėjo sniegą, kad mustangai galėtų susirasti šiek tiek žolės ir nenustiptų badu. Tai buvo sunkus darbas, bet žmonės stengėsi iš paskutiniųjų. Kas turėjo geras akis, galėjo tolumoje įžiūrėti krutančius taškelius – di-

džiulę rują vilkų. Tai nežadėjo nieko gero: buvo aišku, kad keleivių laukia nerami naktis. Galima apginti nuo vilkų pastoviai įsikūrusią stovyklą, tačiau keliaujančią vilkstinę – sunku. Berniukai ir mergaitės žiūrėjo, kaip vadas davinėja įsakymus, o geriausi medžiotojai jau dabar ruošiasi susidoroti su ta grėsminga ruja. Gaila, čia nebuvo Tobijo. Jis plačiai garsėjo kaip puikus vilkų medžiotojas. Jo vardas – Vilko Galva, – kadaise įgytas medžiojant prie Kanados sienos, vėl atgijo karių lūpose. Dabar jie ir savąja kalba dažnai vadindavo jį Šunktokeča – Vilku.

Vaikai valgė labai nedaug. Netrukus jie vėl sumigo: reikėjo išnaudoti kiekvieną akimirką, norint atgauti jėgas, nes šioje kelionėje visų gyvybė kabojo ant plauko. Kas nepakels žygio, tas pasiliks ir mirs.

Keletas mustangų nudvėsė iš bado. Mulai, kuriuos Lokės giminė buvo įsigijusi iš nelaimingai savo dienas užbaigusio Baseriko, pasirodė besą gana atsparūs ir sėkmingai atlaikė visas negandas.

Stingdantis šaltis ir be galo sunki kelionė mirtinai nukamavo keletą senų, išsekusių Lokės giminės vyrų ir moterų. Jie pasielgė taip, kaip nuo senų senovės buvo įprasta tarp klajoklių medžiotojų, – atsisveikino su artimaisiais ir, nepaisydami jokių prašymų, atkakliai laikėsi savo. Kai vilkstinė vėl pajudėjo, jie pasiliko

vieni didelėje, nykioje sniego dykynėje. Tarp debesų blyksėjo padūmavusios žvaigždės, ir ore nuskambėjo mirštančiųjų giesmė, jos garsai atskriejo ligi tų, kurie sugniaužę kumščius ir sukandę dantis keliavo tolyn, tolyn, vis tolyn nuo tėvynės, į svetimą tolimą šalį. Nepakeldami šalčio, sunkios kelionės, mirė ir vaikai, ir ne vienas tylom galvojo apie tą žejeptinų vado kalbą, kurią Tokei Ito persakė Didžiosios Lokės sūnums ir dukterims iškeliaujant iš rezervato. Tačiau vyrai, vaikai ir moterys dar turėjo jėgų, nors ir jautėsi prislėgti. Naktis naktin jie vargais negalais traukė tolyn ir kentė badą, taupydami maistą, šalo vėjyje ir sniege, nuolat girdėjo staugiant vilkus, nakčia sėlinančius artyn. Nešulius nuo šunų nuėmė, kad netrukdytų kovoti su vilkais. Kruvinas, sukandžiotas, apdraskytas, bet vis tiek niekada nenugalėtas Ohitika vedė savo mažą būrį. Gelčiui pavyko vieną vilką užmušti kanopomis. Kariai be perstojo suko tamsoje aplink traukiančią vilkstinę ir vaikė plėšrūnus.

Tokei Ito, būdamas vienuolikos metų, gavo Vilko Nugalėtojo vardą, dabar jis įrodė, kad ligi šiol tebėra jo vertas.

Jie traukė vis tolyn į šiaurę begalinėmis prerijomis. Žiema pailso greičiau už keliauninkus. Akinamai balta plynaukštės skraistė pilkėjo ir greitai tirpo. Sniege

pasirodė duobės; senos žvėrių pėdos didėjo, jų kraštai smego, ir jos virto didžiulėm įdubom. Vidurdienį, kai išvargę keliautojai ilsėdavosi, susisupę į apklotus, net per miegus girdėdavo gurgenimą – žemė gėrė tirpstantį sniegą. Saulė jau šiek tiek šildė, bet giedromis speiguotomis naktimis upės ir upokšniai užšaldavo, o šlapias sniegas apsitraukdavo kieta pluta.

Po šaltos nakties štai ir vėl patekėjo gegužės saulė, jos spinduliai šildė vaikų rankutes. Arkliai jau buvo be nešulių ir ganėsi ant upeliūkščio kranto. Nuo kirvio smūgių upelio ledas buvo susproginėjęs, ir į plyšius gurgėjo vanduo. Slyvmedžio šakose tupėjo geltonsnapis juodasis strazdas ir traukė ryto giesmelę. Blykčiojanti Audra, susidėjusi rankas už nugaros, klausėsi jo švilpavimo. Rytas buvo gražus. Vyturys plazdėdamas kilo į dangų kaip čirenanti strėlė.

Blykčiojanti Audra buvo peralkusi ir pervargusi, bet vis tiek linksmai nusiteikusi.

Ji prisėdo prie vado sesers, kuri vienišai mergaitei dabar atstojo motiną, ir pasiėmė savo pusryčius. Tai buvo gabaliukas elnienos. Supjausčiusi jį ir suvalgiusi, Blykčiojanti Audra atidžiai apsidairė aplinkui. Paskui smigtelėjo peilį į žemę, šitaip nuvalė ir vėl įsikišo į makštis.

– Kur dabar esame? – pasiteiravo ji.

– Netoli Parako upės, kuri įteka į Geltonųjų Akmenų upę, – paaiškino vado sesuo. – O Geltonųjų Akmenų upė teka į didžiuosius Dumblinuosius Vandenis.

– Ar dar toli ligi ten?

– Kelios dienos kelio, jeigu galėsime keliauti po tiesumu.

– Ar teisybė, kad didieji Dumblinieji Vandenys tokie pašėlę ir klastingi, jog suryja visus laivus?

– Pavasarį, kai vanduo būna pakilęs, srovė yra prarijusi daug laivų, taip man sakė Tokei Ito.

– Ar mes pereisime per tuos vandenis?

– Pamėginsim.

– Jeigu persikelsim į aną pusę, kur tada keliausime ir kaip toliau gyvensime? – Blykčiojanti Audra pagyvėjo. Jos mintys nuskriejo į ateitį, kuri jai buvo kaip melsva miglota toluma, slepianti ir gražių, ir baisių dalykų.

– Kai persikelsime per Minisosę, ten vėl rasime plačias prerijas ir miškus, daug upių ir ežerų.

– Tu labai daug žinai, Uinona! Pasakok!

– Ar jau nebeprisimeni, Blykčiojanti Audra, kaip tą dieną, kai mano brolis vėl sugrįžo į mūsų gentį, Čotanka pasakojo apie saulės šokį, kuriame, būdamas pas siksikus, dalyvavo Tokei Ito? Po lokio nagų vėriniu ir šiandien jo krūtinėje dar tebežymu gilūs randai!

– Prisimenu, bet tada ne viską gerai supratau, nes buvau mačiusi tik šešias vasaras, be to, buvau labai su-

sijaudinusi. Bet tu, Uinona, pati buvai nukeliavusi su Čotankos palapine į tą šventę!

– Taip, buvau. Mačiau siksikus ir asinibionus, vadą Degantį Vandenį ir jaunąjį narsuolį Kalno Griaustinį, juodakojį, kuris kartu su mano broliu tą pačią dieną atlaikė saulės šokį ir tapo jo kraujo broliu. Kalno Griaustinis turi seserį Sitopanakę, „kurios kojos einant dainuoja".

– Ir aš norėčiau pamatyti visus tuos vadus, karius ir merginas! – sušuko Blykčiojanti Audra.

– Nepamiršk, mergaite, – labai rimtu veidu tarė Uinona, – kad su juodakojais mes taikingai susitinkame tik per tą šventę, o šiaip jie yra mūsų priešai. Jie neapkenčia dakotų. Jie jau ne kartą įžūliai bastėsi po mūsų medžioklės plotus ir šaudė mūsų žvėris. Dabar Tokei Ito jau nebe dakotų priešas, o mūsų vadas, todėl, kad ir kur sutikę, jie nužudytų ir jį, ir mus visus.

– Vienas kraujo brolis kitą? – Blykčiojanti Audra baisiai išsigando.

Uinona nieko daugiau neatsakė. Ji atsistojo. Jos dėmesį, atrodo, patraukė kažkas nepaprasta. Blykčiojanti Audra susidomėjusi irgi pažvelgė į tą pusę, kur nukrypo Uinonos akys, ir mergaitės gyslose sustingo kraujas.

Sugrįžo Medaus Gėlė, vyresnioji Blykčiojančios Audros sesuo! Vadinasi, nelaimė jau čia pat.

Į Medaus Gėlę baisu buvo ir pažiūrėti. Kaip ji atrodė! Plaukai nešukuoti, skruostai įkritę, spokso į žemę, akių nedrįsta pakelti. Jai gėda. Ir kur nebus gėda!

Matydama, kad vado sesuo maloniai pasitiko sugrįžėlę, netgi atnešė jai mėsos, Blykčiojanti Audra tiesiog nesitvėrė pykčiu.

Medaus Gėlė, nepakeldama akių, suvalgė gabaliuką mėsos. Tuo metu ją ir Blykčiojančią Audrą apspito būrys moterų, prie Tokei Ito palapinės jau stovėjo Bebras su Vilko Galva ir pasakojo vadui, ką matę ir girdėję.

– Iš kur tu čia atsiradai? – ėmė kamantinėti Blykčiojanti Audra savo seserį.

– Ak, iš toli, – atsakė Medaus Gėlė su nebūdingu jai nuolankumu. – Baisu buvo ir bus dar baisiau, – toliau kalbėjo ji moterims. – Ji vijo mus dieną ir naktį per miškus, ta Margoji Karvė, kaip pelėda kikilį, o paskui mes atėjome pas tokius plaukuotus vyrus. Nepatikėsite, kokiais plaukais apžėlę jų veidai! – Medaus Gėlė abiem rankomis parodė nuo burnos ligi kelių, ir visos moterys pasibaisėjo. – Jie neturi nei žmonų, nei dukterų, ir mes gavome jiems dirbti. Jie labai garsiai kažką kalbėjo ir juokėsi.

– Vadinasi, jūs nieko negalėjote jiems papasakoti, – su palengvėjimu tarė Mongšongša, irgi čia atbėgusi.

– Taigi kad galėjome. Šiaip taip susikalbėjome rankomis. Mažoji Bizonė pasakojo negerus dalykus.

Ji sakė, kad Tokei Ito trokšta keršto, nori išžudyti visus vačičunus, skalpuoti juos ir kankinti, sudeginti jų namus, pagrobti gyvulius, parsitempti į savo palapinę jų moteris ir nužudyti jų vaikus...

– Melagė! Išdavikė! – neištvėrė Uinona, nors iš pažiūros atrodė visiškai rami. – Tai dabar Ilgieji Peiliai mus persekios!

– Jau susiruošė. Jie plūsta iš visų pusių, nes žino paslaptį, kuri leidžia jiems susikalbėti iš tolo. Vėl panašu į karą.

Moterys susižvalgė. Panašu į karą!

Medaus Gėlė užsidengė veidą rankomis.

– Mes niekada nepersikelsim per Minisosę!

– Tai jūs dėl to kaltos! – sušuko Blykčiojanti Audra, nesitverdama pykčiu. – Bet aš tai jau negrįšiu atgal į rezervatą!

Uinona meiliai pažvelgė į savo globotinę ir atitraukė verkiančiai Medaus Gėlei nuo veido rankas.

– Ko tu sugrįžai pas mus? – paklausė ji merginą.

Medaus Gėlė sukūkčiojo ir nusišluostė ašaras.

– Ten buvo toks gauruočius, – tarė ji, – jis norėjo padaryti mane savo žmona, tai aš vakare ir pabėgau. Čapa rado mane miške, aš buvau labai išalkusi. Maniau, kad užmuš, bet jis pasiėmė mane su savimi ir pasakė, kad galėsiu vėl su jumis gyventi.

Paskutinius žodžius Medaus Gėlė ištarė vos girdimu balsu. Ji bijojo įpykusių moterų ir juto paniekos kupiną jaunesniosios sesers žvilgsnį.

– O iš kur ėmėte arklius, ant kurių parjojot? – nutraukė stojusią tylą Mongšongša.

– Juos Vilko Galva atėmė iš baltųjų, kurie iš kalnų akmenų mėgina išgauti auksą. Jis pasakė, kad mums tie gyvuliai reikalingi.

– Iš visko matyti, kad jūs tuos arklius nuvarėt, – neatstojo Mongšongša. – Ar jau arti priešai?

Medaus Gėlė linktelėjo.

– Taip, tie, kurie ateina iš Najobreros ir rezervato pro rytinę Juodųjų kalnų pusę, jau visai čia pat. Diena jojimo, ir jie bus čia, sako Čapa. Mes daužėme kulnais mustangams šonus ir jojome labai greitai, kad spėtume jums pranešti. Priešai turi gerus arklius, be to, jie vieni, be moterų ir be palapinių!

– Ar jų daug?

– Penkiasdešimt, sako Bebras, trisdešimt Ilgųjų Peilių ir dvidešimt stovyklos policininkų.

Blykčiojanti Audra giliai atsidūsėjo ir paliko susibūrusias moteris ir mergaites. Ji pažvelgė į tą pusę, kur susėdę tarėsi vadas ir jo kariai, ir pamatė, kad pasitarimas, ko gero, jau pasibaigė, nes vyrai pamažu skirstėsi, o šauklys ėjo ratu. Blykčiojanti Audra girdėjo,

ką jis skelbia. Moterys ir vaikai, saugomi Tokei Ito ir jo vyrų, nedelsdami turi keliauti toliau. Pasilieka tik Četansapa su septyniais kariais. Jų uždavinys – pagrobti persekiotojų arklius.

Vilkstinė bematant susirikiavo ir leidosi į kelionę.

Četansapa su keliais kariais palaukė, kol vilkstinė iškeliavo, paskui apsisuko ir sulindo į nedidelę giraitę.

– Reikia susirasti gerą slėptuvę, – tarė Četansapa delavarui. – Aš pasislėpsiu čia ir palauksiu, kol atjos persekiotojai. Čia jie pirmiausia aptiks mūsų pėdsakus ir sustos.

Tobijas Vilko Galva jau buvo numatęs tokią vietą. Četansapa apžiūrėjo ją. Po medžių ir krūmų šaknimis upelis buvo paplovęs krantą; nusėdus vandeniui, ten atsirado ertmė, iš vidaus dar pilna tirpstančio sniego, o iš lauko uždengta nukarusių šaknų ir senos žolės.

Juodasis Sakalas šyptelėjo.

– Gerai. Aš čia pasiliksiu, o jūs keliaukite į pietus. Padarykite lankstą ir apeikite persekiotojams iš užnugario. Aš manau, kad vakare jie čia apsistos nakvynės.

– Hau.

Četansapa palindo po pakriauše. Jis buvo ilgas, plonas ir galėjo nesunkiai čia pasislėpti. Žemėtos šaknys kabojo priešais jį kaip užuolaida, o Vilko Galva dar

prikrovė prie angos pusiau sušalusio sniego. Sniegas pamažu aptirps, ir neliks jokių žymių, kad jį čia sukrovė žmogaus rankos. Viską sutvarkęs, delavaras su Senuoju Varnu, jo abiem sūnumis, Čapa, Antilopės Sūnumi ir Smailiąja Ietimi leidosi į kelią. Četansapa liko vienas savo slėptuvėje. Jis dar kartą patikrino, ar nedrėksta šautuvas, kurį jam perleido jaunesnysis Varnas, ir patogiau ištiesė kojas. Pasiklausė, kaip lauke čirena vieversys, kaip slyvmedyje švilpauja juodasis strazdas. Jeigu paukščiai čiulba, vadinasi, aplink ramu, negresia joks pavojus. Be to, sprendžiant iš Bebro pranešimo, anksčiau kaip vakare priešai ir negali čia pasirodyti.

Juodasis Sakalas snūduriuodamas stūmė ilgas valandas. Jis daug mieliau būtų sėdėjęs kur medyje ir dairęsis, kas dedasi aplinkui. Tačiau be kito pagalbos nebūtų galėjęs taip gerai užmaskuoti savo slėptuvės, kaip tai padarė Vilko Galva, todėl buvo priverstas tūnoti šioje baltoje ir šlapioje duobėje.

Saulė nusileido, ir pagaliau ėmė temti. Četansapai pasirodė, kad jo ausis pasiekė tolimas kanopų dundėjimas. Tas bildesys buvo girdėti vis aiškiau ir aiškiau. Tai persekiotojų būrys! Artėja priešai. Dakotas jau galėjo atskirti, kad vieni arkliai bėga risčia, kiti lekia šuoliais. Pastarieji pirmi pasiekė giraitę, ir jų kanopų dundėjimas nutilo. Sučežėjo tylūs žingsniai, pasigirdo prislopinti

balsai. Ant sueižėjusio ledo nusidriekė žmogaus šešėlis. Sprendžiant iš silueto, žmogus buvo be kepurės, ilgaplaukis, vadinasi, indėnas. Jis judėjo labai tyliai, tiesiog be garso. Tačiau iš šešėlio buvo matyti, kad jis atsisėdo ant pakriūtės. Nuo kranto nukaro jo kojos, paskui jis nušliuožė ant ledo ir susirietė. Žvilgtelėjo iš dešinės ir iš kairės pakriaušėn. Juodasis Sakalas jau palietė peilio rankeną. Tačiau tiriančios akys praslinko pro jo slėptuvę. Vilko Galva gerai ją užmaskavo. Žvalgas vėl pradingo. Nuskambėjo pratisas vilko kauksmas, tikriausiai ženklas būriui, kad kelias laisvas.

Kai atjojo Ilgieji Peiliai, kilo didelis triukšmas. Garsiai nuskambėjo įsakymas nusėsti nuo arklių. Pasigirdo raitelių batais apautų kojų trepsėjimas. Sprendžiant iš garsų, būrys, atrodo, ruošėsi palikti arklius tarp medžių ir krūmų, o palapines statytis ratu aplink giraitę. Četansapai tas nepatiko. Jeigu taip, tai jam bus sunku įgyvendinti savo planą – pagrobti priešų arklius.

Stovyklos triukšmas pamažu aptilo. Tačiau tiesiai virš slėptuvės vėl sudundėjo žingsniai, ir Četansapa išgirdo dviejų žmonių balsus, vieną gvergždžiantį, kitą sodrų ir žemą. Tą sodrų balsą Četansapa pažino ir klausėsi jo širdyje baisiai niršdamas. Tai buvo išdavikas Šonka.

Žmogus gvergždžiančiu balsu laisvai kalbėjo angliškai, matyt, tai buvo jo gimtoji kalba.

– Kad man tučtuojau nutiltum! – tarė jis griežčiausiai Šonkai. – Čia aš įsakinėju. Mes čia apsistojome nakvynei ir savo sprendimo nekeisime. Nėra prasmės galvotrūkčiais lėkti į šiaurę, kur tariamai nuėjo dakotai. Tai tik pėdų mėtymas. Tokei Ito velnių priėdęs vadeiva. Jis su savo žmonėmis padarė lankstą ir apsistojo į pietvakarius nuo mūsų, tuo esu visiškai tikras. Beje, mes greit viską sužinosime iš savo žvalgų.

– Ta stovykla pietvakariuose ne jo, jis nekurtų ugnies. Tai kiti žmonės, kapitonas Ročas gali manim patikėti, – prisispyręs įrodinėjo sodrus balsas. – Mes išsiuntėme savo abu žvalgus, bet mums nėra ko jų laukti. Jie mus pasivys. Jokim toliau ir neduokim Tokei Ito per toli paspruktil!

– Užčiaupk srėbtuvę! Gana apie tai diskutuoti. Pasakiau, ir baigta!

Vyrai nuėjo sau, jų balsai vėl nutolo. Gaila. Četansapa išgirdo naujieną, kuri jį labai nustebino. Būtų buvę įdomu daugiau ką sužinoti. Pietvakariuose dega stovyklos laužai? Gal tai jo draugų gudrybė? O gal iš tikrųjų ten apsistoję kokie nepažįstami žmonės?

Stovykla, atrodo, pamažu pradėjo migti. Tik buvo girdėti, kaip arkliai rupšnoja žolę ir skabo krūmus. Kartą Četansapa tartum išgirdo kažkokį brūžavimą – lyg žmogus sliuogtų į medį šiurkščiu kamienu.

Šiandien bus nelengva ką nors padaryti.

Po pusiaunakčio Četansapa pasiryžo veikti. Kas bus, tas bus. Atėjo pati pavojingiausia akimirka – reikėjo išlįsti iš savo slėptuvės net nepasidairius, kas dedasi stovykloje. Jis atsargiai prasibrovė pro Vilko Galvos pastatytą sieną. Atsidūręs lauke, valandėlę pagulėjo nejudėdamas ir pasiklausė. Niekur nė krepšt.

Četansapa apsirišo galvą šaknimis ir žolių kuokštais ir išlindo iš pakriaušės. Pažvelgė aukštyn ir pamatė tuopos viršūnėje sargybinį. Šis sėdėjo ten nuogas, tik susijuosęs diržu. Jo palaidi plaukai buvo užkritę ant pečių. Četansapa pažino, kad tai Tatokanas. Pasipūtęs briedis, pagalvojo Juodasis Sakalas, negali jau susipinti ir susirišti plaukų? Tačiau Tatokanas labai pavyzdingai ėjo savo pareigas – nė nežvilgtelėjo į upelį, jo akys visą laiką buvo įsmeigtos į tolį.

Juodasis Sakalas greitai šmurkštelėjo pro medžius ir arklius. Nė vienas mustangas net nepakėlė galvos – visi ramiai ganėsi sau toliau. Vadinasi, pasisekė.

Dakotas pasislėpė krūmuose. Viename karklyne jis pastebėjo cilindrą ir mundurą su blizgančiomis sagomis. Matyt, su šia uniforma Tatokanui buvo nepatogu ropštis į medį, todėl jis nusirengė ir paliko drabužius žemėje. Četansapa patyliukais nušliaužė prie tuopos.

Staiga nakties tylą sudrumstė šūviai, ir stovykla tuoj pat sujudo sukruto.

Dakotas susirūpino. Kas čia galėtų šaudyti? Arba Ročo žvalgai susidūrė su tais nežinomais žmonėmis, apsistojusiais į pietvakarius nuo tuopų giraitės, arba susirėmė su Vilko Galva ir jo kariais. Jeigu tai iš tikrųjų jo draugai, vadinasi, delavaras su savo palydovais padarė kažkokią klaidą, nes jie neturėjo rodytis priešams. Šautuvai pyškėjo visai netoli.

Dakotas be didelių pastangų galėjo suprasti, kas dedasi stovykloje; susijaudinę žmonės kalbėjo gana garsiai. Tačiau iš jų žodžių atrodė, kad ir ten dar niekas nesusigaudo, kas atsitiko. Visi plūdo į pietinį stovyklos pakraštį – ten sugrįžo žvalgai, ir dabar aplink juos kilo tikra erzelynė. Bet greit triukšmas aptilo, ir Ročas gvergždžiančiu balsu paskelbė įsakymą. Četansapa baisiausiai nustebo, išgirdęs, kad visi vyrai, išskyrus kelis sargybinius, pasiliekančius saugoti palapinių, maisto atsargų ir krovininių gyvulių, turi kaipmat su šautuvais rankose joti į pietvakarius ir ten sunaikinti „Tokei Ito stovyklą".

Viskas apvirto aukštyn kojomis. Tuoj ateis raiteliai ir pasiims savo arklius. O iki tol juos paleisti visus arba bent didžiąją dalį nuvaryti vienam žmogui buvo neįmanomas daiktas. Atrodė, Juodojo Sakalo planas sužlugo.

Pirmieji vyrai jau ėjo pasiimti arklių. Četansapa pastebėjo, kad ir sargybinis, sėdėjęs tuopoje, nulipo

žemėn ir nubėgo ieškoti savo mustango. Kai tik jį pamatė, Juodajam Sakalui šovė į galvą viena mintis. Jis greitai užsivilko uniformą ir užsivožė ant galvos cilindrą. Tamsoje, ir dar tokioje suirutėje, niekas nekreipė dėmesio, ką jis ten daro. Kai nieko nenujaučiantis Tatokanas atsivedė savo arklį, Četansapa smogė jam, partrenkė žemėn ir, užšokęs ant Tatokano arklio, pro mulus, kurie buvo naudojami tik kroviniams nešti ir dabar liko stovykloje, pro dragūnų palapines nujojo pievon, kur jau rikiavosi būrys. Pasiekė jį pačiu paskutiniu momentu, kai raiteliai buvo pajudėję. Ilgos vilkstinės gale vienas paskui kitą jojo baltųjų žvalgai indėnai, kilę iš kitų genčių, todėl niekam nekrito į akis, kad prie jų prisidėjo ir tariamasis Tatokanas.

Šuoliuodamas per tamsias prerijas, Četansapa nekantriai laukė, kas bus toliau. Iki šiol viskas klostėsi gana netikėtai. Jis atsidūrė labai keistoje padėtyje – kartu su priešais jojo pulti kažkokių nepažįstamų žmonių. Kas tie žmonės galėtų būti? Kad tai ne Tokei Ito stovykla, Četansapai buvo aišku. Bet jeigu ten kažkas kūreno tuos mįslingus laužus, tai iš kur tie žmonės atsirado? Dar vakar Tokei Ito žvalgai jų nepastebėjo. Ročas, atsidanginęs čia kitą dieną, juos aptiko, ir kai Šonka pasiuntė du žvalgus, netrukus kilo susišaudymas. Tie du žvalgai paskui pranešė, kad tai esanti Tokei Ito stovykla,

vadinasi, aišku viena – ten apsistoję kažkokie indėnai. Dakotų šiose apylinkėse nebėra. Gal tai absarokai nusileido iš savo landynių Uoliniuose kalnuose pamedžioti tuščiuose medžioklės plotuose arba asinibionai ar juodakojai šį kartą anksčiau nei paprastai pradėjo savo išpuolius į kaimynines dakotų žemes? Taip, greičiausiai tai bus Kanados asinibionai, gyvenantys netoli šių vietų. Jie priklausė sijų šeimai ir iš plaukų bei drabužių buvo labiausiai panašūs į dakotus. Žvalgai tamsoje galėjo palaikyti juos Lokės giminės žmonėmis.

Šuoliuodamas raitelių voros gale, Četansapa paleido savo juodas kasas, kad su besiplaikstančiais ilgais plaukais būtų dar panašesnis į „generolą". Arklys, kuriuo jis jojo, buvo klusnus, lengvas valdyti, bet šiaip niekam tikęs, negreitas ir vangus.

Prie nedidelės kalvelės, užstojančios tą mįslingą stovyklą, būrys sustojo, ir priekyje nuaidėjo švilpukas – signalas pasiruošti kovai. Vora išsidėstė grandine, net ir Četansapa turėjo kiek pakreipti į šoną savo mustangą. Jo kaimynui nebuvo kada jį atidžiai stebėti, nes tuoj pat pasigirdo įsakymas pradėti puolimą.

Rėkdamas ir šaudydamas kur pakliuvo, būrys pasileido į priekį. Dakotas per daug neragino savo vangaus arklio. Tad kol pasiekė kalvos viršūnę, kiti jau buvo nusileidę vakariniu šlaitu žemyn, ir Četansapa iš viršaus

matė, kaip jie pasklido lauke. Jis kiek pajojo į pakalnę, kad nekiltų kokio įtarimo, paskui stabtelėjo ir gerai apžiūrėjo kovos vietą.

Priešais jį plytėjo loma, iš trijų pusių apsupta nedidelių kalvų, tik į vakarus atvira ir lygi. Vidury tos lomos blizgėjo ledas ir vanduo. Aplink kūdrą buvo matyti nedideli krūmokšniai ir šešių apskristų, į viršų smailėjančių palapinių šešėliai. Danguje spingsojo blausios žvaigždės. Nusileidus mėnuliui, buvo labai tamsu, ir tik prityrusi prerijų gyventojo akis galėjo įžiūrėti atskirus daiktus ir susigaudyti, kas ten lomoje dedasi. Pietiniame kūdros krante Četansapa pastebėjo aptvarą; ten uždaryti mustangai dabar buvo jau iššaudyti ir gulėjo suvirtę ant kits kito žolėje. Moterų ir vaikų niekur nebuvo matyti, turbūt jie lindėjo palapinėse arba slėpėsi tuose skurdžiuose krūmokšniuose kūdros pakrantėje. Lygiame lauke palei kūdrą keli indėnai kovėsi su būriu raitelių, dabar puolančių juos iš visų pusių. Arklių kanopų dundėjimas, drioksintys šūviai ir šunų lojimas maišėsi išvien. Četansapa išgirdo indėnų karo šūkį:

– Hai... jah... hiep!

Užpulti kariai gynėsi apgalvotai. Mažas jų būrelis neišsisklaidė kas sau, o laikėsi krūvoj ir sutelktomis pajėgomis kovėsi su raiteliais, spaudžiančiais juos iš pietų pusės. Iš tolo sunku buvo pastebėti, kaip ten

atsitiko, tačiau keli apsupti indėnai pralaužė keleriopą juos apgulusių raitelių žiedą ir ištrūkę pasileido per prerijas į pietus.

Raiteliai tuoj pat šoko jų vytis. Ypač stengėsi Šonka. Su savo eikliuoju keršiu jis jojo visų priekyje ir jau lipo pabėgėliams ant kulnų.

Četansapa kilstelėjo šautuvą ir prisitaikė. Kaip tik tuo metu į persekiotoją atsigręžė vienas bėglys, jo ir Četansapos šūviai driokstelėjo sykiu. Tačiau raiteliui, į kurį jie taikėsi, pavyko išvengti jų kulkų.

Četansapa supykęs vėl nuleido šautuvą, nes su savo kuinu negalėjo vytis priešo. Tad apsidairė, kas dedasi aplinkui.

Nelygi kova jau ėjo į pabaigą. Nuskambėjo kapitono balsas. Atrodė, jis nori nutraukti skerdynes. Po jo komandos triukšmas aptilo.

Četansapos link pasuko du dragūnai.

– Mūsų generolas! – nusijuokė vienas ir prijojęs patapšnojo jam per petį. – Eime, gražuoli, jojam prie kūdros, – dar kartą paragino jis Juodąjį Sakalą, pamatęs, kad tas neskuba sekti paskui jį. – Argi negirdėjai signalo? Mums reikia rinktis! Na, jojam! Galėsi pakeliui papasakoti, kokius atlikai žygdarbius! Tavo katiliukas prisigaudė kulkų?!

Četansapa iš po savo cilindro piktai dėbtelėjo į tauškalių.

– Baltojo žmogaus žodžiai skamba užgauliai! – šiurkščiai atkirto jis, bet norom nenorom turėjo paraginti savo bėrį ir joti į susirinkimo vietą. – Aš neatsakinėsiu į baltojo žmogaus klausimus! Geriau tegu jis pats papasakoja, kiek nužudė tu nusususių kojotų!

– Nususę kojotai! Nususę kojotai! Nieko sau ta jūsų raudonodžių brolybė! Tik ir laukiat, kad kitas greičiau pakratytų kojas. Jeigu jau taip nori, galiu pasakyti, kiek nuknekcijau tavo utėlėtų brolių ir seserų: vieną vyrą, tris bobas ir vieną vaiką. Ar tau šito užtenka?

– Bet vadas paspruko jums iš nagų, – atsakė Juodasis Sakalas ir dar labiau pristabdė savo bėrį.

– Taip, tas su keliais savo bendrais davė kojoms valią. Ei, judinkis greičiau! Girdėjai? Ir vėl šūviai! Tai mūsų Šonka, tas tai jau įkrės į kailį tiems plunksnuotiems galvijams! Gali būti ramus!

Četansapa irgi sukluso.

– Taip, – tarė jis, ir jo balse nuskambėjo pyktis, kurio priežasties paprastas dragūnas tikrai negalėjo įspėti. – Taip, Šonka gainiojasi plunksnuotus galvijus. Bet Tokei Ito jis vis dėlto nerado. O gal Ilgasis Peilis man pasakys, kad čia buvo jo stovykla?

– Ne, pone generole, šito aš negaliu teigti. Šitose palapinėse gyveno juodakojai, kurie mums visai nerūpi. Bet kad šia proga gavo į kailį, tai jiems nepakenks.

Kol juodasis Sakalas kalbėjosi su dragūnu, į susirinkimo vietą sugužėjo ir paskutiniai raiteliai. Negrįžo tik Šonka ir jo palydovai, persekiojantys juodakojų vadą. Virš prerijų vėl nusileido nakties tyla. Vyrai vaikščiojo aplinkui ir rinko žuvusius ir sužeistuosius. Vienur kitur buvo girdėti tylios aimanos ir dejonės, retkarčiais nuaidėdavo koks keiksmas ir tik kada ne kada draugiškas paguodos žodis. Prie kūdros atsirado nauja stovykla; iš ten buvo girdėti, kaip Ročas davinėja nurodymus. Četansapa suprato, kad kapitonas neketina iškart grįžti atgal prie upelio ir tuopų, o ruošiasi likusią nakties dalį praleisti čia, prie kūdros. Atsigėrę arkliai kilnojo varvančius snukius ir kantriai leidosi vedami šalin. Nukautų indėnų lavonai gulėjo aplinkui, ir niekas nekreipė į juos dėmesio; Četansapa vėl pamatė didžiuliame aptvare netoli palapinių suvirtusius nušautų krovininių gyvulių kūnus. Taip, nedaug trūko, ir šitokia lemtis būtų ištikusi Tokei Ito stovyklą!

Dakotas kartu su šnekiuoju dragūnu ir jo tyliuoju draugu pamažėle jojo toliau.

– Mūsų žvalgai gerai išmano savo darbą, bet šį kartą jie vis dėlto apsiriko, – vėl pradėjo kalbą Juodasis Sakalas, tikėdamasis išpešti iš dragūno dar ką nors nauja.

– Taaip... – tarė dragūnas, – kiekvienam pasitaiko apsirikti. Jūs, raudonodžiai, panašūs vieni į kitus kaip

avys kaimenėje, tik tave, kilnusis generole, galima neklystant atpažinti iš cilindro. Mūsų žvalgai prisiekinėjo visais šventaisiais, kad grįždami atgal susirėmė su Tobiju, tuo pabėgusiu šunsnukiu, o kur yra tas, tai ir Tokei Ito čia pat. Šiaip ar taip, nedaug mes čia ką praradome – sugaišome porą valandų, ir tiek, netrukus už jas atsigriebsime. Pasuksim į šiaurę ir rytoj nutversim svarbiausią herojų. Ir tada, patikėk, nepaliksime nieko gyvo, netgi šuns. Tą mes visi prisiekėme!

– Fredui Klarkui nebūtų atsitikusi šitokia kvailystė, – vėl pakreipė kalbą Četansapa, mėgindamas dar ką nors išgauti iš savo pašnekovo.

– O, Fredas! Čia, žinoma, tavo teisybė. Prieš jį ir mūsų gražuolį Antonį Ročą, ir visus plačiųjų prerijų šonkas mesk į šalį. Tai ypatinga markė! Betgi tu žinai, jis ir dabar nesėdi rankų sudėjęs. Jis jau toli priekyje, tikriausiai pasiekė Šiaurinių fortų patrulius, o tie pagins Tokei Ito atgal ir atvarys mums tiesiai į rankas! Tai bent medžioklė su varovais! – Dragūnas patenkintas švilptelėjo pro dantis. – Raudonieji šunys greit pritrūks kvapo!

– Tokei Ito teturi penkiolika ar dvidešimt karių, ir jis nieko kito nenori, tik pabėgti į Kanadą. – Četansapa stengėsi kalbėti tokiu tonu, lyg Tokei Ito būtų visai nevertas dėmesio. – O jūs, Ilgieji Peiliai, keliate dėl jo tokį triukšmą!

– Ak, visų pirma didžiausią riksmą dėl jo pakėlėte jūs, raudonodžiai, o antra, tu ničnieko apie tai neišmanai. Tokei Ito – velnio neštas ir pamestas tipas, jo tikslas – ne tik pabėgti į Kanadą. Jis rezga kruvino keršto planus, bobos gi pasakojo, ir tai visiškai aišku ir suprantama. Bet ne tai svarbiausia. Didelio čia daikto, jeigu trisdešimt ar šešiasdešimt jų paspruks į Kanadą ir pakeliui nusičiups vieną kitą skalpą! Apie tai niekas ir nekalbės, nebent senos moterėlės. Bet jeigu tą istoriją nugirs Šėlstantis Žirgas, – o aš ant savo paties kaklaskarės galiu pasikarti, jei jis jau ko nors apie tai nežino, – tada ir jis mėgins pasitraukti su savo dviem tūkstančiais, o rytoj, ko gero, atsiras dešimt tūkstančių norinčių pabėgti, ir tada sukilimo neišvengsi! Bet dar svarbiau visai kitas dalykas, kurio tu, žinoma, nesupranti. Ročas nori tapti majoru, o Šonka – policijos vadu, todėl reikia šią istoriją truputį išpūsti, kad pasiektų visų ausis ir gal net patektų į laikraščius. Todėl ir duodamės raiti po prerijas, ir mušamės su tais užkietėjusiais sukčiais. Pats Tokei Ito – tikras plėšrūnas, tokius reikia kiekvienam žingsny žudyti, bet savo gaujoj jis turi dar vieną velnių priėdusį bendrą, pavyzdžiui, tą užverstanosį Četansapą! Jis dalyvavo mūšyje su Kusteriu prie Litl Big Horno, už tai jis dar atsiims! Prie Jeloustouno upės pačiupome Šėlstantį Žirgą, prie Jeloustouno upės gaus galą ir Tokei Ito.

– Jūs ir vėl panaudosit artileriją?

– Kam mums tempti artileriją dėl saujelės blusų, kurios išsilaksto į šalis, dar nespėjus pastatyti pabūklo. Pamatysit, kaip mes juos be niekur nieko išgaudysim ir sutraiškysim, tik reikia žiūrėti, kad ne tik didieji iš to pasipelnytų, bet ir mums šis tas nuvarvėtų. Taigi!

Įsileidęs į kalbas, dragūnas net sustojo; dabar jis vėl paragino arklį ir pajudėjo stovyklos link. Četansapa norėjo pasilikti, tegu tas plepys sau joja, tačiau dragūnas jo nepaleido. Jis pliaukštelėjo dakoto kuinui, ir tas nubiznojo kartu, o Juodasis Sakalas nedrįso per daug priešgyniauti. Antra vertus, gal ir ne pro šalį nujoti su juo į stovyklą ir pasižiūrėti, kaip raiteliai saugos savo arklius.

Dakotas jau iš tolo matė, kad raiteliai pasinaudojo aptvaru, kurį juodakojai buvo pasistatę savo gyvuliams. Juodasis Sakalas tik stebėjosi, kad siksikai nepatingėjo ręsti tokios stiprios tvoros. Iš to galėjai spręsti, kad jie žinojo esą svetimuose medžioklės plotuose ir todėl bijojo, kad kas nepavogtų jiems arklių.

Aptvaras, skirtas maždaug dvidešimčiai mustangų, buvo gana erdvus, tad jame galėjo tilpti kur kas daugiau gyvulių. Dauguma raitelių jau buvo paleidę ten savo arklius. Pietinėje tvoros pusėje buvo spraga, tad Četansapa ir abu jo palydovai pasuko tenai. Jie atjojo

paskutiniai. Už kelių metrų nuo tvoros stovėjo Antonis Ročas su rimbu rankoje.

Kapitonas atkreipė dėmesį į tris raitelius, kurie nušoko nuo arklių ir, paėmę juos už pavadžių, ruošėsi vesti į aptvarą.

– Ei!

Četansapa ir abu dragūnai sukluso.

– Ei, aš tave šaukiu, tave su cilindru ant galvos! Gal pajudėsi!

Dakotas paklausė įsakymo. Tempdamas iš paskos savo kuiną, jis slapčiom žvalgėsi aplinkui ir svarstė, kaip iš čia pasprukus.

Ročas stovėjo išsižergęs ir laukė. Kai Četansapa priėjo arčiau, kapitonas nužvelgė jį nuo galvos ligi kojų ir įbedė akis į kelnes, kurios dakotui buvo kiek per trumpos; Četansapa pasijuto kaip vėžys katile, kai vanduo pradeda kaisti.

– Ei, tu, išsipustęs fazane! Kur buvai, kai mes kovojome? A?!

Juodasis Sakalas tylėjo.

– Tučtuojau nusiimk savo idiotišką cilindrą ir pažvelk man į akis!

Nelaukdamas, kol Četansapa įvykdys jo reikalavimą, Ročas pats nutraukė tariamam generolui nuo galvos cilindrą. Dakotas nukorė galvą ant krūtinės, steng-

damasis dar labiau paslėpti veidą, kurį tamsoje ir taip sunku buvo įžiūrėti.

– Oho! Štai stovi jis dabar lyg koks atgailautojas. Senas pasigailėtinas baily! Manai, aš nemačiau, ką tu darei? Nuo mano akių niekur nepasislėpsi! Tu dar pamatysi, kas aš toks, bernužėli! Joja mums visiems iš paskos kaip cirko klounas ir jeigu pakelia šautuvą, tai taikosi tiesiai į savo vadą, į Šonką. Na ir bukaprotis! Ei! Girdėjai!

– Hau, aš supratau, ką sako didysis baltasis žmogus! – Četansapa kalbėjo tyliai, bijodamas, kad jo balsas nesukeltų įtarimo.

– Pasilik sau tuos skambius žodžius! Aš pats žinau, kas esu, o kad tu kvailas, tinginys ir bailys, taip pat žinau! Tik nemanyk, kad visą laiką nebaudžiamas galėsi išsisukinėti! Jeigu nenorėjai kovoti, turėsi dabar stoti sargybon. Supratai? O jeigu dar kartą šitaip atsitiks, gausi į kailį! Perimsi sargybą prie arklių, akis ir ausis turi, ir ne tokias jau prastas, o proto tam darbui nereikia. Na tai drožk sau! Paleisk savo nuvarytą kuiną į aptvarą ir – prie darbo. Stovėsi sargyboje ligi ryto. Tau padės du tavo raudonodžiai broliai.

– Hau, einu sargybą. Tik prašyčiau, kad didysis baltasis žmogus grąžintų man cilindrą.

– Po perkūnais, užčiaupk srėbtuvę, komediante. Tai taip nė velnio ir nesupratai, kokią turi jausti man

pagarbą? Ak tu, pasmirdęs pudeli! Še, ir nešdinkis su tuo savo cilindru!

Četansapa mėgino išlyginti cilindrą, kuris, pervertas šautuvo kulkos ir paskui dar sulamdytas kapitono, buvo visiškai praradęs formą. Pirmą kartą kaip gyvas jis laikė rankose tokį daiktą. Šiek tiek aplyginęs tą puodą, jis rūpestingai užsivožė jį ant galvos, paskui užsimaukšlino ant akių ir nustypčiojo link aptvaro vesdamasis už pavadžio savo kuiną, kuris kėblino iš paskos ištiesęs kaklą ir nukoręs galvą.

Dakotas paleido arklį į aptvarą ir užšovė kartį, kad pro spragą neišeitų kiti arkliai.

Ročas dar kartą priėjo prie aptvaro.

– Žiūrėk man, nežiopsok ir neužmik, – perspėjo jis tariamąjį Tatokaną. – Priešas netoli, ir mes turime būti budrūs.

Četansapa buvo tos pačios nuomonės.

Kapitonas nuėjo sau, ir dakotas kurį laiką liko vienas. Pirmiausia jis skersai išilgai išvaikščiojo aptvarą ir, kiek leido tamsa, apžiūrėjo visus arklius. Kaip jis nustebo ir apsidžiaugė, pamatęs, kad aptvare yra ir kapitono širmis.

Kai Četansapa viską gerai apžiūrėjo – vieni arkliai ganėsi, kiti jau ėmė snausti, – atėjo abu dakotai, paskirti kartu su juo sargybon. Četansapa stovėjo netoli spra-

gos, kuri dabar vėl buvo atvira, ir, pamatęs ateinančius tuodu pagalbininkus, pasislėpė tarp arklių, kad būtų matyti tik jo cilindras. Vienas šūktelėjo tariamajam Tatokanui, kad liktų prie spragos, o jie susirasią sau vietą kitur. Taip jie ir padarė. Četansapa liko prie spragos vienas.

Jis ėmė svarstyti. Jeigu bent žinotų, kur tūno pasislėpęs Vilko Galva su savo žmonėmis. Nė kiek neabejojo, kad kuris iš jų dėl visa ko tyko netoli arklių aptvaro. Reikia pabandyti su jais susirišti. Mintyse jis pakartojo visus sutartus signalus. Čia turėtų tikti šuns lojimas. Tai niekam nesukeltų įtarimo. Juodakojų šunys dar nebuvo kaip reikiant nurimę. Četansapa įsimaišė tarp arklių ir suviaukšnojo kaip pasiklydęs šuo. Paskui prigludo prie tvoros ir ėmė laukti.

Netrukus viauktelėjo kojotas. Juodakojų šunys pagavo piktai skalyti, bet greitai vėl nutilo, nes daugiau kojoto nesigirdėjo nė balso. Kojoto kvapo šunys, atrodo, neužuodžia, pagalvojo Četansapa. Matyt, to kojoto kvapas labai jau žmogiškas. Dakotas mikliai persirito per tvorą ir pamažu nusėlino į tą pusę, iš kur pirma buvo girdėti kojoto viaukšnojimas. Jis dėjosi pastebėjęs kažką įtartina ir ieškąs, kas čia galėtų būti. Jeigu kiti du sargybiniai jį seka, už tokį budrumą galės tik pagirti.

Paėjęs tiek toli, kad per kalvą niekas jau negalėjo jo matyti, Četansapa sustojo. Čia jis pasilenkė ir, išsi-

traukęs skiltuvą, ėmė skelti žiežirbas, kurios apšvietė jo liesą veidą po cilindro kraštais. Jeigu prie jo sėlina koks draugas, tai dabar aiškiai galės matyti, kas čia toks. Četansapa palaukė, kol užges žiežirbos, ir vėl įsikišo skiltuvą. Paskui pastovėjo valandėlę, laukdamas, ar kas nesujudės.

Neapsiriko. Prie jo prišliaužė kažkoks žmogus ir sustojo už kokių dviejų metrų.

– Brolis? – sušnibždėjo Juodasis Sakalas pro sučiauptas lūpas.

– Šunktokeča! – pasigirdo toks pat tylus atsakymas, ir tas kitas prišliaužė prie Juodojo Sakalo kojų. – Šunktokeča ir keturi kariai. – Delavaras jau buvo įpratęs pasisakyti vardą dakotų kalba.

– Aš stoviu sargyboje prie aptvaro, – sušnibždėjo Četansapa, – užeikit pas mane.

– Hau.

Ir pokalbis baigėsi.

Četansapa padarė lankstą ir nuėjo sau. Jis pamažu grįžo prie aptvaro ir įsitaisė senojoje vietoje tarp arklių netoli spragos.

Netrukus pasirodė tik jo akiai įžiūrimos žmonių figūros, besiraitančios žeme it gyvatės. Indėnai šliaužė atstatę šautuvus ir greit persirito per tvorą. Jie buvo įsitrynę ypatingomis kvapiomis žolėmis, todėl arkliai

jų nepasibaidė. Juodasis Sakalas davė savo draugams paskutinius nurodymus.

– Užmuškit abu sargybinius. Šunktokeča – į aną pusę. O paskui latatai su visais mustangais.

Iš šiaurės rytų pusės aiškiai pasigirdo kanopų dundėjimas.

Četansapa įsmeigė akis į prerijas. Iš juodakojų gaudynių grįžo Šonka su savo vyrais. Persirengęs dakotas prie spragos įdėmiai stebėjo artėjančius karius. Trys raiteliai vedėsi po arklį, ant kurių buvo pririšti apalpę ar negyvi indėnai. Četansapa atšovė aptvaro spragą, nelaukdamas, kol raiteliai prijos arčiau, – bijojo, kad iš arti jo kas nepažintų. Paskui vėl pasislėpė už arklių, kad nebūtų per daug aiškiai matomas, ir laukė, kas bus toliau. Raiteliai nušoko žemėn. Šonka su abiem palydovais nuėmė nuo arklio tris negyvus dakotų policininkus ir paleido arklius į aptvarą. Paskui, užsimetę negyvėlius, nuėjo palapinių link. Žmogus su cilindru tuoj pat uždarė aptvarą.

Tačiau kai Šonka su savo bendrais dingo palapinėse, Četansapa vėl atšovė kartį. Laukti nebuvo kada – dabar arba niekados, nakties dangus pašviesėjo, žvaigždės pasidarė blyškesnės.

Četansapa įsitikino, kad kiti du sargybiniai jau likviduoti. Jis vaikščiojo tarp arklių, kur buvo pasislėpę jo draugai, ir tie rodė jam pagrobtus ginklus.

– Kur Bebras? – paklausė jis paskubomis.

– Prie tuopų. Jis nori dar šiek tiek pasipelnyti. Juk Ročas ten paliko savo palapines, o jose mėsa ir šaudmenys.

– Gerai. Būkit pasiruošę, aš švilptelsiu. Mes išginsim arklius, ir jūs nuvarysit juos pro tuopas Tokei Ito pėdomis anapus Geltonųjų Akmenų upės.

Šitaip patvarkęs, Četansapa vėl nubėgo tarp arklių į patį tolimiausią aptvaro galą. Ten jo laukė delavaras.

Četansapa dar kartą pašnibždom paaiškino, ką ketina daryti. Paskui užšoko ant širmio. Vilko Galva irgi tuojau užsirito ant vieno keršio, kurį buvo iš anksto nusižiūrėjęs. Nuaidėjo šaižus švilpukas – tai Četansapa davė ženklą; jam atsiliepė baisus daugiabalsis riksmas. Į išsigandusių arklių nugaras supliauškėjo sučiaukšėjo odiniai rimbai. Priekiniai mustangai jau veržėsi pro atvirą spragą. Širmis stojosi piestu, spardėsi, ir Juodasis Sakalas, vienoj rankoj iškėlęs pistoletą, kitoj laikydamas rimbą, turėjo tvirtai paspausti diržingomis kojomis arklio šonus. Jis be perstojo iš visos gerklės rėkė. Priešais jį išsigandusi kaimenė veržėsi prie aptvaro spragos. Subraškėjusios lūžo tvoros kartys, ir įsibaikštinę arkliai ėmė šokinėti per tvorą ir lėkti kas sau į tamsias prerijas. Širmis, nespėjęs pro besigrūdančius arklius iškart prasiveržti prie spragos, apsisuko ir nuostabiai lengvai

liuoktelėjo per tvorą. Keli drąsesni arkliai pasekė jo pavyzdžiu ir kaip pašėlę nušuoliavo paskui jį į prerijas. Per tą laiką iš aptvaro ištrūko didžioji dalis kaimenės. Genami rėkiančių, rimbais mosuojančių karių, arkliai kaip akis išdegę lėkė į pietų pusę.

Visa tai atsitiko per kelias akimirkas.

Raiteliai girdėjo užpakaly piktą šunų lojimą ir riksmus prie palapinių. Supoškėjo šūviai, pro ausis ėmė zvimbti kulkos. Tačiau šuoliuojančių vyrų niekas negalėjo rimtai prigriebti. Iš aptvaro išsilakstė visi arkliai. Nuo kaimenės atsiliko tik keli sužeisti mustangai, juos tikriausiai vėl susigaudė jų šeimininkai, bet iš tokių kuinų buvo maža naudos. Nesitverdami pykčiu, bejėgiai priešai negalėjo iškelti kojos iš savo stovyklos. Nori nenori kavalerija virto pėstininkais.

Prerijų indėnų mėgstamas ir dažnai naudojamas pokštas pagrobti priešų arklius šį kartą vėl pasisekė.

Ankstų rytą po šio didžiulio pasisekimo Četansapa, Vilko Galva, Bebras ir Senasis Varnas su savo jauniausiuoju sūnumi sėdėjo tuopų giraitėje prie upelio, kur buvo pirmoji Četansapos slėptuvė. Vyriausiasis Varno sūnus, įsilipęs į aukščiausią tuopą, ėjo žvalgybą, kaip praėjusią naktį kvėša Tatokanas. Antilopės Sūnus ir Smailioji Ietis tuo metu varė didžiąją arklių kaimenę

pas dakotus ir Tokei Ito. Šešių atsilikusių karių jojamieji arkliai ganėsi krūmuose. Truputėlį užkandę ir parūkę, vyrai dabar ilsėjosi ir šildėsi saulėje. Toli nuo tos grupelės, giraitės pakraštyje, gulėjo surištas Tatokanas. Četansapa dar tebevilkėjo jo uniformą ir sukiojo rankose sumaigytą cilindrą. Kiekvieną kartą, pažvelgę į jį, draugai pagaudavo linksmai kvatoti.

– Tai gal tu man dabar pasakysi, gudriausias iš visų bebrų, – vėl paklausė Četansapa, kai draugai pasidalijo pirmaisiais įspūdžiais apie praėjusios nakties įvykius, – gal tu man pasakysi, kodėl aš vis dar negaliu nusimesti tos uniformos ir kodėl tu taip atokiai palikai mūsų belaisvį?

– Taip, mielai tau paaiškinsiu, sausiausia iš visų tuopų! – atsakė šypsodamas Čapa. – Bet pirma tu man pasakyk, kiek laiko dar žadame čia sėdėti?

– Gerai, pasakysiu. Mes būsime čia dar vieną dieną ir pažiūrėsime, ką darys išsigandęs Ročas. Dabar jis prisimena Kusterio likimą ir su baime galvoja, kad mes ruošiamės nužudyti jį ir visus jo žmones. Todėl stato aplinkui įtvirtinimus, kaip mums pranešė vyresnysis Varnas, ir tūno prie savo kūdros lyg bekojis prerijų šuo. Jeigu jis išdrįs pajudėti iš vietos, tai, be abejo, patrauks atgal į pietus. Dėl jo mums nėra ko čia sėdėti. Tačiau pavojingesnis už jį mums yra Šonka su savo

raudonaisiais kojotais. Jie trokšta keršto, tai aišku kaip dieną, be to, jie – dakotų kariai ir turi greitas kojas. Todėl mes čia pasiliksime ir žiūrėsime, ką jie darys, o kai ateis naktis, šūkaudami ir šaudydami kartą apjosim aplink jų stovyklą. Tada Ročas lieps Šonkai niekur nesitraukti ir jį saugoti; šitaip atsikratysim ir Šonkos, ir kitų dakotų. Hau.

– Tavo patarimas geras. Mes aštuoniese su trim šautuvais sustabdėme penkiasdešimt karių su penkiasdešimčia šautuvų ir pagrobėm daug arklių, patys neprarasdami nė vieno žmogaus. Dabar šitie persekiotojai mums jau nepavojingi. Tokei Ito bus labai patenkintas Četansapa. Bet ir aš, Gudrusis Bebras, noriu šį tą padaryti. Atsimeni, Juodasis Sakale, kad, būdami rezervate „blogosiose žemėse“, mudu griežtai prieštaravome mūsų vadui ir net uždavėme jam širdį? Todėl kaip tik mes dabar turime nuveikti didžius darbus. Tau kai kas jau pavyko. Dabar mano eilė. Aš tau padėjau, vadinasi, ir tu turi man padėti.

– Aš pasiruošęs. Bet argi tau negana, kad aš šviesiausią dieną ištisas valandas kenčiu su šia uniforma?

– Tai tik pradžia. Aš tau paaiškinsiu savo planą. Pats sakei, kad Rudoji Lapė skuba į šiaurinius fortus, norėdamas paspęsti mums spąstus. Tai didelis pavojus. Turime imtis prieš jį kokių nors priemonių. Aš noriu

pagąsdinti tuos vyrus šiauriniuose fortuose, ir kol jie ieškos mūsų žiemvakariuose prie Misūrio, mes užpulsime jų fortus žiemryčiuose. Tada jie grįš į savo stovyklas ir paliks mus ramybėje, nes dar neužmiršo, kaip Tokei Ito sudegino blokhauzą prie Najobreros.

– Gerai. Man labai įdomu, kaip tu juos pagąsdinsi ir kuo čia dėta mano uniforma.

– Tuoj sužinosi. Tau tik reikia dalyvauti mano žaidime, daugiau nieko.

Čapa atsistojo ir nuėjęs atsigabeno belaisvį Tatokaną, kuris neturėjo girdėti, kas ligi šiol buvo kalbama.

Kai Četansapa pamatė priešais gulintį belaisvį, jam vėl atgijo nemalonūs prisiminimai. Šis išrengtas dabišius irgi prikišo nagus, kad Lokės giminės vyrai rezervate turėjo paklusti Šonkos valiai. Tada Četansapa buvo sunkiai sužeistas. Todėl kario veidas atrodė labai rūstus.

Čapa atsistojo priešais belaisvį.

– Tatokanai, – tarė jis, – štai tu guli surištas, ir aš galiu tave nužudyti. Taip ir padarysiu. Aš kepinsiu tave ir skrudinsiu kaip lokio leteną! Tu – išdavikas. Tavo tėvas Senoji Antilopė jau seniai mirė. Ir aš manau, jis laimingas, kad jam nebereikia tavęs matyti. Tavo vyresnysis brolis, vadinamas Antilopės Sūnumi, kovoja Tokei Ito pusėje ir neapkenčia tavęs. Tu esi kojotas!

Dabišius spoksojo priešais save. Nepasakytum, kad jis buvo išsigandęs, – ne, tik šiaip labai kvailai atrodė.

– Ar supratai, tu pasmirdusi žiurke?

– Taip, – nė kiek nesispyriodamas atsakė Tatokanas, bet nepakėlė galvos. Atrodė, kad jis vengia sutikti uniformuoto Četansapos žvilgsnį. Matyt, jam labiausiai gailu buvo prarastos uniformos.

– Sakai, supratai. Gerai. Ar tu taip pat žinai, kad nusipelnei šitokios bausmės?

Dabar dabišius vis dėlto pakėlė galvą. Jis sukluso. Jam, belaisviui, leidžiama kalbėti? Tai lyg ir teikė šiokių tokių vilčių, ir jis vėl atgavo pasitikėjimą savimi.

– Aš esu Didžiojo Tėvo Vašingtone karys ir žvalgas! – pareiškė jis. – Ilgieji Peiliai stiprūs, ir niekas jų nenugalės. Bebras ir Četansapa pavogė mano uniformą! Tegu jie man ją grąžina ir tuoj pat mane paleidžia, kitaip vačičunai juos pakars! Bet jeigu jūs grąžinsit man uniformą, aš jus užtarsiu, ir Ilgieji Peiliai duos jums kelis dolerius per mėnesį, jeigu kovosite už juos.

– Aha, tu pardavei mus už kelis dolerius per mėnesį, kojote! Aš tau nudirsiu odą ir sušersiu tave šunims, šito tu nusipelnei, o mūsų šunys alkani! Ar girdėjai?

Tatokanas nieko neatsakė. Dabar jis svaidė piktus žvilgsnius į Četansapą, kuris pynėsi plaukus ir vis sukiojo munduro sagas, lyg norėdamas jas ištraukti.

– Taip, žiūrėk, žiūrėk! – perspėjo Bebras belaisvį. – Ir tau pačiam bus kaip tai uniformai. Neteksi visų puošmenų. Tu gąsdini mus savo baltaisiais, bet jie dabar toli, o aš visai čia pat! – Bebras valandėlę patylėjo, kad reikšmingiau skambėtų tolesni jo žodžiai. – Taigi gali pasirinkti! – sušuko jis pagaliau. – Arba nudirsiu tau odą ir skrudinsiu kaip lokio leteną... arba tu grįši pas mus ir paimsi į savo palapinę merginą Medaus Gėlę. Ar tavo ausys girdėjo?

Čapos pasiūlymas atitiko indėnų papročius ir tradicijas. Sunkus prerijų gyvenimas, nelaimingi atsitikimai medžioklėje ir mirtis kovos lauke praretino vyrų gretas, o juk jie aprūpindavo moteris ir vaikus maistu. Todėl medžiotojų visuomet trūko. Ir jeigu koks belaisvis sutikdavo ateiti į gentį ir vesti jų merginą, mielai būdavo priimamas. Žinoma, tokį pasiūlymą gaudavo tik išbandytas ir narsus vyras, kuris galėdavo duoti genčiai naudos, o ne pajuokos vertas menkysta. Todėl išgirdę šį Čapos pasiūlymą, nugalėtojai pagavo juoktis. Bet Tatokanas, būdamas kvailas, nesuprato, kodėl vyrai dabar taip pralinksmėjo. Jis visai rimtai pažiūrėjo į šį Bebro pasiūlymą. Tik ilgai negalėjo pasiryžti, ką atsakyti.

– Tavo mintys juda lėtai kaip sraigė! – spyrė jį Čapa.

Belaisvis įsmeigė į jį akis.

– O tada tu man atiduosi uniformą? Juk tai generolo uniforma.

Šis tuščiagarbis vis dar negalėjo atsisakyti savo užmačios.

– Jeigu leis mūsų vadas Tokei Ito, – rimtai atsakė Bebras.

– Ką! – pasibaisėjęs tarė Četansapa. – Negi tu iš tikrųjų manai grąžinti į mūsų palapines tą nuogalių?

– O kodėl gi ne? Jis nėra toks jau bailus. Tik visai neturi proto ir todėl pakliuvo Šonkai ant meškerės. Bet jo kojos greitos, kaip ir visų Antilopių. Mes anksčiau jį naudodavom kaip pasiuntinį, tai kodėl dabar negalėtų vėl mums pasitarnauti? Tik jeigu Tokei Ito leis!

Juodasis Sakalas nieko daugiau nebesakė. Nusispjovė, ir tiek.

– Vadinasi, Tatokanas grįš į mūsų palapines ir ves merginą Medaus Gėlę? – tarė Bebras, lyg jau viskas būtų aišku. – Ir kovos kartu su mumis prieš Ilguosius Peilius.

Dabišius išsigando.

– Šito aš negaliu! – Jo buka makaulė, matyt, neišnešė, kaip čia išsisukti.

– Kodėl negali, tu skylėtas puode, riebaluotas mokasine! Tada aš apvilksiu tavo generolo uniforma mūsų mažąjį lokiuką, o iš tavo odos padarysiu kutus Medaus Gėlės suknelei!

Tatokanas maldaujančiomis akimis žiūrėjo į Bebrą.

– Betgi aš sutinku imti ją už žmoną.

Vilko Galva piktdžiugiškai išsišiepė.

– Pasirodo, tu daug kvailesnis, negu aš maniau. – tarė Bebras. – Kam sakai, kad negali, jeigu sutinki imti ją už žmoną?

– Bet aš negaliu pas jus pasilikti ir kovoti prieš Ilguosius Peilius.

– Kodėl negali, tu švilpiantis prerijų šunie? Bijai netekti dolerių, pasmirdęs galvijau? O kai aš tave iškepsiu, tada vis tiek jų negausi! Tu kvailas, bet tiek, manau, pajėgsi suprasti?

– Taip, bet aš daviau priesaiką.

Tatokano veidas atrodė sustingęs kaip kaukė. Jis buvo paikas ir tuščiagarbis, bet kai kurios pagrindinės dakotų kario garbės sąvokos ir šiam kvailam padarui buvo nuo pat mažų dienų taip tvirtai įkaltos į galvą, kad jis ir dabar negalėjo visiškai jų pamiršti.

– Kokią tu davei priesaiką? – pyktelėjęs paklausė Čapa.

– Kad aš kaip žvalgas kovosiu už Ilguosius Peilius.

– Čia tai jau liūdna, – tarė Bebras, pasisukęs į Vilko Galvą. – Matyt, nieko nebus, reikės jį iškepti.

– Paklausk savo belaisvį, – patarė jam delavaras, – kokiam laikui jis davė priesaiką. Paprastai baltiesiems prisiekiama tik tam laikui, už kurį jie moka dolerius.

Bebras pabaksnojo „generolą“, kuris paniuręs sėdėjo priešų apsuptyje.

– Girdėjai? Keliems mėnesiams tu davei priesaiką?

– Šito aš nežinau.

– Jis nežino!

– Už kurį mėnesį paskutinį kartą gavai dolerių? – paklausė belaisvį Vilko Galva.

– Už tą mėnesį, kuris tebėra ir dabar.

– Labai gerai, – tarė Vilko Galva, – jei taip, tai nueisi pas Ilguosius Peilius ir pasakysi, kad pasibaigus šiam mėnesiui daugiau jiems nebetarnausi ir nebeimsi iš jų dolerių. Tada jie tave atleis.

– Bet aš negaliu Ilgiesiems Peiliams pasakyti, kad noriu pasitraukti, juk Bebras žada prieš tai mane nužudyti ir nuskalpuoti.

– Taip, – sušuko Bebras, – taip ir bus! Ir kaip Vilko Galva galėjo šitaip pagalvoti? Argi aš galiu paleisti Tatokaną, kad jis, nubėgęs pas Ilguosius Peilius, papasakotų, ką mes čia kalbėjome? Argi jo ausys visko negirdėjo, nors aš buvau palikęs jį pačiame miško pakraštyje? Jo ausys visada buvo geros, nors protelis ir skystas! Jis žino, jog mes ruošiame karo klastą... ir tik dedamės ketiną traukti į šiaurės vakarus, kad Ilgųjų Peilių būriai iš šiaurinių fortų šoktų ten mūsų ieškoti, o iš tikrųjų staiga užpulsime iš užnugario jų fortus šiaurės rytuose

ir viską ten supleškinsime. Taip, tai gražus planas, gerai sugalvota klasta, kaipgi dabar galima paleisti šitą išdaviką, kuris viską papasakos Ilgiesiems Peiliams, kad gautų dar dešimt dolerių priedo? Ne, geriau supjaustysiu jį į gabalus, šitą sudiržusį kepsnį, o Četansapa padovanos „generolo“ uniformą merginai Medaus Gėlei! Hau!

Nutaisęs rūstų veidą, Čapa Garbiniuota Galva vėl nutempė savo belaisvį į krūmus.

– Eikšekit, – tarė jis draugams, – paėjėkim truputį į šalį. Negaliu pakęsti šito šunsnukio smarvės.

Nors šitoks motyvas buvo nelabai įtikinamas, tačiau Četansapa ir delavaras pakilo ir nusekė paskui gudrųjį Čapą. Pamatys, ką jis iš tikrųjų sugalvojo.

Paėjęs kiek toliau, kad belaisvis negirdėtų, ką jie kalbės, Čapa sustojo.

– Aha, dabar galime pasikalbėti. Ką jūs manote?

Četansapa papurtė cilindru užvožtą galvą.

– Nesuprantu tavo plano.

– Atrodo, kad liesiausių karių kartais būna ir skurdžiausios mintys. Viskas sutvarkyta. Šiąnakt Vilko Galva turi slapčia išlaisvinti Tatokaną.

– Aš? Ne! – nenorėjo sutikti delavaras.

– Taip, tu! Tavim jis pasitikės, nes esi tarnavęs Ilgiesiems Peiliams. Paskui jis nubėgs pas šiaurinių fortų vačičunus ir praneš jiems kaip didžiulę paslaptį viską, ką

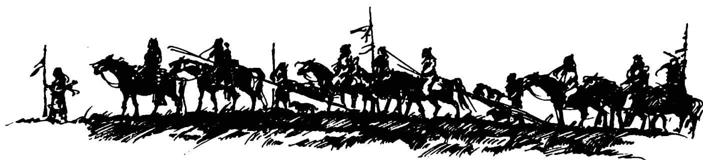
dabar jam papasakojau. Jie patikės juo ir sugrįš į savo fortus, išsigandę, kad mes jų ten neužpultume.

Četansapa nusiėmė cilindrą, lyg norėdamas prasivėdinti galvą, ir brūkštelėjo ranka per plaukus.

– Tu gudrus, Čapa, ir ne taip jau prastai čia sugalvojai. Galima pabandyti.

– Hau! – Ir Vilko Galva sutiko dalyvauti šiame žaidime.

Vyrai sugrįžo į savo stovyklą krūmuose ir, laukdami, kol ateis vakaras, sugulė kelias valandas pamiegoti. Kai Četansapa juos pažadino, buvo jau tamsu ir truputį krapnojo. Vilko Galva, kaip buvo sutarta, nušliaužė prie Tatokano ir atrišo jam pančius. Jis dar kartą jam patarė kuo greičiau bėgti į šiaurinius fortus ir ten pranešti, ką girdėjo; tai esą vienintelis jo išsigelbėjimas. Netrukus žvalgas medyje pastebėjo, kaip bėglys, galiuką pašliaužęs, pašoko, tarsi greitakojė antilopė pasileido į šiaurės pusę ir dingo tamsoje.

BROLIŲ KOVA

Naktį Četansapa ir jo draugai pradėjo tariamą puolimą. Arklių kanopos dundėjo aplink kapitono Ročo stovyklą, įsikūrusią palei kūdrą. Balos tiško arkliams ligi pilvų ir drabstė purvais raiteliams kojas. Buvo tamsu, nors pirštu į akį durk, nes mėnesį ir žvaigždes dengė lietaus debesys – pati ta naktis tokiems žygiams, kurių tikrasis tikslas turi likti paslaptyje. Dakotai ant savo greitų mustangų išsidėstė aplink kalvą ir kūdrą, čia priartėdami prie stovyklos, čia vėl nuo jos nutoldami. Kartkartėmis iš visų pusių nuaidėdavo pašaipus „Hijah!“ – lyg koks nematomų nakties vaiduoklių riksmas. Čia arčiau, čia toliau pokšėjo šūviai. Juodakojų šunys prie kūdros kaukė pratisais balsais kaip pasiutę. Nuo kalvos ir nuo kūdros atsiliepdavo pavieniai šautuvų šūviai. Ročas ir jo bendrai šią naktį tikrai ne kartą susitaikė su mintimi, jog gyvi neišneš iš čia kudašiaus. Kaip Četansapa jau buvo sakęs, karininkai ir eiliniai dar gerai prisiminė generolą Kusterį, kurio kariuomenę dakotai visiškai sutriuškino prie Litl Big Horno. Nebuvo jokios

abejonės, kad rytojaus dieną Ročas su visais savo kareiviais ir stovyklos policija patrauks atgal į pietus. Tačiau ten jo lauks tikrai ne paaukštinimas į majorus.

Kaip buvo iš anksto sutarta, Četansapa to tariamo antpuolio metu nuolatos susitikinėjo su Vilko Galva. Per vieną tokį susitikimą delavaras štai ką pasiūlė: pasinaudojęs neperžvelgiama tamsa, jis pamėgins prasmukti į priešo stovyklą ir pažiūrėti, ar nepavyks ten dar ko nors sužinoti. Četansapa sutiko, tik paprašė delavarą ilgai neužtrukti, nes tuoj reikės joti į šiaurę ir pasivyti keliaujančią vilkstinę. Lyjant tokiam šiltam lietui, pavojinga gaišti, nes gali sueižėti Jeloustouno upės ledas ir prasidėjęs ledonešis užkirs raiteliams kelią pas Tokei Ito.

Kol Vilko Galva vykdė savo planą, Četansapa pamatė vieną dalyką, kuris jį labai nustebino. Pievoje stovėjo arklys be raitelio ir rupšnojo žolę. Nors Juodasis Sakalas prieš tai ne kartą prajojo pro tą vietą, tačiau arklio ligi šiol nebuvo pastebėjęs. Kaip jis čia pateko? Gal pabėgo iš aptvaro, o paskui atsiskyrė nuo kaimenės? Greičiausiai taip ir buvo. Četansapa nusprendė jį pasiimti sau. Arklių niekada nebus per daug. Žingine, kad nepabaidytų arklio, jis prijojo arčiau. Grumšnojimas nutilo, matyt, arklys pajuto artėjant žmogų ir pakėlė galvą. Četansapa jau buvo begriebiąs už pavadžio, bet

tuo metu kažkieno stiprios rankos netikėtai nutvėrė jį už kairės kojos ir nutempė nuo širmio. Četansapa nugriuvo žemėn. Kai atsistojo, išgirdo šuoliais lekiančius du arklius: savo širmį ir tą svetimą. Jų jau nebebuvo matyti tamsoje. Dakotas šoko ieškoti šautuvo, kurį buvo pametęs krisdamas nuo arklio, tačiau niekur negalėjo jo rasti. Stovėjo vienui vienas plačiose prerijose, aplinkui buvo juoda, be jokio žiburėlio naktis. Pamėgino dar kartą ieškoti šautuvo, tačiau veltui. Jis buvo dingęs. Juodasis Sakalas visas virpėjo iš pykčio. Kiek palaukė. Tegu tik tas nelemtas vagišius dar kartą išdrįsta prisiartinti! Jis negalėjo žinoti, kur jo priešas tą tamsią naktį pradingo. Pagaliau tolumoje vėl išgirdo duslų šuoliuojančių arklių kanopų bildesį, kurį per savo susijaudinimą buvo visai užmiršęs, ir prisiminė savo karius. Nuaidėjo Vilko Galvos švilpukas – ženklas, kad jis jau sugrįžo iš žvalgybos. Reikėjo ruoštis į kelionę ir suspėti prie Jeloustouno upės, kol dar nepradėjo eiti ledai.

Četansapa davė signalą atsitraukti. Aplink tuoj susispietė kariai.

– Ar pagavote mano širmį? – paklausė Četansapa.

– Tavo širmį?

– Vadinasi, nepagavote! – Četansapa džiaugėsi, kad tamsoje nematyti draugų veidų. – Jojame per Geltonųjų Akmenų upę pas Tokei Ito! – įsakė jis.

Kariai buvo labai nustebę, tačiau niekas nepratarė nė žodžio. Četansapa risčia pasileido su savo raitelių būreliu į šiaurę.

Žmonės ir gyvuliai buvo šlaput šlaputėliai, be to, sušilę, suplukę, nuo jų trenkė aitrus prakaito kvapas. Lietus merkė be perstojo, vėjas nešė iš pietų nerimą keliantį drungną orą. Arkliai kantriai šuoliavo be kelio, be takelio tamsoje. Per lietaus šniokštimą beveik nesigirdėjo jų kanopų dundesio. Kai pagaliau vyrai valandėlę stabtelėjo, jų ausis pasiekė tolimas šnypštimas ir grumėjimas.

Jie žinojo, ką tai reiškia: pradėjo sproginėti Geltonųjų Akmenų upės ledai. Juo labiau jie artėjo prie upės, juo dažniau pro kliokiančio lietaus šnaresį prasimušdavo tie kraupūs garsai. Dar gerai, kad nebuvo girdėti didžiojo dundėjimo, kuris prasideda upėje pajudėjus ledams. Vadinasi, dar ne per vėlu.

Pievos pamažu pradėjo eiti nuolaidyn. Leidžiantis nuokalne, jojimo tempas sulėtėjo; arkliai slydinėjo šlapioje žolėje. Raiteliai nulipo žemėn ir vedėsi savo mustangus už pavadžių. Atrodė, kad lietus pagaliau liovėsi. Pakilo didesnis vėjas, ir pro debesų properšas pasirodė kelios žvaigždės. Giliai apačioj, prie raitelių kojų, suspindo dulsva šviesa. Tarp juodų krantų subolavo ledo sukaustyta upė.

Būrelis nusileido į pakriaušę ir nuo kranto persikėlė ant sunešto ledo sangrūdžio. Tokiu nelygiu paviršiumi buvo nepatogu eiti. Didžiulės ledo lytys buvo suvirtusios viena ant kitos, vienos smailiais galais, kitos briaunom, trečios plokštuma į viršų, ir sušalusios į vieną baisiausiai išsikerojusį luitą. Viršum ledo telkšojo lietaus vanduo. Četansapa džiaugėsi kiekvienu mėnulio spinduliu, kuris trumpą akimirką nušviesdavo tą klastingą ledo karaliją. Jis ėjo visų priekyje. Bebras, Vilko Galva, Senasis Varnas ir abu jo sūnūs sekė su arkliais iš paskos. Ledas slėpė po savimi baisų, nerimastingą gyvenimą. Po keleivių kojomis dundėjo ir gurguliavo srovė. Kartkarčiais pasigirsdavo lyg šautuvo šūvis – tai poškėjo skilinėjantis ledas. Arkliai baidėsi, ir vyrai tik vargais negalais tempė juos į priekį. Po tirpstančio ledo luitais nuolat grumėjo, dundėjo ir švilpė srovė. Staiga ant žmonių ir gyvulių plūstelėjo vandens banga. Po kojomis viskas susvyravo; ledo lytis pakrypo. Išsigandę arkliai stojosi piestu. Vyrai vos ne vos įstengė juos išlaikyti už pavadžių. Četansapa prišoko Bebrui į pagalbą. Būtų buvę daug lengviau, jeigu vyrai būtų vedęsi ne svetimus, pagrobtus arklius, o savus, užaugusius prerijose ir pripratusius prie savo šeimininkų. Četansapa ir jo draugas klupinėjo tarp ledo lyčių ir slydinėjančių arklių kojų. Nors ir labai skubėdami, tamsoje, su išsigandusiais arkliais jie labai

pamažu varėsi į priekį. Pagaliau pusė kelio, rodos, buvo įveikta. Vanduo godžiai gurguliavo po ledu ir vis taikėsi prasiveržti į viršų. Net Četansapa pasijuto nejaukiai, kai sykį čia pat sprogo ledas ir po kojomis atsivėrė praraja. Pirmyn, kuo greičiau pirmyn, kol dar neprarijo vanduo ir nesutraiškė ledo lytys. Iš visų jėgų jis tempė drebantį Bebro arklį, kuris buvo tiesiog pakvaišęs iš baimės. Slydinėdami, klupdami, virsdami žmonės ir gyvuliai pamažu stūmėsi į priekį. Tamsiai juodas šiaurinis krantas visiems atrodė kaip išsigelbėjimas, kaip gyvenimas. Greičiau ištrūkti iš šio blausiai švytinčio pragaro, kuris stvarstė juos šlapiomis rankomis.

Vėliau kariai stačiai nebežinojo, kaip jie įveikė paskutinius metrus. Srovė staiga suriaumojo, ledo lytys siaubingai sutrioškėjo ir subiro į gabalus. Vandens srautai ūžtelėjo į viršų; atrama išslydo iš po kojų. Četansapa buvo kiek atsilikęs; jis praleido visus į priekį ir dar truputį pagelbėjo Varnų tėvui, kuris ėjo paskutinis. Žmonės ir gyvuliai kaip girti virtuliavo ant slenkančio iš po kojų ledo. Senasis Varnas įkrito į vandenį. Juodasis Sakalas padavė jam ranką, ir senis švokšdamas šiaip taip išsikapanojo.

Galų gale vyrai atsidūrė žolėtame krante. Dar niekados žemė jiems nebuvo tokia miela kaip šį kartą; ji nešnypštė ir neplyšinėjo. Ji buvo tyli ir tvirtai laikė savo išgelbėtus sūnus.

Vyrai pasivedėjo arklius kiek aukščiau ir parkrito ant žemės. Jų virpantys mustangai stovėjo šalia.

Per naktį vėjas išsklaidė lietaus debesis, ir rytą patekėjo skaisti saulė. Dangus buvo žydras žydrutėlis, tartum išskalbtas. Tik kur ne kur dar plaukiojo šviesiai pilki apvalaini debesėliai su baltais pakraščiais, lyg primindami naktį praūžusią liūtį. Četansapa su savo draugais išsimiegoję šildėsi prieš saulę drėgname, žvilgančiame upės šlaite. Kažkur pasislėpęs budėjo Vilko Galva. Po vyrų kojomis urduliavo upės vanduo. Buvo pats ledonešis. Susigrūdę lyčių kalnai braškėjo ir dundėjo. Iš po blizgančių baltų iženų sklido duslus grumėjimas. Vyrai atsistebėti negalėjo, kaip jiems pavyko pereiti tą ledų grūsmę. Dabar jau kelias dienas joks gyvas padaras nebepersikels per upę. Gali būti ramus, kad iš pietų neužklups jokie persekiotojai.

Četansapa, susidėjęs rankas po galva, gulėjo prie Bebro ant bizono odos antklodės. Garbiniuotas karys ir abiejų Varnų tėvas tupėjo šalia savo vado; abu jaunieji Varnai sėdėjo tarp arklių.

– Gerai viskas išėjo, – prisiminęs įveiktus sunkumus, nusidžiaugė Čapa.

Juodasis Sakalas nepasakė nei „taip“, nei „ne“. Dabar, kai upės pavojai liko praeity, jo mintys vis sukosi

apie tą paskutinį nakties nuotykį. Jis be priekaištų atliko savo užduotį: sulaikė priešus, ir jie jau nebeseks Lokės giminei iš paskos. Tai negi jis, nugalėtojas, parsiras dabar be šautuvo ir be arklio į Tokei Ito stovyklą? Argi apie tokį sugrįžimą jis svajojo? Hapeda ir Časkė turės gražaus juoko iš savo tėvo, o moterys jį užbadys pirštais.

– Kaip jūs manote? – užklausė Četansapa savo draugus. – Kas dar, be mūsų, šiąnakt sukiojosi aplink kūdrą?

– Tik jau ne Šonka su savo žmonėmis, – pasakė Vilko Galva. – Jie visi buvo stovykloje ir ruošėsi išžudyti į nelaisvę paimtus juodakojus. Kai kuriuos nužudė, bet kitiems pavyko pabėgti. Man atrodo, kad į baltųjų stovyklą įsėlino pabėgęs juodakojų vadas su dviem ar trim kariais ir išlaisvino saviškius.

– Jei taip, tai ne kas kitas, o ištrūkęs juodakojis bus pagrobęs tavo širmį ir šautuvą, – tarė Četansapai Bebras. – Galėdamas pasigirti pavogęs iš dakoto arklį ir šautuvą, jis tikisi atgauti savo gentainių akyse prarastą šlovę. Siksikai – pikti šunys, kaip ir pauniai, jie nuo seno buvo mūsų priešai.

Četansapa, paskendęs savo mintyse, spoksojo į ledų grūstį upėje. Ledai pagriebė sueižėjusį rąstą ir sulaužė į šipulius. Lytys nešė pasroviui ir senus kažkokio žvėries

pėdsakus. Četansapa labai apgailestavo, kad negali pasekti ir sumedžioti to žvėries. Bet kas gi tai?.. Kelios kanopų žymės sniego likučiuose, švieži nekaustytų mustangų pėdsakai! Buvo matyti, kad arklių klupinėta ir slysčiota. Sniego lopinėliuose galėjai įžiūrėti ir labai gražių mokasinų pėdsakus.

Juodasis Sakalas vienu šuoliu atsidūrė upės pakrantėje.

– Štai! – sušuko jis savo draugams. – Argi jūs nematote?

– Pabėgusių juodakojų pėdos, – ramių ramiausiai sumurmėjo Bebras. – Neištižę žmonės. Drįso šiąnakt keltis per ledą su moterimis ir vaikais.

Juodasis Sakalas vis dar negalėjo atitraukti akių nuo pėdsakų, pamažėl plaukiančių pasroviui.

– Sakai, šiąnakt? – tarė jis Bebrui. – Man rodos, kad jau visai paryčiui... jie ten, aukščiau, susirado geresnę vietą persikelti negu mes... štai... nagi pažiūrėkit! Jie turėjo su savimi vieną pakaustytą arklį!

Četansapa sugrįžo pas savo draugus.

– Aš paėjėsiu paupiu aukštyn, – tarė jis. – Tie vagys turi būti dar kažkur čia pat.

– Ir mes eisim drauge!

Četansapa iš pradžių suabejojo. Paskui sutiko.

– Gerai. Tik abu jaunieji Varnai pasiliks čia saugoti arklių.

Vyrai nubėgo paupiu. Šlaitu žemyn vinguriavo maži upeliai. Saulė maloniai šildė vyrams odą. Četansapa vedė savo karius nė kiek nesislėpdamas. Juk šį kartą jų priešai buvo indėnai, o ne vačičunai. Kas atvirai prie jų artėja, tas būna atvirai sutiktas.

Valandėlę pabėgėjus, nuaidėjo perspėjimo šūvis. Šaulys gulėjo vienas į šiaurės vakarus kylančios kalvos viršūnėje, iš kur buvo gerai matyti upės slėnis; šūvis išdavė jo buvimo vietą.

Dakotai sustojo. Četansapa pakėlė pliką ranką, rodydamas, kad jis nesiruošia stoti į kovą. Paskui dakotai ramiai stovėjo savo vietoje ir laukė, kas bus toliau.

Ir staiga viršum šlaito, palei kurį jie ligi šiol ėjo, nelauktai netikėtai išdygo indėnas. Jis stovėjo mėlyno dangaus fone, augalotas ir išdidus, lieknas ir tiesus kaip ietis. Ir nors buvo dar jaunas, iš visos laikysenos matei, kad tai orus, žinantis savo vertę karys. Jis irgi pakėlė pliką dešinę ranką. Kairiojoje laikė Četansapos šautuvą. Juodasis Sakalas ir jo palydovai pamažu ėmė kopti šlaitu aukštyn. Pakilę į viršų, sustojo per kokius dešimt žingsnių nuo to nepažįstamo žmogaus ir įsmeigė į jį akis.

Dakotai nemokėjo juodakojų kalbos, jie buvo įsitikinę, kad ir priešas nesupranta nei dakotų, nei baltųjų žmonių kalbos. Todėl pradėjo aiškintis įprastine ženklų

kalba. Četansapa parodė į save, paskui į sustingusia mina laukiantį siksiką ir tais judesiais pasakė, kad jis atėjęs su reikalu, kurį tik juodu vieni gali išspręsti. Nepažįstamasis parodė, kad suprato ir sutinka tartis. Po to dakotas pasisakė savo vardą: „Juodasis Sakalas, Saulės Lietaus sūnus". Jo priešininkas mostelėjo ranka ir griežtu balsu atsakė: „Kalno Griaustinis, Degančio Vandens sūnus!"

Dakotai buvo pripratę svetimiems žmonėms nieku gyvu nerodyti savo jausmų ir dėtis visiškai abejingi, dėl to, pavyzdžiui, buvo įsigalėjusi nuomonė, kad jie net nemoka juoktis. Tad ir dabar jų veiduose nekrustelėjo nė vienas raumenėlis, nors ir labai didelį įspūdį jiems padarė vardas, kurį čia išgirdo. Kalno Griaustinis buvo jaunas, bet jau pagarsėjęs savo žygiais karys, ir tais metais, kai Tokei Ito dar gyveno nesantaikoje su savo gentimi, Kalno Griaustinis buvo labai su juo susidraugavęs, tapęs jam kraujo broliu. Četansapa nenorėjo dabar apie tai kalbėti, nenorėjo apie tai nė galvoti. Kur matyta, kad Tokei Ito pas siksikus rado šaunesnį kovos brolį negu pas dakotus.

Četansapa pareikalavo savo priešininką Kalno Griaustinį grąžinti jam arklį ir šautuvą. Bet Kalno Griaustinis buvo irgi geras užsispyrėlis. Jis atsisakė patenkinti Četansapos reikalavimą ir pakėlė tomahauką,

rodydamas, kad sutinka dėl to kautis. Četansapa priėmė iššūkį.

Juodakojis mostelėjo dakotams, liepdamas sekti paskui jį, ir nuvedė juos per kalvą, nusidriekusią išilgai upės. Jis ėjo nė karto neatsigręždamas atgal. Pagaliau pasuko į dešinę ir patraukė tolyn į prerijas. Pradėjo loti šunys. Prieš akis atsivėrė nedidelė loma, kurioje dakotai pamatė būrelį pabėgusių juodakojų. Stovykla paprastai būdavo statoma prie vandens. Matyt, bevandenėje lomoje juodakojai sustojo tik laikinai, kai vadas pamatė dakotus ir nuėjo jų pasitikti. Maždaug dešimt žmonių sėdėjo be palapinių, be apklotų tiesiai ant žolės, kai kurie buvo sužeisti. Netoliese ganėsi du arkliai, ir Juodasis Sakalas vėl pamatė gražųjį širmį. Dabar jam pašoko dar didesnis pyktis. Kartu su savo palydovais jis sustojo lomos vidury. Juodakojų moterys ir vaikai tyliai atsitraukė atgal, sudarydami kiek didesnį ratą. Jie visi buvo gerai apsirengę, vilkėjo minkštais šviesios odos drabužiais, labai gražiai ir tvarkingai išsiuvinėtais. Dakotui krito į akis viena mergina, laikanti negyvą berniuką. Kai ji atsisėdo ir gedėdama pasidėjo ant kelių negyvą vaiką, Četansapa kurį laiką negalėjo atitraukti nuo jos akių.

Paskui jis vėl sutelkė dėmesį į savo priešininką, kuris, lydimas dviejų karių, atėjo ir atsistojo priešais jį. Rūsčiai

ir su panieka žiūrėjo siksikai į dakotus. Juk jų stovyklą užpuolė Ilgieji Peiliai kartu su dakotais – su Šonka ir jo bendrais, o kad juodakojai ką nors žinotų apie dakotų tarpusavio nesutarimus, sunku buvo tikėtis. Juodakojų akimis, Šonka ir Četansapa priklausė tai pačiai priešiškai genčiai.

Juodakojų vadas pasidėjo visus savo ginklus, išskyrus tomahauką – kirvį plieniniais ašmenimis. Tai buvo ginklas, su kuriuo Kalno Griaustinis ruošėsi stoti į dvikovą. Tada ir Četansapa atidavė visus ginklus savo palydovams, pasiliko tik dakotų naudojamą akmeninę kuoką. Tai buvo kiaušinio formos akmuo, pritvirtintas ant ilgo koto, padaryto iš dvigubai sulenktos žilvičio šakos.

Juodakojis apėjo lomoje didelį ratą ir ženklu parodė, kad kiekvienas, kas iškels koją iš rato, bus laikomas nugalėtu ir turės pasiduoti priešininkui.

Četansapa sutiko. Jis nenorėjo ilgai gaišti ir troško kuo greičiau pradėti kovą. Tad tuoj pat įžengė į ratą, kuriame turėjo būti sprendžiamas klausimas, gyventi ar mirti. Juodakojis taip pat nė kiek nedelsdamas įžengė į paženklintą kovos lauką ir atsistojo priešais Četansapą. Visi kiti kariai pasitraukė į šalį.

Kadangi saulė švietė iš rytų, kariai atsistojo vienas iš pietų, kitas iš šiaurės pusės, kad spiginantys spin-

duliai nekristų tiesiai į akis. Valandėlę abu stovėjo nejudėdami.

Aplink ratą stovėjo kovotojų draugai, dakotai ir juodakojai, vieni susibūrę vienoje, kiti kitoje pusėje, nelygu kuriam kariui linkėjo pergalės. Tačiau Četansapa negalvojo apie garbiniuotąjį jaunystės draugą, o Kalno Griaustinis, matyt, buvo užmiršęs savo karius ir moteris su vaikais, kuriems jis sunkią valandą buvo paskutinė atrama. Nuo šios akimirkos abu kariai, stovintys tame rate, nieko daugiau nematė ir nežinojo, tik savo priešą. Kas pirmasis pradės kovą? Svies kirvį ar mėgins smogti? Tai buvo vieninteliai klausimai, kurie dabar jiems rūpėjo.

Nė mažiausias žmogaus lūpų garsas nedrumstė tos grėsmingos tylos. Tik tolumoje dundėjo ir pokšėjo iš čia jau nebematoma upė.

Pirmasis pradėjo kovą juodakojis. Jis viską pastatė ant vienos kortos ir metė tomahauką. Sviedė staigiai, neatsivėdėjęs, nuleista ranka, kad priešas nespėtų susigaudyti. Vis dėlto paleido smarkiai, ir ginklas zvimbdamas nulėkė tiesiai į Četansapą. Dakotas vos spėjo atsitraukti į šalį. Tomahauko ašmenys nubruožė Četansapai kairės šlaunies odą. Kirvis beveik tokiu pat smarkumu nušvilpė tolyn ir nukrito ant žemės jau už paženklinto rato ribų. Tai buvo meistriškas apgaulingas

metimas. Tačiau jis nepasiekė tikslo, ir juodakojis liko be ginklo.

– Hah h-h-h! – pasigirdo įdėmiai stebinčių juodakojų rate.

Kalno Griaustinis nė nemirktelėjo.

Dabar Četansapa pakėlė savo kuoką... ir numetė šalin. Vadovaudamasis indėnų garbės supratimu, jis atsisakė dvikovoje naudotis ginklu, kurio neturi priešininkas.

Abu indėnai šoko vienas ant kito ir ėmė grumtis. Četansapa tuojau pajuto savo pranašumą. Kovojant naktį prie kūdros, kairioji Kalno Griaustinio ranka buvo užgauta šautuvo buože ir dabar pradėjo silpti. Dakotas tikėjosi pargriauti priešininką žemėn, tačiau Kalno Griaustinis vis dar stipriai laikėsi. Šaižūs stebinčių karių šūksniai kurstė abu imtynininkus. Staiga Juodąjį Sakalą išpylė šaltas prakaitas – jis pajuto, kad jo paties jėgos senka. Iš senos žaizdos krūtinėje ėmė sunktis kraujas. Jo rankos paleido priešininką. Jis susverdėjo, traukdamasis atatupstas, ir pasijuto beklūpąs drėgnoje žolėje. Tačiau silpnumas praėjo, ir jis greit vėl atsikvošėjo. Atsirišo nuo diržo tuščią peilio makštį, prispaudė prie žaizdos ir vėl patraukė į vietą plaušinį raištį, tvirtai tikėdamas, kad dabar liausis tas alinantis kraujavimas. Četansapa atsistojo. Jis labai gerai žinojo, kad per tą laiką juodakojis

galėjo jį užpulti ir sudoroti. Tačiau siksiko ir dakoto dvikova – tai ne baltųjų peštynės. Dabar, kai Juodasis Sakalas vėl stovėjo, siksikas puolė jį. Bet dakotui pavyko nutverti ir užlaužti priešininkui dešinę ranką; tuo pačiu metu jis atsivėdėjęs trenkė juodakojui kumščiu. Kalno Griaustinis pargriuvo ir nejudėdamas išsitiesė aukštielninkas. Četansapa pasilenkė ir palietė be jėgų gulintį priešininką, rodydamas, kad jis nugalėjo.

Dangus buvo žydras. Dar nenusimetusi rasos žolė tviskėjo saulėje. Arkliai ir šunys atsidavė garuojančia drėgme, vėjas, atsisukęs iš šiaurės, dvelkė gaivumu.

Četansapa ištiesė ranką, ir jo palydovai grąžino jam visus ginklus, kartu įteikdami ir nugalėto priešininko ginklus. Jis nuėjo prie eikliojo širmio ir išpančiojo jam priekines kojas. Paėmęs už pavadžio, nusivedė trypčiojantį arklį į lomos vidurį ir šaižiu balsu sušuko pergalės šūksnį, kurį tuoj pat pakartojo jo draugai.

Četansapa tiriamu žvilgsniu stebėjo juodakojų ratą, ir jam vėl krito į akis mergina, laikanti ant kelių negyvą berniuką. Dabar ji pakišo suglebusį kūnelį kitai moteriai ir atsistojo. Jos kojos žengė lengvai, ir žolių stiebeliai, palinkę po jos padais, tuoj pat vėl atsitiesdavo sveiki sveikutėliai. Nors Juodasis Sakalas nebuvo pratęs paisyti moterų, tačiau šį kartą, pats nežinodamas kodėl, laukė, kol mergina prie jo prieis. Jos sielvartas buvo stipresnis

už bet kokią baimę. Ji pažvelgė į priešą ir siaura ranka parodė į pralaimėjusiojo tomahauką, kurį nugalėtojas buvo užsikišęs be makšties tiesiai už diržo. Karys mėgino įskaityti, kas slypi tos nepažįstamos merginos veide. Ko ji nori? Dabar ji stovėjo visiškai tyli, kaip žolės stiebelis nuščiuvus vėjui. Četansapa ištraukė iš už diržo laimėtą ginklą ir padavė merginai.

Mergina atsiklaupė, kaire ranka su ištiestais dviem pirštais atsirėmė į žemę ir stipriai kirto. Trykštelėjo kraujas. Ji pakilo su suluošinta ranka ir grąžino dakotui ginklą. Paskui ramiai, kaip ir ateidama, sugrįžo pas saviškius. Dabar Četansapa žinojo, kas ji tokia: Sitopanakė, Kalno Griaustinio sesuo. Ji parodė savo sielvartą dėl brolio pralaimėjimo, kaip reikalavo jos genties paprotys.

Tuo tarpu Bebras priėjo prie gulinčio žemėje juodakojų vado.

– Ar leisti jam numirti tarp saviškių? – paklausė jis Juodąjį Sakalą. – Man atrodo, kad jis dar gyvas.

Ir Čapa palietė tariamai be sąmonės gulintį siksikų vadą, norėdamas įsitikinti, ar neklysta taip sakydamas. Bet staiga pajuto, kaip kažkas stipriai sugriebė jį už riešo. O kai atsistojo ir pamėgino ištraukti ranką, pamatė į save įsmeigtas neapykanta žėrinčias vieno juodakojų kario akis. Abu vyrai bemat susikibo.

Četansapa suprato, kas atsitiko. Matyt, juodakojis pamanė, kad Bebras nori paliesti bejėgį vadą, smogti vadinamąjį „smūgį“, pasieniečių kalba *coup*. Pagal senus įsitikinimus, kurių kilmės net patys indėnai jau nebežinojo, buvo manoma, kad, palietus žuvusįjį, jis tartum antrą kartą nugalimas. Kai atskiros prerijų indėnų gentys kovodavo raitos tarpusavy, kiekviena pusė siekdavo dar kartą paliesti ietimi kritusį kovoje ar sužeistą priešininką, o nukentėjusiojo draugai iš paskutiniųjų stengdavosi apsaugoti žuvusįjį nuo to prisilietimo, todėl abi pusės kovodavo vis įnirtingiau. Matyt, ir dabar juodakojai pamanė, kad Bebras nori smogti tą smūgį, ir todėl nieko nelaukdami užpuolė jį. Četansapa negalėjo sušukti siksikams, kad Bebras neturi piktų kėslų, nes juodakojai nesuprato dakotų kalbos, o kad jie ramiai stovėtų ir žiūrėtų, kaip jis aiškins ženklais, šiuo metu sunku buvo tikėtis.

Nauja kova buvo neišvengiama. Dakotų buvo daugiau, jie turėjo geresnių ginklų. Jiems greitai pavyko įveikti, nuginkluoti ir surišti tris dar sugebančius kovoti siksikus. Ir tik pamatę žolėje gulinčius belaisvius, jie suprato, kas bekovojant atsitiko.

Senasis Varnas, abiejų brolių Varnų tėvas, gulėjo kniūpsčias žemėje su perskeltu kiaušu. Vienas siksikas pataikė jam kirviu. Taip pat trūko Kalno Griaustinio.

Pasinaudojęs proga, jis paspruko, ir tolumoje dar buvo girdėti jo pilkojo eržilo kanopų dundėjimas. Četansapa užšoko ant savo širmio ir leidosi vytis bėglio. Senojo Varno mirtis vėl įžiebė dakotų širdyse neapykantą.

Bėglys, atrodo, pasuko į šiaurę. Kalvotoje vietovėje jo beveik nebuvo matyti. Tik retkarčiais pasirodydavo besiplaikstantys juodi jo plaukai ir tamsūs pilkojo eržilo karčiai. Četansapa ėmė šaudyti. Jis tikėjosi, kad abu broliai Varnai išgirs jo šūvius ir bus budresni.

Juodakojis turėjo puikų arklį. Jis vis vedžiojo už nosies savo persekiotoją. Četansapa jautėsi kaip medžiotojas, kuriam tiesiog iš rankų pabėgo laimikis. Jis vis gainiojosi pabėgėlį, užmiršęs laiką ir savo draugus.

Kai pagaliau atsipeikėjo, pamatė, kad nebeturi nė vieno šovinio. Jo širmis šlubavo, o kai raitelis pažvelgė į saulę, ji jau seniai buvo pakrypusi link laidos ir pamažu artėjo prie vakarinio horizonto.

Juodasis Sakalas sustojo vidury begalinių prerijų, tarp vienodų kalvų, banguojančių į visas puses. Jo burna buvo išdžiūvusi, liežuvis prikepęs prie gomurio. Kakta ir kaklas šlapi nuo prakaito, tokie pat šlapi kaip plastantys širmio šonai. Krūtinės tvarstis vėl nusmukęs į šalį. Četansapa sunkiai gaudė orą. Primerkęs akis kadaravo ant arklio. Iš pykčio būtų įmanęs užmušti juodąjį strazdą, kuris taip linksmai ulbavo savo vakarinę giesmę.

Gerai, kad dabar niekas jo nematė. Pagaliau Četansapa susitvardė ir ėmė apžiūrinėti nušuoliavusio priešo pėdas. Tarp žolių buvo matyti kanopų išspardyta drėgna žemė. Tačiau toliau sekti tomis pėdomis buvo beprasmiška. Juodakojis paspruko. Jo eržilas, atrodo, buvo toks pat nepavargstantis ir greitas kaip Tokei Ito geltis.

Četansapa nujojo prie dakotų stovyklos paupy, kur abu broliai Varnai dar tebesaugojo arklius. Reikėjo jiems pranešti, kad žuvo jų tėvas.

Broliai sutiko tą žinią tylomis.

Jie nujojo kartu su Četansapa į kovos vietą ir rado ten kitus draugus ir negyvą Senąjį Varną. Sūnūs pakėlė žuvusįjį, nes jis neturėjo daugiau liesti žemės. Jie sudėjo velioniui visus jo ginklus, suvyniojo jį į apklotą ir pririšo ant arklio. Pusračiu sėdėjo juodakojų moterys ir vaikai, tylūs, susitaikę su savo neaiškiu likimu.

Juodasis Sakalas ir Vilko Galva apsidairė po prerijas. Nebuvo matyti jokio įtartino ženklo. Ir tada Četansapa paskelbė, kad šioje lomoje jie apsistos nakčiai. Nors čia ir nėra vandens, tačiau netoli upė, kas norės, galės ten atsigerti.

– Čia sugrįš Kalno Griaustinis, – paaiškino jis savo draugams. – Mūsų rankose jo moterys ir vaikai.

– Per daug nesisielok dėl to juodakojo, – tarė Bebras. – Jo abi rankos atimtos. Arti jis neturi nei tėvų, nei brolių. Jį sukapos maitvanagiai.

Četansapa nieko neatsakė. Jis atsigulė lomos atšlaitėje ir įsižiūrėjo į temstančią naktį. Kiti irgi nieko nekalbėjo; niūri nuotaika, lygiai kaip tamsa, apgaubė šį nedidelį žmonių būrelį.

Vienintelis žmogus, kuris dar rūpinosi kūno poreikiais, buvo Bebras. Kol Četansapa tuščiai vejojosi pasprukusį juodakojų vadą, jis susimedžiojo du prerijų šuniukus. Šiuos dručkius graužikus, gyvenančius išsišakojusiuose urvuose po žeme, ne taip lengva nutverti. Tačiau Bebras sugebėjo du iš jų apgauti ir įvilioti į kilpą. Jis nudyrė jiems kailius ir pasikvietė į talką jauną juodakojų našlę. Liepė jai suieškoti sausų malkų, – o tai padaryti buvo ne taip lengva, – ištempti ant keturių šakotų pagalių odinę antklodę ir po ja pakurti ugnį. Po antklode dūmai pasklisdavo į šalis, ir ugnies atšvaito iš toliau nebūdavo matyti. Indėnai mielai naudodavosi šia atsargumo priemone, kad galėtų būti tikri, jog jų nepastebės priešo žvalgai. Kai mėsa apkepė, Bebras ją išdalijo. Geriausius gabalus gavo broliai Varnai, paskui atėjo Četansapos ir Vilko Galvos eilė. Pats Čapa pasiėmė savo dalį paskutinis. Jis ištiesė kojas prie ugnies ir ėmė mėgautis šiluma, kurios malonaus dvelksmo buvo labai pasiilgęs. Kartkarčiais jis pažvelgdavo į aukščiau gulintį savo liesąjį draugą, bet žinojo – geriau jo nešnekinti. Četansapa buvo grupės vadas ir atsakingas už ją, todėl jautėsi kaltas dėl Senojo Varno mirties.

Parėmęs ranka galvą, Četansapa žiūrėjo į mėnesėtą naktį. Aplinkui viskas buvo matyti: ir vietovė, ir gyvuliai, ir žmonės. Beveik galėjai net spalvas atskirti – taip aiškiai švietė danguje mėnulio pusskritulis. Kažkur toli vienišas kojotas viaukšnodamas rodė savo drąsą, ir keli juodakojų šunys, girdėdami jo balsą, vis negalėjo nurimti – ambrijo ir ambrijo. Arkliai snūduriavo, tik širmis nebuvo pasisotinęs ir vis dar rupšnojo žolę.

Juodasis Sakalas laukė jaunojo siksikų vado. Jis buvo tikras, kad juodakojis sugrįš ir mėgins bent pasikalbėti su saviškiais ir nurodyti, kaip jiems elgtis. Dakotas pastebėjo, kad Sitopanakė pasitraukė į paskutinę saviškių eilę, kuo atokiau nuo dakotų. Ji irgi laukė ateinant Kalno Griaustinio ir norėjo padėti broliui ją slapčia pasiekti. Dabar, kol dar švietė mėnulis, Kalno Griaustinis nesirodė. Bet kai vidurnaktį jis nusileis, vadas tikriausiai mėgins susisiekti su saviškiais. Mergina pasilenkė prie negyvo berniuko, gulinčio jai ant kelių. Ji būtų tikusi Uinonai į seseris.

Apie pusiaunaktį Bebras pakeitė sargyboje abu Varnus. Jaunieji kariai atėjo ir susėdo prie arklio, ant kurio buvo pririštas jų tėvas. Juodakojų šunys liovėsi ambrįję ir susirangę sumigo. Susispietę į krūvą, kiurksojo moterys ir vaikai, kurie iš Ilgųjų Peilių nelaisvės dabar pateko į dakotų nelaisvę. Jie nedrįso net apraudoti

savo mirusiųjų. Užtat tyliai suskambėjo abiejų Varnų rauda – jie gedėjo savo tėvo.

Mėnulio šviesoje Četansapa pamatė vyrą, iš tolo artėjantį per prerijas prie stovyklos. Pasiekęs kalvos viršūnę, jis buvo aiškiai matyti, paskui vėl dingo dauboje. Četansapa jau žinojo, kad tai indėnas, ir prisitraukė arčiau šautuvą. Žmogus mėnesienoje buvo geras taikinys. Četansapa jį pažino.

Sugrįžo Kalno Griaustinis.

Jis nė nemėgino slėptis, todėl Četansapa netrukdė jam eiti.

Šunys pašoko iš miego. Jie užuodė šeimininką. Krūvon susispietusios moterys ir merginos sujudėjo tarsi banga, paliesta ūmaus vėjo šuoro. Bet tuoj pat vėl nurimo, sėdėjo ramios ir tariamai abejingos, ir jeigu nebūtų šnibždėjusios su pabudusiais vaikais, būtum galėjęs pamanyti, kad vėl sumigo.

Juodasis Sakalas nejudėjo iš vietos. Jis ramiai gulėjo žolėje ir tada, kai Kalno Griaustinis įžengė į lomą. Čia siksikas sustojo ir tartum ėmė kažko laukti.

Četansapa nieko nedarė – tegu sau stovi ir laukia. Naktį juodakojų vadas atrodė dar didesnis.

Visi vyrai pabudo iš miegų ir žiūrėjo į siksiką. Arkliai sunerimę pakėlė galvas. Kalvos viršūnėje Četansapa pamatė šautuvo vamzdį, kurį Bebras buvo nukreipęs į ateivį.

Juodakojis ilgai stovėjo ir laukė. Tik įsitikinęs, kad priešas nesiteikia prie jo prieiti, pajudėjo iš vietos. Jis apėjo aplink moteris ir vaikus, visai į juos nežiūrėdamas, ir žengė prie surištų savo karių. Apraizgalioti lasais, jie gulėjo žolėje tarp laužo ir Četansapos. Dakotas beveik galvos nepajudino, bet jo akys nepraleido nė mažiausio Kalno Griaustinio judesio.

Siksikas sustojo. Dešine išsukta ranka jis parodė saviškiams kažkokį ženklą. Vilko Galva jau laikė atstatęs revolverį.

Atsikėlė vienas juodakojų berniukas ir priėjo prie savo vado. Vadas pajudino lūpas; berniukas žiūrėjo, pakėlęs į jį akis, ir skaitė žodžius iš lūpų. Juodasis Sakalas pats nežinojo, kodėl sėdi rankas sudėjęs ir žiūri. Jis tartum kažko laukė.

Juodakojų berniukas, atrodo, gavo kažkokį nurodymą. Jis palindo po antklode, kur dar ruseno paskutiniai ugnies likučiai, ir, paėmęs saują šakų, įpūtė ugnį. Tuo metu Kalno Griaustinis atsisėdo ant žemės. Jis sėdėjo nugara į abu belaisvius, atsukęs veidą į Četansapą. Paskui užsidėjo dešinę ranką ant kairiosios ir sustingo lyg surištas, kol atėjęs berniukas sukrovė ant nuogų pečių degančias šakas.

Berniukas sugrįžo atgal pas moteris, o siksikas liko sėdėti, lyg ugnis degintų ne jį, o ką nors kitą. Tuo jis

norėjo pasakyti vyrams, kurie nesuprato jo kalbos, kad pasiduoda į nelaisvę ir nori mirti kančiose kaip tikras karys. Jis tyliai užtraukė savo mirties giesmę:

– Hi – je-hi-je – hai joch...

Šlovė drąsiai pasitikti mirtį buvo vienintelis dalykas, dėl kurio jis dar galėjo kovoti.

Četansapa žiūrėjo į siksikų vadą. Būdamas dar tik aštuonerių metų, dakotas jau sėdėjo prie ugnies palapinėje ir dėjosi ant rankos žarijas, mokydamasis pakelti skausmus. Jis žinojo, kokias kančias pasirinko Kalno Griaustinis. Nė vienas raumenėlis nesujudėjo šio vyro veide, pašėlęs jo išdidumas nugalėjo bet kokį skausmą.

Četansapa atsikėlė ir pro surištus belaisvius ir ugniakurą nuėjo prie arklių.

– Jojam atgal pas Tokei Ito, – tarė jis savo draugams. – Ko mums čia ilgiau laukti? Tas, kurio laukėm, atėjo. Juodakojus varysimės kartu.

Četansapa davė ženklą moterims ir vaikams, ir tie klusniai sukilo.

Bebras nusileido nuo kalvos ir mostelėjo jaunajai juodakojų našlei; toji užgesino teberusenančią ugnį, nuėmė nuo laužo antklodę ir nunešė prie Bebro arklio. Varnai nutvėrė surištus belaisvius ir pririšo juos ant arklių.

Vyrai išpančiojo arklius.

Kalno Griaustinis pamatė, kad priešai ruošiasi į kelionę. Jis atsistojo ir laukė, ką jam darys dakotai – nužudys ar taip pat suriš.

Bet Četansapa jau sėdėjo ant arklio. Jodamas pro nugalėtą ir vis dėlto nenugalėtą savo priešininką, jis mostelėjo jam, liepdamas eiti kartu su visais, ir juodakojų vadas nusekė paskui moteris ir vaikus. Jo aukšta figūra kyšojo virš jų visų. Juodasis Sakalas žingine jojo įkandin savo priešininko. Jo palydovai laikėsi iš dešinės ir iš kairės, saugodami ir stebėdami belaisvius. Vyresnysis Varnas vedėsi arklį, kuris nešė savo mirusį šeimininką. Sitopanakė, užsidėjusi ant pečių negyvą berniuką, su kuriuo niekaip nenorėjo skirtis, palinkusi po ta našta, žingsniavo saviškių priešaky.

Traukdamas per pievas, būrelis aptiko Lokės giminės pėdsakus. Mėnesienoje jie buvo aiškiai matyti ir rodė, kad dakotų vilkstinės nukeliauta aukštyn palei upę. Net smarkus lietus nepajėgė visiškai nuplauti tų pėdsakų. Četansapa sekė jais kartu su savo draugais ir belaisviais. Kad Tokei Ito pasuko į vakarus, buvo nekoks ženklas. Matyt, jam pasirodė, jog dabar neįmanoma prasiveržti tiesiai į šiaurę.

Žmonės keliavo visą ilgą naktį ligi pat ankstaus ryto. Kai patekėjusi saulė nušvietė paupy žymes, rodančias, kad neseniai čia ilsėjosi priekyje traukianti vilkstinė, Četansapa liepė sustoti. Poilsis truko tik kelias valan-

das. Alsioj pavasario dienos šilumoj žmonės ir gyvuliai vėl leidosi į kelionę palei šniokščiančią upę. Kalvų viršūnėse jau kalėsi gležna žolė, palijus lietui ir sušildžius saulei, pasirodė pirmosios gėlės. Žydėjo baltoji rožė, jos žiedlapiai buvo švelnūs ir gražūs, tačiau vyrai žiūrėjo į šią gėlę suraukę kaktą, nes žinojo, kad jai pražydus kalnuose pradeda tirpti sniegas ir užeina potvyniai.

Merginai, nešančiai negyvą berniuką, delavaras davė karišką antklodę, kurią buvo nusičiupęs stovykloje prie aukštosios tuopos. Sitopanakė suvyniojo lavonėlį į antklodę, ir dabar jį perėmė nešti jaunoji našlė, pirma talkinusi Bebrui. Ta moteris buvo malonaus ir kartu išdykėliško veido, ir netgi dabar, tokia liūdna ir pavargusi, tebeatrodė valiūkė, be to, nors ir labai sulysusi, buvo gana apvalaina. Aplink ją vis sukiojosi mažas berniukas, matyt, jos sūnus. Ta moteris vis labiau ir labiau traukė Čapos akį.

Slinko valandos, o moterys ir vaikai be perstojo vis ėjo ir ėjo, kaip buvo įpratę nuo senų senovės; dakotai abejingais veidais žingine jojo jiems iš paskos. Četansapa laukė, kada jo priešas neteks jėgų ir susmuks, tačiau belaisvis jautė tiriamą dakoto žvilgsnį, ir jo keliai nė kiek nelinko.

Nuo to laiko, kai jie išsiruošė į šią kelionę, Četansapa ir jo draugai beveik nepratarė vienas kitam nė žodžio. Ir dabar Bebrui, atrodo, trūko kantrybė.

– Ką tu veiksi su tiek moterų? – pasiteiravo jis ir, kai Juodasis Sakalas nieko neatsakė, pridūrė: – Nemanyk, kad imsiu į savo palapinę dar ką nors, išskyrus šitą. Kitas gali sau pasilaikyti. Kodėl tu jų nepalikai, kur buvo?

– Palikti, kad numirtų badu? Jos juk neturi nei karių, nei ginklų.

Bebras nustebęs pažiūrėjo į savo draugą iš šalies.

– Aha... jeigu tu taip manai...

Juodasis Sakalas nė galvos nekrustelėjo – užsispyręs žiūrėjo į priekį. Jis jau iš anksto žinojo, kad Bebras šito paklaus, ir pyko, dar neišgirdęs klausimo.

Vienas kuris dakotas pakaitom vis eidavo į žvalgybą. Ir štai po pietų, sugrįžęs iš šitokio pasijodinėjimo, vyresnysis Varnas pranešė sutikęs Tokei Ito žvalgą ir sužinojęs, kad iki jų stovyklos tik keletas valandų kelio.

Į pavakarę būrelis ėmė artėti prie stovyklos. Žvalgai, be abejo, iš anksto buvo pranešę apie jų sugrįžimą, apie Senojo Varno mirtį ir apie paimtus belaisvius. O kad Juodasis Sakalas ir jo draugai nugalėjo Ročą ir Šonką, ta žinia vilkstinę, aišku, buvo pasiekusi jau seniai, nes iš priešo paimti arkliai ir mulai buvo jau čia.

Pasirodė rudaodžiai berniukai, o jų priekyje Hapeda ir Časkė. Jie jojo ant pagrobtų arklių. Prijoję arčiau, pastatė piestu arklius, paskui apgręžė juos ir iš visų pusių apsupo grįžtančius karius ir jų paimtus belaisvius.

Berniukai nulydėjo būrelį paupiu ir atvedė prie daubos, iš kur staiga atsivėrė palapinių stovykla.

Ten stovėjo jie, tipiai, benamių namai. Vakaro saulėje ryškiom spalvom spindėjo odinių palapinių šonuose išpiešti magiški burtų ženklai. Kadangi diena buvo šilta, moterys ir merginos laikė palapines atlapas, odiniai jų šonai buvo atklastyti. Grįžtantys kariai jau matė antklodes ir kailius, dubenis ir puodus. Netoli stovyklos Juodasis Sakalas sustabdė savo eržilą. Jo žvilgsnis nuskriejo prie burtininko palapinės, kurios šonuose buvo išpiešti Griaustinio Paukščiai ir gyvatės. Iš palapinės išėjo Havandšita. Juodasis Sakalas ir jo draugai nušoko nuo arklių ir priėjo prie žilaplaukio burtininko. Jie trumpai papasakojo, kas atsitiko, ir parodė negyvą Varną ir belaisvius.

– Už mirtį atkeršijama mirtimi, – tarė senasis burtininkas ir, išsitraukęs peilį, smeigė vienam iš surištų juodakojų į širdį.

Šis negyvas susmuko į žolę.

– Jis priklauso broliams Varnams, – kalbėjo negailestingasis Havandšita, – jis ir jo skalpas, ir jo ginklai. Jo skalpas ir ginklai tegu lydi Senąjį Varną į Amžinuosius Medžioklės plotus. Padėkit juos prie jo lavono.

Burtininkas atidavė duoklę labai seniems giminės keršto įstatymams, kurie palaikė niekada nesibaigiantį vienos genties priešiškumą kitai.

Četansapa tylėdamas įteikė abiem broliams Varnams nužudyto juodakojo ginklus. Broliai nunešė negyvą tėvą, Havandšitos nužudytą siksiką ir jo ginklus prie savo palapinės. Netrukus pasigirdo duslūs raudos garsai – dakotai apraudojo Senąjį Varną, už kurį buvo atkeršyta, tačiau prikelti jo vis tiek buvo neįmanoma.

– Ročo ir Šonkos mustangus bei mulus taryba išdalys atskiroms palapinėms, – toliau skirstė grobį Havandšita, – gyvieji juodakojai ir visa, ką jie turėjo, yra tavo, Četansapa, ir gali daryti su jais, ką nori.

– Aš parodysiu belaisvius Tokei Ito, – tiek teatsakė Juodasis Sakalas ir pažvelgė į vado palapinę. Ji buvo atlapa ir tuščia: vadas buvo išėjęs į žygį atremti priešų iš šiaurės. – Kai tik jis sugrįš, – užbaigė Juodasis Sakalas.

O kol kas pasidavusį Kalno Griaustinį ir abu gyvus belaisvius jis liepė nuvesti į savo tipį, o juodakojų moteris ir vaikus paskirstė po palapines, kuriose dar buvo reikalingos darbo rankos. Čapa pasiėmė į savo palapinę tą jauną malonią moteriškę. Jis sužinojo, kad ji vardu Šaipioji Šarka, ir patyliukais leido jai atsivesti savo penkiametį berniuką. Blykčiojanti Audra žiūrėjo į naująją motiną nepatikliai, tačiau aprodė jai viską palapinėje, surado du draugus įsibauginusiam berniukui, o paskui išėjo į Četansapos palapinę.

Ten kaip tik rinkosi dakotų kariai, sugrįžę iš sėkmingo žygio. Vadas juos pakvietė į savo palapinę. Blykčiojanti Audra padėjo Mongšongšai ruoštis. Ji ištiesė plaušinius demblius ir išdėliojo ant jų dubenis. Mongšongša dalijo mėsą. Dabar ji vėl vaikščiojo iškelta galva ir, džiaugdamasi, kad laimingai sugrįžo vyras, atrodė jauna ir graži.

Ir Hapeda su Časke jau seniai parsirado iš ganyklos, kur po sėkmingo Četansapos žygio vėl ganėsi daug arklių ir mulų. Kukliai susigūžę prie palapinės angos, berniukai stebėjo paimtus į nelaisvę juodakojus. Abu lasu surišti vyrai ir Kalno Griaustinis buvo palapinėje. Tačiau mergina, niekur nesiskirianti su negyvu berniuku, vis dar tyli stovėjo lauke priešais palapinę. Mongšongša išėjo jai padėti. Ji davė jai stiprių šakotų baslių, prie kurių mergina pririšo antklodę, o į ją įsupo negyvą berniuką. Paskui susmeigė baslius į žemę ir pašarvojo lavonėlį, kad nesiliestų prie žemės. Jaunoji moteris stebėjosi, kad ir ta svetimoji laikosi tokių pat papročių ir tradicijų kaip ir jie, ir pakvietė ją į palapinę. Sitopanakė įėjo ir, paklausiusi Mongšongšos mosto, atsisėdo atokiau nuo brolio, rūsčiai žvelgiančio priešais save.

Į palapinę įslinko Ohitika, kaimynų šuo. Visi labai nustebo, pamatę, kad Ohitika atsisakė kaulo, kurį jam

pasiūlė Vilko Galva, ir patyliukais prisėlino prie Kalno Griaustinio. Belaisvis vadas nesisėdo priešo palapinėje. Jis stovėjo tiesus palapinės pakrašty. Šuo apuostinėjo jį ir pradėjo gerindamasis viaukšnoti.

Vyrams toks šuns elgesys pasirodė keistas.

– Lyg jis jį pažintų, – nusistebėjo Čapa Garbiniuota Galva.

Tačiau Ohitika pastatė ausis ir, nusisukęs nuo belaisvio, įsiklausė į prerijas. Beveik tuo pačiu metu tolumoje pasigirdo krankteléjimas – tai kažkuris žvalgas sveikino namo grįžtančius karius.

Vyrai nė kiek neabejojo, kad grįžta Tokei Ito su savo būriu. Jis artėjo prie stovyklos iš vakarų pusės, nors buvo iškeliavęs ieškoti priešų šiaurėje. Bet tai suprantamas daiktas: juk ir grįžtantis paukštis neskrenda tiesiausiu keliu į savo paslėptą lizdą.

Četansapa ir jo draugai pasitiko vadą paupy. Atrodė, kad jo būryje netrūksta nė vieno kario, taip pat nebuvo matyti nei kraujo žymių, nei žaizdų.

Tokei Ito su savo draugais pamažu ėjo pro palapinių eiles. Pakeliui vyrai persimetė vienu kitu žodžiu, trumpai pranešė, kaip kuriems sekėsi.

– Gal Četansapa užeitų į mano tipį ir smulkiau viską papasakotų? – paklausė vadas.

– Kai tik pavalgysi.

Vyrai kol kas atsisveikino. Vilko Galva ir Bebras pasiliko Juodojo Sakalo palapinėje. Netrukus vėl susidarė nemažas ratas, nes iš Tokei Ito būrio atėjo Raudonųjų Elnių sąjungos vyrai surūkyti pypkės savo vado Četansapos palapinėje.

– O ką jūs veikėte, kol mes buvome išvykę grobti Ročo ir Šonkos arklių? – Četansapa ėmė klausinėti Čotanką. – Neatrodo, kad būtumėt kovoję su priešais!

– Ne, kovoti mums neteko. Ir po šiai dienai vis dar negalime išsiaiškinti, kas ten iš tikrųjų buvo. Ilgieji Peiliai sugužėjo iš šiaurinių fortų, o paskui nei iš šio, nei iš to vėl nujojo atgal.

Bebras sukluso.

– O kur jie nujojo?

– Į žiemryčius, tartum būtų susiruošę vėl grįžti prie Geltonųjų Akmenų upės žiočių. Mes buvome pasislėpę kalvose ir taikėmės juos iš netyčių užpulti, bet kai pamatėme, kad jie grįžta atgal, nieko ir nedarėme. Mūsų žvalgai seka jiems iš paskos.

– Koks žaibas trenkė tiems kojotams į smegenis?

Čotanka nusišypsojo.

– Tas žaibas buvo ilgom kojom ir bėgo kaip antilopė.

– Tatokanas! Tatokanas! – Bebras ėmė pliaukšėti sau per šlaunis.

– Tatokanas? Taip. Bet iš kur tu žinai?

– Žinau. – Bebras pašoko nuo žemės. – Jis mus išgelbėjo! Taip, galiu papasakoti, kaip buvo! Mes leidome jam pabėgti ir prieš tai apskelbėme, kad ruošiamės pulti šiaurinius fortus. Jis pranešė tai Ilgiesiems Peiliams, ir jie grįžta atgal saugoti nuo mūsų savo fortų!

Juodasis Sakalas brūkštelėjo sau per plaukus.

Su Tokei Ito grįžę kariai labai stebėjosi šia žinia, kurią greitosiomis nugirdo, ir vis dar negalėjo dorai susigaudyti, kaip čia iš tikrųjų yra. Todėl Bebras viską jiems nuodugniai išaiškino, ir ta naujiena dar labiau iškėlė jį karių akyse, be to, visus smagiai pralinksmino.

– Ne be reikalo tave vadina Gudriuoju Bebru, – kalbėjo vyrai. – Mes išvengėme nuožmių kovų. Buvome pakliuvę tarp dviejų ugnių, bet Četansapa ir Čapa abi jas užgesino. Ilgasis Peilis Ročas sėdi su Šonka prie kūdros anapus ledinuotos upės, o kiti joja ten, kur mūsų niekados neras. Tačiau Ilgieji Peiliai iš šiaurinių fortų, suvedžioti Bebro klastos, tikriausiai greitai vėl pasuks atgal. Tas, kuris jiems vadovauja... – Kalbėtojas užsikirto vidury sakinio.

– Kas jiems vadovauja? – pasiteiravo Juodasis Sakalas.

– Jūs visi jį pažįstate. Tas su rudais plaukais ir išgeltusiais dantimis. Tokei Ito jį matė.

Vyrai valandėlę patylėjo.

– Ir negalėjo jo nužudyti, kad jūsų neišduotų?

– Taip, tikra tiesa.

Kariai čiulpė savo pypkes.

– Jeigu jis ten yra, vadinasi, mums dar teks rimtai susiremti, kol persikelsime per Dumblinuosius Vandenis. – Šiais žodžiais Juodasis Sakalas išsakė mintis ir rūpesčius, kurie visiems čia susirinkusiems nedavė ramybės.

Bebras pakrutino kojų pirštus.

– Kiek dar mums liko iki Dumblinųjų Vandenų?

– Trys ar keturios dienos kelio, – paaiškino Čotanka. – Taip mums sakė Tokei Ito. Turime pereiti šią kalvotą vietovę, o paskui dar laukia geras galas lyguma, kur nėra jokios priedangos.

– O tada dar reikės persikelti per Dumblinuosius Vandenis, kur dabar tirpsta ledai, – pridūrė Bebras. – Tik pasižiūrėkite į Geltonųjų Akmenų upę, ne geriau atrodys ir ten. O gal ledai išeis, kol mes iki ten nusikapstysime, ir vanduo bus išsiveržęs iš krantų.

– Galėsi duoti savo Šaipiajai Šarkai pairkluoti, – tarė Četansapa.

– Tikrai, galėsi duoti, tada pamatysi, ar ji išvis kam nors tinka, – įkišo savo dvyleką ir Vilko Galva.

– O, ji nuostabi moteris!

– Gerai, gerai, aš tau jos negailiu, tu nusipelnei geros moters. Bet ką mes darysim su tais supančiotais juodakojų kariais, kai reikės toliau keliauti? Nemanau, kad Tokei Ito dar ilgai leis mums čia gulėti ant apklotų ir rūkyti!

Četansapa, matyt, pasijuto nesmagiai, kai kalba vėl pakrypo į juodakojus.

– Rūkykit toliau ir patogiai ištieskit kojas, kol dar nereikia joti! – pasiūlė jis savo svečiams. – Aš einu į vado palapinę. Pranešiu jam visas naujienas ir paklausysiu, ką jis įsakys.

Juodasis Sakalas atsistojo.

Kai jis išėjo iš palapinės, dangus dar buvo šviesus, tačiau įkaitęs saulės kamuolys kaip tik smigo už kalvų vakaruose, ir lomą su visom palapinėm jau dengė vakaro šešėliai.

Iš Havandšitos palapinės sklido duslūs, kraupūs garsai. Senasis burtininkas kalbėjosi su dvasiomis. Tokei Ito palapinė stovėjo už kelių žingsnių. Dabar ji buvo aklinai uždaryta, ir negalėjai matyti, kas dedasi viduje. Prie angos tupėjo Ohitika ir ilgu raudonu liežuviu laižėsi juodą kailį. Četansapa įkišo galvą vidun ir pamatė, kad ten visiškai tamsu. Jam dingtelėjo, kad gal kartais nederėjo čia kišti nosies, bet jau buvo per vėlu, jis jau stovėjo viduje. Tad vėl uždarė angą ir palaukė, kol akys apsiprato tamsoje ir jis įžiūrėjo Tokei Ito.

Vadas stovėjo prie tuščio ugniakuro. Četansapai krito į akis jo laikysena. Neatrodė nei kad jis būtų ką tik atsistojęs, nei kad būtų ketinęs sėstis. Iš to, kad jis buvo atsisukęs į ugniakurą, taip pat negalėjai spręsti, jog jis būtų vaikščiojęs po palapinę iš galo į galą ir ką tik sustojęs. Visa savo laikysena vadas buvo panašus į žmogų, besikalbantį su kažkuo kitu, tačiau palapinėje nebuvo matyti nieko, kam jis būtų galėjęs tarti žodį. Palapinės pakraštyje tyliai sėdėjo Uinona ir Untšida. Šalia merginos gulėjo rudasis lokiukas.

Juodasis Sakalas pajuto keistą, neįprastą Tokei Ito žvilgsnį. Tik vieną kartą jis buvo matęs šitaip blizgančias vado akis. Tai buvo tada, kai Matotaupos žudikas įžengė į sūnaus palapinę. Dabar jo akys vėl spindėjo tokia pat kraupia šviesa, tačiau ji greit užgeso ir Tokei Ito, kaip paprastai po mandagumo kauke paslėpęs visus savo jausmus, priėjo pasitikti svečio. Jis buvo besiūląs Četansapai sėstis, tačiau karys paprašė leisti stačiam trumpai išdėstyti visą reikalą. Vadas, taip pat stovėdamas, klausėsi labai įdėmiai, nepertraukdamas kalbėtojo jokiais klausimais. Kai Četansapa baigė, stojo tyla.

Tokei Ito nepratarė nė žodžio – nei pagyrė Četansapos už tokį sėkmingą žygį, nei pabarė už padarytas klaidas. Nepasakė nė žodžio ir dėl Senojo Varno

mirties. Nė žodžio dėl Kalno Griaustinio paėmimo į nelaisvę.

Gal Četansapa jau gali eiti sau? Tokei Ito tylėjimas prislėgė karį. Jam būtų labiau patikę, jei Tokei Ito būtų supykęs.

– Kada mes iškeliaujame? – prislėgtu balsu paklausė jis vadą.

– Šią naktį. Mums reikia pasinaudoti proga, kol priešai dar nesusivokė esą apgauti.

– Gal nori pamatyti tuos tris belaisvius juodakojus?

– Mano brolis paėmė į nelaisvę tuos karius ir tegu daro su jais, ką nori. Taip nusprendė Havandšita.

Kai Tokei Ito ištarė šiuos žodžius, Četansapa skaudama širdimi suprato, kokios abejonės kankina vadą, nors jis apie tai nė žodžiu neužsiminė. Būdamas keturiolikos metų, Tokei Ito, ištremto tėvo spiriamas, be to, nelaimingai susiklosčius aplinkybėms, buvo priverstas nužudyti savo jaunesnįjį brolį. Ta žaizda ligi šiol neužgijo jo širdyje ir kartkartėmis vėl imdavo sopėti. Dabar jis turėjo tarti žodį ir atiduoti mirčiai savo buvusį draugą ir kraujo brolį. Četansapa buvo kaltas, kad iškilo toks klausimas, o Havandšita tik dar labiau pastūmėjo jį tuo keliu. Tačiau Tokei Ito norėjo ištrūkti iš raudonodžių nesantaikos liūno, į kurį vėl buvo įklimpęs dėl savo išdidumo. Tik dar ir pats nežinojo, kaip jam

tai pasiseks. Tokei Ito labai jautriai reaguodavo, jeigu kas mėgindavo bent iš tolo įtarinėti, kad jis galvoja ir jaučia ne visai taip kaip tikras dakotas. Četansapa nė žodžiu negalėjo užsiminti vadui apie jo susibroliavimą su belaisviu. Karys perkreipė lūpas ir pasakė tai, ko iš tikrųjų visai nenorėjo sakyti:

– Belaisviai mums tik našta. Ir jeigu tu, Tokei Ito, neprieštarausi, aš juos tuoj pat nužudysiu. Švęsti pergalės šventę dabar nėra kada. Siksikų skalpus pasiimsime, ir mūsų giminaičiai asinibionai su džiaugsmu priims mus į savo medžioklės plotus, jeigu atnešime jiems Kalno Griaustinio skalpą ir galėsime pasigirti girdėję jo mirties raudą. Jis buvo narsus, ir mes galime didžiuotis jį nugalėję, – užbaigė Juodasis Sakalas, nors širdyje galvojo visai ką kita.

– Taip. – Tiek teištarė Tokei Ito.

Četansapa nedrįso pažvelgti vadui į akis. Jam buvo gėda, ir jis, nukoręs galvą, ėmė vaikščioti iš vieno palapinės galo į kitą.

– Tai buvo naktį, – kalbėjo jis sau panosėje. – Aš laukiau Kalno Griaustinio, ir mano galvoje sukosi visokiausios mintys. Mačiau Ilguosius Peilius, kurie užpuolė tuos juodakojus ir persekioja mus. Aš nesurišau Degančio Vandens sūnaus ir paėmiau su savim jo genties moteris ir vaikus. Bet jeigu tu įsakysi juos visus nužudyti, aš taip ir padarysiu.

– Tik tada, jeigu aš įsakysiu?

– Tik tada.

– O jeigu aš nenorėsiu žudyti Kalno Griaustinio, – iš palengvo kalbėjo Tokei Ito, lyg nusimesdamas nuo pečių sunkią naštą, – jeigu aš tau, Četansapa, neduosiu įsakymo nužudyti belaisvius, ar tada sutiksi kaip brolis paduoti ranką žmogui, su kuriuo kovojai?

– Sutiksiu. Jis ne menkesnis už mane. Bet ar tada turėsime gyventi pas juodakojus ir žudyti mūsų brolius asinibionus, gyvenančius anapus Minisosės?

– Ne, šito mes nedarysime. Gyvensime su jais taikoje. Tokei Ito ranka žudo tik tuos išdavikus, kurie už dešimt dolerių per mėnesį tarnauja mūsų priešams.

Četansapa pakėlė galvą ir pažvelgė Tokei Ito į akis.

– Ar tavo mintys jau ir seniau klajojo tokiais keliais, mano broli ir vade?

– Taip. Jos man atėjo į galvą, kai buvau dar vaikas. Kaip karys, aš išdėsčiau jas siksikams, ir jų burtininkas už tai norėjo mane nužudyti. Tu – pirmas mane suprantantis žmogus, kuriam galiu jas patikėti.

Tokei Ito uždėjo ranką Četansapai ant peties.

Draugai kartu išėjo iš palapinės ir patraukė Četansapos būsto link. Buvo graži mėnesiena. Nakties vėjas šiureno žoles ir glostė pašarvotą berniuką.

Tokei Ito stabtelėjo priešais šį lavonėlį, tik susuptą į apklotą.

– Kas jis toks?

– Kažkoks berniukas, matyt, Kalno Griaustinio ir tos merginos, kuri jį čia atsinešė, brolis.

– Tu turi galvoj Sitopanakę?

– Taip, Sitopanakę.

Vadas su Četansapa įėjo į palapinę. Sienos dar nebuvo nuleistos, ir mėnulio šviesa krito pro kartis ant aslos. Svečiai atsistojo; atrodo, likę be Četansapos, jie nesikalbėjo, tik sėdėjo ir laukė. Tokei Ito pasisveikino ir priėjo prie Kalno Griaustinio. Belaisvis vadas tebestovėjo nejudėdamas didelės palapinės gale. Jo veidas skendėjo šešėlyje, nuo žaizdų sklido nemalonus kvapas. Sunku buvo spręsti, kiek jis dar įstengia susigaudyti, kas dedasi aplink.

Tokei Ito abiem rankomis nutvėrė išsuktą belaisvio dešinę ir, stipriai patraukęs, vėl atstatė sąnarį į vietą. Belaisvis neprieštaravo.

– Ar mano brolis Kalno Griaustinis dar prisimena Raguotąjį Akmenį, Matotaupos sūnų? – paklausė dakotas juodakojų kalba.

Belaisvis iškart atkuto.

– Taip, tu esi Matotaupos sūnus, mano kraujo brolis, Harka Kietasis Akmuo Nakties Akis Vilko Nu-

galėtojas Bizonų Persekiotojas Lokio Medžiotojas, pas mus vadinamas Raguotuoju Akmeniu.

– Taip, aš. Tai gal dabar mano brolis leis jam aprišti žaizdas? Paskui mes pasikalbėsime.

Belaisvis kiek suabejojo.

– Ne, – po valandėlės tarė jis. – Šios žaizdos kraujuos tol, kol bus surišti mano kariai.

Tokei Ito, nieko nesakęs, pasilenkė prie abiejų vyrų, gulinčių žemėje, ir atrišo jiems pančius.

Vadas mostelėjo moterims. Sitopanakė ir Mongšongša prišoko prie išlaisvintų karių ir pagirdžiusios ėmė rišti jų žaizdas.

Tuo tarpu dakotų vadas priėjo prie Četansapos ir jo svečių, kurie sustoję žiūrėjo į tokį netikėtą vado elgesį, o kadangi jie nesuprato juodakojų kalbos, Tokei Ito trumpai paaiškino, ką jis su belaisviu kalbėjo. Pamatęs, kad moterys baigė savo darbą ir sugrįžo į savo vietą, Tokei Ito vėl kreipėsi į Kalno Griaustinį:

– Aš kviečiu Degančio Vandens sūnų užeiti į mano palapinę.

Tokei Ito dar pakvietė ir delavarą, ir visi keturi išėjo iš tipio. Kai kariai įėjo į vado palapinę, šeimininkas liepė Uinonai ir Untšidai pakelti palas. Kurti ugnį buvo pavojinga, tad uždaroj palapinėj būtų buvę visiškai tamsu. Dabar keturi vyrai, susėdę priešais, mėnulio

šviesoje galėjo gerai matyti vienas kitą. Tokei Ito laukė. Jis matė, kad Četansapa ir Kalno Griaustinis varsto vienas kitą akimis. Randų subjaurota Četansapos galva nakties šviesoje atrodė dar smailesnė ir siauresnė. Sukritęs juodakojo veidas nebuvo nei proporcingas, nei gražus, tačiau jis skyrėsi iš kitų indėnų, aukšta kakta liudijo apie jo didelį protą.

– Kalno Griaustinis gali klausti, – vėl pradėjo kalbą dakotų vadas. – Aš jam atsakysiu.

Užkalbintas juodakojis nukreipė akis į Tokei Ito.

– Aš džiaugiuosi vėl matydamas tave, mano broli, – tarė jis. – Mūsų vyrų liežuviai niekada nepavargs, pasakodami apie tavo žygius ir šnibždėdami apie tavo gyvenimo paslaptis. Tačiau aš matau, kad Raguotasis Akmuo, Matotaupos sūnus, vėl sugrįžo į dakotų palapines.

Kalno Griaustinis kalbėjo ramiai. Tačiau paskutiniame sakinyje Tokei Ito pajuto ir klausimą, ir priekaištą. Juk prieš keturias vasaras juodakojis žinojo tik viena: kad Matotaupa ir jo sūnus yra ištremti iš savo genties ir nekenčiami. Matyt, dabar jis pamanė, jog Tokei Ito išdavė savo tėvą, kad galėtų grįžti pas dakotus.

Kol Tokei Ito suko galvą, kaip čia geriau viską išaiškinti, į palapinę įėjo Ohitika ir atsigulė tarp abiejų vyrų ant pakloto. Pastatęs ausis, šuo žiūrėjo į tyliai jam švilpčiojantį ateivį.

– Ar tu jį pažįsti? – paklausė Tokei Ito.

– Taip. – Juodakojis perbraukė vėl valdoma dešine ranka šuniui per juodą kailį. – Kai aš tau jį atidaviau, jis buvo dar visai mažas, kažin ar suėdęs pirmąjį mėsos kąsniuką.

– Taigi. Per tą laiką jis pasidarė stiprus ir ne kartą gynė mane nuo priešų. Kai tik jį pamatau, visada prisimenu Kalno Griaustinį.

– Aš irgi dažnai tave prisimindavau. – Kalno Griaustinis laikė uždėjęs ranką šuniui ant nugaros.

Tokei Ito žiūrėjo į nakties tamsą.

– Atsitiko daug dalykų, kurių tu nežinai, mano broli. Matotaupos nebėra gyvo.

– Ką tu sakai? Žuvo nuo priešo rankos?

– Jį nužudė tas, kurį jūs vadinate Rudąja Lape.

– Rudoji Lapė? Būdamas mūsų palapinėse, Matotaupa vadino jį savo broliu.

– Taip, jis jį ir nužudė.

Juodakojis nedrįso daugiau ko nors klausti, tik žiūrėjo akis įsmeigęs į Tokei Ito.

– Aš esu išdaviko sūnus, – iš lėto kalbėjo vadas. – Matotaupa buvo kaltas.

Juodakojis valandėlę patylėjo.

– Tačiau tavo tėvas šito nežinojo, – tarė jis paskui. – Jis buvo drąsus ir teisingas. Matyt, kokie nors burtai jį paveikė.

– Taip, burtai, slypėję paslaptingojo vandens taurėje. Su jų pagalba Rudoji Lapė apgavo mano tėvą ir nuplėšė garbę šiam didžiam ir kilniam kariui. Paskui atėjo baltieji žmonės. Jie apgavo dakotų vyrus, moteris ir vaikus, daug jų išžudė, o kitus išvarė iš gimtųjų medžioklės plotų ir pagaliau sugrūdo į skurdžias žemes. Aš pabėgau su Lokės giminės vyrais, ir Ilgieji Peiliai už tai mus persekioja. Mes keliaujame anapus Misūrio.

– Tai kelkis į mūsų palapinę. Mano tėvas priims tave su džiaugsmu. Taip! – Kalno Griaustinis kalbėjo greičiau negu paprastai, ir iš jo balso buvo matyti, kad ši žinia jį smarkiai sujaudino. – Paimk kartu mūsų moteris ir vaikus, prašau tave. Tai bus gera išeitis, nes aš... – siksikas užsikirto, – aš negaliu grįžti atgal.

– Kas atsitiko?

Juodakojis nieko neatsakė. Jo veidas vėl apsiniaukė, jis įsmeigė akis į Četansapą.

Tokei Ito irgi atsisuko į savo karį.

– Gal tu grąžinsi Kalno Griaustiniui jo ginklus?

Juodasis Sakalas atsistojo ir nuėjo atnešti iš savo palapinės trofėjų. Sugrįžęs atgal, sudėjo ginklus siksikui po kojų.

– Četansapa, Saulės Lietaus sūnus, prašė mane tau pasakyti, kad jis nori būti tavo brolis, – paaiškino Tokei Ito juodakojui.

Vado sūnaus ranka buvo besiekianti kovoje prarastų ginklų, tačiau sustingo pusiaukelėje.

– Mūsų priešai jau čia pat, – toliau kalbėjo Tokei Ito, – ir jiems vadovauja Matotaupos žudikas. Gal vėl būkime broliai?

– Taip, – įveikęs save, tarė siksikas ir pamažu, lėtais, negrabiais judesiais pasiėmė ginklus. – Kadaise tu teisingai kalbėjai mūsų burtininkui, mano broli, nors tada už tai vos nepalydėjai galvos.

– Gerai, – užbaigė Tokei Ito. – Karo kirvis užkastas, ir taikos pypkė eis iš lūpų į lūpas. Juodasis Sakalas tris kartus laimėjo. Jis gudrumu įveikė Ilguosius Peilius, įrodė juodakojų vyrams, kad dakotų karys moka valdyti ginklą, ir pagaliau pakeitė savo nusistatymą: leido Kalno Griaustiniui tapti mūsų broliu. Šis paskutinis jo žygdarbis pats svarbiausias, tai pavyzdys, kuriuo sekdami mūsų sūnūs galės pradėti naują gyvenimą. O su Senojo Varno dvasia bus susitaikyta. Jo kraujas ir iš keršto paaukoto siksikų kario kraujas bus paskutinis, pralietas prerijose Lokės giminei kovojant su savo broliais. Hau.

Karys be žodžių padėkojo savo vadui.

Uinona atnešė šventąją pypkę, ir Tokei Ito iškilmingai ją prikimšo. Paskui uždegė, ir visiems tylint ji ėjo iš lūpų į lūpas. Keturi vyrai, rūkantys šią pypkę, priklausė

trims skirtingoms gentims, kurios buvo galingos ir išdidžios, kai gyveno laisvos savo žemių platybėse: delavarai – tekančios saulės pakrantėje, dakotai – vakaro saulės prerijose, o siksikai – šiaurės rytų krašte.

Kai Uinona vėl paslėpė pypkę, Kalno Griaustinis pradėjo savo kalbą, kurios dakotai jau laukė. Ta jo kalba buvo trumpa.

– Jūs išvaryti iš savo medžioklės plotų, – tarė jis, – o mes vejami iš mūsiškių. Jau ir mums, siksikams, paskirtas rezervatas.

– Ir jūsų vadai neprieštarauja? – paklausė Tokei Ito, lyg čia būtų kalbama apie nežinomus, tolimus dalykus.

– Mūsų vadai, burtininkai ir vyresnieji pataria laikytis taikos. Toks patarimas mums, jauniesiems, nepatiko. Todėl aš palikau savo gentį ir išjojau ieškoti naujų medžioklės plotų. Dakotų prerijos atrodė visiškai ištuštėjusios. Mes jodinėjome, medžiojome antilopes ir briedžius, keliavome, kur tik patiko. O kas atsitiko paskui... tu žinai.

Ši netikėta žinia labai pritrenkė Četansapą. Visiškai praradęs savitvardą, jis šaižiai sukikeno, lyg staiga jam būtų pasimaišęs protas.

– Mes bėgame pas jus, o jūs bėgate pas mus. Kuo gi mes tapome? Kas mes per vyrai? Netekom ir proto,

ir drąsos! Aš sakiau, kad taip bus, kai dar buvome prie Juodųjų kalnų, Tokei Ito!

– Hau, tu sakei, kad taip bus. – Vadas ilgai tylėjo, paskendęs savo mintyse, paskui pridūrė: – Bet tavo patarimas ir tada buvo toks pat prastas kaip ir šiandien.

– Ar žinai kokią išeitį?

– Taip. Mes nusipirksime žemės. Atsimeni, Četansapa, ką kalbėjome mano palapinėje aną naktį, kai Monitas ir Rudoji Lapė norėjo išvilioti iš mūsų auksą? Dabar atėjo laikas auksą išmainyti į žemę. Aš esu Matotaupos sūnus.

– Tiek žemės, kad galėtume medžioti?

– Ne, bet tiek, kad galėtume auginti marguosius bizonus ir laukų vaisius.

– Kaip moterys ir vačičunai.

– Kaip mūsų protėviai, kurie derlingoje žemėje augino kukurūzus ir tabaką.

– Mano tėvas Saulės Lietus buvo bizonų medžiotojas ir karys, toks esu ir aš. Ar Havandšita jau žino apie tavo planus?

– Ne.

– Tai pasisaugok, kad nesužinotų. Jis niekada nebuvo tau draugas.

– Bet tu, Četansapa, esi ir būsi man draugas.

Tuo buvo išsakyta viskas, kas atrodė svarbu, ir pokalbis baigėsi.

– Apie pusiaunaktį iškeliaujame, – pranešė kariams vadas. – Ligi to laiko dar galima pailsėti.

Abu svečiai išėjo.

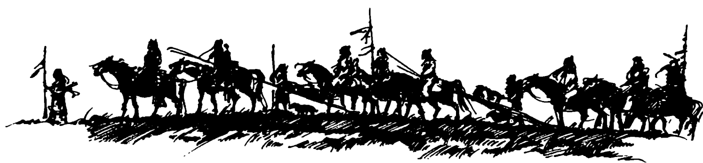
Tokei Ito ir Kalno Griaustinis atsigulė ant kailių ir apklotų. Netardami vienas kitam nė žodžio, abu prisiminė, kaip būdami vaikai dažnai miegodavo vienoje palapinėje. Atėjęs Ohitika palaižė svečiui ranką ir susirangė prie savo šeimininko galvos.

Palapinė ir toliau liko atvira. Pakilęs vėjas šiureno lauke pernykštę žolę. Mėnesienoje šniokštė ir kunkuliavo upė, traškantis ledas dulsvai spindėjo tarp tamsių bangų, urduliuojančių ledo properšose. Arkliai pasitraukė toliau nuo upės ir susispietė aplink palapines. Iš prieblandos išniro keli žmonės, tylūs, nuleidę galvas. Tai buvo Senojo Varno sūnūs, palaidoję savo tėvą. Sitopanakė ir Šaipioji Šarka sėdėjo lauke prie pašarvoto negyvo berniuko. Prie jų prisidėjo Uinona ir Untšida. Moterys raudojo tyliai, kad neišgirstų priešai. Tik buvo matyti, kaip juda jų lūpos. Uinona uždėjo ranką Sitopanakei ant pečių. Merginos pažinojo viena kitą nuo tos didžiosios šventės, kai Tokei Ito ir Kalno Griaustinis dalyvavo saulės šokyje. Jos kartu drebėjo dėl Tokei Ito gyvybės, kai jis turėjo išlaikyti nežmoniškus išbandymus ir sudėti saulės auką. Dabar, šiomis sunkiomis dienomis, vado sesuo ir jo kraujo brolio sesuo vėl

susitiko, ir nors jos dar nepasakė viena kitai nė žodžio, žinojo, kad abi galvoja ir jaučia tą patį.

Kai praslinko pusiaunaktis, stovyklos jau nebebuvo.

Toli nuo čia šiaurės vakarų kryptimi žingsniavo ilga krovininių gyvulių vilkstinė. Moterys ir vaikai sėdėjo ant arklių ir mulų už sukryžiuotų palapinės karčių, kurių kiti galai vilkosi žeme; o ant jų buvo sukrauti krepšiai ir ryšuliai su manta. Vilkstinės priešaky zujo būrys raitų karių, iš paskos sekė šunys. Dabar bėgliai vėl turėjo užtektinai arklių, gyvulių naštos buvo lengvos, tad vilkstinė sparčiai judėjo į priekį žolėtais įlomiais. Nuo kalvų buvo girdėti žvalgų balsai, mėgdžiojantys čia pelėdos ūkavimą, čia kojoto kiauksėjimą. Vadinasi, kelias kol kas buvo laisvas.

„JUMS NEVALIA MIRTI!"

Visą naktį pūtė pietų vėjas. Nuo kalnų dvelkė polaidžio vandens kvapas, virš pievų tvyrojo pilkšvas rūkas. Dangumi slinko debesys, bet pakilęs mėnulis greitai išsklaidė juodas jų draiskanas. Dangaus aukštybėse skaisčiai mirgėjo Paukščių Takas.

Kai išblanko mėnulis ir išsisklaidė sutemos, nurimo ir vėjas. Stojo mirtina tyla, nuščiuvo ir paukščių balsai. Rytiniame horizonte sužėravo saulės kamuolys. Vilkstinė sustojo, ir Havandšita visų akyse pakėlė aukštyn šventąją pypkę. Ryto tylą sudrumstė jo žodžiai – tie patys, kuriais dakotų vyrai kiekvieną rytą pasitikdavo tekančią saulę.

– ...dėkojame tau, šventa nepažįstamoji, kad mus iki šiol vedei, ir prašome tave, vesk ir toliau, duok maisto ir nešk mums taiką.

Havandšita nuleido šventąją pypkę.

Vyrai ir moterys nusėdo nuo arklių valandėlę pailsėti. Arkliai, kurių šonkauliai barkšojo pro pašiurusius žiemos gaurus, tuoj ėmė pešioti žolę. Vandens maišai ėjo iš rankų į rankas. Moterys ir vaikai įsidėjo į burną

po kąsnelį mėsos ir ėmė pamažu ją kramsnoti. Maisto atsargos ėjo į pabaigą, todėl visi žinojo, kad iki vakaro valgyti daugiau negaus.

Susiriejo du juodi vilkiniai šunys – Ohitika ir sykiu su siksikais atėjusios rujos vedlys. Iš pradžių moterys manė, kad šunys nepasidalija kokio kaulo, bet tie vis labiau ir labiau nertėjo. Pagaliau Blykčiojanti Audra pasiėmė rimbą ir jau buvo beeinanti jų skirti, tačiau Uinona uždėjo ranką jai ant peties.

– Nesikišk, – tarė ji, – čia pešasi broliai. Jie turi patys susitaikyti.

Besiilsinčių keleivių vilkstinė atrodė nelyginant milžiniška gyvatė, besišildanti ryto saulėje. Dabar ji vėl pajudėjo. Kariai išsirikiavo už kits kito paskui savo vadą į dešinę nuo moterų ir vaikų voros – baigėsi kalvotos vietovės, toliau plytėjo lyguma, ir negalėjai žinoti, kada pasirodys priešų raiteliai ir reikės stoti į kovą.

Raiteliams iš paskos sekė šunys. Susikandžioję, bet ramūs visų priekyje biznojo abu vedliai. Ohitika kiek pirma.

Priešaky nuo kalvos viršūnės dar kartą nuaidėjo žvalgo signalas – vadinasi, kelias laisvas. Tada Tokei Ito apėjo paskutinę kalvą, ir staiga priešais atsivėrė plati lyguma.

Kariams į akis spigino saulė, tačiau jie prisimerkę atidžiai stebėjo vietovę – jeigu priešai pasirodys, tai

greičiausiai iš rytų pusės. Pirma visų pradingo žvalgai. Jiems vadovavo Vilko Galva.

Vilkstinė traukė vis tolyn tylia lyguma. Tokei Ito klausėsi ausis ištempęs ir įdėmiai sekė, kas dedasi priekyje.

Apie vidurdienį toliuose jis pamatė kažką judant žolėje ir pamažu artėjant prie vilkstinės. Tai buvo Vilko Galva. Hapeda nujojo pasitikti žvalgo ir nuvedė jam keršį. Delavaras užsėdo ir, jodamas šalia vado, pusbalsiu pranešė, ką matęs ir girdėjęs.

– Rudoji Lapė suprato Bebro klastą. Kartu su kitais vačičunais sugrįžęs į artimiausią fortą, pamatė, kad mūsų ten nėra, ir įsitikino, kad Bebras, perdavęs per Tatokaną klaidingą žinią, jį apmovė. Jis norėjo tučtuojau sukti atgal, bet Ilgieji Peiliai pakėlė triukšmą ir atsisakė toliau bastytis. Jie pasiliko savo forte. Tačiau forte yra kailių prekybos bendrovės skyrius. Tuo metu, kaip paprastai pavasarį, ten buvo daug traperių, atgabenusių žiemą sumedžiotų žvėriukų kailius ar atvykusių pasiimti spąstų vasarai. Rudoji Lapė papasakojo jiems, kad už Tokei Ito galvą yra paskirta premija ir kad šiaip būtų ne pro šalį jį nužudyti, nes jis esąs kerštingas, ir jeigu laisvas bastysis po prerijas, tai ir medžiotojams nebūsią ramybės. Daugelis medžiotojų sutiko dėtis su juo ir leistis medžioti tavo, vade, skalpo. Į savo pusę jis

patraukė ir keletą žvalgų iš absarokų ir ponkų genčių. Rudoji Lapė vėl išjojo kartu su jais pietvakarių kryptimi. Ten aš prie jų ir pritykinau.

Hapeda pasiūlė vandens maišą, ir delavaras atsigėrė. Nuo ankstaus ryto jis bėgo kaip arklys, o prieš akis vėl buvo ilga kelionė.

Praslinko popietė. Buvo tvanku, pliskino saulė. Časkė snūduriavo ant arklio, tačiau Hapeda, tiek visko prisiklausęs, negalėjo sumerkti akių. Pavakariais Lokės Berniukai vėl pamatė Šunktokečą: palikęs du savo žvalgus, jis vėl sugrįžo pas vadą ir pranešė, ką naujo sužinojo.

Išklausęs žvalgo pranešimą, Tokei Ito įsakė keliauti be sustojimo visą naktį ir kitą dieną. Kai kuriuos jaunesnius berniukus ir mergaites teko sukišti į kailinius maišus, nes išvargę jie jau nebenusėdėjo ant arklių. Tačiau abu Lokės Berniukai laikėsi tvirtai.

Slinko vakarop antroji diena. Persekiotojai vis dar nepasivijo keleivių vilkstinės.

Blykčiojanti Audra tyliai sėdėjo ant savo mustango, nukorusi kojas per palapinių atramas, sukeistas ant arklio nugaros. Ore, kuris buvo lyg pirtyje, padvelkė vėsuma. Priekyje pasigirdo šniokštimas, ir mergaitę nusmelkė didelio pavojaus nuojauta. Šniokštimas pasidarė smarkus ir galingas – jis sklido nuo didžiųjų Dumbli-

nųjų Vandenų. Troškulio iškankinti šunys pasileido į priekį, bet netrukus vėl sustojo ir, pabrukę uodegas, ėmė inkšti. Jie irgi bijojo.

Prieš keleivių akis atsivėrė gilus ir platus upės slėnis, einantis iš vakarų į rytus. Aiškiai buvo matyti to slėnio krantų linijos. Toje vietoje, kur bėglių vilkstinė trumpiausiu keliu galėjo pasiekti slėnį, buvo savotiška įlanka, kurios pakrantėje stūksojo kalva, pietvakarių pusėje pereinanti į tolyn nusidriekusią aukštumą. Tą kalvą ir aukštumos keterą jau buvo užėmęs priešakinis žvalgų būrys; žolėje galėjai matyti juodaplaukes Kalno Griaustinio ir jo palydovų galvas. Violetinėmis ir žalsvomis spalvomis tviskantis dangus gaubė šiltą žemę, ir viršum vis artėjančio slėnio suspindo pirmosios žvaigždės. Virš tolumoje dunksančių Uolinių kalnų tykojo audros pritvinkęs debesis.

Vadas liepė apsistoti pietiniame įlankos krante, kalvos papėdėje. Blykčiojanti Audra nujojo kartu su kitomis moterimis prie įlankos krašto. Vieta ten buvo patogi ir apsistoti, ir apsisaugoti nuo priešų. Iš pradžių kilo nedidelis susigrūdimas, bet netrukus pirmosios raitelės ėmė leistis su savo arkliais šlaitu žemyn ir stoti nuolaidžioj pievoj pusračiu. Paskui jas nusekė ir Blykčiojanti Audra. Prijoję kalvos papėdę ir pasislėpę už įlankos kranto, visi nusėdo nuo arklių. Po daugiau kaip

keturiasdešimt valandų trukusios kelionės ir žmonės, ir gyvuliai buvo labai išvargę. Keleiviai nuėmė valkčius ir suvarė mustangus į krūvą rytinėje įlankos pakrantėje. Blykčiojanti Audra irgi nuėmė savo arkliui krovinį, nuvedė prie kitų ir davė valią – tegu pasiieško kur pasiganyti ir atsigerti.

Ji paėmė iš valkčių nerimaujantį lokiuką ir pamaitino. Tik atlikusi visas savo pareigas ir kartu su Šaipiąja Šarka sukrovusi palapinės atramas prie Bebro mantos, mergaitė išsitiesė žolėje. Ji buvo mirtinai pavargusi ir stiklinėmis akimis žiūrėjo į įlanką, kurios nuolaidžiuose šlaituose buvo apsistojusi bėglių vilkstinė. Visa įlanka buvo užlieta purvino, geltono kaip molis vandens. Iš šiaurės pusės ji buvo atvira, ir į ją plūdo vis naujos vandens vilnys. Iš vandens gailiai kyšojo žilvičių ir berželių šakos, linguojamos srūvančių vilnių. Dumblino vandens paviršiuje plūduriavo bjaurūs kaip rupūžės akys putų burbulai, suposi ir tvenkėsi prie kranto sunešti pagaikščiai. Pakrantėje, prie žmonių kojų, gulėjo išpampusi kalnų avies dvėsena, išplauta vandens.

Blykčiojanti Audra užmerkė blakstienas. Budri liko tik jos klausa, ir ji girdėjo, kaip šniokščia įlankoje vanduo, kaip šalimais patyliukais šnekasi Uinona su Sitopanake. Tik kai keli vandens lašai užkrito ant kaktos, ji vėl pramerkė akis. Baltas mėnulio diskas danguje jau seniai buvo įgavęs geltoną kaip auksas nakties blizgesį.

Aplinkui virė darbas. Blykčiojanti Audra pamatė Lokės Berniukus – tai jie aptaškė jai veidą vandeniu. Berniukai kvatodami nukurnėjo šlaitu žemyn ir pūkštelėjo į šaltą kaip ledas vandenį, kuriame plūduriavo visokiausi pagaikščiai. Abu buvo įsikandę dantyse peilius ir greitai panėrė po vandeniu.

Uinona įbruko Blykčiojančiai Audrai į burną gabaliuką mėsos. Mergaitė ėmė iš lėto kramtyti ir pamažu vėl atgavo jėgas.

Lokės Berniukai prunkšdami išnėrė iš vandens. Ilgomis, stipriomis žilvičio šakomis, nupjautomis po vandeniu, jie mojo kitiems jaunuoliams, kurių dabar buvo eilė nerti į vandenį ir ištraukti šakų. Moterys jau buvo paruošusios bizonų odas. Tai buvo medžiaga valtims statyti. Indėnai, gyvenantys miškuose, pasidarydavo lengvas medžio žievės kanojas arba luotus, tačiau jų gamyba reikalaudavo labai daug darbo. Prerijų gentys nesiimdavo į kelionę jokių valčių, nes dauguma prerijų upių ir upelių seklios ir ne potvynio metu per jas lengva persikelti arkliais. Jeigu ypatingais atvejais prireikdavo valčių, moterys padarydavo paprastą karkasą ir aptraukdavo jį oda. Tokios valtys būdavo apskritos, tik plokščiu dugnu, varomos trumpais irklais. Jos labai lengvai apvirsdavo, buvo nepatogios valdyti, bet turėjo tą privalumą, kad jas galėjai lengvai ir greitai padaryti

ten, kur mažai medžių. Vadas buvo davęs įsakymą tučtuojau imtis šio darbo.

Blykčiojanti Audra norėjo padėti daryti valtis ir paprastus trumpus irklus. Ji norėjo padėti Uinonai, bet vado seseriai jau talkininkavo Sitopanakė, tad mergaitė nubėgo pas Mongšongšą. Vogčiom ji vis žvilgčiojo į vado seserį ir laukė, kada toji ją pakvies. Uinona jai maloniai nusišypsojo ir toliau sau kuo ramiausiai dirbo kartu su Sitopanake. Blykčiojanti Audra nuliūdo, pamačiusi, kad vado sesuo pirmoji užbaigė savo valtį. Nors Sitopanakės ranka buvo sužalota, vis dėlto ji viską darė gerai. Jeigu taip, tai Blykčiojanti Audra Uinonai greičiausiai bus nebereikalinga. Žinoma, Sitopanakė vyresnė už ją ir gražesnė, be to, ji garsaus vado duktė. Blykčiojanti Audra ir pati nejautė, kokia pavargusi ir pikta ji atrodė, kankinama to pavydo.

– Gulkis pamiegoti, – tarė jai Mongšongša. – Kai vėl leisimės į kelionę, aš tave pakelsiu.

Blykčiojanti Audra papurtė galvą. Kito kokio atsakymo jai ir nereikėjo ieškoti, nes kiek pasisukusi ji pamatė vadą, kuris vienas leidosi nuo kalvos žemyn.

Tokei Ito priėjo prie Uinonos ir Sitopanakės valties ir ėmė ją apžiūrinėti. Blykčiojanti Audra tik dabar susivokė, kad šalia stovi Četansapa ir žvalgas Juodoji Uola. Tokei Ito vėl atsistojo, ir mergaitė išgirdo jį sakant:

– Na gerai. Aš tuoj pat pamėginsiu tai padaryti su tavo sūnumis!

– Taip, – atsakė Četansapa.

Blykčiojanti Audra apsidairė, ieškodama akimis Lokės Berniukų. Tačiau jų niekur nebuvo matyti. Ir staiga jų galvos vėl išniro iš drumzlino, purvino įlankos vandens. Jie vargais negalais prasiskverbė pro suneštus žabarus. Kai atėjo į atšlaitę, jų plaukai buvo šlaput šlapučėliai, abu drebėjo pažvarbę kaip išmaudyti šunys. Tačiau nė vienas neprisipažino, kad įsismaginęs nuplaukė kiek per toli ir atsitraukdama banga vos nenunešė gilyn. Jie čiaudėjo, kosėjo ir vis dar spjaudė iš burnos vandenį. Atiduodami ištrauktas iš vandens žilvičio šakas, jie ne iš karto pastebėjo, kad į juos žiūri vadas.

– Greičiau! – sušnibždėjo jiems Blykčiojanti Audra. – Jums reikia plaukti su vadu į kitą pusę!

Berniukai krūptelėjo ir pasitempė.

– Taip, – tarė Tokei Ito, atrodo, nugirdęs žodžius, kurie buvo skirti ne jam, – ir pasiimsit su savim lokiuką. Prerijose pasirodė daugybė priešo raitelių. Nuo kalvos juos matėme. Mes atsidūrėme tarp dviejų naujų didelių pavojų, tarp siautėjančios upės ir Rudosios Lapės, ir turėsime su abiem kovoti. Havandšita pataria mums Didžiosios Lokės vaiką ir jus abu perkelti anapus upės, kad Didžiosios Lokės giminė neišnyktų, jeigu mums

visiems čia tektų mirti. Taigi aš pamėginsiu perkelti jus per upę. Hau. Jūs žinote, kaip mums ten reikia tvarkyti savo naują gyvenimą. – Vadas vėl kreipėsi į Četansapą ir Juodąją Uolą: – Tu vadovausi ten, – tarė jis Četansapai ir žvilgsniu parodė į aukštumą. – Ihasapa eis su manimi, jis gerai plaukia. Jeigu galėsiu, grįšiu atgal.

Četansapa dar kartą priėjo prie savo sūnų ir be žodžių uždėjo rankas berniukams ant pečių. Niekas nežinojo, ar jiems kada teks pasimatyti. Paskui karys neatsigręždamas nuskubėjo į kalvą.

Hapeda ir Časkė prišoko prie savo rudaplaukio keturkojo globotinio, kuris po ilgos kelionės piktas gulėjo žolėje, ir pastvėrė jį į glėbį. Lokiukas urgzdamas gynėsi visom keturiom ir geltonais nagais kruvinai perbrėžė Časkei veidą. Tokei Ito paėmė iš berniukų nerangų ir nepaklusnų žvėriūkštį. Savo didžiojo draugo rankose lokiukas aprimo. Jis įsikibo letenomis vadui į petį ir ėmė laižyti jam kaklą.

Vadas leidosi į kelią. Slėpdamasis už šlaito, kad kas nepamatytų iš prerijų, vakariniu įlankos krantu jis nuėjo į upės slėnį. Jį lydėjo jaunasis žvalgas Juodoji Uola, po kojomis jam pynėsi Ohitika. Lokės Berniukai dviese pakėlė lengvą laivelį, padarytą Uinonos ir Sitopanakės, ir kiekvienas pasiėmė ant pečių po du nedidelius irkliukus. Apsiginklavę lankais, prisisegę prie šono strėlines ir peilius, jie nubėgo paskui vadą.

Prišokusi Uinona įbruko Blykčiojančiai Audrai į rankas dubenį su mėsa.

– Bėk, – tarė ji, – nunešk jiems. Dubenį tegu pasiima į valtį, turės kuo išsemti vandenį.

Blykčiojanti Audra linktelėjo. Ji pasileido po tiesumu ir greitai pasivijo berniukus.

Netoli tos vietos, kur įlanka įsilieja į didelį upės slėnį, vadas sustojo. Berniukai nuleido valtį į vandenį ir susėdo; Blykčiojanti Audra padavė jiems dubenį su mėsa. Ji prilaikė irklu valtį, kad toji nenuplauktų, kol vadas įkels lokiuką. Žvėrelis buvo labai išsigandęs, bet nesispyriojo ir klusniai leidosi įsodinamas į svyruojančią valtį. Berniukai patogiau pasidėjo kojas šalia jo ir paėmė vyrų lankus, strėles ir lasą. Blykčiojanti Audra padavė jiems paskutinį irklą, ir berniukai atsistūmė nuo kranto. Iš didžiojo slėnio vėl siūbtelėjusi plati banga pakėlė lengvą laivelį ir nunešė nuo kranto tolyn į įlanką. Berniukai ėmė darbuotis kiekvienas vienu irklu; antrąjį laikė atsargai. Vadas ir žvalgas Juodoji Uola nesėdo į valtelę, jie šoko į vandenį ir leidosi plaukti. Jų kojos spurdėjo, o rankos plačiais, stipriais grybšniais skrodė vandenį, iš molinos srovės nuolat kilsčiojo jų pečiai. Jie priplaukė prie valtelės ir nustūmė ją tolyn. Lengvos plokščios odinės valtelės ir ramiuose vandenyse būdavo vairuojamos plaukikų, o ką jau kalbėti dabar, kai galinga upė buvo šitaip išsiliejusi!

Blykčiojanti Audra bėgo krantu. Paskui atsisėdo ir pasibaisėjusi be žodžių žiūrėjo į atsivėrusį prieš akis vaizdą. Visas upės slėnis, kiek tik aprėpia žvilgsnis, buvo užlietas molino vandens. Visi nuolaidūs krantai, visos žalios aukštumos, visos raudonžemio kalvos, apie kurias ji buvo girdėjusi vaikystėje, buvo dingusios. Dumblinos vilnys nešė atplėštus ledo luitus. Tos lytys, aplipusios rąstigaliais ir velėnų gabalais, lyg kokios salos plaukė pasroviui, kol jas pastverdavo ir prarydavo verpetas. Pusiau po vandeniu plūduriavo ištisi medžiai, su viršūnėmis ir šaknimis, ir staiga dingdavo gelmėje. Srovė išrovė juos ir atnešė iš kalnų skardžių ir tarpeklių; iki valios prisižaidusi, dabar ji skandino juos. Iš vandens išnirdavo įvairiausi prigėrę žvėrys – antilopės, avys, netgi bizonai – ir tuoj pat vėl pranykdavo bangose. Viršum tų siautėjančių, viską naikinančių vandenų plytėjo žvaigždėtas dangus. Kažkur toli toli vos ne vos galėjai įžiūrėti kitą krantą.

O Minisose, Dumblinieji Vandenys, kokie jūs baisūs!

Valtelė išplaukė iš įlankos, ir pastvėrusi srovė ėmė ją mėtyti ir nešti. Blykčiojanti Audra matė, kaip plaukikai skrodžia bangas; jų juodaplaukės galvos čia panerdavo, čia vėl iškildavo iš vandens. Valtelė, plaukikų stumiama, pasisuko įstrižai srovės. Nelyginant šokinėjanti žuvis

vadas šūstelėjo iš vandens ir stumtelėjo valtelę tolyn. Ji ėmė suktis ir šokinėti. Blykčiojanti Audra dar matė, kaip berniukai darbuojasi irklais, tačiau iš jų pastangų, atrodo, buvo maža naudos.

Prie valtelės artėjo didžiulis medis, beveik visas panirę̨s moliname vandenyje. Blykčiojančiai Audrai pasirodė, kad abu plaukikai nutvėrė valtelę ir pastūmė tolyn... Medis praplaukė pro šalį. Netrukus jis užvertė aukštyn žemėm aplipusį savo šaknų raizgyną, ir po kelių akimirkų tik molino vandens verpetas ir plūduriuojantys burbulai rodė, kur jis nugarmėjo dugnan. Matyt, ir netoli kranto jau buvo gana gilu.

Blykčiojančios Audros akyse valtelė vis mažėjo ir mažėjo. Vanduo vis toliau nešė ją pasroviui, ir pagaliau ji pradingo už kranto kyšulio. Blykčiojanti Audra daugiau nebematė Lokės Berniukų. Prieš akis buvo tik nyki, mėnulio nušviesta vandens plynė, upė taip ūžavo ir siautėjo, kad atrodė, galva plyš pusiau.

Mergaitė pamažu atsistojo ir, nuleidusi galvą, nukiūtino atgal pas saviškius. Ji švilptelėjo Ohitikai, tačiau šuo nėjo paskui ją. Jis inkštė ir nesikėlė nuo kranto – tupėjo lyg prikaltas toje vietoje, kur Tokei Ito įšoko į vandenį.

Sugrįžusi į stovyklą, Blykčiojanti Audra rado ten daug odinių valčių. Apverstos dugnais į viršų, jos gulėjo

žolėje kartu su paruoštais irklais. Visa manta, palapinės, kailiai, ginklai ir trofėjai, dubenys ir puodai buvo paskirstyti ir sukrauti atskirai į krūveles. Prie jų sudėję rankas sėdėjo moterys ir vaikai. Mažesni berniukai ir mergaitės miegojo lizduose, kuriuos jiems buvo padariusios motinos. Tarp žmonių ganėsi arkliai. Susirangę žemėje šunys žvilgčiojo į grįžtančią mergaitę; kai kurie urzgė.

Blykčiojanti Audra nubėgo pas Šaipiąją Šarką ir jos mažąjį berniuką ir atsisėdo prie jų. Ten trumpam priėjo ir Garbiniuota Galva su delavaru. Kariai kažką patyliukais šnekėjosi. Blykčiojanti Audra iš pradžių nieko negalėjo suprasti ir tik paskiau susigaudė, kad abu vyrai kalbasi angliškai. Jie norėjo, kad jų pokalbis liktų paslapty. Mergaitė žinojo, kad negražu klausytis, tačiau keli žodžiai netyčia pasiekė jos ausis, ir ji suprato jų prasmę.

– Havandšita nenori išgelbėti Didžiosios Lokės sūnų, – tarė delavaras. – Jis pasiuntė į mirtį vadą ir Lokės Berniukus. Kodėl jūs visą laiką jo klausote?

– Jo lūpomis kalba dvasios.

– Jis meluoja.

Abu vyrai pakilo ir nuėjo toliau. Gal jie pastebėjo susidomėjimą Blykčiojančios Audros veide, tačiau tikrai nepagalvojo, kad jų kalbos nuotrupos taip pa-

veiks mergaitę. Po to atsitikimo prie lokės olos ją vis kankino abejonės. Visagalė Paslaptis jai atrodė didi ir neabejotina, tyra kaip Untšidos akys ir mintys. Tačiau Havandšitos dvasių ji pradėjo bijoti. Melas – didžiausia blogybė, ir kas meluoja, tas žuvęs žmogus, taip ji buvo mokoma nuo pat mažų dienų. Ar Havandšita meluoja? Negi jo dvasios tokios piktos ir persekios srovėje Lokės Berniukus, Tokei Ito ir Ihasapą? Kuo mergaitė gali jiems padėti? Reikia pagalvoti. O pasitarti nėra su kuo, tai žino tik ji viena, nes Šaipioji Šarka nesupranta anglų kalbos ir negirdėjo, ką šnekėjo vyrai. Blykčiojanti Audra pirmą kartą prisiglaudė prie savo naujosios motinos, ir Šaipioji Šarka maloniai ją priglobė.

Tuo tarpu Lokės Berniukai ir abu plaukikai toliau grūmėsi su upės vilnimis. Jie neturėjo kada abejoti ar liūdėti. Jų gyvybė buvo užstatas, nuo kurio priklausė Didžiosios Lokės sūnų tolesnis gyvenimas, ir jie stengėsi tą gyvybę išsaugoti.

Berniukai, apžergę kojomis lokiuką, iš paskutiniųjų darbavosi irklais. Jie išgirdo, kaip pokštelėjo šūviai ir virš pakrantės kalvų pasirodė vienas kitas dūmų debesėlis.

Tą pačią akimirką Hapeda pajuto deginantį skausmą smilkinyje. Jis paleido iš rankų irklą ir stvėrėsi už galvos. Iš smilkinio bėgo kraujas. Tai Rudoji Lapė su

savo bendrais, jau atsibastę prie upės, apšaudė valtelę! Hapeda palenkė savo draugo Časkės galvą ir pats susigūžė. Berniukai prisispraudė prie išsigandusio lokiuko ir kuo giliau įsmuko į valtelę, tačiau irklų nepaleido iš rankų. Dabar jie beveik nieko nematė pro valtelės kraštus ir nežiūrėjo į vandenį, irkluodami orientavosi tik pagal nakties dangų ir žvaigždes. Staiga Hapedai aptemo akys. Jis pajuto visame kūne silpnumą ir pasidarė viskam abejingas. Tegu tik Časkė duoda jam ramybę. Tačiau pasakyti tai jis nebeturėjo jėgų. Jautė, kad kažkas kažkuo muturiuoja jam galvą, paskubom ir negrabiai. Tiek to, dabar turbūt jis gali miegoti.

Valtelė smuko į atsivėrusią pragarmę, atsistojo piestu ir vos neapvirto. Ji pakibo ant purslų ir putų keteros, beveik neliesdama dugnu vandens, paskui vėl krypuliuodama krito žemyn, ir vidun siūbtelėjo purvino vandens srautas. Časkė nė pats nepajuto, kaip atsidūrė vandeny. Jis mostelėjo irklu, tačiau tuoj pat jį prarado, rodos, kažkas stipresnis būtų nutvėręs jį ir ištraukęs iš rankų. Irklas netrukus pradingo iš akių. Časkė pamatė, kaip iš molino vandens išniro vado veidas. Plaukiko lūpos buvo praviros, jis sunkiai gaudė kvapą. Bet tuoj pat jį vėl užliejo banga.

Valtelė į kažką smarkiai atsitrenkė ir sustojo. Časkė norėjo ją pastumti, bet nieko iš to neišėjo. Valtelė ne-

judėjo iš vietos, stovėjo pakrypusi į srūvančias bangas. Berniukas atsistojo, nes jam pasirodė, kad po kojom pajuto kietą gruntą. Jis nustebęs apsidairė.

Besidairydamas pamatė, kad netoli valtelės kyšo iš vandens kalvos viršūnė. Žolė kalvoje buvo visiškai priplakta prie žemės. Retkarčiais per ją persirisdavo viena kita purvina banga. Ak, štai kur jis įstrigo! Jeigu taip, tai, matyt, upės vaga jau perplaukta. Juk upės vidury tokių kalvų nebūna – greičiausiai tai užtvindytas upės slėnis.

Ką dabar daryti? Tai turėtų pasakyti Tokei Ito.

Bet kurgi vadas?

Tik nereikia per daug išsigąsti, įtikinėjo save Časkė. Reikia gerai apsidairyti aplinkui.

Plaukikai dažnai pradingdavo vandeny, o paskui vėl išnirdavo į paviršių. Tačiau dabar arti jų nebuvo matyti, nesirodė jie ir upės vidury, kur sūkuriavo ir ūžavo srovė.

Vadinasi, Časkei reikia palaukti. Berniukas suėmė save į nagą – tik nesijaudinti, tik nesijaudinti!

Aplinkui kiek akys aprėpia plytėjo grėsminga vandens plynė, o virš jos švietė abejingas, pašaipus mėnuo. Purvini ir pikti vandenys sūkuriavo, sukosi, gurguliavo, svaidydami į valtelę žemes ir ledokšnius. Kartu su žemių sala pro šalį plaukė gyva ožka. Ji buvo labai išdžiūvu-

si. Časkė matė plačiai pražiotą jos snukį ir iš siaubo sustingusias akis. Jis negalėjo į ją žiūrėti ir nusisuko. O kai vėl atsigręžė, jau nieko nebebuvo – viską prarijo vandens verpetas: žemes, medžius, žoles ir ožką. Virš pragarmės, kur paskendo visa sala, sūkuriavo tik keli vandens burbulai.

Viršum tų begalinių vandenų, atplūdusių iš kalnų tirpstant sniegui, siautėjo vėjas. Vakaruose, upės aukštupio pusėje, blykčiojo Griaustinio Paukščio akys, raižydamos debesis ugnies zigzagais. Pro vandens šniokštimą buvo girdėti kitas duslus balsas. Tai dudeno Griaustinio Paukštis. Časkę išmušė šaltas prakaitas, šiurpas perbėgo jam per nugarą. Jis negalėjo nutraukti nuo seklumos savo laivelio, negalėjo irkluoti – tai kaipgi pasiekti aną krantą, kaip persikelti per tuos vandenis! Jis turi laukti. Hapeda vis dar gulėjo be sąmonės. Lokiukas išsigandęs glaustėsi Časkei apie kelius.

Bet laukti vienui vienam tarp molinų vandenų, ir dar artėjant audrai, buvo ne taip paprasta. Berniukas apsidairė.

– Tokei Ito! Tokei Ito! – sušuko jis šaižiu balsu. – Tokei Ito!

Vanduo ir vėjas prarijo jo balsą.

Jokio atgarsio. Aplinkui siautėjo ir vilnijo vanduo, skalaudamas ir nešdamas viską pasroviui. Časkė užsi-

dengė kumščiais akis. Kai nebeliks jokios vilties, šoks į srovę ir nusiskandins.

Bet kol kas jis turi laukti, dar ilgai laukti, kol išseks ir sudžius kaip toji ožka...

– Tokei Ito! Tokei... Ito!

Ir staiga atsitiko stebuklas. Iš dumblinų bangų išniro galva, aplipusi žolėmis ir purvais.

– Tokei Ito!

Vadas atsistojo – vanduo jam siekė ligi kelių – ir ėmė bristi artyn. Glėbyje jis nešė Juodąją Uolą, kuris gargaliavo ir gaudė orą. Časkė paruošė lasą. Tokei Ito pamojo berniukui, prašydamas paduoti lasą. Gavęs jį, vieną galą pririšo prie išgelbėto indėno, kitu apsijuosė sau krūtinę. Paskui be žodžių paguldė pusiau apalpusį Juodąją Uolą ant kalvos viršūnės, kurią tik kada ne kada užliedavo viena kita vilnis, ir padėjo jam atsigaivelėti. Galų gale vyrukas svyruodamas atsikėlė ir ėmė spjaudyti vandenį. Įsikibęs į vadą, jis kosčiojo ir švokštė.

– Mane ten apačioj pagriebė verpetas... jau netikėjau, kad tu mane ištrauksi.

Vadas apžiūrėjo valtelę. Časkė pakėlė į jį akis ir pamatė, kad ir Tokei Ito sunkiai gaudo orą, o kraujas kaklo arterijoj tvinksi kaip pašėlęs. Abiejų plaukikų kūnai, tiek ilgai nardant polaidžio vandeny, buvo tiesiog pajuodę nuo šalčio. Jie ir patys jautė, kad yra šalti kaip

ledas, jų oda buvo susitraukusi ir visiškai sugrubusi. Juodoji Uola kaleno dantimis.

Tačiau Tokei Ito tarytum ir negalvojo apie poilsį. Jis mostelėjo Časkei, ir šis vėl atsisėdo į odinę valtelę. Vadas stumtelėjo, ir valtelę pagriebė srovė. Tokei Ito įšoko į vandenį ir ėmė plaukti. Juodoji Uola nusekė paskui jį.

Valtelė vėl šokinėjo virš grėsmingo vandens. Jie plaukė gana ilgai. Tačiau po to, kas buvo, berniukui Časkei viskas atrodė labai lengva ir paprasta. Tokei Ito ranka vėl stūmė ir vairavo valtelę per vilnijančius dumblinus vandenis, pro šalį plaukė medžiai ir ledo lytys, tolumoje griaudėjo griaustinis, blykčiojo žaibai. Valtelė krypuliavo ir sukiojosi ant bangų. Časkė šokinėjo iš vieno krašto į kitą, saugodamas, kad valtelė neapvirstų. Pagaliau jis pastebėjo, kad vanduo pamažu eina seklyn. Ir kai galiausiai atidžiai apsidairė aplink, pamatė, kad aukštas krantas jau čia pat. Visiškai apdujęs, berniukas susivokė, kad valtelė įplaukė į nedidelę įlankėlę, kiek kilstelėjo, pamėtėta slėsnios bangos, ir nučiuožė į krantą. Časkė pajuto, kaip valtelė susvyravo, atsimušusi į pakrantės gruntą. Abu plaukikai jau stovėjo žolėtame šlaite ir pagavo valtelę – Tokei Ito mostelėjo Časkei, liepdamas išlipti. Berniuko kojos buvo kaip medinės. Jis išlipo į krantą. Vadas iškėlė dar neatgavusį sąmonės

Hapedą, paėmė lokiuką, ginklus ir dubenį. Paskui užtraukė valtelę.

Šlaitas buvo nestatus. Užteko paėjėti kelis žingsnius, ir jau buvo galima apsistoti.

Časkė sėdėjo žolėje ir kramtė gabaliuką mėsos – taip liepė vadas. Jeigu ne tas kvaitulys, jis, be abejo, būtų apsidžiaugęs, kad sėkmingai įveikė Misūrį. Bet dabar jo mintys blaškėsi į visas puses kaip tos bangos slėnyje. Jis neturėjo jėgų nei džiaugtis, nei baimintis. Tik pamatė, kad Tokei Ito vėl atsistojo ir ėmė dairytis į dangų.

Vadas buvo užsikabinęs ant peties šviesų lanką ir dėklą su pundeliu surištų strėlių. Berniukas mėgino pasekti vado žvilgsnį. Jis išvydo grėsmingus debesis, dunksančius aukštupio pusėje. Gerai, kad jie spėjo perplaukti upę.

Časkė dairėsi toliau, kaip ir Tokei Ito. Į šiaurę driekėsi prerijos, žolėtos, banguotos ir nykios, – tokias jas Časkė pažinojo nuo seno. Horizonte buvo matyti aukštumos, žemesnės negu Juodieji kalnai, iš kurių jie čia atkeliavo. Tokei Ito žvilgsnis buvo tartum beapsistojąs prie tų tolimų miškingų kalnų, bet ūmai vadas atsigręžė ir taip pasižiūrėjo į berniuką, kad Časkė beveik išsigando.

Ką dabar Tokei Ito darys? Časkė, Juodoji Uola, Hapeda ir lokiukas išgelbėti, jie jau šiame krante, o

kiti?.. Jie dar tebėra anapus, sėdi aname krante dar su sausomis valtimis, tarp Rudosios Lapės ir baisiųjų vandenų, – motina, tėvas, Blykčiojanti Audra ir Uinona...

– Aš paėjėsiu kiek prieš srovę, – tarė vadas sušalusiam, drebančiam Juodajai Uolai, – mus toli nunešė. Kai tik nustos dudenęs Griaustinio Paukštis ir praeis lietus, kuris tuoj prapliups, plauksiu atgal. Tu liksi čia su berniukais. Keliaukit prie miškingų kalnų, kurie matyti šiaurėje. Prie tų miškingų kalnų baigiasi žemės, valdomos Didžiojo Tėvo Vašingtone, ten jūs pasieksite Didžiosios Motinos žemes; ji leis negausioms mūsų palapinėms ramiai gyventi, jeigu tik mes sugebėsime patys apsirūpinti maistu. O kad galėtume tai padaryti, jūs turite miškinguose kalnuose susirasti žmogų, vardu Adamą. Štai, – Tokei Ito padavė kapšelį, – atiduokite jam šį auksą, ir jis nupirks jums žemės, kurioje galėsite laisvai gyventi.

Jaunasis vadas baigė savo kalbą. Jis atsistojo, pasisuko ir nuėjo. Časkė karščiuojančiomis akimis žiūrėjo jam iš paskos.

Žaibas perskrodė dangų ir grumėdamas trenkė į žemę, iš tamsos išniro šiurpūs gelsvi vandenys. Griaustinio Paukštis dudeno ir plakė sparnais. Tolumoje buvo matyti Tokei Ito; nepaisydamas žaibų ir griaustinio, jis ramiai žingsniavo tolyn.

Časkė prisitraukė prie savęs Hapedą. Jis pats atsirėmė į Juodąją Uolą ir pajuto drėgną lokiuko kailį – žvėrelis vėl prisiglaudė prie jo. Audra švilpė ir čežėjo krūmokšniuose. Dabar buvo aišku viena: vėl reikia laukti, tik laukti.

Tuo metu, kai Časkė šiauriniame Minisosės krašte pavargęs užmigo Juodosios Uolos glėby, o Tokei Ito taisėsi grįžti pas saviškius, Čapa Garbiniuota Galva pietiniame Dumblinųjų Vandenų krante patyrė nemalonų nuotykį.

Karys gulėjo ne kalvos viršūnėje, kur buvo įsitvirtinę dauguma vyrų, pasiruošusių atremti priešų antpuolį. Jis buvo priešakiniame poste ir slėpėsi vienoje upės šlaito įduboje, kur nesiekė mėnulio šviesa. Labai susirūpinęs jis stebėjo atslenkančią dangumi audrą ir kunkuliuojančią dumbliną srovę slėnyje. Lietaus čežėjimas maišėsi su upės ūžavimu. Čapa nieko nematė, tačiau pro lietaus ir vėjo švilpesį girdėjo drioksint šūvius. Ten, kalvos viršūnėje, vyko kova. Rudoji Lapė, naudodamasis lietaus priedanga, mėgino su savo vyrais prasibrauti arčiau dakotų.

Netoli Bebro taip pat driokstelėjo šūvis, ir kulka palietė jam plaukus. Ne, lapute, taip lengvai manęs nepaimsi; Bebro skalpas tvirtai laikosi ant pakaušio. Garbiniuota Galva pasiėmė lanką ir ėmė laidyti lengvas

kaulines strėles su užkarpom gale. Jis išlindo iš savo slėptuvės ir pro lietaus čiurkšles ėmė šokinėti iš vienos vietos į kitą; tegu priešai mano, kad čia yra daugiau karių. Priešai atsišaudė iš kokių penkiasdešimt ar šimto metrų atstumo, tačiau šūviai Bebro nekliudė. Kai nustojo lyti, jis jau beveik neturėjo strėlių. Tačiau ir priešai liovėsi šaudę. Gudrusis Bebras labai atsargiai sugrįžo į įdubą šlaite ir, radęs ją tuščią, vėl čia pasislėpė.

Kai nustojo lyti ir virš prerijų pasirodė mėnulis, Bebras ėmė atidžiai dairytis.

Nejau... bet ne, tai neįmanomas daiktas!

Bebras stvėrėsi už galvos, norėdamas įsitikinti, ar nesapnuoja.

Už keliolikos žingsnių nuo jo žolėje sėdėjo bernas, juokingai panašus į praradusį generolo uniformą Tatokaną. Bernas sėdėjo susikeitęs kojas, lietaus lašai riedėjo jo dabitiškai sušukuotais, sklastymu perskirtais plaukais ir ritosi žemyn taukais ištepta oda. Išsižiojęs jis vėpsojo į mėnulio nušviestą vietovę.

Ar tas gvėra ginkluotas? Šautuvo ir lanko tikrai neturi, bet peilį ir kirvį, atrodo, užsikišęs už diržo.

Atviroje, nuo lietaus pažliugusioje pievoje ir stačiame upės šlaite daugiau nieko įtartino nebuvo matyti. Jaunųjų karių, gulinčių kiek žemiau, nesigirdėjo nė garso. Įdomu, ar jie irgi pastebėjo tą dabitą?

Bebras nusprendė gerai viską išsiaiškinti. Jis patyliukais išsliaužė iš savo slėptuvės ir, prisiglaudęs prie pat žemės, atkišęs į priekį šautuvą, visom keturiom nurepečkojo tolyn, ketindamas apeiti dabitą iš užpakalio. Šitaip pagal visas taisykles šliaužti jam buvo ir juokinga, ir nejauku.

Pasiekęs tikslą, Bebras atsigulė taip arti Tatokano, kad be niekur nieko galėjo jį pasiekti ranka. Bet gal iš kur nors priešai jį stebi, ir jis tuoj pat išsiduos, jei tik pamėgins ką daryti? Tačiau jis vis tiek negalėjo sėdėti rankas sudėjęs šalia to tuščiagalvio drimbos – kiek pasikėlė už jo nugaros, nutvėrė nieko nenujaučiantį indėną už gerklės ir pamažu pargriovė žemėn. Užpultasis nesigynė, nesispardė, nė nemėgino griebtis ginklo, tik klusniai atsigulė į žolę ir įdėmiai pažvelgė į Bebrą.

– Tokio kaip gyvas nesu sutikęs, – tarė Bebras, netekęs kantrybės. Jis paleido belaisvį ir lyg niekur nieko atsigulė šalia. – Tai kokio velnio čia riogsai kaip kelmas?

– Tavęs laukiau, – linksmai atsakė Tatokanas.

– Manęs laukei?

– Taip. Tu sakei, kad galiu ateiti. Ar išsaugojai manąją generolo uniformą?

Bebras tyliai sudejavo. Staiga jam dingtelėjo mintis, kad tas prerijų šunėkas su cilindru ant galvos, ko gero, bus susitikęs su vadu Tokei Ito.

– Žinai, – tarė jis, – koks buvai kvailas, toks ir likai. Apie tavo uniformą mes paskui pašnekėsime, ji dabar mums ne galvoj. Geriau pasakyk, kaip čia atsiradai!

– Per lietų atbėgau. Fredas Klarkas, Rudoji Lapė, tiksliai nupasakojo, kur man atsisėsti. Jis sakė, kad tu čia, liepė man tavęs palaukti.

Bebras išpūtė akis.

– Šitaip. Vadinasi, Rudoji Lapė buvo prie šaulių ir matė mane.

– Taip. Jis sakė, kad tu esi narsus karys ir man būtų garbė vesti merginą iš tavo palapinės.

Bebras nusispjovė, nors gulint aukštielninkam tai padaryti buvo ne taip paprasta.

– Šitaip. O paskui pasiuntė tave čionai?

– Taip. Jis sakė, kad galiu pas jus pasilikti.

– Ar gali pas mus pasilikti, nuspręs Tokei Ito, o ne Rudoji Lapė, supratai?

Generolas sunerimo.

– Tu gi man prižadėjai!

Bebrui pradėjo darytis bloga nuo tokių kalbų.

– Taip tai taip, – gynėsi jis, – bet reikėjo ateiti anapus Minisosės, po mėnesio, kai nebeteks galios tavo priesaika Ilgiesiems Peiliams. O ką tu dabar čia veiksi? Eik ir pasižiūrėk, koks patvinęs visas slėnis. Gal nori šiąnakt plaukti anapus?

– Ne, ten aš neplauksiu. – Dabita Edis nusišypsojo.

– Pagaliau prašnekai protingai, buvęs uniformos šeimininke. Galiu tik tiek pasakyti, kad net Tokei Ito turėjo gerai pakovoti su tais vandenimis.

– O! Juk jis dar nepersikėlė į aną pusę?

– Jis jau šiauriniame krante! Jo jau nebepagausite!

Edis pajudino žiaunas ir pavartė akis.

– Bet juk tai bailumas, – tarė jis paskui, – pirmam persikelti į kitą krantą, o jus palikti čia!

Bebras prisislinko arčiau.

– Dar nors vienas žodis... ir daugiau tau nereiks šnekėti!

Edis-Tatokanas, atrodo, visiškai sutriko.

– Mes manėme, kad jis tebėra čia. Tada būtum galėjęs su juo pasikalbėti.

– Aš dar daug kartų ir ilgai kalbėsiuos su Tokei Ito, kai mes visi persikelsime per Misūrį.

– Bet jūs nepersikelsite, jeigu Fredas Klarkas nenorės.

Edis mikčiojo. Matyt, stengėsi prisiminti, kas jam buvo iš anksto įkalta į galvą.

– Pagyvensim – pamatysim. Su savo keliais šautuvais jūs mūsų nepagąsdinsite.

– Mūsų daug ir mes stiprūs! – grasino dabišius generolo tonu. – Prie mūsų prisidėjo fermeriai ir gyvulių

augintojai, pabėgę iš slėnių nuo potvynio. Jie bijo, kad Tokei Ito neišžudytų jų moterų ir vaikų ir nepagrobtų margųjų bizonų. Jie žino, kad Tokei Ito kerštingas kaip sužeistas lokys.

– Keršštauti jis turi dėl ko, tu rupūžgalvi. Jūs tai žinote, todėl bijote jo ir tikite visokiais bobų plepalais.

– Bet prieš jus jie nenusiteikę. – Edis-Tatokanas pradėjo kalbėti greičiau. Matyt, jis atsipeikėjo ir įėjo į vėžes. – Jūs niekam nepadarėte blogo ir galite grįžti į rezervatą arba bėgti į Kanadą. Fredui Klarkui tas visai nesvarbu. Fredas yra didis karys. Jis nori tik vieno – Tokei Ito skalpo.

Bebro veidas ėmė trūkčioti, tai buvo negeras ženklas, tačiau jaunasis indėnas to nepastebėjo. Lyg niekur nieko jis kalbėjo toliau:

– Tai mat kaip yra. Jūs pavogėte Ilgajam Peiliui Ročui daug mustangų, bet jis atleis jums, kai tik juos grąžinsite. Tada galėsite eiti, kur norite.

– Be Tokei Ito?

– Taip. – Edis-Tatokanas darėsi vis kalbesnis. – Gudrusis Bebras – galvotas vyras, ir todėl Rudoji Lapė siūlo jam pasikalbėti su Tokei Ito. Jūs visi bijote Tokei Ito. – Vyriokas nuleido balsą. – Bet tam, kuris jo nebijo, jis pasiduoda. Ar tu tai žinai?

Bebras susiraukęs tylėjo.

– Ar jis jums to nepasakojo? Įsivaizduoju. Šonka jam pasakė, kad jis išdaviko sūnus. Jis tylėjo kaip žuvis ir nieko nedarė, kai norėjome patikrinti, ar jis neturi ginklų. Aš apčiupinėjau jį...

Paliesti žmogų pagal indėnų papročius reiškė jį nugalėti.

Mėnesienoje Tatokanas nepastebėjo, kokį įspūdį padarė Bebrui jo žodžiai, jis kuo ramiausiai varė toliau:

– Kas Tokei Ito nebijo, tam jis neturi jokios galios. Tu turi pareikalauti, kad jis mums pasiduotų. Tada jūs būsite laisvi ir tapsite mūsų broliais.

Bebras kol kas dar netarė žodžio.

– Dabar tu supranti? Aš galėsiu grįžti pas jus tik tada, kai Tokei Ito nebebus gyvo. Jis nepakęstų manęs jūsų palapinėse, nes neužmirš, kad mačiau jį visiškai bejėgį. Bet kai jo nebeliks... Medaus Gėlė taps mano žmona!

Bebras laikė rankoje kuoką.

– Štai! Pasižiūrėk į šitą. Tu mirsi!

Tatokanas buvo bešokąs bėgti, tačiau Bebras nutvėrė jį ir vienu vieninteliu smūgiu nutraukė tuščiagarbio išdaviko gyvybę.

Karys nutempė negyvėlį per žolę ir numetė nuo pakriaušio į šėlstančią upę. Pasigirdo pliaukštelėjimas, ir kūnas pradingo vandenyje.

Paskui Bebras vėl sugrįžo į savo vietą šlaite ir toliau stebėjo priešus.

Tuo metu, kai Bebrui atsitiko tas keistas ir nemalonus įvykis, Četansapa stovėjo vakariniame įlankos kampe ir žiūrėjo į patvinusią upę. Ji vis dar tebebuvo tokia pat nirtulinga ir bjauri, vis taip pat tebeplūdo tarp aukštų šlaitų žemyn. Četansapai už nugaros tyliai ir liūdnai skambėjo raudos – tai Lokės giminė raudojo savo artimųjų, žuvusių per lietų nuo baltųjų kulkos. Ohitika kaukė, užvertęs galvą į dangų. Pabrukęs uodegą, jis vis dar tebetupėjo toje pačioje vietoje, kur Lokės Berniukai buvo įsėdę į valtį.

Četansapa anksčiau už šunį pastebėjo grįžtantį plaukiką. Sudiržusiame jo veide pasirodė šypsena. Nebuvo abejonės, kad tas plaukikas – ne kas kitas, kaip Tokei Ito.

Dabar ir Ohitika jį pastebėjo. Nesitverdamas džiaugsmu, šuo kurį laiką sukosi aplinkui, paskui leidosi pasroviui, tartum pasiryžęs šokti į vandenį ir plaukti pasitikti savo šeimininko. Tik pastebėjęs, kad srovė smarkiai neša į šalį, pasuko atgal ir visas šlapias šlaputėlis vėl sugrįžo sausumon.

Tokei Ito palietė kojomis žemę ir išlipo į krantą. Nuo jo žliaugė vanduo. Galva ir pečiai buvo aplipę purvais; jis nusibraukė juos ranka.

Pamažu abu vyrai patraukė stovyklos link, ir Juodasis Sakalas pranešė vadui, kas per tą laiką čia atsitiko.

Ant kranto dar stovėjo vienas kitas berniukas ir senis, tarp jų ir Havandšita. Moterys ir vaikai nemiegojo, visi žiūrėjo į sugrįžtantį vadą. Ir Blykčiojanti Audra, išsiritusi iš savo apklotų, stovėjo šlaite. Pakvaišęs Ohitika, norėdamas pasidalyti džiaugsmu, kebėkštelėjo ant jos šlapiomis letenomis. Mergaitė piktai nuvijo jį šalin, nes dabar ištempusi ausis klausėsi, ką Četansapa pasakys Mongšongšai.

– Hapeda ir Časkė aname upės krante, – pasakė jis.

Mongšongša atsitiesė kaip žolės stiebelis, po ilgos sausros suvilgytas lietaus. Blykčiojanti Audra greitai užsidengė veidą rankomis ir nusisuko. Ji gėdijosi parodyti savo džiaugsmą ir nubėgo šalin. Juodasis Sakalas dar girdėjo, kaip mergaitė pasišaukė savo draugę Driežo Galvą, – tik jai norėjo pasipasakoti, ką sužinojo. Ir Juodasis Sakalas su palengvėjimu nusišypsojo. Jis buvo iš širdies dėkingas vadui, kad šis perkėlė berniukus per upę, kur jiems nebegresia pavojus, bet apie tai kalbėti dabar buvo ne laikas.

Četansapa laukė ir matė, kaip Tokei Ito apsisupo odinę antklodę ir gerai įsitrynė, kad ant kūno neliktų nė lašelio vandens. Uinona pritaisė dubenį mėsos. Jei Juodasis Sakalas neklydo, tai buvo gabalas lokio letenos. Per šalčius mėsa gerai išsilaikė, paskui įgavo šiokį tokį kvapą, gal ir kirminukas vienas kitas atsirado, bet tai niekis.

Tokei Ito daug nesiprašydino ir kibo valgyti. Pasistiprinęs padavė dubenį Sitopanakei. Četansapa stebėjo, kaip mergina atlieka šią paprastą paslaugą. Siksikų vado dukters judesiai buvo labai išdidūs ir kartu nuolankūs. Įdomu, ar ir Tokei Ito tai pastebėjo? Vadas tuoj pat atsistojo ir paprašė paduoti jo šautuvą, tačiau sužinojęs, kad Vilko Galva iššaudė paskutinius šovinius, be žodžių pasiėmė lanką su strėlėmis ir kartu su Četansapa nuėjo ant kalvos apsižvalgyti.

Diena praslinko slegiančioje tyloje. Aplink buvo tik molinas vanduo, pradedančios žaliuoti pievos ir mėlynas dangus. Mustangai pešiojo žolę. Moterys tylėjo ir laukė. Į pavakarę prie Blykčiojančios Audros priėjo Uinona, padavė ryšulėlį mėsos ir liepė, kai tik sutems, atsargiai nueiti paupin ir nunešti maistą Gudriajam Bebrui.

Blykčiojanti Audra palaukė, kol nusileido saulė ir vakaro prieblanda virto nakties tamsa. Tada skubiai nubėgo prie upės ir palei moliną vandenį, laižantį pakrantės žolę, pasileido prie savo dėdės slėptuvės. Bebras kartu su delavaru ją buvo kiek pagilinę. Dabar jis sėdėjo tenai vienas; delavaras, matyt, vėl buvo išėjęs į žvalgybą.

Bebras maloniai pažvelgė į mergaitę ir įsitraukė ją pas save.

– Tai ką čia atnešei? Gal seną kuiną? – pajuokavo jis, tačiau Blykčiojanti Audra pro tuos juokus pajuto liūdesį ir suprato, kad jos dėdei valgis dabar ne galvoj.

Bebras išvyniojo ryšulėlį, pauostė mėsą, paskui vėl suvyniojo ir, nubrukęs į duobės kampą, užbėrė žemėmis.

– Palauksiu, kol sugrįš Vilko Galva, – tarė jis.

Blykčiojanti Audra galėjo eiti, bet kadangi jie buvo vieni su dėde, ji pažvelgė į jį maldaujančiomis akimis – gal pasakys jai kokį žodelį.

– Na, tai kas girdėti? Papasakok, ką tu žinai, – tarė Bebras ir pro stebėjimo plyšį ėmė žvalgytis po prerijas; lygumos skendėjo mėnesienoje, tik griovose buvo visiškai tamsu.

– Žinau, kad vačičunai daugiau nebešaudo, kad Kalno Griaustinis buvo pas juos ir kad Tokei Ito...

– Ginklai ilsisi ligi rytojaus vakaro, – tarė Bebras, žvelgdamas pro savo plyšį. – Jeigu ligi to laiko Rudoji Lapė negaus iš mūsų Tokei Ito, vačičunai vėl pradės šaudyti.

– Bet mes juk neišduosime vado dar kartą! – tvirtai ir beveik grėsmingai sušuko mergaitė.

– Ne, mes jo neapleisime! – pasakė Bebras, bet jo balsas mergaitei kažkodėl nepatiko.

– Leisk ir man pažiūrėti, – paprašė ji.

Bebras, smarkiai susilenkęs, pasitraukė nuo stebėjimo plyšio ir užleido vietą mergaitei. Blykčiojanti Audra pasistiebė ir ėmė dairytis. Pietų pusėje buvo matyti kelios arklių grupės. Raiteliai buvo nusėdę ir tikriausiai gulėjo žolėje.

Blykčiojanti Audra ėmė skaičiuoti.

– Bet kiek jų daug. Ar jie visados buvo taip arti mūsų?

Arkliai, nors ir vos įžiūrimi tamsoje, Blykčiojančiai Audrai pasirodė visai arti – juk ji pažino, kad tai arkliai, be to, į juos galėjai prisitaikyti, vadinasi, jie čia pat.

– Ne, jie ne visados buvo taip arti. Bet nuo to laiko, kai nutilo ginklai, tie kojotai labai įsidrąsino ir prisislinko arčiau.

– Taip, – tarė mergaitė, – tada kovosime ir, jeigu nelaimėsime, žūsime. Aš tik mergaitė, bet sakau tau – dabar aš visai nebijau. Juk Lokės Berniukai jau aname krante.

– Taip, tas tai gerai.

Blykčiojanti Audra išlipo iš duobės ir vėl nubėgo į stovyklą.

Praėjo ir ši naktis. Kai prašvito, Blykčiojanti Audra pagalvojo, kad štai dabar ir išaušo toji diena, kai pasibaigs paliaubų terminas.

Blykčiojanti Audra rūpestingai sulankstė antklodę ir kartu su Uinona, Sitopanake ir Šaipiąja Šarka nuėjo

prie įlankos apsišvarinti. Ir šiandien ji lygiai ir gražiai pynėsi kasas. Pindamasi plaukus, vis žiūrėjo į vandenį. Jis buvo per kokią plaštaką nuslūgęs. Nusekusiose vietose šėpsojo aptrešusi žolė, ten, kur jos buvo kiek tirščiau, juodavo žemių ir įvairiausių šapų sąnašos. Dvokė dvėsena. Kai atūždavo banga nuo pat upės slėnio, dumblinas vanduo vėl pakildavo iki pirmykščio lygio ir vėl imdavo lankstyti karklų šakas, ką tik išnirusias iš vandens.

Moterys grįžo atgal ir susėdo savo įprastinėse vietose tarp valčių. Vienodu ritmu viršum vandenų sklido Havandšitos burtų giesmė. Blykčiojanti Audra užmiršo visas abejones ir įsiklausė į jos liūdną melodiją. Giesmėje buvo kalbama apie Lokę, ji tai gerai suprato, ir ta giesmė turėjo būti labai sena.

Mergaitė susimąstė. Norint, kad Didžioji Lokė padėtų, reikia būti tyram ir narsiam. Ji atsikėlė ir nuėjo pas savo draugę Driežo Galvą. Toji kaipmat pakilo ir atbėgo Blykčiojančios Audros pasitikti. Abi mergaitės paėjo galiuką upės šlaitu ir, pamačiusios, kad dabar tikrai yra vienos, sustojo.

Juodvi tyliai pasišnabždėjo ir prisiekė viena kitai savo broliams ir seserims visada sakyti tik teisybę ir visą dieną nieko nevalgyti. Paskui, susiėmusios už rankų, sugrįžo atgal į stovyklą. Burtų giesmė vis tebeaidėjo brėkštančio ryto tyloje.

Draugės susėdo šalia Untšidos. Untšida buvo išmintinga, ji mokėjo net su lokiais susikalbėti; jos prieglobstyje galėjai jaustis saugus. Dabar senutės veidas žvilgėjo juoda spalva – ji buvo išsitepusi pelenais, nes pasninkavo. Blykčiojanti Audra ir Driežo Galva taip pat paprašė pelenų. Jos pasiėmė jų iš ugnies nešiotojų, kurie išskobtame beržo kamiene atnešė negęstančią ugnį nuo Arklių upelio per rezervatą ligi pat didžiųjų Dumblinųjų Vandenų. Vėl susėdusios šalia Untšidos, mergaitės prisidėjo ranką prie lūpų ir slaptingai kreipėsi į Didžiąją Paslaptį. Prie jų prisijungė Uinona ir Sitopanakė. Visų mintys dabar turi būti nukreiptos viena linkme. Tada galbūt pavyks įveikti piktą priešą.

Laikas bėgo greitai nelyginant vanduo.

Kai atėjo pietūs ir arkliai nustojo ganęsi, į stovyklą sugrįžo Bebras, lyg ir labiau šlubuodamas negu paprastai. Jis nuėjo prie mustangų. Bėris, kuriuo Bebras dažniausiai jodinėdavo, pamatęs ateinantį šeimininką, atsistojo. Bebras atsirėmė į arklį ir ėmė taršyti jo tamsius karčius. Jis laukė.

Ir nors stovykloje beveik niekas nepajudėjo, žmones pagavo nesuprantamas nerimas. Havandšita nutilo ir įsmeigė akis į kalvos viršūnę, kur kariai, pasislėpę žolėje, ėjo sargybą. Ten pasirodė Četansapa, nuo upės slėnio artėjo Vilko Galva. Delavaras neskubėjo, jo veide ir

visoje laikysenoje taip pat galėjai įskaityti neapsakomą sielvartą, kurį matant baisu buvo ko nors ir klausti.

O kai pagaliau pasirodė Tokei Ito ir Kalno Griaustinis, oras tarsi suvirpėjo nuo įtampos. Jų nugaros ir krūtinės buvo nuogos, išteptos raudonais dažais – kraujo spalva. Tačiau kraujo spalva nereiškė, kad tie vyrai ruošiasi žudyti kitus arba patys mirti. Raudonas kraujas nuo seniausių žmonijos laikų buvo ženklas gaivalingos gyvybės, besistengiančios nugalėti mirtį. Kovoje vyrams kaip tik reikėjo tokios jėgos, ir todėl dažytis raudona spalva buvo daugelio genčių paprotys.

Kai vadai pasiekė senąjį burtininką, ten jau stovėjo Juodasis Sakalas, Šunktokeča ir Bebras.

Tokei Ito balsas nuskambėjo ramiai ir tyliai.

– Aš liepiau jus pašaukti, – išgirdo jį kalbant penkios moterys, – tad žinokite, ką aš nusprendžiau. Ginklai ilsėsis, kol nusileis saulė, jūs tai žinote. Tada vėl prabils vačičunų Paslaptingosios Geležys, nors ir išduotumėt Rudajai Lapei Tokei Ito, Matotaupos sūnų. – Vadas valandėlę patylėjo. – Aš liepiau pasakyti Fredui Klarkui, – kalbėjo jis toliau, – kad sutinku su juo pasikalbėti. Jeigu ir jis sutinka, tegu praneša man ne vėliau kaip per valandą po pietų. Jo pasiuntinys ką tik buvo čia. Jūs matėte jį ateinantį ir išeinantį.

– Geriau matyti išeinantį negu ateinantį, – tarė Četansapa.

Vadas nuleido jo žodžius negirdomis.

– Fredas Klarkas atjos prie pietinės kalvos papėdės, kai tik pamatys mane ateinantį. Noriu išklausyti jį ir duoti jam atsakymą. Dabar aš ten ir einu. Jūs mane palydėsite.

Vado žodžiai skambėjo taip, lyg jis būtų kalbėjęs apie kažkokius tolimus įvykius. Jis užbaigė tokiu tonu, jog negalėjo būti ir kalbos apie kokį nors prieštaravimą. Stojo tyla, bet tyla dar nebuvo pritarimas. Četansapos akys svaidė žaibus. Tačiau vadas, nelaukdamas, kol šis ką pasakys, kaip kirviu nukirto:

– Jūs palydėsite mane ir išklausysite, kas ten bus kalbama. Aš įsakau jums.

Niekas neatsakė nė žodžio. Jis pagarbiai atsisveikino su Havandšita ir, Kalno Griaustinio lydimas, nužingsniavo išilgai šlaito prie arklių. Atsistojo ir Četansapa, Vilko Galva bei Čapa, tačiau jie kol kas nejudėjo iš vietos.

Abu vadai ėjo pro paruoštas plaukti valtis, pro moteris ir vaikus. Blykčiojanti Audra nuleido akis. Ji matė vado kojas, apautas Uinonos siūtais mokasinais. Žingsniai nutilo. Vadas sustojo prie mergaitės.

– Ar Blykčiojanti Audra bijo? – paklausė jis.

Mergaitė atsistojo.

– Ne, – atsakė ji tvirtai ir su kažkokiu jai pačiai dar negirdėtu pasitikėjimu. – Tokei Ito, mūsų vadas

ir Didžiosios Lokės sūnus, privers Matotaupos žudiką stoti į kovą. Jis nužudys savo tėvo žudiką, nes mirtis yra teisinga bausmė. Tokei Ito perkels mus per Dumblinuosius Vandenis į naują gyvenimą.

Mergaitė ir pati stebėjosi, kad ištarė šiuos žodžius visai aiškiai, nedrebėdama ir nemikčiodama. Matyt, ir abu vadai, ir paskui juos atėję kiti kariai ne mažiau nustebo, išgirdę šitaip drąsiai ją kalbant, nes atidžiai ir rimtai žiūrėjo į mergaitę, ir paskui jau niekas daugiau neabejojo.

Kariai nuėjo su savo vadu prie arklių. Blykčiojanti Audra vėl tyliai atsisėdo į savo vietą ir žiūrėjo vyrams pridurmu. Ji pajuto, kaip Untšida perbraukė jai per plaukus ir pasakė: „Gerai".

Kariai užsėdo ant arklių, užjojo šlaitu aukštyn ir pasileido į plačiąsias prerijas.

Saulė švietė iš pietų ir siuntė savo spiginančius spindulius raiteliams tiesiai į akis. Vilko Galva jautė, kaip nesitveria savam kaily per dienas nusistovėjęs jo keršis, kaip jis trykšta energija ir žvengdamas vis lipa geltajam eržilui ant kulnų. Jam labai magėjo apgręžti savo arklį atgal. Tačiau jis pasirinko vadu Tokei Ito, ir Tokei Ito pasakė žodį. Vilko Galva pakluso. Arkliai lėkė kaip viesulas. Toli nutįsusi aukštuma greitai skriejo raiteliams pro šalį. Ji atrodė rami ir neliesta. Tik kariai,

žinantys, kur išsidėstę jų draugai, matė jų slaptas pozicijas. Pietų pusėje, toli toli, delavaras netrukus pastebėjo priešų raitelius. To būrio vidury dabar kilo sambrūzdis. Paskui atsiskyrė trys taškeliai ir, greitai didėdami, ėmė artėti prie dakotų.

Vilko Galva, jodamas antras iš eilės, stengėsi neišleisti iš akių artėjančių raitelių. Jis jau įžiūrėjo didžiulę plačiakraštę jų vado skrybėlę. Tas raitelis jojo ant gražaus sarčio. Vilko Galva atpažino, kad tai tas pats arklys, ant kurio kadaise sėdėjo majoras Smitas.

Žudikas vis dėlto išdrįso pasirodyti. Šuoliuojantys mustangai sparčiai artėjo.

Štai raiteliai staigiai patraukė pavadžius ir sustabdė arklius. Abu vadai labai tiksliai apskaičiavo kryptį ir sustojo tiesiai vienas priešais kitą. Iš paskos išsirikiavo jų palydovai. Buvo tylu tylu. Tik nieko nenujaučianti bitė dūzgė, skraidydama nuo žiedo prie žiedo; visi ją girdėjo, nes niekas netarė nė žodžio, net nepasisveikino.

Abiejų priešų palydovai lyg susitarę tuo pačiu metu pasuko arklius į dešinę ir į kairę, pridengdami iš šonų savo vadus. Juodasis Sakalas ir Kalno Griaustinis atsistojo Tokei Ito iš kairės, Vilko Galva ir Gudrusis Bebras – iš dešinės.

Dabar delavaras galėjo netrukdomas stebėti priešus: Rudąją Lapę – vidury, Šonką – iš dešinės nuo jo, liesą,

ištįsusį prerijų medžiotoją – iš kairės. Delavaras pažinojo šį medžiotoją dar iš tų laikų, kai Kanados pasienyje tarnavo baltiesiems žvalgu. To žmogaus pravardė buvo Karolis Didysis.

Abi pusės vis dar tylėjo. Vilko Galva pažvelgė į Tokei Ito. Vadas buvo visiškai ramus – žiūrint į jo laikyseną, atrodė, kad šitaip jis gali tylėti ne tik valandų valandas, bet ir dienų dienas. Net jo kraujas, rodos, sustingo iš abejingumo ir nebetekėjo gyslose. Rankos be jokios įtampos laikė šautuvą, padėtą skersai arklio nugaros. Virš riešų vis dar buvo matyti grandinių žymės.

Delavaras žinojo, kad nekantrumu nesitveriantis baltasis turės pirmas nutraukti šią tylą.

Rudoji Lapė nušoko nuo arklio. Dunkstelėjo į žemę jo sunkūs batai; tai buvo pirmas garsas, pasigirdęs per tą laiką, kai susitiko šios abi grupės. Rudoji Lapė nusivožė nuo galvos skrybėlę – pasirodė jo galingas kiaušas su rudais kaip lapės kailis plaukais – ir, žengęs tris žingsnius, priėjo prie dakotų vado. Tokei Ito sėdėjo kaip sėdėjęs ant arklio ir žiūrėjo iš aukšto į savo priešą. Dešine ranka jis gniaužė pavadį, nes geltis jau mėgino kartą įkąsti prisiartinusiam priešui ir dabar suskliautęs ausis tykojo naujos progos pagriebti dantimis tą nenaudėlį.

Rudoji Lapė kimiai, dirbtinai nusijuokė. Jo lūpos prasišiepė, ir pasirodė geltoni dantys.

– Po perkūnais, – tarė jis, – tas karčiuotas velnias mane dar pažįsta. Mudu niekaip negalėjome sutarti... – Ir numojo ranka. – Buvo tokie laikai...

Jis sučiaupė lūpas ir primerkė akis, kad neišsprūstų koks neapgalvotas žodis ar neužmaskuotas žvilgsnis.

– He! – sušuko jis labai garsiai toje tyloje. – Tu čia, Hari! Na ir gerai. To aš ir tikėjausi. Žinai, kokie reikalai?

– Ne. – Tokei Ito balsas skambėjo atžariai ir pašaipiai.

– Ne? Ar plaušais apsimuturiavęs tavo pasiuntinys, – jis parodė į juodaodį, – dar neišdrįso tau pranešti tos naujienos? Na gerai, tada aš pats pasakysiu, kokie čia dalykėliai. – Rudoji Lapė vis dar kalbėjo labai garsiai, beveik rėkdamas. – Jūs norite persikelti per Misūrį! Bet tu ne aklas, matei jį. Visas slėnis – viena srovė. Greičiau kaip per dešimt dienų vanduo nenuslūgs. Dešimt dienų – ilgas laiko tarpas. Man jų užteks. Mes šovinių turime, o jūs – ne. Jums trukdo bobšės ir vaikigaliai. Aišku, viskas labai aišku. Jeigu aš panorėsiu, iš jūsų liks tik krūva lavonų. Bet aš nenoriu... aš noriu tik tavęs. Na tai eime, dragauži! Šiandien atsiskaitome, ir tarp mūsų baigta.

Tokei Ito nieko neatsakė.

– Tai vis dar nesiryžti? – Rudajai Lapei iš burnos dribo seilės lyg kraujo ištroškusiam šuniui. – Vis nesi-

ryžti? Aš suprantu, nelengva apsispręsti, mano mielasis. Truputį prisibijai, a?

Vadas tylėjo.

– Ir su tavo tylėjimu netoli tenuvažiuosi. Tiesa, tai gražu ir garbinga, be to, tu apskritai tiesus vadas... neblogų tėvų... tą aš žinau. Ir Topas, tavo senis, blaivas būdavo toks kaip tu dabar. Nepalaikyk už bloga! Kai tik pamatau tave, vis prisimenu senus laikus. Šiaip ar taip, geri buvo laikai. Galėtume tarpais apie juos pasikalbėti ten, rezervate, jeigu eitum su manim, supranti?

Vadas tylėjo kaip žemė.

– Na, aš tau paaiškinsiu, kaip yra.

Rudoji Lapė atsilapojo odinį švarką. Vilko Galva pamatė jo rankas, stiprius, kaulėtus čiuptuvus. Jais jis atsilapojo švarką ir kairiojoje krūtinės kišenaitėje surado laišką.

– Štai, imk ir skaityk.

Tokei Ito nė nekrustelėjo. Jo ranka kaip ir pirma tvirtai laikė pavadžius.

– Ką? Nenori? – Rudoji Lapė vėl įsikišo laišką ir užsisagstė švarką, pamažu ir rūpestingai, lyg uždarydamas tvirtovės vartus. – Tu dar prašysi manęs, kad duočiau paskaityti šį laišką, bet bus jau per vėlu.

Stipriais pirštais jis užsegė paskutinę sagą, ir iš jo akių blykstelėjo žalsva šviesa.

– Šunsnukis! – suriaumojo jis, ir jo kakta staiga paraudo nuo plūstelėjusio kraujo. – Argi nieko negirdėjai apie žinią, kurią perdaviau per tą tavo susilaižiusį bendrą? Tu gali ateiti, garbusis Tokei Ito, ir vaidinti vadą rezervate. Tą dieną, kai aš tave ten atgabensiu, man irgi bus šventė. Tik vėl nesakyk „ne“, Hari, patariu tau! Kartą tu jau pasakei man „ne“ ir pasigailėjai! Nemėgink to daryti antrą kartą! Nuo mano bausmės dar niekas neišsisuko! – Pabaisa šlykščiai nusikvatojo. – Štai, pažiūrėk į mano kumelę, pažįsti ją? Kadaise ji buvo tavo užtarėjo, to majoro žilais plaukais. Jis irgi norėjo prieš mane kovoti! He! Jis negyvas! Žemėje vėsu, ten jis ir guli. Vandenys šniokščia kaip pasiutę, gal jie vėl jį išrausė. Čia nepadės nei kryžius, nei kardas! – Rudoji Lapė vėl nusikvatojo.

Tokei Ito lūpos neištarė nė garso. Galėjai net suabejoti, ar jis išvis klausosi visų tų šnekų.

Delavaras įsmeigė akis į kumelę, stovinčią už Rudosios Lapės. Kadaise ji priklausė majorui Samiueliui Smitui, tai buvo gražus tamsus žvitriaakis gyvulys, tokio reikia paieškoti. Tačiau dabar jos paslėpsniai buvo aptaškyti krauju, ir Vilko Galva baisiausiai įniršęs pažvelgė į sunkius dabartinio jos raitelio pentinus. „Šunsnukis, – pagalvojo, – žudikas...“ Jis niekaip negalėjo atitraukti akių nuo gyvulio, kuriam dažnai

įmesdavo pašaro. Kumelė pakėlė galvą ir pastatė ausis. Gal ir ji pažino žvalgą?

– Tu užsispyręs raudonodis, – vėl ėmė šnekėti tylinčiam vadui Rudoji Lapė, – ir tavo liežuvis, regis, visiškai suparalyžiuotas. Tai kokia gali būti kalba su nebyliu. Matyt, tarp mūsų viskas baigta. – Jis nusigręžė nuo Tokei Ito ir žengė žingsnį prie Bebro ir Vilko Galvos. – Prieš jus aš nieko neturiu, – tarė jis šaižiu balsu. – Galite grįžti į rezervatą arba keltis per Misūrį ir bėgti į savo Kanadą. Tik štai šito, – jis parodė į vadą, – šito tai jau nepasiimsit sykiu. Jo laukia kartuvės.

Vilko Galva užsimojo smogti, bet Rudoji Lapė nutvėrė jį už riešo, suspaudė lyg geležiniais gniaužtuvais ir su pašaipa dėbtelėjo jam į veidą. Tai buvo trumpa tyli kova, tik ranka prieš ranką. Vilko Galva jautė savo silpnumą, jam buvo nesmagu ir nežmoniškai pikta. Jį išmušė prakaitas.

Rudoji Lapė jį paleido.

– Mes suprantame vieni kitus! Jūs galite pagalvoti. Už skalpą, – jis dar kartą begėdiškai mostelėjo ranka į Tokei Ito, – už jo skalpą bus gerai sumokėta. Kas man jį atneš – kelionė į Vašingtoną ir du šimtai dolerių. Jūs turite laiko ligi rytojaus ryto. Tai paskutinis mano terminas. Bet būtų geriau, jeigu paskubėtumėt. Mano medžiotojai irgi žino kainą. – Rudoji Lapė ap-

sisuko ir vėl priėjo prie Tokei Ito. – Tu irgi paskutinį kartą pagalvok! Argi jie visi dabar turi mirti tik dėl to, kad esi bailys? Kai baltieji kadaise nugalėjo didįjį vadą Pontiaką, jis be baimės sutiko mirti nuo vieno savo raudonodžio brolio rankos... – Rudoji Lapė priėjo prie savo arklio. – Tam raudonodžiui tada irgi buvo gerai už tai sumokėta, – tarė jis Vilko Galvai. – Dėl aukso tau nėra ko ilgiau pas jį pasilikti. Dabar tu gali jo gauti iš mūsų.

Delavaras tiesiog negalėjo į tą pašlemėką žiūrėti.

Rudoji Lapė užšoko ant arklio ir taip suvarė pentinus jam į pašones, kad tas atsistojo piestu. Kairiąja ranka jis laikė pavadžius, o dešiniąja sugniaužė didelę odinę skrybėlę. Pakilęs vėjas ėmė taršyti jam plaukus.

– Niekšas! – sušuko jis apsiputojęs vadui Tokei Ito. – Tai ko tu čia atėjai? Gal aš tau pelė, su kuria gali žaisti kaip nori, tu pasmirdęs raudonodi? Kokio velnio čia atjojai gaišinti man laiką, jeigu nenori kalbėti?

Rudoji Lapė vėl atleido arklį. Gal vado veide šmėkštelėjo koks šešėlis, kurio kariai nepastebėjo, tačiau jis atkreipė priešo dėmesį.

– Hari?!

– Aš pasiduodu jums.

Raitelis ant sartos kumelės lyg švilptelėjo, lyg kažką sušuko.

– Hari?.. – Pats nežinodamas, ką daro, jis užsivožė ant pakaušio plačiakraštę skrybėlę. – Tai eime.

– Po šešių dienų, kai visi genties kariai su savo žmonomis ir vaikais persikels į aną upės krantą. Aš lauksiu tavęs prie šios kalvos. Su ginklais. Hau.

Rudoji Lapė išsprogino akis.

– Tau galvoj negerai? Manai, aš noriu su tavim kovoti?

– Tu turėsi su manim kovoti. Su manim ir mano kariais arba su manim vienu. Rinkis!

Rudoji Lapė mėgino juoktis, bet pro dantis išsprūdo tik kažkoks amtelėjimas.

– Tu man komanduoji, berniuk?

– Aš pasakiau.

– Na, tegu bus, kaip tu nori, kojote, aš atjosiu su ginklais, aš sutinku! Po šešių dienų! Aš būsiu čia!

Rudoji Lapė nusijuokė. Dabar jo juokas vėl nuskambėjo garsiai ir šaižiai.

– Gerai, berniuk, aš sutinku! Tu nebeturi daugiau nė vieno šovinio. O tavo peiliūkščio ir strėlių aš nebijau. Tik ateik, aš irgi ateisiu, ateisiu taip pat vienas! Tavo skalpas, gali sakyti, jau mano! – Jis dar kartą atsisegė kišenę ir ištraukė skalpą su juodais žilstelėjusiais plaukais. – Matotaupos skalpas! Dabar bus čia ir tavo! Gerai?

– Mes kovosime.

– Gerai, mielas Hari!

Rudoji Lapė pasikėlė balne ir, tikras savo pergale, pašaipiai mostelėjo skrybėle. Paskui apgręžė kumelę ir nurūko atgal į plačias pietines prerijas.

Jo palydovai apstulbo, taip staiga likę vieni. Nežinodami, ką daryti, valandėlę jie dar piktai spoksojo į dakotus, paskui apgręžė arklius ir, gerokai atsilikę, nujojo paskui savo šeimininką ir vadą.

Delavaras girdėjo duslų kanopų dundėjimą ir matė besiplaikstančias ilgas arklių uodegas. Tolstantys raiteliai ėjo vis mažyn ir mažyn, galiausiai tolumoje susiliejo su saviškių virtine. Vilko Galva dar lyg ir matė, kaip tie trys raiteliai nusėdo nuo arklių, paskui ir jo aštriose akyse viskas susiliejo išvien.

Tokei Ito nejudėdamas tebestovėjo savo vietoje. Atrodo, jis irgi žiūrėjo, kol raiteliai pradingo iš akių. Tik tada pasuko savo geltį, ir jo juodos akys įdėmiai nužvelgė draugus.

– Jūs viską girdėjote.

– Taip, – atsakė Četansapa, – ir mes su tavim pasitarsim, ką mums daryti.

Vadas suraukė antakius.

– Nėra čia ko tartis. Jūs keliatės į kitą krantą su visomis mūsų palapinėmis. Niekas jūsų neužpuls. Aš

pasilieku čia atkeršyti už savo tėvą Matotaupą ir sulaikyti priešų, kol jūs anapus sienos pasieksite miškingus kalnus.

– Taip, – pratrūko Četansapa, – ir leisiesi, kad tave nugalabytų ta galybė vačičunų, kurie tik ir laukia, kada galės susižerti pinigus už tavo skalpą. Manai, Juodasis Sakalas sėdės prie miškingųjų kalnų ant bizono kailio ir žiūrės rankas susidėjęs, kaip priešų gauja tave tąso, žudo ir maitoja nelyginant vilkų ruja, užpuolusi bizoną? Tu pasirinkai kelią, kuris daro garbę tavo vardui, o mums užtraukia gėdą! Žinok, aš tavęs neapleisiu!

– Ir aš tavęs neapleisiu! – karštai pareiškė Bebras. – Tiek to, tegu griūna mūsų palapinės ir žūna moterys, tik leisk mums mirti kaip vyrams! Visi su tuo sutinka! Geriau eiti į mirtį negu dar kartą išduoti Tokei Ito!

– Aš tavęs neapleisiu! – sušuko Vilko Galva. Bet tuoj pat pasigailėjo to savo uolumo, kuris nuskambėjo jo žodžiuose. Jis pamatė, kaip persimainė Tokei Ito veidas.

– Aš ištesėsiu savo žodį, ir jūs man nesukliudysite! Aš pasiūliau jums keltis per Dumblinuosius Vandenis į tą laisvą kraštą. Aš jus vedžiau, ir jūs ten pateksit su savo moterimis ir vaikais. Aš šito noriu. – Tokei Ito ir Četansapos žvilgsniai susitiko. – Tu prisiekei man šventąja pypke, Juodasis Sakale, Saulės Lietaus sūnau,

kad nuvesi mūsiškius anapus sienos ir nebegrįši. Bet jeigu tu nusiteikęs prieš mane ir prieš mano žodžius, tai sakyk tiesiai. Tada aš pats pasidarysiu sau galą. Aš esu išdaviko sūnus, net tu man esi tai sakęs. Mano gyvenimas baigtas. Bet jums nevalia mirti.

– Jeigu mes neklausysime, tu pasidarysi sau galą? – kalbėjo Četansapa, susigėdęs ir pasipiktinęs. – Ne, Tokei Ito, jeigu mes tavęs paklausysime, tada tau jau tikrai galas. Juk ir tu pats netiki, kad galėsi paspružkti nuo tos gaujos tykančių kojotų, jeigu liksi čia vienas, norėdamas juos sulaikyti, kol mes pasieksime miškinguosius kalnus. Tai, ką tu sakai, vien tik žodžiai, bet ne teisybė.

– Četansapa, aš sakau tau teisybę. Jeigu jūsų balsai mane pašauks, aš pasistengsiu paspruktì nuo tos gaujos tykančių kojotų ir grįžti pas saviškius, kai tik jūs peržengsit sieną. Taip, aš pasistengsiu, jeigu žinosiu, kad esu jums dar reikalingas. Tada padarysiu viską, ką galėsiu, kad tik grįžčiau pas jus.

– Kas duos mums žinią, kaip tau čia pasisekė?

– Kalno Griaustinis, siksikas, galės pasilikti šiapus upės sargyboje ir pranešti jums, kaip man pasisekė. Jis ne dakotas. Dėl jo aš nedaviau vačičunams jokių įsipareigojimų.

– Tu privertei mane paklusti, vade. Tu paėmei mane, kai troškau mirti. Už savo gyvybę esu dėkingas tik tau.

Aš prisiekiu tau, kad nuvesiu mūsiškius anapus upės ir anapus sienos.

– Bus taip, kaip panorės Paslaptingoji Galia, – užbaigė vadas. – Četansapos narsa dar nedrįso abejoti nė vienas karys.

Tokei Ito atleido pavadžius, ir geltis nušuoliavo atgal prie didžiųjų Dumblinųjų Vandenų. Pavymui sekė tyliojo Kalno Griaustinio eržilas, o už jo – širmis, keršis ir bėris su savo raiteliais.

Sugrįžę į stovyklą, jie paleido arklius į kaimenę ir kartu su Tokei Ito nuėjo pas Havandšitą. Priesaikos pypkė ėjo iš rankų į rankas. Jos dūmas įtvirtino karių pasiryžimą keliauti į nežinomą kraštą; tai buvo savotiška priesaika klusniai vykdyti visus vado įsakymus.

Pypkė degino Vilko Galvai rankas – jis paskutinis patraukė ją ir vėl atidavė saugoti Uinonai. Paskui apsisuko ir išėjo įkandin Tokei Ito, kuris paliko senį vieną su savo mintimis. Vilko Galva kūprino paskui vadą. Šlaitas jam dar niekados neatrodė toks status, žėrinti vidurdienio saulė, regis, dar niekada taip baisiai nespigino. Kovos įkarštyje jis iššaudė paskutinius Tokei Ito šovinius, kai tas plaukė per upę, ir dėl Vilko Galvos kaltės vadas dabar turės kovoti strėlėmis prieš Rudosios Lapės kulkas!

Tokei Ito daugiau nė nežvilgtelėjo į savo draugus, jis matė vis dar sausas, tuščiai laukiančias odines valtis ir

tarp jų pasninkaujančias moteris ir merginas. Untšida, Uinona ir Blykčiojanti Audra pakėlė akis į vadą, tačiau Sitopanakė nedrįso pažvelgti aukštyn, sėdėjo įbedusi žvilgsnį į žemę.

Kai po daugelio valandų atėjo vakaras, pasibaigė moterų ir vaikų pasninkavimo laikas. Driežo Galva nubėgo pas savo motiną, Blykčiojanti Audra pasiliko šalia Untšidos. Vado sesuo priglaudė mergaitę po savo antklode; naktis buvo šalta, tačiau Blykčiojančiai Audrai buvo šilta ir ji kietai miegojo.

Rytą ji paskaičiavo, kad iš šešių praėjo viena naktis ir kad penktąją jie iškeliaus.

Vanduo seko ne dienomis, o tiesiog valandomis. Iš vandens išniro pievos, išryškėjo ir įlankos krantai. Ten, kur neseniai tyvuliavo vanduo, dabar rudavo šlapia, ištižusi pernykštė žolė, tokia bjauri, palyginti su pradedančiomis žydėti pievomis, kurių nebuvo nusiaubusi viską naikinanti gamtos stichija. Vienur kitur kėpsojo su šaknimis išrauti medžiai. Moterys tempė šalin smirdančias prigėrusių laukinių gyvulių stipenas. Įsisiautėjusios upės šniokštimas slėnyje vis labiau slopo ir tolo. Kai vieną kartą Blykčiojanti Audra nubėgo prie įlankos krašto, pamatė didžiajame slėnyje kyšant kalvų viršūnes, pagal kurias nesunku buvo susigaudyti, kur yra tikroji upės vaga. Dumbliname gelsvame vandenyje plūduriavo įvairiausi augalai ir prigėrę gyvuliai – tiesiog

nemalonu buvo žiūrėti. Ligi didžiosios kelionės dar buvo likusios dvi dienos.

Blykčiojanti Audra vėl sėdėjo stovykloje ir laukė. Ji būtų mielai pasikalbėjusi su Sitopanake ir paprašiusi papasakoti apie gyvenimą anapus Minisosės. Tačiau juodakojų vado sesuo taip pat buvo tyli ir liūdna, be to, ji nemokėjo dakotų kalbos. Blykčiojanti Audra dabar dažnai žvilgčiojo į tą juodakojų merginą, kuriai prieš kelias dienas tartum jautė neapykantą ir pavydėjo Uinonos draugystės. Dabar ji mylėjo šią merginą ir vis dažniau ją stebėjo, žinoma, tik slapčia, kad juodakojė šito nepamatytų. Sitopanakė buvo labai išdidi ir liūdna kaip mirtis. Turbūt ji mylėjo vadą.

Kartą naktį – tai buvo paskutinė naktis prieš keliantis į aną krantą – Blykčiojanti Audra per sapną išgirdo keistą garsą, nelyginant vėjo dūzgenimą žolėje, nelyginant kažkokią nepažįstamą dainą, ir ta daina buvo tokia žavi ir švelni, kad mergaitė bijojo pabusti, norėjo tik klausytis ir klausytis to dainavimo. Tad klausėsi ir miegojo toliau. Rodos, matė dakotų merginą, kanoja išplaukusią į ežerą ieškoti savo mylimojo. Tačiau ta mergina rado tik savo mylimojo strėlinę, plūduriuojančią blizgančiame vandenyje... Tada ji šoko iš savo laivelio ir nusiskandino.

Kai Blykčiojanti Audra, pabudusi iš to sapno, pramerkė akis, danguje jau spindėjo pirmieji aušros gaisai,

mėnulis ir žvaigždės buvo pablyškę. Slėnyje šniokštė vanduo. Šiaip visi dar miegojo; šunys irgi dar tebegulėjo susirangę ir paslėpę snukius gauruose. Atsikėlusi buvo tik viena liekna mergina; ji klūpėjo žolėje ir pynėsi ilgus, vešlius plaukus. Staiga apačioj, prie įlankos, iš prieblandos išniro šešėlis ir pamažu ėmė artėti. Mergina tartum išsigando. Ji susigūžė ir paslėpė veidą. Vyriškis pamažu, netardamas nė žodžio, bet nenuleisdamas nuo merginos akių, praėjo pro šalį. Jis nužingsniavo tolyn ir ėmė kilti šlaitu vis aukštyn, tartum kalnų liūtas, kuris tuoj tuoj duos šuolį...

Blykčiojanti Audra vėl užmerkė blakstienas ir kantriai laukė, kol ją pažadins. Bijojo, kad kas nesužinotų, jog ji jau seniai nemiega.

Paskutinė diena taip pat praėjo tyliai ir ramiai. Blykčiojanti Audra ir Driežo Galva vėl sėdėjo pas Untšidą; senoji motina pasakė mergaitėms, kad ateinančią naktį jie leisis į kelionę.

Kai paraudusi saulė pasislėpė už horizonto ir strazdai užtraukė vakaro giesmes, stovykloje dar buvo tyku, ramu. Arkliai ganėsi, šunys zujo aplinkui. Pilka vilkinė kalė laižė savo keturis jauniklius. Blykčiojanti Audra išsirinko vieną šuniuką, tokį juodą, ir pareiškė norinti turėti jį sau. Uinona jai pažadėjo, jei Tokei Ito sutiks. Mergaitė atsiduso ir paglostė kalę. Danguje sužibo pirmosios šeštos nakties žvaigždės. Vėjas pūtė nuo upės,

ir tamsoje atrodė, kad vanduo dabar šniokščia garsiau negu pirma.

Untšida pakilo iš savo vietos. Tai buvo ženklas visiems ruoštis. Niekas nepratarė nė žodžio. Moterys ir merginos, paskirtos valtims nešti, paėmė tuos lengvus laivelius ir ilga vora patraukė žemyn į slėnį. Kitos, vaikų lydimos, nuėjo parsivesti arklių. Šunys lakstė aplinkui ir lojo, nes kažkur prerijose ir upės slėnyje amtelėjo keli kojotai. Blykčiojanti Audra ir Driežo Galva žinojo, kad tai ne kojotai, tai sutartiniai jų genties žvalgų ženklai. Mergaitės atsivedė abu dragūnų arklius ir be niekieno pagalbos užsėdo ant tų aukštų gyvulių. Arkliai klusniai ėjo ilga vora žemyn prie įlankos, tekšėdami brido per klanus, likusius nuslūgus potvynio vandeniui.

Pagrindiniame slėnyje dar buvo giliai vandens. Priekyje einančios moterys nuleido į pamažu tekantį vandenį savo laivelius, sudėjo į juos ryšulius ir jau varėsi irklais tarp kyšančių iš vandens kalvų. Raitelės dar tebebuvo ant arklių; vanduo siekė joms ligi kojų.

Šunys nuščiuvo ir šoko plaukti.

Didelė sraunuma ir tekančio vandens blizgėjimas rodė, kad čia prasideda tikroji upės vaga. Blykčiojanti Audra ir Driežo Galva tamsoje pamatė keletą raitų karių, tarp jų ir Četansapą ant savo trofėjinio širmio. Kariai stovėjo vandens apsemtoje upės pakrantėje.

Kita jų dalis dar tebebuvo prerijų prieigose, išsidėstę aukštumoje ir pasiruošę bet kuriuo metu stoti į kovą. Tačiau priešai nesirodė.

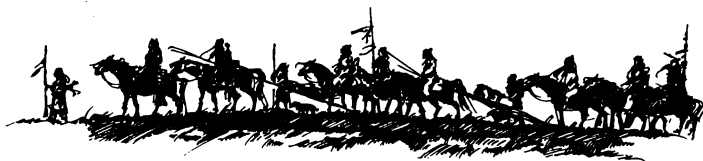
Blykčiojanti Audra ir Driežo Galva jojo pačiame voros gale.

Uinona atplaukė odiniu laiveliu atgal per upę paimti abiejų mergaičių. Jai plaukdami padėjo Čapa Garbiniuota Galva ir Antilopės Sūnus.

Kai Uinonos laivelis anapus upės vagos vėl pasiekė beveik stovintį pakrančių vandenį ir ramiai nuplaukė tarp stūksančių kalvų, Blykčiojančios Audros širdis ėmė smarkiai plakti. Ji dar kartą atsigręžė į pietiniame krante likusias aukštumas. Ten esantys raiteliai dabar apgręžė arklius ir ėmė leistis į slėnį, prie upės. Tačiau ne visi – vienas vienintelis ten pasiliko. Tai buvo tik juodas šešėlis juodoje naktyje.

Laivelis slydo vandens paviršiumi, varomas lengvų yrių. Pietinis krantas vis tolo ir tolo. Vienišo raitelio šešėlis vis labiau tirpo nakties tamsoje.

Tokei Ito liko vienas.

KOVA SU UŽBURTU BIZONU

Lokės Berniukai ir žvalgas Juodoji Uola, išlipę į kitą Dumblinųjų Vandenų krantą, nesėdėjo be darbo. Pirmiausia jie nuėmė nuo valtelės karkaso bizono odas ir jomis apsigaubę išliko per liūtį daugiau nesušlapę, negu buvo po persikėlimo. Kadangi sunkūs paskutiniųjų dienų žygiai berniukus buvo labai išvarginę, Juodoji Uola leido jiems šią naktį pamiegoti; jis pats po pusiaunakčio pasiliko sargyboje.

Kai pradėjo švisti rytas, visi trys suvalgė po gabaliuką maisto atsargų ir leidosi į kelionę šiaurės kryptimi, prie sienos ir miškingųjų kalnų. Lokiuką nešė Ihasapa. Valtelės karkasą paliko – dabar jis buvo nebereikalingas. Tačiau bizono odas pasiėmė, jas nešė berniukai – turės kuo apsikloti, o reikalui esant, galės pasistatyti iš jų palapinę.

Juodoji Uola ne be reikalo jau tiek metų buvo Lokės giminės žvalgas. Pievų slėniais jis trumpiausiu keliu atvedė berniukus ant vienos aukštumėlės, iš kur viskas aplinkui buvo matyti kaip ant delno. Geresnės stebėjimo vietos jie ir negalėjo tikėtis. Derlingame priemolyje

augo vešli, aukšta žolė, todėl indėnai be vargo galėjo paslėpti savo juodas galvas. Jie išžvalgė viską aplinkui, kiek akys aprėpia. Tik vieno nepamatė – saviškių aname upės krante. Juos užstojo išgaubtas įlankos krantas.

Ryto saulė maloniai šildė nugaras, žieduose dūzgė vabzdžiai.

– Pridėkite ausį prie žemės! – Ihasapa klausėsi, parkritęs ant žemės.

Berniukai pasekė jo pavyzdžiu.

– Taip, – sušnibždėjo Časkė. – Būrys raitelių. Jie joja risčia. Tai Ilgieji Peiliai.

Visi trys įtemptai laukė. Jų klausa buvo labai jautri, o aplinkui tylu tylu. Todėl jie išgirdo raitelių balsus jau labai iš toli – praėjo nemažai laiko, kol būrys pirmą kartą pasirodė tarp žalių kalvų. Tai buvo dragūnų patruliai.

Dragūnai taip pat užjojo ant kalvos, kad galėtų geriau apžvelgti vietovę, ir indėnai matė, kaip jie išsitraukė žiūronus ir ėmė apžiūrinėti aną upės krantą. Du iš jų, greičiausiai vyresnieji, mosikavo rankomis. Prie jų prisidėjo žmogus odiniais drabužiais ir ėmė kažką karštai aiškinti. Rytas buvo šviesus, saulėtas, ir dakotai matė viską, ką dragūnai ten daro. Kai ką netgi suprato iš to odiniais drabužiais apsirengusio vyro gestų, nes savo žodžius jis dar palydėdavo ženklais, kuriais pa-

prastai naudojasi pasieniečiai, taip pat skirtingų genčių indėnai, norėdami tarp savęs susikalbėti. Dakotai iš ženklų suprato, kad ten kalbama apie Lokės giminę ir kad dragūnai jos ieško. Žmogus odiniais drabužiais bandė vačičunams išaiškinti, kad Lokės giminė dar tebėra anapus upės ir reikia laukti, kol nuseks vanduo, tada, kai persikels per upę, bus galima ją suimti ir grąžinti į rezervatą.

Dragūnai, atrodo, niekaip negalėjo nuspręsti, ką jiems daryti. Nieko doro nesugalvoję, nusėdo nuo arklių, išsitiesė žolėje ir pradėjo antrą kartą pusryčiauti. Žmogus odiniais drabužiais liko ant kalvos sargyboje.

– Supratote? – paklausė Ihasapa.

– Taip.

– Ką mes dabar darysime?

– Nužudyti tų vačičunų negalima – jų per daug, – atsakė Časkė, slapčia atsidūsėjęs.

– Tačiau negalima leisti jiems čia sėdėti ir laukti, – ryžtingai tarė Hapeda. – Taip pat negalima leisti, kad jie nujotų ir vėl grįžtų, kai nuslūgs vanduo.

– Tas teisybė, – nusišypsojo Juodoji Uola, – bet kaip užkirsti jiems kelią?

– Klasta, – išdidžiai tarė Hapeda.

– Ir tu žinai, kaip tai padaryti?

– Taip! – Liesas vaikiškas Hapedos veidelis nušvito.

– Tad papasakok, kokią klastą tu sugalvojai.

Hapeda pačiupinėjo greitosiomis surištą galvos tvarstį, paskui apgraibė savo išdžiūvusias rankas, nuo alkio ir nuovargio įkritusius skruostus ir smilkinius.

– Aš atrodau peralkęs ir pavargęs? – paklausė jis.

– Vačičunų akimis – taip, – patvirtino Ihasapa.

– Tai galiu eiti. Aš nubėgsiu pas Ilguosius Peilius ir paprašysiu valgyti. Jie paklaus mane, iš kur aš atsiradau, ir aš papasakosiu jiems, kad Lokės giminė nuskendo upėje, kai mūsų vyrai ir moterys mėgino persikelti į šią pusę. Jeigu tik... – Hapeda nutilo.

– Kas yra? – susijaudinęs paklausė Časkė. – Ko tu suabejojai?

– Vačičunai turi „ilgas akis". – Hapeda turėjo galvoje žiūronus. – Ar jie gali jomis matyti kiaurai per kalvą?

– Ne, – nuramino Ihasapa. – Šito jie negali. Jie gali tik labai toli matyti.

– Gerai. Vadinasi, jie taip pat kaip ir mes nemato Lokės giminės vyrų ir moterų. Tada aš galiu pasinaudoti savo sumanymu!

– Gali. Na tai ir pamėgink. Ilgieji Peiliai – didelis pavojus mūsiškiams.

Hapeda leidosi į kelią. Jis nušliaužė žemyn priešingu kalvos šlaitu, kad nepastebėtų dragūnai, pakalnėje atsistojo ir atsargiai nurisnojo paupiu prieš srovę. Pabėgęs gerą galą, sustojo, pasikuitė vietoje, kad atrodytų, jog

jis čia buvo ilgesnį laiką apsistojęs, miegojo, ilsėjosi. Paskui vėl atsistojo ir patraukė akiplotu per banguotą vietovę. Galų gale įkopė į kalvą netoli dragūnų, iš pradžių atsigulė žolėje, o paskui kiek kilstelėjo galvą. Pamatęs, kad jį pastebėjo žmogus odiniais drabužiais, Hapeda atsistojo ir ėmė jam moti.

Žmogus odiniais drabužiais taip pat ėmė moti, kviesdamas Hapedą prieiti arčiau.

Mažasis dakotas tekinas pasileido prie dragūnų. Kareiviai užkandžiavo, rūkė ir plepėjo. Kai pasirodė indėnų berniukas, pokalbis kaipmat nutrūko, visi susidomėję sužiuro į netikėtą svečią. Žmogus odiniais drabužiais, greičiausiai skautas, tučtuojau ėmė kamantinėti berniuką.

– Iš kur tu čia atsiradai?

Hapeda suprato gestų kalbą; būdamas rezervate, su Čapos pagalba jau buvo pramokęs net vieną kitą pasieniečių kalbos žodį.

– Atėjau iš anapus, – atsakė Hapeda.

– Kaip tu iš ten galėjai ateiti? Dabar, per tokį vandenį?

– Taip, – patvirtino dakotų berniukas, – dabar, per vandenį. Visi kiti prigėrė. – Ir nutaisė liūdną miną.

– Kas tie kiti?

– Lokės giminės, priklausančios didžiajai dakotų genčiai, kariai, moterys ir vaikai.

– Po perkūnais... Lokės... eikš atsisėsk. Mums reikia viską tiksliai žinoti!

Skautas pranešė, ką girdėjęs, jaunam karininkui, vadovaujančiam patruliams. Šis ėmė skautui kažką nurodinėti, Hapeda iš jo kalbos nieko nesuprato. Tačiau skautas berniukui paaiškino, ką įsakė karininkas.

– Tu liksi pas mus. Gali nieko nebijoti. Gausi valgyti, o vėliau galėsi eiti į mokyklą. Mes pasiimsim tave į savo didįjį fortą. Ten tu papasakosi komendantui, kas atsitiko Lokės giminei ir Tokei Ito. Sutinki?

– Taip, – atsakė Hapeda, baisiausiai išsigandęs, – bet aš visai nenoriu pas jus pasilikti. Aš einu pas mūsų giminaičius Kanadoje.

– Pas kokius giminaičius? – Skautui kilo įtarimas.

– Pas dakotus prie Sourio upės, – trumpai atsakė Hapeda.

– Tokių nežinau. O aš maniau, kad tu nori paspruktі pas Sėdintį Jautį ir jo žmones, pas tą kurstytoją ir Kusterio žudiką, kuris vis dar bastosi aplinkui. Ir negalvok apie tai. Jie ten baigia numirti iš bado, nes ir ten jau nebeliko bizonų.

– Vadinasi, man likti pas jus?

– Taip. Tu – mažas berniukas, būsi mums klusnus, darysi, ką tau sakysime, neprieštarausi ir nesiginčysi. Štai, gali su mumis valgyti, atrodai gana sulysęs. Pas

mus tau nieko netrūks, pasidarysi storas ir apvalus, išmoksi skaityti ir rašyti.

Hapeda nieko neatsakė. Išgirdęs minint Sėdinčio Jaučio vardą, berniukas labai susidomėjo. Tos skauto kalbos dar labiau sutvirtino jo ryžtą bėgti. Tik jis nežinojo, kada jam pasiseks. Dabar, vidury dienos, tai buvo neįmanoma. Berniukas suvalgė, ką jam davė kareiviai, tačiau tas jų maistas jam nepatiko; paskui atsigulė saulėje ir tartum užmigo. Tačiau iš tikrųjų jo galva įtemptai dirbo, retkarčiais jis truputėlį pramerkdavo blakstienas ir slapčia stebėdavo priešus.

Dragūnai ilsėjosi ilgai. Kai jaunasis karininkas davė įsakymą sėsti ant arklių, buvo jau po pietų. Skautas pasisodino Hapedą priešais save ant arklio. Jis vadovavo visai grupei ir jojo priekyje. Hapeda stebėjo apylinkę kaip sakalas. Jam tuoj pat krito į akis, kad jie joja ne į rytus, o į vakarus. Vadinasi, jį gabena į kažkokį tolimą fortą, kur yra apsistojęs tų kareivių dalinys. Berniukas dėjosi susitaikęs su savo likimu. Reikia, kad ir priešai tuo patikėtų, – tik tada jis galės nuo jų pasprukti.

Gamtovaizdis beveik visur buvo vienodas. Vakaruose dūlavo melsvi Uolinių kalnų kontūrai; aplinkui žaliavo ir žydėjo pievų kauburėliai; pietuose šniokštė molini potvynio vandenys. Ihasapos ir Časkės Hapeda daugiau nematė, ir jokio ženklo jie jam nedavė. Tačiau Hapeda

buvo tikras, kad jie stebi jo priverstinį pasijodinėjimą ir slapčia seka iš paskos. Kai sutems, gal bus galima su jais susisiekti. Ramiai ir tariamai abejingai, kaip suaugęs karys, Četansapos sūnus kentė nelaisvę. Svarbiausia, kad Ilgieji Peiliai ir skautas, atrodo, patikėjo, jog Lokės giminė žuvo, keldamasi per patvinusią upę.

Atėjo vakaras, pievos sumirgėjo, nutviekstos besileidžiančios saulės spindulių. Dragūnai apsistojo nakvynės. Jie užkūrė ugnį, šildėsi konservų dėžutes ir laidė sąmojus, kurių Hapeda nesuprato.

Skautas vėl pasišaukė berniuką ir ėmė jį klausinėti smulkiau. Hapeda papasakojo, kaip juos vijosi Rudoji Lapė ir kaip jie plaukė per upę; jam nereikėjo laužti iš piršto visų persikėlimo baisumų – visa tai jis buvo patyręs savo kailiu, todėl jo pasakojimas atrodė įtikinamas.

– Keliauk pas mus, – pakartojo skautas, – uoliai ir sąžiningai mums tarnauk ir kada nors tapsi tokiu garsiu žvalgu, koks yra Vilko Galva ir koks kadaise buvo Haris. Toks protingas berniukas kaip tu mums visada bus reikalingas.

– Taip, ir aš norėčiau būti toks kaip Haris, – patvirtino dakotų berniukas, ir skautas nenumanė, ką šie žodžiai reiškia.

Kol skautas kalbėjosi su Hapeda, dragūnai toliau sau juokavo, krėtė pokštus ir šnekučiavosi.

– Trys gyvulių augintojai su savo kaimenės likučiais pabėgo nuo potvynio, prie jų prisidėjo ir kažkoks bebrų medžiotojas, bastęsis po apylinkę... su jais yra keli kaubojai ir kelios moterys, – nugirdo Hapeda. Mažasis belaisvis buvo sumanus, ir šita užuomina privertė jį suklusti. Kažkoks bebrų medžiotojas? O gal tai Adamas? Adamas laukia jų kaip tik šiose vietose.

Sutemo. Leitenantui kareiviai pastatė palapinę, patys atsigulė pievoje ir susisupo į antklodes. Arklių nenubalnojo. Paliko juos krūvoje, saugomus sargybinio. Kad niekam nekiltų jokio įtarimo, Hapeda atsigulė tarp kareivių. Jis gerai įsidėmėjo, kaip buvo skirstoma sargyba. Po pusiaunakčio dvi valandas turėjo eiti sargybą skautas. Per tą laiką Hapeda nieko negalėjo daryti. Jeigu jis dingtų anksčiau, skautas, eidamas į sargybą, pastebėtų, kad jo nebėra. Taigi Hapeda galėjo įvykdyti savo ketinimą tik tarp antros valandos nakties ir saulės patekėjimo.

Dakotų berniukas užsimerkė ir prisivertė užmigti. Reikėjo tausoti jėgas. Jis pasitikėjo savimi, kad pabus laiku. Pabusti norimu laiku jis buvo išmokęs. Baltieji dažnai manydavo, kad mažas indėnukas ničnieko nemoka. Tačiau jie labai klydo. Indėnų vaikai taip pat išeidavo labai dalykišką ir griežtą mokyklą! Hapeda pradėjo mokytis ne nuo šešerių, o nuo ketverių metų.

Jis išmoko jodinėti, stebėti laukinius žvėris ir priešus, griežtai valdyti savo jausmus ir valią, pakęsti alkį ir troškulį. Jis išmoko sakyti teisybę, net jeigu jam pačiam tai būtų nenaudinga, susipažino su dakotų istorija. Jis suprato ženklų kalbą, mokėjo skaityti piešinių raštą ir pats piešti. Jis mokėjo išdrožti strėlę, pasistatyti palapinę ir susiorientuoti nepažįstamoje vietovėje. Dar keleri metai, ir jis bus priimtas į karius... Hapeda krūptelėjo, kai pusiaumiegiais jam dingtelėjo ši mintis. Juk jis jau niekada nebebus karys, nes Lokės giminė dabar augins marguosius bizonus ir gyvens taikoje su visais gerais baltaisiais ir raudonodžiais. Su visais gerais... taip, bet tarp žmonių yra daug stiprių ir piktų vilkų ir prieš tokius Hapeda dar parodys savo drąsą, nors ir nedrožinės strėlių.

Pabudęs jis iš žvaigždžių padėties nustatė, kad jau valanda po pusiaunakčio. Skautas su dviem dragūnais ėjo sargybą prie arklių. Hapeda neišsidavė, kad nemiega. Jis ir toliau ramiai gulėjo, tariamai užmerkęs akis. Bet iš tikrųjų per tą valandą prieš pabėgimą jis viską atidžiai stebėjo.

Galų gale barzdotas, odiniais drabužiais apsirengęs skautas atsigulė miegoti. Jis susirado užuovėją šalia leitenanto palapinės, susisupo į antklodes ir netrukus jau miegojo, kiek buvo galima spręsti iš lygaus, vie-

nodo jo kvėpavimo. Hapeda dar valandėlę palaukė, juk keičiantis sargybai galėjo kai kas pabusti. Dabar sargybą ėjo du jauni dragūnai, matyt, nepatyrę ir abejingi savo darbui. Jie sėdėjo prie arklių ir patyliukais plepėjo. Berniukas apsimetė, kad jam pasidarė bloga. Jis atsistojo ir nesislėpdamas, bet labai tyliai užlindo už leitenanto palapinės; miegantis skautas ir sargybiniai liko kitoje palapinės pusėje. Žinodamas, kad čia jo niekas nemato, Hapeda atsigulė, ir dabar prasidėjo pats sunkumas – reikėjo nušliaužti ir neatkreipti sargybinių dėmesio.

Hapeda mokydavosi taip šliaužti, kad niekas iš šalies nepastebėtų, ir dabar jis su visu atsargumu pritaikė šį savo meną. Jam padėjo dar ir tai, kad pavasario žolė buvo aukšta, o jis mažutis, liesas. Kaip gyvatė rangėsi jis per pievą. Dar buvo visai tamsu. Užpakaly niekas nė nekrustelėjo. Sargybiniams, atrodo, buvo visai ne galvoj, kad Hapeda negrįžo iš už palapinės ir neatsigulė į savo vietą. Jie sėdėjo susikišę, žiūrėjo į tamsą ir, regis, buvo įsileidę į labai įdomų abiem pokalbį. Visiškoje nakties tyloje Hapeda dar ilgai girdėjo pusbalsiu juos šnekučiuojant.

Nušliaužęs gerą galą ir žinodamas, kad iš stovyklos jo jau niekas nepamatys, berniukas lengviau atsikvėpė. Įdomu, ar Ihasapa su Časke kur netoliese ir ar jie ką

nors numano apie jo pabėgimą? Hapeda užšliaužė ant vienos kalvelės ir viauktelėjo kaip kojotas. Šitoks viaukšnojimas Lokės giminėj buvo žvalgų sutartinis ženklas. Visi berniukai tai mokėjo, o Hapeda iš savo tėvo Četansapos buvo ypač gerai išmokęs. Laukti daug nereikėjo – netrukus pasigirdo atsakomasis ženklas.

Hapeda laukė savo vietoje, kol atėjo Ihasapa. Ilgoms kalboms nebuvo laiko. Berniukas pirmiausia pranešė, ką buvo girdėjęs apie gyvulius ir bebrų medžiotoją.

Atbėgo Časkė. Abu berniukai ir Ihasapa leidosi į kojas. Ihasapa vėl nešė lokiuką, Časkė – bizonų odas, kuriomis pirma buvo aptraukta valtelė. Visi dakotai buvo greitakojai, nors ir ne visi tokie eiklūs kaip Tatokanas, nelaimingasis išdavikas.

Saulė jau buvo patekėjusi, bet rytas dar gaivus ir vėsus, ir štai trys indėnai išgirdo tolumoje maurojant galvijus. Tas maurojimas buvo visai kitoks negu laukinių bizonų. Hapedai ir Časkei nejučia ėmė smarkiau plakti širdis. Juk ateity jie turės auginti prijaukintus marguosius bizonus. Gal tai tokie pat pasigailėtini gyvuliai kaip tos perkaršusios, išbadėjusios karvės, kurių jie buvo gavę rezervate?

Trys dakotai, per daug nesisaugodami, atvirai bėgo prie kaimenės. Juk karo kirvis užkastas ir kam gi ateis į galvą, kad jie priklauso vis dar persekiojamai Lokės

giminei. O jeigu tai Adamas, kaip jie tikėjosi, indėnai galės iš karto prisipažinti, kas esą, ir jis, be abejo, sutiks juos išskėstomis rankomis.

Gyvulių augintojai pastebėjo dakotus. Jų pasitikti išjojo vienas raitelis. Tai buvo baltasis, jis jojo ant keršo arklio ir, kaip dauguma kaubojų, vilkėjo odinę striukę, ryšėjo margą ilgais kampais kaklaskarę, ant galvos buvo užsidėjęs aukštą plačiakraštę skrybėlę. Jo veidas buvo liesas ir rudai įdegęs, sunku buvo pasakyti, kiek tam žmogui metų, nes negalėjai žinoti, ar daugybę raukšlių jo veide įrėžė metai, ar tai vargų ir nepriteklių žymės. Jis šuoliais prilėkė prie dakotų ir kaip indėnas staiga sustabdė arklį.

Ihasapa ir Lokės Berniukai taip pat sustojo.

– Sveikinu savo jaunuosius brolius! – prašneko baltasis dakotų kalba. Jo tarsena buvo labai neįprasta, tačiau dakotai suprato jo žodžius ir labai apsidžiaugė, kad šiose svetimose vietose baltasis juos pasveikino gimtąja kalba.

– Sveikiname savo vyresnįjį brolį! – rimtai atsakė Ihasapa. – Mes ieškome žmogaus, vardu Adamo.

– Netrukus rasite jį! Eime!

Raitelis apsuko arklį ir nurisnojo prie gyvulių kaimenės, besiganančios pievoje. Indėnai nusekė paskui jį. Hapeda ir Časkė susidomėję žiūrėjo į karves ir bu-

lius. Ir šie galvijai po žiemos buvo liesi kaip laukiniai bizonai, bet žvalūs ir noriai pešė žolę. Galingiausias kaimenės bulius sušnarpštė, ir tuoj supliaukšėjo ilgi piemenų botagai.

Dakotai pamatė būrelį raitų baltųjų. Vienas iš jų buvo labai panašus į tą, kuris pasitiko dakotus. Sprendžiant iš pasakojimų, kuriuos buvo girdėję berniukai, tai galėjo būti dvyniai Tomas ir Teo. Trys žilagalviai vyrai ir dvi pagyvenusios moterys berniukus ne taip domino. Greičiausiai tai buvo nuo potvynio pabėgę gyvulių augintojai, apie kuriuos pasakojo skautas.

Bet tarp jų buvo dar vienas raitelis, šviesiaplaukis mėlynakis vaikinas, rimto veido, su skaudžiomis rūpesčių raukšlėmis lūpų kampučiuose. Šalia jo ant arklio sėdėjo jauna moteris. Ir jos plaukai buvo kaip saulės spinduliai, o akys – kaip ryto dangus. Joti ji mokėjo. Tačiau dakotų berniukai iškart suprato, kad ši jauna moteris nuo ketverių metų kasdien nesėdėjo ant arklio nugaros. Prerijose ji buvo naujokė, nors ir labai stengėsi atrodyti kaip tikra kaubojė.

Baltieji pakvietė indėnus pas save. Hapeda ir Časkė nustebo, kad šie vačičunai tokie mandagūs ir draugiški. Iki šiol jie pažinojo tik Rudąją Lapę ir kareivius, suvariusius juos į rezervatą, buvo pripratę girdėti iš jų lūpų tik keiksmažodžius. Todėl dabar taip stebėjosi.

Hapeda pranešė baltiesiems, ką buvo nugirdęs iš dragūnų. Visi jo atidžiai klausėsi, čiulpė savo pypkes ir ramiai linkčiojo. Jie iš tikrųjų elgėsi beveik kaip dakotai, ir berniukai vis labiau ėmė jais pasitikėti.

– O kaip jūs čia patekote? – galiausiai pasiteiravo šviesiaplaukis, kurį dakotai visai teisingai palaikė Adamu.

Ihasapa papasakojo, kaip viskas iš tikrųjų buvo.

– O ką jūs dabar manote daryti?

– Tokei Ito prašo Adamą nupirkti mums margųjų bizonų ir žemės, kur galėtume su tais margaisiais bizonais gyventi.

Adamas nustebęs pakėlė akis.

– Tai kiek jūsų ten likę?

– Kai mes įsodinome į laivelius berniukus, mūsų palapinėse dar gyveno šešiasdešimt keturi žmonės, – atsakė Ihasapa. – Kai užėjo audra, Rudoji Lapė su savo bendrais dar kartą užpuolė Didžiosios Lokės sūnus, per tą susirėmimą, be abejo, žuvo vienas kitas mūsiškis. O kiek žmonių galų gale pasieks šį krantą, mes nežinome.

Adamas valandėlę tylėjo.

– Jūs patyrėte daug nuostolių, – tarė jis paskui. – Tiems keliems žmonėms, kurie dar išliko gyvi, be abejo, atsiras ir žemės, ir gyvulių. Tik kuo jūs mokėsite? Jeigu

jūsų žmonės perkeltų į šį krantą arklius, galėtumėt juos iškeisti į galvijus. Bet tai turėtų būti stiprūs jauni gyvuliai.

– Mes turime daug ir gerų arklių, tik norėtume juos sau pasilikti. Gal būtų galima sumokėti auksu? Tokei Ito mums jo įdavė.

– Aukso?! Vyrukai, vaikai... tada, žinoma, nereikia atsižadėti arklių! Aukso!

Adamas papasakojo šią žinią gyvulių augintojams.

Buvo matyti, kaip pasikeitė trijų senų fermerių minos. Jie prisislinko arčiau ir jau klausėsi atidžiau negu pirma.

– O apskritai ar jūs ką išmanote apie gyvulių auginimą? – paklausė Adamas.

– Ne. Netgi Čapa Garbiniuota Galva nieko neišmano, nes mažas būdamasneganė gyvulių, o skynė medvilnę. Bet Tokei Ito sakė, kad tu būsi mūsų brolis, tu išmokysi mus auginti marguosius bizonus.

Adamas nusišypsojo.

– Nebloga mintis. Aš mielai jums padėsiu. Gal jau dabar pat būtų galima padaryti bizniuką?

– Klausyk, – sušuko vienas gyvulių augintojas, – pirk iš mūsų galvijus. Ar tie indėnai turi gryno aukso?

– Ramiau, ramiau, neskubėkit. – Adamui pabudo viską blaiviai vertinantis valstietiškas protas. – Pirma galvijus suskaičiuosime ir apžiūrėsime.

– Adamai, per daug nekombinuok. Gausi viską už grynus niekus. Žiūrėk tik, kad indėnai atiduotų mums savo auksą, ir gali tučtuojau varytis gyvulius į Kanadą.

– Gal taip ir padarysim, – nė kiek nesikarščiuodamas atsakė Adamas.

Trys dakotai žiūrėjo, kaip jis su kitais baltaisiais, vyrais ir moterimis, vaikščiojo aplinkui, skaičiavo, čiupinėjo, gūžčiojo pečiais, retkarčiais tarsteldavo kokį žodį. Pagaliau priėjo prie Ihasapos ir abiejų berniukų.

– Kiekgi jūs turite aukso? – paklausė tyliai. – Sunkumas tas, kad čia, be abejo, niekur nerasi svarstyklių auksui sverti. Reikės pasikliauti garbės žodžiu. Žmonės čia sąžiningi. Auksinių pinigų jūs neturite?

– Ne, tik aukso dulkių ir grūdelių. – Ihasapa praskleidė maišelį ir parodė, kas jo viduje.

– Ar jūs apskritai žinote, kokį čia turite lobį?

Adamas buvo lyg nesavas.

Indėnai žiūrėjo į jį išpūtę akis. Jiems galvoj netilpo, kad už krūvelę blizgančio smėlio galima išsimainyti visą kaimenę gyvulių.

– Tik nerodykit viso maišelio, kad jie neišeitų iš proto, – perspėjo Adamas. – Duokit man dalį aukso, ir aš sutvarkysiu šį reikalą. Mes nusivarysime gyvulius anapus sienos. Dabar labai pavojinga eiti per sieną, bet kaip nors praspruksime.

Trys dakotai sutiko – jie pasitikėjo savo baltuoju broliu. Netrukus sandėris buvo baigtas. Adamo veidas spindėjo džiaugsmu.

– Na! – sušuko jis. – Tomai, Teo, pirmyn! Dabar parodykit, kas yra kaubojus! O jūs, mano narsieji broliai iš dakotų genties, čiupkit tuos arklius ten prie gyvulių ir pasistenkit juos sutramdyti! Mes nupirkome bandą ir dabar turime nuvaryti ją į saugią vietą!

– Visus tuos marguosius bizonus? – susijaudinęs sušuko Hapeda.

– Taip, visus, kiek tik matai, berniuk. Tu dar nė numanyti nenumanai, kokią vertę čia turi auksas.

Berniukai daugiau nieko neklausinėjo. Kartu su Ihasapa jie nubėgo prie besiganančių arklių, užmetė lasus, kuriuos buvo gavę iš Adamo, Tomo ir Teo, ir užšoko arkliams ant nugarų. Tuo metu, kai piemenys, pliaukšėdami ilgais botagais, varinėjo gyvulius ir ginė juos į šiaurę, trys jauni dakotai labai mikliai susidorojo su savo naujaisiais arkliais. Džiaugsmingai krykštaudami ir laidydami gerkles, jie taip pat padėjo varyti gyvulius. Jiems labai patiko, kad jaunoji Adamo žmona stebisi, matydama, kokius jojimo triukus išdarinėja indėnai ant svetimų arklių.

Galvijai ir arkliai visą laiką lėkė šuoliais, ir Adamas šūktelėjo dakotams, kad vakare jie jau bus saugioje vie-

toje. Časkė ir Hapeda atsidžiaugti negalėjo, pagalvoję, kaip jie kartu su Adamu pasitiks Tokei Ito ir saviškius, jau turėdami tokią didelę bizonų kaimenę. Kad tik jie ateitų, kad greičiau ateitų... kad apskritai ateitų. Juk taip laukiami jų gentainiai dar tebėra tarp dviejų pavojų – tarp siautėjančių upės vandenų ir Rudosios Lapės šautuvų.

Saulei leidžiantis suplukę, pavargę, užkimę raiteliai kartu su nusivariusia kaimene pasiekė prerijas. Čia Adamas, Tomas su Teo ir ponia Ketė sustojo. Indėnai irgi sustabdė arklius ir priėjo prie kitų varovų.

– Mes jau Kanadoje, – tarė Adamas.

Ihasapa ir abu berniukai tylėjo ir ilgai žvelgė į kits kitą. Nebuvo matyti jokios sienos. Aplinkui plytėjo žalios begalinės prerijos. Tik miškingųjų kalnų priekalnės prisislinko kiek arčiau.

Bėgliai sustojo poilsio. Lokiukas, kurį Ihasapa nešėsi maiše ant arklio, ėmė nertėti ir reikalauti žuvų. Galvijai atsigėrę ėmė ganytis. Berniukai prisirinko malkų ir, rūpestingai jas apdengę, susikūrė ugnelę. Kiekvienas suvalgė savo maisto dalį, paskui vyrai užsirūkė. Ketė buvo labai pavargusi, tad iškart susivyniojo į apklotus ir atsigulė miegoti.

Kadangi nebuvo ko svarbaus pasakyti, visi tylėjo, kiekvienas buvo paskendęs savo mintyse.

Taip praėjo turbūt geras pusvalandis. Adamas paskirstė nakties sargybą; abu berniukai irgi pasiūlė savo paslaugas.

– Taip, – staiga nei iš šio, nei iš to tarė Tomas, – dabar jūs turtingi žmonės, jaunieji indėnai. Galit kitus vedžioti už nosies.

Iš pradžių berniukai nieko neatsakė.

Paskui Hapeda tarė:

– Jūs irgi, Tomai ir Teo.

– Turbūt nori iš mūsų pasišaipyti, mažasis Lokės sūnau?!

– Ne, aš visai nenoriu užgauti savo didžiojo brolio Tomo. Kodėl tu taip manai?

– Todėl, kad mano brolis Teo ir aš esame paskutiniai skurdžiai. Mes buvome neturtingi ir linksmi, kai pažinome jūsų vadą Tokei Ito, – tada jis dar buvo berniukas Harka ir juokaudamas pavogė mums iš panosės šautuvą. Linksmumas mums jau seniai išdulkėjo, o neturtingi kaip buvome, taip ir pasilikome!

– Aš nežinau, – susimąstęs pamažu atsakė Hapeda, – aš nežinau, ar turėti margųjų bizonų reiškia būti turtingam. Margųjų bizonų turi ir Tomas su Teo.

– Kur jau ten!

Hapeda nesusigaudydamas gūžtelėjo pečiais.

– Aš tavęs nesuprantu. Juk čia ganosi mūsų bizonai.

– Mūsų? Tavo... jūsų... aš nežinau, kokia ten pas jus tvarka šiuo atžvilgiu. Iš teisybės, tai jie priklausys Tokei Ito, jeigu jis gyvas persikels per upę. O jeigu ne? Kas jo įpėdinis? Jis labai jumis pasitikėjo, jeigu įdavė auksą. Dėl manęs tai darykit, kaip jums patinka. Bet galų gale aš turiu žinoti, kas mokės mums atlyginimą. Vien tik oru mes, vargšai, nebūsime gyvi.

– Jūs valgysite kartu su mumis. Jūs – mūsų broliai.

– Juk negali taip be niekur nieko kiekvienas valgyti...

– Kodėl ne? – nustebęs paklausė Hapeda.

– Na ir juokingi jūs, mažieji indsmenai. Todėl, kad ne kiekvienam tie galvijai priklauso.

– Galvijai priklauso mums visiems drauge, Didžiosios Lokės sūnums, mūsų broliams Tomui, Teo ir Adamui, taip pat mūsų seseriai Ketei.

– Tu vaikas, todėl ir kalbi kaip vaikas, – tarė Teo susijaudinęs ir netikėdamas Hapedos žodžiais.

– Ne, – įsiterpė Ihasapa, – Hapeda Lokės Berniukas kalbėjo kaip tikras dakotas.

– Taigi, kad taip būtų, – sumurmėjo Tomas.

– O kodėl negalėtų taip būti? – išdidžiai sušuko Hapeda.

– Tai jūs rimtai? – mikčiodamas paklausė Teo. – Ir mes, sulaukę senatvės, galėsime kartu su jumis auginti gyvulius?

– Žinoma, – atsakė Ihasapa, Časkė ir Hapeda vienu balsu. – Tokia yra ir Tokei Ito valia. Mes prašome jus mums padėti. Patys vieni nežinome, ką su tais margaisiais bizonais daryti. Turėtume juos paskersti ir suvalgyti, bet tada vėl liktume tuščiomis rankomis.

Tomas ir Teo ilgai netarė nė žodžio.

– Na, jeigu taip, tai eime, – pagaliau prabilo Tomas. – Aš pamokysiu jus, kaip reikia melžti. Man rodos, tas darbas jums sunkiau seksis negu varyti gyvulius, jūs maži raudonodžiai pajodžargos!

Gyvulių augintojai turėjo tik vieną vienintelę melžtuvę. Galvijai buvo auginami ne pienui, o mėsai ir odoms. Melždavo juos tik tiek, kiek reikėjo pačių augintojų maistui.

Hapeda ir Časkė susidomėję žiūrėjo, kaip Tomas traukė pieną iš uodega švytuojančios karvės tešmens. Bet kai Tomas juokdamasis pasiūlė jiems atsigerti, jie užsiėmė nosį ir greitai vėl išspjovė iš burnos tą neįprastą gėrimą.

– Nemėgstate? Na čia dabar! Kurgi jūsų indėniška savitvarda?

Časkė ir Hapeda prisivertė ir apsikęsdami ėmė gerti. Pieno kvapas jiems atrodė šlykštus, skonis taip pat bjaurus. Tačiau jie šiaip taip rijo jį. Paskui slapčia pasitraukė į šalį ir išsivėmė.

Naujasis gyvenimas buvo ne toks paprastas!

Tačiau jie nemanė pasiduoti.

Kai berniukai susisupo į apklotus pamiegoti, kol ateis jų budėjimo laikas, Teo dar kartą juos užšnekino.

– Aš vis negaliu užmiršti to mūsų pašnekesio, – tarė jis. – Tai Adamas, be abejo, kartu su jumis taps gyvulių augintoju?

– Taip.

Teo brūkštelėjo sau per akis.

– Adamas! Taigi jūs turėsite geriausią žmogų, kokį tik galima rasti! Ir jis ateis pas jus ne kaip elgeta. Pagal naujakurystės įstatymą jis ir pats gali gauti žemės.

Berniukai nugrimzdo į miegą. Kad tik Tokei Ito išliktų gyvas ir vieną gražią dieną jie galėtų jam viską papasakoti!

Naktis praėjo tykiai ir ramiai. Kai išaušo saulėtas rytas, visi sukilo ir kartu su gyvuliais pamažu vėl leidosi į kelią miškingųjų kalnų link.

Hapeda ir Časkė kur buvę, kur nebuvę vis sukiojosi apie Tomą ir Teo. Jiems buvo vis negana klausytis pasakojimų, kaip jų vadas Tokei Ito, būdamas Hapedos ir Časkės amžiaus, prislinko iš pasalų prie Tomo ir pagrobė jo šautuvą. Jie sužinojo, kad tais laikais Tomas ir Teo buvo traperiai siksikų medžioklės plotuose. Taip, Tomas ir Teo gyveno juodakojų prerijose ir pažinojo ne tik Tokei Ito, bet ir Kalno Griaustinį, kai jis buvo dar

vaikas; Matotaupos, Tokei Ito tėvo, palapinėje jie vaišinosi lokio nugarine, tokia švelnia ir skania, kad dabar tokios gaus tik Amžinuosiuose Medžioklės plotuose. Vėliau dvyniai ganė gyvulius pas Adamo tėvą, senąjį Adamą Adamsoną, ir Tokei Ito, kuris tada dar buvo jaunas vaikinas, vardu Harka Kietasis Akmuo Nakties Akis Bizonų Persekiotojas Lokio Medžiotojas, padėjo jiems kartą apsiginti nuo vilkų.

– Jūsų vadas jau tada buvo puikus vyrukas!.. Kaip jis šaudydavo iš lanko!.. – Tomas net švilptelėjo iš susižavėjimo. – O Matotaupa buvo kilnus žmogus, tokių kažin ar vos vienas iš tūkstančio pasitaiko. Ilgai truko, bjauriausių klastų teko griebtis, kol Rudoji Lapė jį visiškai palaužė ir galų gale nužudė... Kas teisybė, tai teisybė – Teo ir aš tada kovojome prie Najobreros prieš jus, dakotus. Bet kai Rudoji Lapė išdavė jūsų vadą, mes atsisakėme eiti su jais išvien! – Tomas ir Teo stengėsi atsikratyti nemalonių atsiminimų. – Eime, Lokės Berniukai, su jumis mudu vėl atjaunėsime! Juk nuo to laiko prabėgo vos dvylika metų ir Tokei Ito dar tik dvidešimt ketverių... Ir vis dėlto šiandien visa tai jau atrodo kaip sapnas... taip, tai buvo ir baisus, ir malonus sapnas... ir kai mes drauge auginsime gyvulius, jūs indėnai kaubojai, tada galėsime žiemą ir vasarą vakarais pasakoti...

Lokės Berniukų akys sužibo. Su Tomu ir Teo jie nesijautė svetimi ir benamiai.

Naujieji gyvulių augintojai apsistojo miškingųjų kalnų papėdėje, tuščioje pamiškės pievoje. Čia dar visur buvo niekieno žemės. Jie galėjo apsistoti, galėjo su savo gyvuliais bastytis kur tik patinka. Pirmajai stovyklavietei jie pasirinko vietą prie nedidelio upelio, krintančio nuo kalvų iš miško ir vinguriuojančio per pievas. Čia buvo gera visiems: gyvuliai turėjo vandens ir sodrios žolės, žmonės – pievų ir miško šiltoms ir šaltoms dienoms; malkų buvo užtektinai. Vandenyje knibždėjo žuvų, miške – žvėrių. Tik laukinių bizonų niekur nebuvo matyti.

Lokės Berniukai ir Ihasapa dabar jau ne dienomis, o tiesiog valandomis laukė pasirodant saviškių. Visą laiką vienas iš jų sėdėdavo aukščiausio medžio viršūnėje ir nenuleisdavo akių nuo tolimojo Misūrio. Galų gale atėjo taip laukta valanda. Ramią tylą sudrumstė šaižus ir pergalingas Časkės džiaugsmo šūksnis. Kai berniukas išsliuogė iš medžio, apačioje jau rado kraujo brolį Hapėdą ir Ihasapą su arkliais; visi trys užsėdo ant arklių ir kaip vėjas pasileido per prerijas pasitikti vilkstinės.

– Hi-je-he! Hi-je-he!

Iš tolo vilkstinė dar atrodė kaip ilga tamsi gyvatė, besiranganti prerijose. Atskirų žmonių jie dar negalėjo

įžiūrėti, bet užlėkė šuoliais ant vienos aukštumėlės, pastatė arklius piestu ir ėmė džiūgauti, krykštauti. Paskui valandėlę stovėjo ir žiūrėjo į tolį.

Jie matė karius, ant savo mustangų zujančius vilkstinės priekyje. Būriui vadovavo Četansapa. Jis jojo ant pagrobto iš baltųjų širmio. Čia buvo Vilko Galva ant savo keršio ir Čapa ant savo bėrio. Vilkstinės priekyje paskui nedidelį būrelį karių pėsčias ėjo Havandšita. Pagal seną paprotį jis laikė rankoje ietį. Jo nugara buvo tiesi, sprandas sustingęs, bet išdžiūvusios kojos tarytum savaime nešė ta linguojančia eisena, kuria jau beveik šimtą metų buvo įpratusios vaikščioti per miškus ir prerijas. Paskui jį vora sekė arkliai su moterimis ir vaikais, taip pat su kroviniais. Vilkstinės gale Hapedos ir Časkės draugai, Jaunieji Šunys, varė laisvus dragūnų arklius.

Koks džiaugsmas! Didžiosios Lokės sūnūs laimingai užbaigė savo ilgą, šitiek aukų pareikalavusią kelionę ir pasiekė laisvąsias prerijas, kur galės vėl laisvai gyventi!

Tiesa, Lokės Berniukai pastebėjo, kad vilkstinėje nėra Tokei Ito, Untšidos ir juodakojo Kalno Griaustinio. Gal kartais abu vadai keliauja kiek atsilikę, kaip užnugario apsauga. Įdomu, ar tebėra gyva Untšida?

Lokės Berniukai ir Ihasapa nujojo prie saviškių. Jie pasuko prie Četansapos, kuris, pamatęs artėjant tris jau-

nuosius indėnus, sustabdė arklį. Sustojo visa vilkstinė. Ihasapa pranešė, ką jie per tą laiką nuveikė.

Četansapa garsiai atsidūsėjo.

– Jūs labai greitai viską sutvarkėte. Mūsų vyrai sakys, kad margieji bizonai smirdi.

– Jie iš tikrųjų smirdi, o nuo jų pieno vemti verčia, – patvirtino Časkė. – Bet argi dėl to mes turime baimintis tų bizonų?

– Mūsų kariai nesibaimins tų smirdinčių gyvulių, jie niekins juos. Jie nenori melžti ir skersti karvių, jie nori medžioti bizonus.

Četansapa priėjo prie Havandšitos ir pasakė jam kelis žodžius, kurių berniukai ir Juodoji Uola nesuprato, nes Četansapa kalbėjo labai tyliai. Tačiau tai, kaip Havandšita pakėlė galvą ir nužvelgė berniukus, nežadėjo nieko gero. Kraujo broliai ir Ihasapa išsigando. Nejau Tokei Ito dar nieko nekalbėjo su Havandšita apie savo planą? Ir kur pats Tokei Ito? Četansapa nė žodžiu apie jį neužsiminė.

Vilkstinė vėl pajudėjo.

– Kur mūsų vadas? – drebančia širdimi paklausė Hapeda Bebrą.

Karys mostelėjo į Misūrio pusę.

– Ten!.. Jis pasiliko kovoti su Rudąja Lape. Užtat mes su savo palapinėmis galėjome nekliudomi pasitraukti.

– Na ir... – Hapeda daugiau negalėjo ištarti nė žodžio. Skausmas užgniaužė jam gerklę.

– Ir Kalno Griaustinis, juodakojis, pasiliko aname krante. Jis stebės kovą ir praneš, ar... – Bebras irgi užsikirto. – Dabar mums reikia laukti, – užbaigė jis patylėjęs. – Pasitrauksime ligi miškingųjų kalnų ir ten palauksime.

– Taip.

Berniukai daugiau nebedžiūgavo ir nebekrykštavo. Tokei Ito neatkeliavo su visais! Dabar juo narsiau jie turės ginti jo valią. Berniukai sukando dantis.

Vilkstinė pasiekė upelį, kurio kairiajame krante ganėsi galvijų kaimenė. Išbadėję šunys, Ohitikos vadovaujami, šoko prie galvijų, įmanydami juos sudraskyti. Atbėgę buliai atstatė šunims ragus. Adamas, Tomas ir Teo, taip pat Lokės Berniukai ir Ihasapa turėjo nemažai vargo, kol ilgais botagais išgainiojo šunis ir nuramino išgąsdintus galvijus.

Tuo tarpu Havandšita liepė vilkstinei sustoti. Pasirėmęs ant savo ieties, jis ilgai žiūrėjo į subruzdusius marguosius bizonus. Paskui pasisuko ir nuvedė vilkstinę per upelį į kitą krantą. Četansapa jojo žingine šalia. Lokės Berniukai ir Ihasapa pasiliko prie bandos ir savo baltaveidžių draugų. Abu berniukai jautė, kad artėja lemiamo apsisprendimo valanda.

Keleivių vilkstinė sustojo kitoje upelio pusėje. Havandšita ėjo ratu ir nurodinėjo, kur kam statyti palapinę, Četansapa sėdėjo ant savo širmio ir žiūrėjo į Havandšitą. Tokiais atvejais paprastai jis lydėdavo burtininką, tačiau šį kartą paliko jį vieną. Šalia Četansapos stovėjo su savo arkliais Vilko Galva ir Čapa. Dauguma moterų ėmė kraustyti savo mantą. Tačiau Uinona kol kas nieko nelietė. Jos pavyzdžiu pasekė Mongšongša, Blykčiojanti Audra, Sitopanakė ir Šaipioji Šarka.

Četansapa pamojo žvalgui Juodajai Uolai ir nusivedė jį pas senąjį burtininką. Berniukai viską matė, bet ir dabar mažai suprato, kas ten kalbama. Tik iš gestų sprendė, kad vyrai ginčijasi. Četansapa, matyt, liepė Juodajai Uolai dar kartą papasakoti, kaip viskas yra. Šis pasakė, kad Lokės giminė turi apsistoti prie galvijų kaimenės, nes ir čia jau visai nebėra bizonų. Tačiau Havandšita vėl įsakė laikytis atokiai nuo margųjų bizonų. Vyrai pakluso Havandšitai, ir jų palapinės buvo pastatytos kitoje upelio pusėje. Net Četansapa paliepė savo žmonai Mongšongšai iškrauti mantą ir pasistatyti palapinę tenai. Tik Čapa ir Vilko Galva nepaklausė burtininko. Jų ir ištuštėjusi Tokei Ito palapinė buvo pastatytos prie kaimenės. Ten persinešė savo mantą Uinona, Sitopanakė, Šaipioji Šarka ir Blykčiojanti Audra. Prie palapinių stovėjo ir arkliai. Taigi ir Lokės giminė pasidalijo į dvi grupes.

Lokės Berniukai, be žodžių suprasdami vienas kitą, drauge kiurksojo upelio pakrantėje prie kaimenės ir kol kas nekėlė kojos nė į vieną palapinę. Jie nenorėjo pasirodyti nepaklusnūs savo tėvui, bet negalėjo nevykdyti ir Tokei Ito valios. Ihasapa atnešė jiems lokiuką, kuris buvo jau gerokai paaugęs ir, kai išalkdavo arba užsinorėdavo pasavivaliauti, imdavo pašėlusiai niršti. Adamas stebėjo tą indėnų grupelę.

– Jūsų lokys jau pradeda išdykauti.

Jis nusišypsojo, tačiau tai buvo liūdna šypsena. Adamas taip pat puikiai suprato, kad bręsta naujas ginčas ir gresia naujas pavojus.

Tuo tarpu galvijai visiškai nusiramino. Vieni dar ganėsi, kiti atrajodami sugulė į žolę. Šunys pasisotino, suriję dviejų antilopių atliekas. Tas antilopes buvo nušovęs delavaras.

Tyliai čiurleno upeliukas, skiriantis abi stovyklas. Prie burtininko palapinės susiėjo Havandšita, Četansapa, Čapa ir Vilko Galva, paskui prie jų prisidėjo dar du garbingi giminės vyrai. Burtininkas pakvietė visus karius užeiti į jo palapinę. Lokės Berniukai visa tai įdėmiai sekė ir tylėdami laukė, kokį nuosprendį priims vyrai paslapčių palapinėje.

Palapinėje, į kurią vyrai įžengė tartis su Havandšita, buvo prieblanda, beveik tamsu. Žilasis Havandšita išsiuntė lauk moterį, šiek tiek prakūrusią ugnį, – jis norėjo aptarti paslaptis vien su vyrais. Tokei Ito ir Untšidos, savo senų ir galingų priešininkų, dabar jam nebereikėjo bijoti; jie pasiliko anapus Misūrio.

– Na tai sakykit, ką manote, – prabilo burtininkas, kai visi susėdo ratu aplink ugniakurą.

Vienas iš pasitarime dalyvaujančių vyrų atsikrenkštęs tarė:

– Čia visai nėra bizonų!

Antras linktelėjo galvą.

– Tokei Ito mus apgavo!

Pirmasis varė toliau:

– Mes turėsime eiti pas vačičunus ir vėl kaulyti žemės ir maisto kaip anksčiau. Tie margi bizonai, kurie ganosi anapus upelio, smirdi, ir jei vis dėlto ryšimės juos valgyti, netrukus visus išskersime ir sudorosime. O kas toliau? Vien antilopėmis ir elniais neprasimaitinsime. – Kalbėtojas pakėlė balsą: – Tai štai koks mūsų ilgo kelio ir mūsų didžiųjų žygių galas!

Kai Četansapa išgirdo šitokius žodžius, jam pašoko pyktis.

– Sukviesk savo dvasias, Havandšita, ir prišauk čionai laukinius bizonus, jei ką gali! Pasapnuok, kokiais keliais keliauja bizonai... pasakyk, kur aidi bizonų mau-

rojimas, kur dunda jų kanopos, kur galėtume įtempti lankus ir paleisti savo strėles! Mušk būgną ir kalbėk su savo dvasiomis, kad sužinotume, kur medžiosime ir gyvensime, kaip medžiojo ir gyveno mūsų tėvai ir tėvų tėvai.

Klausydamasis griežtų Četansapos žodžių, Havandšita persimainė. Jam buvo pabudusi viltis, bet dabar štai vėl suėmė baimė. Girdėdamas vyrų šauksmus, reikalaujančius griebtis burtų, Havandšita su pasibaisėjimu jautė, kad šiandien kaip niekada jam stinga jėgų burtininkavimui. Tačiau vis dar nenorėjo parodyti savo silpnumo. Jis turi būti Havandšita, žmogus, kurio klauso dvasios ir paslaptys, o ne sukežusi išnara, dar kadaruojanti ant kaulų.

– Aš mušiu būgną, o jūs šokit bizonų šokį, – paliepė jis kariams. – Laukiniai bizonai ateis, jei tik jų neatbaidys bjaurus šitų margų bizonų kvapas. Eikit ir šokit. Aš pasakiau.

Kariai pakilo ir išėjo iš palapinės.

Hapeda ir Časkė, dar tebesėdintys prie upelio, matė, kaip kariai išėjo iš burtininko palapinės, paskui kažką pranešė kitiems vyrams, ir visi susirinko aikštėje. Tik delavaras prie jų nesidėjo, jis nuėjo pas Adamą.

Burtininkas ėmė mušti būgną. Vyrai sustojo šokti apeiginio šokio, ir bendras maldavimas nuskambėjo

tais pačiais vienodais ritmais kaip kadaise prie Plato upės Matotaupos, Tokei Ito tėvo, laikais:

Geroji dvasia, duok mums bizonų, bizonų, bizonų...
Bizonų, bizonų, bizonų, duok mums, geroji dvasia!..

Kariai, trypdami kojomis ir mėgdžiodami bizonų maurojimą, ėjo ratu. Tie, kurie turėjo bizonų ragus ir kailius, buvo juos užsidėję, lyg patys būtų bizonai. Retkarčiais nuskambėdavo vienas kitas bizonų medžioklės šūksnis.

Tas šūksnis ėjo berniukams per širdį. Būti bizonų medžiotojais – juk apie tai svajojo nuo ketverių savo gyvenimo metų.

Slinko valandos, vieni po kitų keitėsi vyrai, ir šokis vis tęsėsi.

Geroji dvasia, duok...

Staiga vienas vyras suriko:

– Mirusieji ir bizonai vėlei sugrįš!..

Šokėjams patiko šis šūkis, ir daugelis ėmė kartoti:

– Mirusieji ir bizonai vėlei sugrįš...

Vyrai ėmė smarkiau trypti kojomis, garsiau suskambo maldos žodžiai.

Girdint tą prislopintą maldavimą ir duslius vyrų žingsnius, Hapedą su Časke taip pat apniko visokiausi jausmai ir mintys.

Ir staiga šalia berniukų išdygo delavaras.

– Mirusieji ir bizonai niekados nebesugrįš... Taip sakė Tokei Ito, – tarė jis Hapedai ir Časkei.

Lokės Berniukai vos neaiktelėjo, išgirdę šiuos žodžius.

Atėjo vakaras. Sutemo, užsižiebė pirmoji žvaigždė.

Tokei Ito! Šis vardas vėl atgijo berniukų mintyse ir lūpose.

– Tokei Ito turi ateiti čionai, – tarė Časkė. Jo skruostai degė karščiu, jis visas tebedrebėjo, sujaudintas bizonų šokio.

– Mes turime duoti savo vadui ženklą, kuris būtų matyti ligi pat Minisosės. Tokei Ito turi žinoti, kad mes jau čia, jis turi žinoti, kas čia dedasi.

– Hau!

Hapeda pašoko, Časkė – su juo, ir abu berniukai nulėkė per upelį pas tėvą.

Četansapa, ką tik pakeistas, pavargęs po bizonų šokio, stovėjo su Čapa prie savo palapinės.

– Mes turime duoti Tokei Ito kokį nors ženklą, – tarė jam Hapeda ir Časkė, kai tėvas leido jiems tarti žodį.

Četansapa neskubėjo atsakyti nei „taip“, nei „ne“. Po anų atmintinų įvykių Juoduosiuose kalnuose patys Lokės Berniukai buvo laikomi savotiška paslaptimi. Tad negalima buvo nepaisyti jų žodžių. Karys pažvelgė į kitą upelio pusę, kur tursinėjo lokiukas. Sitopanakė ir Uinona kaip tik buvo atnešusios jam paėsti.

– Gerai, – nusprendė Četansapa. – Visi, kurie nedalyvauja bizonų šokyje, tegu susirenka ir sukuria didžiulį laužą, kuris būtų matyti nuo ano Minisosės kranto. Mūsų vadas apsuptas priešų. Tegu jis sužino, kad mes persikėlėme per sieną ir kad jis turi pasprukti nuo priešų ir skubėti pas mus, jeigu... – Četansapa nebaigė sakinio. Jis bijojo pasakyti, kad Tokei Ito galbūt jau nužudytas. – Taigi atneškite malkų! – įsakė jis.

Hapeda ir Časkė nubėgo ir sušaukė visus Jaunųjų Šunų sąjungos berniukus, taip pat pašaukė Blykčiojančią Audrą, jos draugę Driežo Galvą ir kitas mergaites. Prinešti ir prikapoti malkų – toks buvo visų uždavinys. Vaikams padėti šoko ir jaunuoliai iš Raudonųjų Plunksnų sąjungos, vadovaujami Ihasapos; šį kartą jie nemanė, kad šitoks darbas jiems per menkas. „Reikia duoti ženklą Tokei Ito!“ Tai buvo šūkis, kuris suvienijo visus.

Malkų rinkėjai nepajuto, kaip perėjo, peršoko upelį; niekam dabar buvo ne galvoj šalintis vienas kito. Miške

pokšėjo kirvių smūgiai, kapodami senus ir išdžiūvusius medžius; kas neturėjo kirvio, rinko sausas šakas. Išgirdę, koks reikalas, į talką stojo Adamas, Tomas ir Teo. Daugiausia pasidarbavo Adamas su savo didžiuliu kirviu. Jis sukrovė visą krūvą pliauskų. Kai buvo prinešta užtektinai malkų, Četansapa užkūrė laužą, ir netrukus ėmė liepsnoti ugnis, pūkštoma tylaus nakties vėjo. Tai buvo didžiulis laužas, išsigelbėjusiųjų džiaugsmo laužas, kvietimas vadui taip pat keltis čionai. Geltoni ir raudoni liepsnos liežuviai laižė nakties tamsą, dvelkė lengvas vėjelis, šurmuliavo galvijai. Upelio vandenyje mirguliavo atspindžiai.

Vis daugiau ir daugiau vyrų liovėsi šokę bizonų šokį ir rinkosi prie ugnies. Kai pagaliau liko tik tie du pasitarimo dalyviai, kurie Havandšitos palapinėje pasisakė prieš Tokei Ito, burtininkas nutraukė šokį. Jis atleido abu vyrus ir nulindo atgal į savo palapinę, tyliai pagrasinęs:

– Aš panaudosiu galingesnius burtus! Smirdantys margieji bizonai turi dingti iš čia, jie drumsčia mūsų vyrų protus ir trikdo mūsų dvasias. Mes turime juos iš čia išvyti, tada vėl sugrįš bizonai, hau.

Havandšita įsmuko į savo tipį.

Dabar jis vienas stovėjo savo tamsioje palapinėje. Ugniakure ruseno tik kelios žiežirbos. Jis pasijuto taip,

lyg pats būtų baigianti išblėsti ugnis. Vyrai jį paliko. Pabėgo iš bizonų šokio. To dar niekada nėra buvę. Vadinasi, toliau šitaip gyventi neįmanoma. Šią vienišumo akimirką Havandšita suprato, kad ir jis kaltas dėl žiauraus vado šeimos ir visos Lokės giminės likimo. Kadaise Tokei Ito, kankinamas prie stulpo, drėbė jam tiesiai į akis: „Tai tu pirmas pranešei vačičunams apie mūsų auksą!" Taip, tai buvo jo darbas. Padaręs šią išdavystę, jis privertė vačičunus paginti badaujantiems Didžiosios Lokės sūnums didelę bizonų kaimenę. Taip jis užsiundė baltuosius ant Matotaupos, aukso paslapties saugotojo. Bizonai tada atėjo, ir Havandšitos autoritetas tarp gentainių vėl išaugo. O Matotaupa buvo apgautas, išduotas, Havandšitos ištremtas ir galų gale pasmerktas niekingai žūti nuo Rudosios Lapės peilio. Senasis Havandšita galvojo apie tai ir būtų įmanęs išnykti nebūty kaip ta paskutinė kibirkštėlė ugniakure, tačiau jo užgrūdinta ir žiauri valia neleido jam pasiduoti – dar kartą jis stos prieš visus ir prieš save patį. Jis turi burti, privalo burti, nori burti; jis sunaikins visus, kurie juo abejoja, taip pat ir tuos, kurie metė jam iššūkį. Dar kartą jis privers paklusti priešus, vačičunus, jie turės jam tarnauti. Jis ėmė aiškiai kalbėti pats sau ir dvasioms, kuriomis tikėjo:

Ateikit... dvasios,
Aš pažįstu jus.
Jūs mane apleidot...
Bet aš priversiu jus grįžti.
Jūs sulindot į rankas ir smegenis tų žmonių,
Kurie pažįsta daug paslapčių ir turi ilgus peilius.
Pasirodykit vėlei, aš priversiu jus manęs klausyti.
Vienas didis vačičunas grąžino man jus –
dabar jūs vėl mano galioj.
Taip, aš padarysiu, kaip sakiau.
Ir visi tie,
Kurie šiaušiasi prieš mane,
Turės mirti.

Havandšita vėl pasiėmė savo būgną ir liesomis rankomis ėmė jį mušti. Kraupūs būgno ritmai sklido iš palapinės. Tik kol liepsnojo Tokei Ito skirta ugnis, niekas jų nesiklausė. Tačiau kai nustojo plaikstęsi liepsnos liežuviai ir ant žioruojančios pelenų krūvos užkrito šešėliai, žmonės pamažu sukluso. Berniukai ir mergaitės baimingai prisidėjo prie burnos ranką. Žmonės susigūžė ir išgąstingai ėmė dirsčioti į marguosius bizonus. Paskui vienas po kito pradėjo skirstytis – vėl grįžti per čiurlenantį upelį prie savo palapinių, toliau nuo galvijų.

Tačiau Četansapa dabar perėjo į tą pusę, kur buvo galvijų banda, ir prisidėjo prie savo sūnų, Adamo, Teo ir Tomo, Čapos ir moterų, pasiryžusių kovoti už naują gyvenimą.

– Havandšita sumanė kažką negera, – tarė jis prislėgtu balsu. – Jis jau nebegali sapnuoti bizonų sapno.

Paskutinis šiapus upelio pasirodė delavaras. Jis ėjo labai pamažu, lyg jam prie kojų būtų pririšti svarsčiai. Lokės Berniukai manė, kad šitam žmogui, kuris nuo keturioliktų savo gyvenimo metų dirbo žvalgu ir bastėsi iš vietos į vietą, dabar sunku apsiprasti su mintimi, kad nuo šiol reikės auginti gyvulius ir gyventi sėsliai. Tačiau paaiškėjo, kad jis ne dėl to toks nusiminęs. Tikroji priežastis buvo visai kita, ir Lokės Berniukai negalėjo jos numanyti. Vilko Galva sustojo netoli kranto, atokiau nuo savo draugų. Tuo metu kitoje upelio pusėje prasivėrė burtininko palapinė, ir laukan išpuolė Havandšita. Nors vyrai ir berniukai ne kartą buvo matę burtininką, šokantį dvasių šokį, šiandien jiems pasirodė, tartum regėtų tai pirmą kartą – taip siautulingai ir grėsmingai judėjo tamsoje jo figūra, apkarstyta daugybe burtų ženklų. Paties burtininko net matyti nesimatė, tik šmėkščiojo jo kojų šešėliai. Ant galvos ir pečių jis buvo užsidėjęs lokio kailį su lokio kaukole. Kailis buvo apkabinėtas gyvačių išnaromis, paukščių plunksnomis

ir iškamšomis, ir visa tai šokant kadaravo, barškėjo, tie siaubingi judesiai ir duslūs nesuprantami garsai neturėjo nieko žmogiško, jie kėlė klaikią baimę, lyg susidūrus akis į akį su nežinomu, gyvulišku, vaiduoklišku daiktu. Burtininkas šoko ratu ir pranašavo nelaimę. Nelaimę jam apskelbė dvasios palapinėje. Lokės giminei grėsė nelaimė. Aplink stojo mirtina tyla. Laužo pelenuose išblėso paskutinės plėnys, viską apgaubė nepermatoma tamsa. Sukilo ir ėmė bruzdėti gyvuliai, išgąsdinti burtininko gerklinio balso, retkarčiais pertraukiamo šaižaus riksmo. Šokantis burtininkas vis artėjo prie upelio. Vilko Galva tebestovėjo lyg įbestas paupy, vienas, už kelių metrų nuo Četansapos, Bebro, Lokės Berniukų ir Ihasapos. Atrodė, kad burtininkas pasirinko sau už auką delavarą. Ilga burtininko lazda, kurią jis laikė rankoje, nuolat rodė į Vilko Galvą; pagaliau senis sustojo prie pat vandens ir, tik upelio atskirtas nuo kario, baisiu balsu pašaukė delavarą vardu.

Vilko Galva nejudėjo.

Sustingo ir burtininkas su ištiesta, grėsminga lazda rankoje. Tik vėjas judino gyvačių išnaras, plunksnų kuokštus ir gyvūnų iškamšas.

Delavaras lyg užkerėtas žengė tris žingsnius ir atsidūrė prie pat upelio. Vanduo skalavo jo mokasinus. Kitame krante stovėjo burtininkas. Lokės Berniukai nenuleisdami akių žiūrėjo, kas čia bus.

Burtininkas suriko šaižiu balsu ir nusimetė lokio kailį: pasirodė jo nusikamavęs veidas ir nakties tamsoje blizgantys balti baltutėliai plaukai. Jis laikė iškėlęs išskėstas rankas, lyg norėdamas atremti didžiulį pavojų.

– Tokei Ito mirs! – sušuko jis. – Šią valandą!

Tylus daugiabalsis aiktelėjimas nuvilnijo per nakties tamsą.

– Mirs per tave, delavare!

Lokės Berniukai pajuto, kaip skausmas sugniaužė širdį ir surakino krūtinę. Vilko Galva stovėjo nejudėdamas lyg koks pasmerktasis.

– Kalbėk, delavare! – plyšojo burtininkas. – Kas iššaudė šovinius iš Tokei Ito šautuvo? Kas privertė jį su lanku ir strėlėmis stoti prieš Rudosios Lapės šautuvą?!

Valandėlę truko bežadė, nejauki tyla.

Paskui delavaro pečiai nusviro, ir jis pamažu padėjo visus savo ginklus; padėjo juos į žolę – peilį, kirvį, revolverį ir šautuvą.

Lokės Berniukai maldaujančiomis akimis žiūrėjo į tėvą Četansapą – gal jis tars kokį žodį.

– Tai jo darbas, – vietoj Četansapos sušnibždėjo Bebras. – Jis visada buvo geras, bet kartu ir pernelyg karštas šaulys. Kai Rudoji Lapė per audrą užpuolė mūsų moteris ir vaikus ir mes nebeturėjome šovinių, Vilko

Galva paėmė vado šautuvą ir ėmė šaudyti. Taip ir yra, tik dėl to Tokei Ito turi kovoti su lanku ir strėlėmis prieš Rudosios Lapės šautuvą. Vargas mums, jei Tokei Ito... – Bebras nebaigė sakinio.

Berniukai sėdėjo nudūrę akis į žemę. Dabar jie negalėjo nė pažvelgti į Vilko Galvą. Delavaras padarė blogą darbą. Kaipgi jis drįso liesti vado šautuvą, kaipgi galėjo taip neapgalvotai elgtis, prarasti savitvardą?! Tai buvo pats bjauriausias dalykas, kokį tik galima prikišti kariui.

Vilko Galva nuėjo. Nuėjo vienas. Niekas nepasakė jam nė žodžio, niekas daugiau nekalbėjo apie jį. Delavaras pamažu nuėjo į mišką.

Burtininkas prie upelio nuleido lazdą. Jis vėl užsidėjo lokio kailį ir paslėpė po juo veidą. Paskui vėl leidosi šokti. Tik dabar jau šoko kitaip. Nebe išsitiesęs visu ūgiu ir nebe taip grėsmingai, o susilenkęs, lazda grabaliodamas žemę. Gyvačių išnaros, plunksnų kuokštai, gyvūnų iškamšos braukė žolę. Iš pradžių jis šoko ratu, paskui ėmė tolti, paliko stovyklą pamiškėje ir nubėgo į pievas; vyrai, moterys ir vaikai nusekė jam iš paskos – išsigandę, iš tolo, susidomėję ir susijaudinę.

Tokei Ito turės mirti, šitaip pranešė dvasios! Kokia juoda naktis.

Burtininkas kaukė ir šnypštė, lakstė į vieną ir į kitą pusę, jis ir pats atrodė kaip šmėkščiojanti nakties dvasia.

Jo lazda vėl perskrodė orą, subarškėjo burtų ženklai; lazdos mostu jis paliepė sustoti iš paskos sekantiems vyrams, moterims ir vaikams.

Visų kojos tartum įaugo į žemę. Kiekvienas sustojo ten, kur buvo.

Niekas nežinojo, ką sumanė burtininkas. Kaip koks tamsus šešėlis išsiplaikščiusiais drabužiais šoko jis nakties tamsoje skendinčiomis pievomis vis tolyn, tolyn. Kai pagaliau sustojo, pasilenkė, o paskui vėl atsitiesė, vyrai, moterys ir vaikai atšoko atbuli, išsigandę prieš akis atsivėrusio vaizdo: pievoje tartum degdamas žėravo bizono galvos kiaušas. Kraupiai žėravo tamsoj žalsva, nematyta neregėta šviesa. Mažesnieji vaikai rėkdami pasileido atgal prie palapinių. Juodas burtininko šešėlis pradėjo suktis aplink žėruojantį kiaušą, kuris čia pradingdavo už jo, čia vėl pasirodydavo.

Hapeda ir Časkė stovėjo susiėmę rankomis, kaip kadaise lokio oloje. Ir dabar juos išmušė šaltas prakaitas. Netyčia mostelėjęs ranka, Hapeda užčiuopė kažkieno liesą ranką – šalia jo stovėjo Blykčiojanti Audra, drebėdama, tirtėdama, kalendama dantimis.

– Bizono kiaušas ateis čia, – vargais negalais ištarė ji.

Vienas jaunuolis, stovintis priekinėse eilėse, išgąstingai sukliko ir tartum persekiojamas žvėris nudūmė į mišką.

– Mes turime medžioti bizonus, laukinius bizonus! – sušuko burtininkas ir tartum ietį sviedė į Čapą savo lazdą. Karys nė nekrustelėjo iš vietos, ir lazda smailiuoju galu įsmigo į žemę prie pat jo kojų. – Žudykit marguosius smirdinčius gyvulius, dakotų vyrai! Kas gers baltą vačičunų pieną ir laikys jų marguosius gyvulius, tas turės mirti! Ateis laukinio bizono dvasia ir nužudys jį! Och!

Daugelis pasekė jaunuolio pavyzdžiu ir pabėgo, norėdami apsisaugoti nuo laukinio bizono. Tačiau Četansapa ir Čapa nejudėjo iš vietos.

Hapeda tiesiog negalėjo atgauti žado. Viena ranka jis laikėsi įsikibęs į Časkės dešinę, kita spaudė išdžiūvusią Blykčiojančios Audros ranką. Berniukas žinojo tik viena: kas bus, tas bus, jis turi atsilaikyti ir neleisti išžudyti margųjų bizonų. Jis, berniukas, turi atsispirti galingajam burtininkui ir giminės vyriausiajam. Jis turi daryti taip, kaip jo vietoje darytų Tokei Ito. Prieš tris žiemas, kai Tokei Ito sugrįžo į savo giminę, Tatanka Jotanka, vyriausiasis burtininkas, stojo prieš Havandšitą. Dabar Tatanka Jotanka toli, kaip ir Tokei Ito, ir niekas šią valandą negali padėti Lokės Berniukams. Hapeda ir Časkė patys turi neprarasti drąsos. Uinona taip pat nebijojo. Nutvėrusi Blykčiojančią Audrą už kitos rankos, ji stovėjo kartu su berniukais.

Virš žėruojančio kiaušo tvyksčiojo žalios ir raudonos ugnys, šnypšdamos kilo jos į nakties dangų, o paskui, subyrėjusios į daugelį kibirkščių, vėl leidosi žemyn – atrodė, kad laukinio bizono ugnis praris ir žmones, ir pievas.

Hapeda išgirdo už nugaros išgąstingus, perspėjančius šauksmus, garsius šauksmus:

– Žudykit marguosius bizonus, kad mus aplenktų nelaimė!

Berniukas suprato, kad reikia kažką daryti ir išsklaidyti tuos burtus, jei ne, bus po viskam. Gal ir jis būtų išsigandęs, jeigu šalia nebūtų stovėjusi Uinona. Tokei Ito seserimi jis pasitikėjo, įkvėpė drąsos ir lokiukas. Sitopanakė buvo jį čionai atvedusi ir laikė iškėlusi, tarsi prisidengdama nuo kibirkščiuojančios ugnies. Dabar Hapeda jautė, kaip žvėrelis glaustosi jam apie kelius; lokiukas visai nebijojo, tik urzgė ir šiepė dantis.

– Mirk, kaip liepia dvasios! – sušuko burtininkas ir, ištraukęs iš žemės lazdą, kuri dar tebesmygsojo pievoje, įsikirtusi akmeniniu smaigaliu, grėsmingai užsimojo ant Uinonos. Ugnies lietui lyjant, burtininko lazda atrodė lyg deganti.

– Tai netiesa! – garsiu balsu sušuko Hapeda. – Tai netiesa! Tu meluoji sykiu su savo dvasiomis!

Vėl pliūptelėjo ugnies lietus, Hapeda užsimerkė, tačiau nepasitraukė atgal nė per žingsnį. Kai pamažu

pravėrė blakstienas ir vėl apsidairė aplinkui, nebebuvo matyti daugiau nieko, tik juoda naktis, žvaigždėtas dangus ir plačios pievos. Žaliai žėruojantis kiaušas, ugnies lietus ir šokantis burtininkas buvo dingę.

Dar gerai neatsipeikėjęs, Hapeda atsargiai pasuko galvą į Časkę, kuris stovėjo kaip stovėjęs šalia, paskui atsigręžė į kitą pusę – į Blykčiojančią Audrą, Uinoną ir Sitopanakę. Kaip ir Hapeda, jie visi tebebuvo gyvi. Hapeda pamažu atleido ranką, kuria laikė sugniaužęs Blykčiojančios Audros alkūnę, ir mergaitė taip pat šiek tiek sujudėjo. Prie jų priėjo karys; Hapeda pažino savo tėvą. Četansapa uždėjo ranką Hapedai ant galvos, tik valandėlei, kaip tuomet, kai berniukai ruošėsi laiveliu plaukti per upę. Paskui nuėjo toliau. Žolėje gulėjo žmogus; tai buvo pargriuvęs burtininkas. Četansapa nejudino jo, atrodo, ieškojo kažko kito.

Mergaičių ir berniukų būrelis pamažu atsigavo iš sustingimo ir ėmė dairytis į šalis. Jie pamatė pabėgusius vyrus, moteris ir vaikus, kurie, patyliukais šnekėdamiesi, dabar iš palengvo vėl rinkosi į pievą, kur pirma šoko burtininkas.

– Jie tebėra gyvi, – buvo girdėti kartojami žodžiai. Hapeda, apkaltinęs burtininką meluojant, Uinona, nepabūgusi liepsnojančios burtininko lazdos ir ugnies lietaus, Sitopanakė, atstačiusi į užburtą bizoną Didžio-

sios Lokės palikuonį, – visi tebebuvo gyvi. Tai padarė vyrams ir moterims didžiulį, neišdildomą įspūdį. Niekas nelietė margųjų bizonų.

– Bizono kiaušas guli žolėje, – tarė Četansapa, sugrįžęs prie Uinonos ir vaikų. – Jis ir dabar dar šiek tiek spingsi žalia šviesa.

Četansapa parsinešė, prisirinkęs iš pievos, įvairiausių sudegusių daiktų, kurie visiems atrodė labai mįslingi.

Jis nuėjo pas Adamą, sėdintį pamiškėje, ir parodė savo radinius. Kartu su juo nuėjo ir abu berniukai.

– Gražų fejerverką suruošė jums senis, – tarė Adamas. – Ir iš kur jis gavo raketų? Ar jis ir anksčiau rodydavo jums tokį „ugnies lietų“?

– Ne.

Atėjo Čapa Garbiniuota Galva ir dar kartą išklausinėjo Adamą, kaip čia viskas iš tikrųjų buvo.

– Jei taip, tai Vilko Galva... – Čapa nutilo, suabejojęs, ar dera toliau kalbėti.

– Kalbėk! – trumpai pareikalavo susijaudinęs Četansapa.

– Vilko Galva visą laiką baisiai įtarinėjo Havandšitą, – tarė Čapa Garbiniuota Galva. – Kartą jis pasakė man, kodėl nepasitiki burtininku, bet tada aš atmečiau jo kaltinimus, nes jie pasirodė man neįtikimi. Vilko Galva įtarė, kad Havandšita žaidžia dvejopą žaidimą.

Jis buvo mūsų vyriausiasis ir taikos vadas, jis buvo vačičunų priešas. Bet jis buvo ir burtininkas, kuris norėjo mus valdyti baimėje. Kartą Vilko Galva girdėjo, kaip Rudoji Lapė kalbėjo Tokei Ito palapinėje prie Arklių upelio, kad žadąs duoti Havandšitai ugnies lietaus, norėdamas jį patraukti į savo pusę ir įsigyti sąjungininką kovoje prieš Tokei Ito. Tada iš to nieko neišėjo. Tačiau jūs visi žinote, kad Havandšita mums nepadėjo per aną tarybos susirinkimą rezervate, kai Šonka mus vertė ištremti Tokei Ito iš mūsų palapinių. Havandšita pasitraukė su mumis per Minisosę, nes ten, kur viešpatauja vačičunai, jis negali parodyti savo galios, tačiau nenori, kad mes pradėtume naują gyvenimą, nes žino, kad tada ir čia niekas nebetikės jo galia. Aš manau, kad jis prisibijojo Vilko Galvos, kad visada prisibijojo Tokei Ito, nes tiedu yra gyvenę pas vačičunus ir nebetiki Havandšitos paslaptimis. Dabar Havandšita išginė Vilko Galvą iš mūsų, labai gudriai pasinaudojęs šio kario kalte... Turbūt Šonkai tarpininkaujant jis gavo rezervate iš Rudosios Lapės ugnies lietaus...

Po šių žodžių Četansapa valandėlę patylėjo.

– Havandšita apgavo mus paskutinį kartą, – tarė jis pagaliau.

Pievoje kažkas sujudėjo. Pakilo pargriuvęs burtininkas ir pamažu, svyruodamas ėmė knapinėti aplinkui.

Labiausiai berniukus nustebino tai, kad pavargęs burtininkas klydinėjo toje upelio pusėje, kur buvo gyvulių kaimenė. Jie prisiminė, kad, šokdamas tą savo padūkusį šokį, Havandšita perėjo upelį ir, matyt, pats to nepastebėjo. Ir dabar jis, atrodo, nesusigaudė, kur esąs. Susikūprinęs, svirduliuodamas jis ėjo kaip girtas per nekenčiamą margųjų bizonų kaimenę, ir niekas nežinojo, ką jis ketina daryti. Jis ėjo ne savo palapinės link, kur paprastai pradingdavo, baigęs šokį. Adamas ir visi aplink jį susirinkę žmonės susidomėję sekė, kas bus toliau. Upelio pakrantėje buvo laužavietė, kur neseniai degė ugnis, sukurta pranešti Tokei Ito, kad Lokės giminė laimingai pasiekė kelionės tikslą. Ten Havandšita sustojo.

Prie jo priėjo Četansapa. Nakties tyloje aiškiai buvo girdėti kiekvienas žodis.

– Tu apgavai mus, – tiesiai jam į akis drėbė karys. – Rudoji Lapė davė tau ugnies lietaus.

Beniukai matė, kaip senis nusimetė visą savo gąsdinančią aprangą ir, susibaigęs, išdžiūvęs kaip šešėlis, stovėjo prie laužavietės. Jis vis labiau gūžėsi ir smego.

Četansapa prisidėjo prie lūpų signalinį švilpuką ir sušaukė visą Lokės giminę. Visi atskubėjo prie Četansapos ir didžiuliu ratu apstojo laužavietę. Atbėgo čia ir berniukai su Uinona.

– Visi jūs matėte ugnies lietų, – garsiai apskelbė Četansapa. – Vačičunai žino paslaptį, kaip padaryti tokį lietų. Ją žino ir Adamas. Tačiau Havandšita gavo šią ugnį rezervate iš Rudosios Lapės ir dabar pasinaudojęs ja norėjo mus suklaidinti.

Havandšita tylėjo. Jam buvo baisu, kad savo ilgą gyvenimą turės baigti užsitraukęs šitokią gėdą. Tylėjo ir vyrai, moterys, vaikai, tylėjo pasibaisėję, kad juos išdavė žmogus, kuriuo visi tikėjo.

– Parinkite man malkų, – tarė senis.

Vyrai ir moterys įvykdė jo pageidavimą ir sukrovė naują laužą. Netaręs daugiau nė žodžio, Havandšita užlipo ant laužo, užsidengė veidą bizono odos antklode, ir netrukus jį apgaubė dūmai ir liepsnos. Aplinkui buvo tylu, niekas jo garbei neužtraukė raudos, iš jo lūpų irgi nepasigirdo nė mažiausios dejonės. Jis pats save nuteisė. Visi tylėdami laukė, kol baigs liepsnoti ugnis. Užgesus laužui, senasis burtininkas jau buvo pavirtęs pelenais.

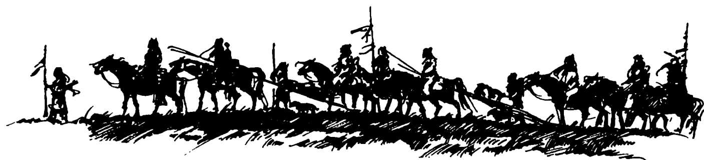
Kai vėl išaušo rytas ir saulė skaisčiais auksiniais spinduliais nušvietė dangų ir žemę, visi stojo prie savo darbų. Tik Četansapos niekur nebuvo matyti.

– Jis ieško Vilko Galvos, – tarė Tomas Lokės Berniukams. – Nuėjo aukštyn į mišką.

Hapeda ir Časkė nuleido galvas. Juos vėl prislėgė nežinomybė dėl Tokei Ito likimo ir sielvartas dėl delavaro kaltės.

Apie pietus sugrįžo Četansapa. Jis pasišaukė abu berniukus ir pasakė:

– Eikite į mišką, tiesiai ir tiesiai prieš kalną. Ten rasite Šunktokečą, delavarą, kuris yra mūsų brolis. Atgailaudamas jis sunkiai save sužalojo. Aš pasakiau jam, kad Havandšita mus apgavo ir kad šis netikrų burtų žmogus susidegino ant laužo. Aš prikalbinau jį neatsisakyti maisto ir gėrimo, kol sužinosime, ar Tokei Ito nugalėjo Rudąją Lapę, ar žuvo. Nueikite pas jį ir nuneškite jam vandens ir mūsų pemikano likučius. Jeigu Tokei Ito gyvas sugrįš pas mus ir atleis jo kaltę, Šunktokeča sutinka gyventi, jei ne, jis pasiryžęs mirti.

DIDIEJI PRIEŠAI

Tą naktį, kai Lokės giminė persikėlė per Misūrį, Tokei Ito pasiliko pietiniame upės krante. Apsistoti jis pasirinko į visas puses atvirą poziciją: virš įlankos, kurioje prieš tai buvo įsikūrusios moterys su vaikais, ant kalvos, toli įsirėžusios į prerijas ir nutįsusios pietvakarių pusėn. Iš čia jis galėjo matyti kiekvieną priešų krustelėjimą, ir priešai jį gerai matė. Kalvos viršūnėje buvo nedidelė įduba, tarsi koks milžinas čia būtų uždėjęs nykštį ir palikęs savo pėdsaką. Ta lomelė buvo molinga, drėgna ir visai plika, be žolės. Vadas ją labai gerai žinojo. Prieš tai jis buvo liepęs ją pagilinti. Jos pakraščiai buvo apaugę gėlėmis ir stambiomis žolėmis, vakariniame pakrašty gulėjo medžio kamienas su keliom dar lapuotom šakom: tą kamieną Lokės giminės vyrai atsinešė čia iš upės pakrantės ir naudojosi kaip priedanga.

Danguje švietė prieš pat vidurnaktį patekėjęs mėnulis; šešėlių kontūrai buvo labai ryškūs. Visas vakarinis kalvos šlaitas ir šiauriniai upės įlankos krantai skendėjo tamsiame šešėlyje. Tačiau besitraukianti vilkstinė ana-

pus didžiojo slėnio buvo apšviesta švelnios mėnesienos, ir Tokei Ito galėjo viską matyti, kol pagaliau ji pradingo iš akių.

Vadas atsirišo pypkę, prisikimšo ją ir užsidegė. Jo apskaičiavimu, iki kovos dar buvo likę pakankamai laiko, ir jis galėjo ramiai parūkyti. Šeštoji diena, apie kurią jis kalbėjo Fredui Klarkui, kaip tik prasidėjo, nes baltieji dienos pradžią skaičiuoja nuo vidurnakčio. Tačiau Fredas Klarkas tikriausiai manė, kad Tokei Ito turėjo galvoje indėnų dieną, kuri prasideda prerijose sulig saulės patekėjimu; tačiau jis klydo ir negalėjo skųstis, jeigu dakotas, susitaręs su vačičunu, laikosi vačičunų laiko skaičiavimo. Jau pačią pirmąją sutartos dienos valandą Tokei Ito buvo vienas prie kalvos. Jis ištesėjo savo žodį.

Fredas Klarkas ir jo bendrai taip pat, atrodo, laikėsi žodžio; ir ko jiems nesilaikyti, juk jie pasiekė, ko norėjo. Niekas nė nebandė pulti atsitraukiančios vilkstinės. Dakotas iš savo slėptuvės matė tik žvalgus, šmižinėjančius slėnyje. Kai kurie iš jų nuplaukė per upę; mėnesienoje švytinčiame vandenyje įgudusi akis lengvai pastebėjo juos keliantis į kitą krantą. Greičiausiai žvalgų uždavinys buvo pasekti dakotus ir įsitikinti, kad niekas iš jų negrįžta atgal. Kiti pasiliko slėnyje ir visai atvirai sėdėjo žolėje. Matyt, jie tyčia norėjo atkreipti į

save vado dėmesį, kad jis žinotų, jog kelias į tą pusę jam atkirstas.

Tokei Ito „valgė“ savo pypkės dūmus.

Pietuose pasirodė ilga raitelių vora, žingine artėjanti prie kalvos, kurios viršūnėje buvo įsitvirtinęs Tokei Ito. Dar iš tolo vora išsiskyrė į dvi dalis ir nusidriekė dviem ilgomis eilėmis į rytus ir vakarus nuo kalvos ligi pat upės krantų.

Fredo Klarko kol kas niekur nebuvo matyti. Gal jis ketino pradėti kovą tik patekėjus saulei, tikėdamasis, kad dienos šviesoje dar lengviau nugalės savo priešininką. Tačiau Tokei Ito nė nemanė taip ilgai laukti. Jeigu Rudoji Lapė nepasirodys iki ryto, jis apsimes mėginąs bėgti ir šitaip įtrauks Rudąją Lapę į kovą.

Pietuose pasirodė penki raiteliai ir ėmė artėti prie kalvos. Jie jojo šuoliais, vienas paskui kitą; šalimais lėkė jų šešėliai, dusliai dundėjo arklių kanopos. Priekinis raitelis jojo kiek atsiplėšęs nuo savo palydovų. Net aštri ir įgudusi Tokei Ito akis dar neįstengė aiškiai įžvelgti tų raitelių. Tačiau jis žinojo, kas jie tokie.

Dakotas iškratė pypkę ir prisirišo ją prie odinio pasaitėlio.

Artėjo Rudoji Lapė.

Su visa savo palyda jis, atrodo, jojo prie pietinio aukštumos krašto, esančio gana toli nuo Tokei Ito.

Pasiekęs kalvos papėdę, Rudoji Lapė su keturiais palydovais pradingo vadui iš akių. Tačiau Tokei Ito nenuleido žvilgsnio nuo tos vietos, kur priešas vėl turės pasirodyti, jeigu pakils į kalvą. Jeigu...

Rudoji Lapė galėjo stoti į šią pavojingą kovą, galėjo ir nestoti – čia buvo jo valia. Tačiau per paskutinį jų susitikimą Tokei Ito matė, kokia neapykanta blizgėjo jo akyse, ir tikėjosi, kad Rudoji Lapė nepraleis progos suvesti sąskaitas su savo mirtinu priešu. Baltųjų teismo jis nebijojo, tad, be abejo, pasistengs dabar pašalinti iš kelio vienintelį žmogų, kuris galėjo ir buvo tvirtai pasiryžęs atkeršyti už visus jo darbus. Tas žmogus buvo Tokei Ito, Matotaupos sūnus.

Rudoji Lapė raitas pakilo į kalvą. Pirmiausia iš už šlaito pasirodė jo skrybėlė ir arklio ausys, o paskui pamažu iškilo ir visa galinga, plačiapetė figūra. Vadas pamatė, kaip jo priešininkas dešine ranka iškėlė rimbą ir sušėrė arkliui. Dagus arklys išsigandęs pašoko ir šuoliais pasileido kalvos ketera. Raitelis vėl nukorė rimbą, atleido pavadžius ir nukreipė vamzdį į dangų. Nakties apgaubtus tolius sudrebino šūvis. Tai buvo priešo pasveikinimas.

Dakotas neturėjo su savim šautuvo. Juk visi jo šoviniai buvo iššaudyti dar tada, kai plukdė per upę laivelį su Lokės Berniukais.

Atėjo pirmasis lemiamas būsimos kovos momentas – ar Tokei Ito pavyks tiek priartėti prie savo priešo, kad galėtų pasiekti jį kokiu nors ginklu, ar pirma jį patį pervers Rudosios Lapės kulka? Vadas turėjo savo legendinį lanką ir strėlinę su geru pundeliu strėlių. Labai pripratęs prie šio ginklo, turėdamas tokią taiklią akį ir tvirtą ranką, jis ir mėnulio šviesoje iš didelio nuotolio galėjo pataikyti į gerą taikinį. Tačiau Rudosios Lapės šautuvas nešа toliau. Nešti neša, o ar pataiko iš toliau? Dakotas puikiai prisiminė savo priešininką dar iš tų laikų, kai jiedu dirbo drauge, ir žinojo, kad Rudoji Lapė retai prašauna pro šalį.

Rudoji Lapė šuoliais lėkė kalvos ketera artyn. Neprijojęs per strėlės šūvį, staiga sustabdė arklį ir įžūliai suriko.

Dakotas išgirdo tą riksmą, bet nieko neatsakė.

Rudajai Lapei iš paskos, gana toli nuo jo, pasirodė keturi raiteliai, kuriuos jis iš pradžių buvo palikęs kalvos papėdėje. Dabar ir jie pakilo su savo arkliais į pietinį kalvos pakraštį, nusėdo, pasiguldė arklius ir pasislėpė už jų. Tai buvo labai patogi pozicija, iš ten jie galėjo į visas puses apšaudyti prerijas. Iš visų Rudosios Lapės parankinių šitie dakotui buvo pavojingiausi.

Tokei Ito laukė.

Fredas Klarkas prisidėjo prie skruosto šautuvą ir iššovė. Driokstelėjo šūvis, ir Tokei Ito išgirdo, kaip

suzvimbė kulka, paskui antra, trečia, ketvirta, penkta. Fredas Klarkas turėjo daugiašūvį šautuvą. Jis leido vieną šūvį po kito, ir jie buvo vis taiklesni ir taiklesni. Kulkos dabar tik per plauką nekliudė gyvojo taikinio. Rudoji Lapė buvo puikus šaulys, pagarsėjęs visose prerijose savo taiklumu. Jo raiteliai pradėjo šūkauti, kurstydami šaulį ir tyčiodamiesi, kad jis vis nepataiko, kur reikia. Rudoji Lapė taikėsi tik į dakotą. Nušauti arklį jam visai nerūpėjo.

Tačiau vadas nejudėjo. Žmogus ir arklys stovėjo vietoje kaip koks taikinys. Geltis buvo nuleidęs galvą, lyg rupšnodamas žolę. Tokei Ito paėmė į rankas apskritą skydą, padarytą iš septynlinkos bizono sprando odos, atstatė jį kiek įkypai, kad iš tolo atskriejusios kulkos atsimuštų į jį ir nuslystų į šalį. Skydas buvo indėnų kovinės technikos šedevras, kuriuo prerijų indėnai labai didžiavosi. Tačiau Rudoji Lapė apie jį nieko nežinojo ir negalėjo suprasti, kodėl jis vis nepataiko į savo priešininką. Jam net nejauku pasidarė, matant, kad Tokei Ito vis stovi kaip stovėjęs. Ne taip lengva šaudyti į raitelius, kuriuos prietaringi medžiotojai laiko užburtais ir neliečiamais kulkų.

Rudoji Lapė šaudė toliau, bet jau nebe taip taikliai. Jo ranka ėmė drebėti. Kulkos lėkė per kokį sprindį pro šalį. Dakotas timptelėjo savo karčiuotą eržilą, ir tas pasistojo piestu.

– Hi-jip-jip-hi-jah! – drioksint šūviams, nuaidėjo šaižus karo šūksnis.

Kaip staiga pakilęs viesulas eržilas pasileido į priekį. Padėtis ūmai pasikeitė, ir Rudoji Lapė turėjo taip pat staigiai apsispręsti, ką jam toliau daryti. Valandėlę jis dar šaudė į artėjantį priešininką, tiesiai sėdėdamas balne, bet paskui suprato, kad atstumas tarp jų sumažėjo ir dakotas gali pasiekti jį savo strėlėmis. Tokei Ito pamatė, kaip Rudoji Lapė nusileido savo kumelei ant šono ir pasuko ją į vakarinį kalvos šlaitą. Prisidengęs arkliu, Fredas Klarkas toliau šaudė virš balno į savo priešininką.

Atstumas tarp kovotojų sparčiai mažėjo. Vadas kol kas nelietė strėlių dėkle, tik pasiėmė į ranką kovos kirvį. Jis irgi nuslinko savo mustangui ant šono, pakibo beveik papilvėj, tarp šuoliuojančių kojų. Tokioj padėty jis irgi galėjo įtempti lanką ir nušauti priešininko arklį. Bet kas iš to? Tada priešininkas pasislėptų už arklio lavono ir imtų pleškinti iš šautuvo. Šitaip įsitvirtinusį gerą šaulį sunku būtų paimti, kova labai užtruktų, dar, ko gero, susigundytų įsikišti Rudosios Lapės bendrai. Todėl Tokei Ito turėjo kitokį planą. Jis norėjo išprovokuoti priešininką, kad tas nieko nelaukęs pultų jį, tada atimti iš jo šautuvą ir kuo greičiau užbaigti kovą. Tai galima buvo padaryti, tik atlikus nežmoniškai drąsų žygį.

Atsidūręs pakankamai arti Rudosios Lapės, Tokei Ito iš visų jėgų sviedė pro arklio nugarą kirvį. Tai buvo ne baltųjų pagamintas tomahaukas, o medinis kovos kirvis su akmeniniu smaigaliu penties vietoje. Ginklas, sukiodamasis ore, nuzvimbė link taikinio. Sutraškėjo eižėjantis medis, ir tuo pat metu driokstelėjo šūvis.

Tokei Ito dar pamatė, kaip kirvis įsirėžė į Rudosios Lapės šautuvo apsodą, ir tuo kartu staiga suklupo jo paties mustangas, vadas vos spėjo išsigelbėti, nušokdamas žemėn, jei ne, griūdamas arklys būtų jį palaidojęs po savimi.

Eržilas voliojosi žemėje ir negalėjo atsikelti. Matyt, jį buvo sužeidusi Rudosios Lapės kulka. Tokei Ito nugriuvo į žolę ir pažvelgė į savo priešą, laukdamas, ką tas toliau darys. Stiprus kirvio smūgis neparbloškė Fredo Klarko; jis dar tebesilaikė ant piestu pasistojusio arklio. Tik šautuvas sutriuškintu apsodu gulėjo žemėje. Bjauriai nusikeikęs, Fredas Klarkas paliko sugadintą, niekam nereikalingą ginklą, pasuko savo arklį įstrižai tamsaus vakarinio šlaito ir nujojo lygumos linkui. Pradęs toliašaudį ginklą, dabar jis stengėsi pasprukti, kur jo nepasiektų Tokei Ito strėlės, išjoti į lygias pievas, kur jo kumelė galėtų lėkti visu greičiu. Visas jo pranašumas dabar buvo ši kumelė; dakotas liko be arklio. Jo geltis dar kartą pamėgino atsikelti, bet parklupo ir vėl išsitiesė ant žemės.

Fredas Klarkas nujojo sau. Jis jojo kaip indėnas, dar rūpestingiau negu pirma pasislėpęs už savo arklio. Iš už arklio nugaros kyšojo tik storas odinis sunkaus raitelio bato padas. Tokei Ito paleido kelias apgaulingas strėles, kurių kauliniai antgaliai įsmigo į bato padą. Pajutęs, kad dakotas šaudo, baltasis nedrįso iškišti galvos iš priedangos ir pasižiūrėti, kur jo priešininkas. Vadinasi, jaunasis vadas galėjo būti tikras, kad Rudoji Lapė dabar jo nemato. Pasinaudojęs ta akimirka, jis pašoko ir pasileido paskui tolstantį raitelį, žemai pasilenkęs, liuoksėdamas elastingais, vos girdimais šuoliais, slėpdamasis skardžio šešėlyje. Kai Rudoji Lapė pasiekė lygias prerijas ir paleido savo kumelę visu greičiu, Tokei Ito jau buvo netoli jo.

Dakotas žinojo, kad nedidelį nuotolį jis gali drąsiai lenktyniauti su jojamu arkliu. Tad dar truputis, ir jis pasivys savo priešą. Vienu vieninteliu šuoliu jis įveikė paskutinį skardžio nuolydį ir taip pat atsidūrė lygioje vietoje. Tačiau tą akimirką Rudoji Lapė pastebėjo artėjantį persekiotoją. Jo lasas išsiringavo ore. Didžiulė kilpa pakibo viršum jaunojo vado. Tokei Ito nepasitraukė į šalį, nepargriuvo ant žemės, vengdamas kilpos. Jis nieko nedarė, bijodamas, kad priešas, laimėjęs laiko, nepasprukty su arkliu tolyn į prerijas. Kilpa nusileido, Tokei Ito šokte šoko į ją. Stipriu gniaužtu jis nutvėrė

lasą aukščiau kilpos, kad ji negalėtų visiškai užsiveržti. Lasas įsitempęs trūktelėjo. Fredas Klarkas vėl atsisėdo į balną ir visą dėmesį sutelkė į arklį, kuris, kadaise iš-dresuotas atlaikyti laso trūktelėjimą, per ilgą laiką buvo nuo to gerokai atpratęs. Tokei Ito pargriuvo žemėn, dėdamasis, jog įkliuvo.

Priešas varė arklį šuoliais ir, garsiai, džiaugsmingai rėkaudamas, tempė iš paskos tariamą auką, pasiryžęs mirtinai ją užkankinti. Jis net neatsigręžė pasižiūrėti į indėną – buvo tikras, kad šis pateko į kilpą. Tuo tarpu dakotas greitai atsikėlė, iššoko iš kilpos ir, ringuodamas lasą, dideliais šuoliais pasileido paskui raitelį. Abu prie-šininkai išniro iš kalvos šešėlio į mėnesienos apšviestą lauką. Rudoji Lapė kol kas nieko neįtarė, nes lasas buvo įsitempęs. Jis čaižė arklį, gindamas jį dar greičiau. Ta-čiau Rudosios Lapės bendrai pastebėjo, kas iš tikrųjų dedasi. Jie pagavo rėkti, susijaudinę mosikuoti ran-komis, norėdami perspėti Fredą Klarką; kai kurie net pradėjo šaudyti į dakotą. Tačiau šis spėjo pasislėpti už savo priešo arklio ir kulkos negalėjo jo pasiekti. Rudoji Lapė iš pradžių manė, kad draugai taip triukšmauja džiaugdamiesi jo pergale, bet paskui suabejojo ir atsi-gręžęs pasižiūrėjo atgal.

Maždaug per arklio liemenį nuo savęs jis pamatė indėną.

Džiaugsmo riksmas bemat sustingo jo lūpose, rimbas iškrito iš rankų. Jis išsitraukė revolverį, atsigręžė ir, ištiesęs ranką, nusitaikė į indėną. Bet kai iššovė, Tokei Ito jau buvo pašokęs, jis beveik nė nepajuto, kaip jį brūkštelėjo kulka. Nelyginant vilkas, puolantis savo auką, vadas vienu šuoliu atsidūrė ant arklio, priešininkui už nugaros. Savo dešine jis taip suspaudė Rudosios Lapės ranką, laikančią revolverį, kad šio pirštai nejučiom atsigniaužė ir paleido ginklą; kairiąja Tokei Ito iškėlė durklą.

Rudoji Lapė norėjo nušokti nuo arklio ir taip atsikratyti priešininko, sėdinčio jam už nugaros. Bet kol ištraukė iš balnakilpių kojas, visas jo sumanymas nuėjo niekais. Durklo geležtė įsmigo jam į nugarą. Jo milžiniškas kūnas susvyravo, galva su plačiakrašte skrybėle loštelėjo atgal.

Tokei Ito nebuvo kada džiaugtis pergale, nes jis dar buvo apsuptas priešų. Norėdamas apgauti Rudosios Lapės bendrus, jis apkabino negyvą baltąjį, dėdamasis, kad dar kovoja su juo, ir atsisėdo priešais. Paskui nukorė į vieną pusę abi kojas ir atsigulė skersai piestu stojančio arklio, kad skalpų medžiotojai pamanytų, jog ne Rudoji Lapė, o jis negyvas arba sunkiai sužeistas. Kairiąja ranka Tokei Ito pagavo nukarusius pavadžius, tramdydamas išsigandusį arklį, dešiniąja nutvėrė susmukusį priešą,

kurio kojos dar tebebuvo balnakilpėse, ir tvirtai laikė jį balne. Žiūrint iš tolo, mėnulio šviesoje galėjo atrodyti, kad ne Tokei Ito nugalėjo Rudąją Lapę, o Rudoji Lapė, nors ir sužeistas, įveikė Tokei Ito. Džiaugsmingi šūksniai iš prerijų nuo kalvos patvirtino, kad apgaulė pasisekė.

Raiteliai, sudarę užkardą vakarų pusėje, paliko savo postus ir trumpiausiu keliu pasileido šuoliais prie tariamo nugalėtojo, Rudosios Lapės. Tačiau Tokei Ito, sėdėdamas ant savo priešininko kumelės, vėl turėjo geresnį arklį negu visi kiti. Dabar jis pamatė, kad raiteliai pristabdė arklius, tikriausiai laukdami iš savo susmukusio, svyruojančio balne vado kokio nors ženklo. Tuo tarpu sartoji kumelė su dviguba našta ant nugaros vėl nubėgo šlaitu žemyn. Kalvos viršūnėje dakotas pamatė du vyrus, kurie, mosuodami ginklais, pergalingai šūkaudami, bėgo jo pasitikti: tai buvo du sargybiniai, kuriuos Rudoji Lapė buvo pastatęs pietų pusėje, vienas barzdotas baltasis, o kitas indėnas.

Dar valandėlė, ir abu sargybiniai supras dakoto klastą. Pirmasis bėgo greitakojis indėnas. Staiga Tokei Ito suvirpėjo visu kūnu. Šią akimirką jis pažino indėną. Tai buvo Šonka!

Vadą dar tebegaubė šlaito šešėlis. Jis paleido iš rankų pavadžius ir Rudąją Lapę, nuslinko nuo arklio,

nusikabino nuo peties lanką ir išsitraukė iš dėklo dvi strėles. Timpa sudūzgė, strėlės suzvimbė mėnesienos prieblandoje. Abu sargybiniai staiga stabtelėjo, skėstelėjo rankomis ir pargriuvo į žolę. Tokei Ito prišoko prie nukautųjų ir akies mirksniu susirinko jų šaunamuosius ginklus ir šovinius. Paskui greitai susigavo sartąją kumelę, kuri jau buvo besitaikanti sprukti, vėl užkėlė jai ant nugaros Rudąją Lapę ir nusivedė ton vieton, kur gulėjo jo kovos kirvis ir Rudosios Lapės šautuvas sutrupintu apsodu. Ir tuos ginklus jis pasiėmė. Dabar jo tikslas buvo kalvos viršūnė, kur slėpėsi prieš prasidedant kovai. Apačioj šuoliais lakstė raiteliai, bet kai jie galų gale suprato, kas čia nugalėtojas, ir atidengė į jį ugnį, Tokei Ito jau buvo netoli tos saugios įdubos. Jis nusileido kumelei po pilvu, ir toji, aplinkui zvimbiant kulkoms, greitais šuoliais laimingai užlėkė į kalvos viršūnę.

Visa tai atsitiko staigiai, tas staigumas ir buvo tikroji sėkmės paslaptis. Tokei Ito nusliuogė nuo arklio ir pargriuvo į molingą įdubą. Jis prišnekino, iš dalies jėga privertė atsigulti ir kumelę. Paskui atrišo lasą, prilaikantį Rudąją Lapę kumelei ant nugaros, ir paguldė negyvėlį ant šiaurinio įdubos krašto. Tada, paruošęs lanką ir strėles, pažvelgė nuo kalvos žemyn. Pirmųjų dviejų žvalgų mirtis, atrodo, kuriam laikui išgąsdino kitus

Rudosios Lapės bendrus. Jeigu vienas kitas ir išdrįsdavo su savo eikliu mustangu išsiveržti į priekį ir paleisti šūvį kalvos link, tuoj vėl apsigręždavo ir sprukdavo tolyn, kur galėjo jaustis saugus.

Vadas gulėjo molingoje įduboje ir toliau stebėjo savo priešus. Jo slėptuvė buvo gera, iš čia net mėnesienoje viskas aplinkui buvo kuo puikiausiai matyti. Tokiam taikliam šauliui kaip jis patogesnės pozicijos ir būti negalėjo. Didžiausia priešų klaida buvo ta, kad jie neužėmė kalvos viršūnės, kol Tokei Ito kovojo su Rudąja Lape. Mat tada jie nė kiek neabejojo, kad Rudoji Lapė laimės dvikovą. O dabar tegu pabando, kad gudrūs, atvira vietove prisiartinti prie indėno. Tik nusėdę nuo arklių ir didelėm pajėgom apsupę indėną iš visų pusių, jie galėtų prie jo prisėlinti. O kol šito nepadarys, dakotui negresia joks pavojus. Jo dėkle telpa šimtas strėlių, be to, jis turi iš priešo atimtus šaunamuosius ginklus ir užtektinai šovinių. Turi arklį, kurį, prispyrus bėdai, galės pasipjauti, valgyti jo mėsą ir gerti jo kraują. O dar yra maišai su vandens ir maisto atsargomis, kurių buvo iš anksto pasirūpinęs! Artimiausiomis nakties valandomis bus mėnesiena. Tokei Ito spėjo, kad medžiotojai nesiryš taip greitai jo pulti. Jie beveik visai nustojo šaudę. Indėnas matė, kaip jie būriuojasi. Netekę savo vadų, Rudosios Lapės ir Šonkos, greičiausiai tarėsi, ką dabar daryti.

Tokei Ito ypač atidžiai stebėjo įlankos šlaitą. Tai buvo vienintelė vieta, kur priešai galėjo rasti šiokią tokią priedangą. Įlankos slėnyje potvynio vanduo buvo prinešęs visokiausių žagarų, čia augo žilvičiai ir kitokie krūmai, kuriuose buvo galima pasislėpti. Aštri Tokei Ito akis pastebėjo ten kažką judant. Iš už žilvičio krūmo atsargiai išlindo vienas medžiotojas ir, pasislėpęs žolėje, ėmė šliaužti aukštyn. Brangiai jis turėjo už tai sumokėti. Indėno strėlė pataikė jam į sprandą. Žmogus tįstelėjo ir liko be garso gulėti.

Dakotas dabar turėjo valandėlę laisvo laiko ir pasistengė kuo patogiau įsitaisyti savo slėptuvėje. Jis rūpestingai patikrino trofėjinius šautuvus, suskaičiavo šovinius, paskui viską susidėjo po ranka, kad pavojaus valandą nereikėtų daug gaišti – tik imk ir pleškink šūvį po šūvio. Aplink buvo ramu kaip ir anksčiau, net įlankos pusėje kol kas niekas daugiau nedrįso rodytis. Giliai apačioje, didžiajame slėnyje, monotoniškai šniokštė vanduo.

Mėnulis, kiek pasistūmėjęs dangumi, žvelgė dabar iš pietvakarių pusės. Virš prerijų plytėjo spindinčių žvaigždžių kupolas. Pūtė lengvas vėjelis, nešdamas puvėsių kvapą ir drėgną rūką, kylantį iš potvynio užlietų lankų. Tokei Ito nuo savo aukštumos matė, kaip toli apačioje spindi vanduo. Anapus upės, šiauriniame krante, nebe-

buvo nė gyvos dvasios. Keleivių vilkstinė ir jai iš paskos sekantys žvalgai seniai pradingo tolumoje.

Indėnas gulėjo savo duobėje ir dairėsi aplinkui. Nakties tyloje iš prerijų atskriejo indėnų giesmės ritmai. Tokei Ito sukluso. Tai buvo dakotų giesmė, monotoniška, išdidi, begalinė daina. Ir balsas vadui pažįstamas. Matotaupos motina, Untšida, pasilikusi šiapus upės, dainavo dainą savo sūnaus sūnui, iš visų pusių apsuptam priešų. Tokei Ito pastebėjo ir jos siluetą. Ji stovėjo visu ūgiu ir nė vienas baltasis jai netrukdė. Baltieji dėjosi labai gerbią moteris ir priekaištavo indėnams, kad tie verčia jas dirbti kaip verges. Tačiau taip jau buvo sutvarkytas medžiotojų gyvenimas, kad vyras didžiąją laiko dalį praleisdavo su lanku ir strėlėmis rankoje, o moterys rūpinosi visais darbais palapinėje; ir nors palapinėje jos turėdavo sėdėti toliau nuo ugnies ir tylėti, vis dėlto dakotai niekada nepamiršdavo, kad ir moteryse gali apsigyventi išmintinga dvasia ir drąsa. Dakotai visada gerbė vyresnio amžiaus žmones, nesvarbu, ar jie būtų vyrai, ar moterys. Tokei Ito negalėjo atsigėrėti Untšida, kuri, nepaisydama priešų, dainavo dainą apie Tokei Ito ir dakotų gentį. Ji stovėjo tiesi ir nepavargdama kiaurą naktį, ir jos balsas visą laiką vienodai skambėjo nakties tamsoje. Net ir žiaurūs Rudosios Lapės bendrai žiūrėjo į ją su pagarba.

Slinko valanda po valandos. Mėnulis toliau keliavo sau dangumi, žvaigždės šiek tiek išblėso. Paryčiais pasidarė baisiai šalta. Pro šalį be garso praskriejo pelėda su grobiu naguose.

Tokei Ito išvertė Rudosios Lapės kišenes ir iš vienos, krūtininės, ištraukė Matotaupos skalpą su žilstelėjusiais plaukais. Jis pamažu perbraukė ranka per plaukus ir pasiėmė skalpą. Pasiėmė ir peilį, kuriuo Rudoji Lapė nužudė jo tėvą. Tai buvo ne platus skalpinis peilis, o durklas. Paskui vadas vėl atsigulė ir toliau budėjo sargyboje.

Apačioje, priešų stovykloje, buvo ramu.

Žvaigždės danguje pranyko, ryto prieblandos pilkuma išsisklaidė. Viską nugalėjo saulės šviesa. Dakotas šildėsi ryto saulės spinduliuose ir atidžiai stebėjo įlanką. Staiga jis vėl pastebėjo ten du sargybinius. Jie buvo labai rūpestingai užsimaskavę. Tik vienoje vietoje Tokei Ito matė rudų odinių batų lopinėlį, bet ir tą buvo sunku atskirti nuo šlapių krūmų. Kitą sargybinį išdavė šautuvo vamzdis, kyšantis iš žilvičio kero. Indėnas iškišo pro įdubos kraštą šautuvo vamzdį.

Ryto tyloje pokštelėjo šūvis. Paukščiai išsigandę pakilo ir spruko šalin. Šautuvo vamzdis žilvičio kere pradingo. Nematomas šaulys garsiai nusikeikė. Antrasis sargybinis šovė į indėną, bet kulka prašvilpė pro šalį.

Tokei Ito irgi atsakė šūviu. Rudasis batas sujudėjo ir geriau pasislėpė šakose. Dakotas tučtuojau iššovė antrą kartą. Iš slėptuvės įlankoje pasigirdo tyli dejonė, nuaidėjo keli padriki šūviai.

Nors ir tie du medžiotojai turėjo palyginti gerą priedangą, dakoto padėtis buvo daug patogesnė. Iš viršaus jam buvo lengviau juos stebėti negu jiems jį iš apačios. Dabar tų dviejų nebuvo girdėti nė balso. Dieną jie negalėjo pajudėti iš vietos. Tokei Ito žinojo, kad jie čia slepiasi, ir jeigu tik mėgintų pasitraukti, tuoj kristų nuo jo kulkų. Lygiai taip pat ir prie jų niekas negalėjo prieiti ir suteikti pagalbą. Taigi jų padėtis buvo nepavydėtina.

Jaunasis vadas laukė. Atėjo vidurdienis. Jo priešai, atrodo, visai nebuvo nusiteikę dienos metu toliau galynėtis su snaiperiu, užimančiu tokią patogią poziciją. O Tokei Ito vykdė savo planą: jis nedavė priešams nė pajudėti. Nepasakytum, kad dėl to jis būtų labai džiūgavęs, bet buvo patenkintas, kad baltiesiems skalpų medžiotojams ir išdavikams indėnams taip sunkiai sekasi „užmušti raudonąjį šunį“.

Vadas nusisuko į pietų pusę ir įsmeigė akis į begalines prerijas, tolumoje susiliejančias su dangaus skliautu. Dar ir dabar jis matė tamsų dryžį, nusidriekusį žolėje. Tą pėdsaką čia paliko jo gentainių vilkstinė, praėjusi

prieš keliolika dienų. Ji atėjo čionai iš migloje paskendusių tolių, nuo Arklių upelio, nuo Juodųjų kalnų ir nuo Geltonųjų Akmenų upės. Ji atėjo čionai iš akimis neaprėpiamo krašto, priklausiusio dakotų vyrams. Paskui persikėlė per Dumblinuosius Vandenis ir nuėjo į svetimą kraštą. Tą kraštą Tokei Ito pažinojo. Praslinks dar viena naktis, viena diena ir dar viena naktis, tada nepavargstantys arkliai ir kratūs valkčiai pereis per sieną ir atsidurs laisvose prerijose ir saugiame miške. Ligi tol vadas turi ištverti čia ir laikyti prikaustęs visų priešų dėmesį. Paskui galės iš čia pasitraukti.

Untšida dainavo, kad jis turi pabėgti nuo priešų. Jam nevalia mirti. Didžiosios Lokės Sūnūs laukia savo vado. Jis reikalingas jiems. Untšida turėjo pasiėmusi kapšelį uogų ir maišelį vandens. Tai palaikė jos jėgas. Ji dainavo be perstojo. Prie įlankos vėl sudejavo sargybinis, kuriam Tokei Ito suvarė į koją dvi kulkas. Žabai, po kuriais jis slėpėsi, sujudėjo. Tokei Ito matė, kaip tas žmogus nusimetė šlapias šakas; skausmas aptemdė jam protą, jis jau nebegalėjo blaiviai galvoti. Dakotas prisitaikė ir pribaigė jį.

Pavakariais, kai saulės spinduliai jau pražulniai krito ant kalvos keteros, vadas pamatė, kad mėgina keltis jo sužeistas mustangas. Sunku jam buvo, bet galų gale jis drebėdamas atsistojo ir nušlubčiojo link kalvos viršūnės ir savo šeimininko.

Tokei Ito priešai nešaudė į arklį. Matyt, suprato, kad mustangas vos gyvas ir nušovę jį tik padarytų indėnui paslaugą – jis turėtų pakankamai mėsos.

Eržilas priėjo prie įdubos. Jis apuostė kumelę, atrodo, nesupyko, kad ji čia, ir nusiskynė kelis žolės stiebelius. Tokei Ito atrišo vieną vandens maišą ir padavė arkliui atsigerti. Sušvilpė kelios kulkos, atskridusios iš kažkur labai toli, ir, nieko pikta nepadariusios, nukrito į žolę. Tokei Ito užrišo vandens maišą ir, paėmęs šautuvą, atsakė keliais šūviais. Priešai kaipmat vėl atsitraukė. Vadas nusišaipė sau vienas. Jis pagalvojo, kokia kova dabar verda jo priešų širdyse. Jie bijo padėti čia savo galvas ir sykiu tikisi – o gal kartais pavyks laimėti jo brangų skalpą. Vadas visą laiką įdėmiai sekė, kas dedasi aplinkui. Dabar buvo tylu, ramu. Tie medžiotojai ten, apačioje, kovojo ne už savo tautą ir ne už jos naują kelią, kaip, pavyzdžiui, dakotai, o už pinigus, todėl ir nenorėjo per daug rizikuoti. Be to, jie žinojo, kad nėra ko skubėti – juo ilgiau lauks, juo lengviau galės įveikti dakotą, juk be miego ir poilsio jis pamažu nusilps. Galimas daiktas, jie lauks dar ir tada, kai bėglių vilkstinė bus anapus sienos.

Tokei Ito vėl pažvelgė į įlanką ir pamatė, kad antrasis sargybinis slapta pradingo iš krūmokšnių.

Saulė, dar neseniai žibėjusi auksu, paraudo, jau nebespigino, buvo švelni kaip išmintinga senutė, jos

spinduliai žaidė pačiais pažemiais, dar glostydami švelnią prerijų žalumą.

Dakotas padėjo į šalį tris erelio plunksnas, prisiskynė žolių ir, nusiėmęs nuo galvos gyvatės odą, kuria buvo perrišti jo plaukai, pasidarė iš žolių karūną. Taikydamasis jis turėjo šiek tiek iškišti pro duobės kraštą galvą, todėl reikėjo gerai užsimaskuoti kaktą ir plaukus, kad priešai jų nepastebėtų ir nesuvarytų į galvą kulkos. Žvelgdamas žemyn, jis matė, kad dauguma raitelių nusėdo nuo arklių. Tačiau tų, kurie buvo sulindę žolėje ar pasislėpę už atskirų krūmokšnių, neįstengė įžiūrėti – buvo jau per tamsu. Bet jis pasikliovė savo akylumu ir žinojo, kad laiku pastebės kiekvieną, kas tik mėgins pajudėti iš vietos.

Vilkų staugimas nutilo. Dabar jie patyliukais slankiojo aplinkui, ieškodami grobio. Tačiau plėšrūnai, be abejo, jautė, kad netoli yra žmonių, o žmonių jie bijojo ir puldavo juos tik tada, kai būdavo labai alkani.

Kiaurą naktį tamsoje skambėjo Untšidos dainos.

Pagaliau vėl išaušo diena.

Tokei Ito vis taip pat sargiai budėjo savo poste. Iš pat mažumės jis buvo mokomas medžioti ir kovoti su priešais, ir jam buvo tiesiog į kraują įaugę, kad, norint laimėti, reikia visą laiką būti budriam, neišleisti iš akių nė mažiausios smulkmenos. Todėl jis net neįsivaizdavo,

kad šitokioj padėty kaip dabar galima kitaip elgtis. Per tuos metus, kol iš berniuko tapo vyru, jis daug bastėsi po prerijas, ir sykiu su savo nelaimingu tėvu, ir vienas kaip laukinis žvėris. Ne kartą, turėdamas tik šautuvą ir savo mustangą, miškuose ir prerijose kovojo su gausiais priešais. Tad ir dabar ta apsuptis jam nebuvo tokia baisi. Vienintelis dalykas, kuris jį slėgė, – tai jo sužeisto eržilo kančios.

Dakotas laukė, kad greičiau pasibaigtų ta diena, nes visai neturėjo ką veikti. Tačiau valandos slinko labai pamažu, ir jo žvilgsnis nuolat krypo į pietus, kur buvo matyti praėjusios vilkstinės pėdsakai. Ten tolumoje smėlėtomis prerijomis teka kaip tekėjęs Arklių upelis. Prie Baltosios upės sėdi broliai ir seserys iš dakotų genties, tylūs ir pavargę, prispausti vačičunų. Tik maža saujelė iškeliavo pradėti naujo gyvenimo. Vadas išsitraukė už diržo paslėptus žilus tėvo plaukus. Jis turi su tuo trofėjumi ištrūkti iš vačičunų, nori ištrūkti. Jei Lokės giminė niekur negaišo kelyje, šiuo metu jau galėtų būti anapus sienos.

Saulė vėl apėjo ratą dangumi ir nusileido, viską aplink uždengė tamsa: kalvų grandines, lomeles ir didžiulį slėnį su jo blizgančiais vandenimis. Iš pat vakaro, kol mėnulis dar nebuvo patekėjęs, visas Tokei Ito dėmesys buvo nukreiptas į slėnį; jis atidžiai žiūrėjo, kad nepri-

šliaužtų artyn koks priešas, tačiau, pats to nejusdamas, nepraleido pro akis ir to, kas dėjosi čia pat, pašonėje. Geltis nakties tamsoje atrodė kaip laukinis žvėris. Matydamas, kad jo šeimininkas nemiega, arklys irgi negalėjo rimti. Kur buvęs, kur nebuvęs vis skainiojo žolių stiebelius ir kramtė savo stipriais dantimis. Paskui žengė kelis žingsnius ir vėl sustojo prie surištos kumelės.

Šiauriniame įdubos pakraštyje dar tebegulėjo Rudosios Lapės lavonas.

Tokei Ito iš mažens buvo mokomas, kad priešo dvasia ir po mirties tebekeršija. Nakties metu moterys turi šokti laužo šviesoje aplink priešų skalpus, ir tik tada tos piktos dvasios susitaikys ir nurims. Berniukas Harka buvo matęs tokį šokį, kai Lokės giminė parsinešė nugalėtų paunių skalpus. Baltieji juokėsi iš tokių papročių arba baisėjosi jais. Topo Sūnus tai žinojo. Jis nužudė daug žmonių, matė daug lavonų, į negyvą priešą žiūrėjo ne kitaip kaip į nukirstą medį. Jis pasiimdavo jo skalpą, niekada neieškodavo susitaikymo su jo dvasia ir niekada nepajuto, kad toji dvasia būtų jam keršijusi. Tačiau Rudoji Lapė buvo kas kita. Abu vyrai labai ilgai ir labai smarkiai neapkentė vienas kito. Rudoji Lapė Harkai Raguotajam Akmeniui Tokei Ito buvo toji pikta vačičunų galia, kuri dakotus apgavo, išžudė ir išvarė iš gimtųjų vietų. Indėnui atrodė, kad Rudosios Lapės

priešiškumas dar ir dabar tebėra gyvas – jis slepiasi kaip rūkas žolėje, tvyro tamsoje, kiauksi kojoto balsu iš slėnio gilumos. Vačičunų galia tebebuvo tartum slenkstis tarp Tokei Ito ir Lokės giminės.

Iš įlankos slėnio nuaidėjo šūvis. Dakotas pajuto smarkų smūgį į galvą; iš pradžių jam suraibuliavo akyse, o paskui viskas staiga aptemo. Sukaupęs valią, jis nuslinko kiek giliau į duobę, užčiuopė šautuvą ir iššovė, pats nežinodamas, kur šauna. Svarbu tik, kad ten, slėnyje, nesuprastų, jog šią akimirką jis bejėgis kovoti su priešais. Kitaip žūtų, ir jo skalpas patektų priešams į rankas.

Priešai tuoj pat atsakė šūviu, tačiau ši antroji kulka nepataikė. Sužeistasis ėmė ieškoti plaušų tvarsčio. Nesąmoningai užčiuopė tą vietą, kur buvo paslėpti plaušai, ir pamėgino apsirišti žaizdą. Ranka kaipmat sudrėko nuo kraujo, tačiau vargais negalais jam pavyko stipriai apvyturiuoti plaušais galvą. Paskui rankos nusviro, ir jis išsitiesė duobėje. Daugiau šūvių nebebuvo girdėti. O gal priešai jau slenka šlaitu aukštyn? Tokei Ito suprato, kad padarė klaidą. Užsimiršęs iškišo iš duobės galvą, ir skaisčioj mėnesienoj priešo akis tai pastebėjo. Iš šūvio jis nustatė, kur slepiasi priešas: už aukštutinio žilvičio įlankoje. Ten jis ir anksčiau spėjo jį esant, tačiau, užsigalvojęs apie ką kita, valandėlę buvo pamiršęs.

Iš įlankos vėl nuaidėjo šūvis. Dar gerai neatitokęs, vadas vėl ėmė grabalioti šautuvo. Šį kartą jo judesiai jau buvo laisvesni, akyse šiek tiek prašviesėjo, nors atskiri daiktai dar plaukiojo lyg kokioje migloje. Jis susirado šautuvą, šiaip taip prisidėjo prie peties ir iššovė. Pokštelėjimas palei pat ausį ir atatrankos smūgis visiškai jį išblaivė, ir jis vėl pamatė viską, kas dedasi aplinkui. Taip pat suprato, kad jo šūvis buvo labai netikslus, nes iš įlankos pasigirdo kvatojimas. Vadas sutelkė visas jėgas ir pro Rudosios Lapės lavoną iššovė trečią kartą. Dabar jau niekas ten nebesijuokė.

Jo nugarą palietė kažkoks šiurkštus, drėgnas daiktas. Tai geltis laižė savo šeimininką.

– Gerai, gerai, eik sau, – tyliai tarė Tokei Ito savo ištikimajam draugui.

Arklys tartum suprato jo žodžius. Praėjo pro kumelę ir vėl išlipo iš duobės.

Vadas stipriai apsirišo žaizdą plaušų tvarsčiu. Kulka tik nubruožė galvą, ir didžiausias pavojus, pirmasis apsvaigimas, jau praėjo.

Iš prerijų sklido Untšidos giesmė:

Mano sūnau...
Būk budrus...
Tu dakotas.
Tavo akys niekada nepavargs...

Tavo ranka nesudrebės...
Prasiveržk pro priešų žiedą...
Ir sugrįžk
Pas savo brolius.
Aš tavęs laukiu.

Toli šiaurėje Tokei Ito tarsi pamatė švytintį tašką. Tas neaiškus šviesulys buvo labai toli. Gal tai ugnis? Gal ženklas, kad bėglių vilkstinė laimingai perėjo išganingą sieną ir pasiekė kalnų miškus? Jeigu taip, tai vyrai ir moterys sparčiai keliavo. Matyt, Četansapa, Saulės Lietaus sūnus, smarkiai juos vijo. Ir gerai.

Dabar Tokei Ito gali, turi mėginti pabėgti nuo savo priešų.

Bet aplinkui prasidėjo kažkoks bruzdėjimas. Tokei Ito pridėjo ausį prie žemės. Nieko nebuvo girdėti. Tačiau jo aštrios akys pastebėjo tamsoje arklių šešėlius. Arkliai buvo be raitelių ir pamažu tvarkingai judėjo po kelis tolyn nuo jį supančių medžiotojų rato. Iš to galėjai spręsti, kad juos kažkas veda. Kur veda? Šito be niekur nieko nustatyti buvo neįmanoma. Netrukus jie pradingo tamsoje. Raiteliai gulėjo pasislėpę žolėje, ir atrodė, kad jų ratas pamažu vis siaurėja ir siaurėja.

Jeigu raiteliai leido nuvesti arklius, vadinasi, planuoja pulti pėsti. Kol kas iš tolo sunku buvo spręsti, kaip ten iš tikrųjų yra, tik buvo matyti, kad kažkas be

garso šliaužia žeme; beveik galėjai pamanyti, kad čia juda ne žmonės, o kruta žolė ir žemė. Vis arčiau, vis aiškiau. Štai šmėkštelėjo kažkoks šešėlis – gal sujudėjo žolės stiebelis? Toli, pačioje įlankoje, be vėjo palinko žilvičio šakelė. Geltis pakėlė galvą ir neramiai ėmė uostinėti orą.

Jie artėjo. Dabar jau nebuvo jokios abejonės. Slinko iš visų pusių, pačioje nakties pradžioje. Šliaužė įlanka, kalvos ketera ir prerijomis. Gal vienas kitas iš artėjančių priešų padės čia savo galvą, tačiau kiti prasiverš kalvos viršūnėn... ir nuims dakotui skalpą. Štai ko jie tikisi.

Tokei Ito išpančiojo kumelę ir pasiėmė lanką ir strėles. Atstumas iki taikinio tamsoje buvo toks mažas, kad užteks ir lanko. Tokei Ito per minutę galėjo paleisti dvidešimt strėlių.

Vadas atidžiai klausėsi ir dairėsi aplinkui. Dar nenuaidėjo nė vienas šūvis. Priešai norėjo kuo arčiau prišliaužti nepastebėti. Tarp žolių judėjo tik šešėliai, tačiau Tokei Ito aiškiai juos matė.

Staiga iš įlankos pasigirdo šaižus švilpuko balsas. Greičiausiai tai buvo signalas pradėti puolimą. Nuo žemės atsiskyrė žmonių figūros. Supokšėjo šautuvų šūviai. Iš visų pusių dundėjo sunkūs raitelių batai, šlepsėjo lengvi indėnų mokasinai. Sugriaudėjo nepažįstami karo šūksniai. Ir prasidėjo...

Tokei Ito paleido kelias strėles į priešus, artėjančius kalvos ketera. Jis žinojo, kad visų vis tiek nepajėgs atremti, todėl laikėsi atitinkamos taktikos. Supokšėjo pirmieji revolverių šūviai. Dar valandėlė, ir priešų kulkos pasieks dakotą. Tokei Ito šaudė toliau, tačiau jo pavienės ir nelabai taiklios strėlės galėjo priešus greičiau tik padrąsinti negu išgąsdinti.

Sartajai kumelei pataikė priešo kulka. Išsigandusi ji pašoko ir pasileido rytiniu šlaitu žemyn. Pasibaidęs arklys valandėlę tarsi sutrikdė priešus. Tikriausiai jie pamanė, kad šitaip mėgina pabėgti dakotas. Gal jis kabo kur pakibęs ant bėgančio arklio? Tokei Ito pamatė, kaip vieni pašokę mėgino nutverti arklį, užmesti jam lasą, kiti pradėjo šaudyti. Pakilo didelis riksmas. Dakotas galėjo valandėlę atsikvėpti. Jis vėl paleido keliais strėles į kalvos ketera artėjančius priešus. Vieną iš priekinių pervėrė jo strėlė. Tačiau grėsmingi šešėliai iš visų pusių labai sparčiai augo, jie jau pasiekė kalvos viršūnę.

Paskutiniu momentu vadas prisiglaudė prie medžio kamieno. Kadangi jis nustojo šaudęs, priešai turbūt pamanė, kad jį kliudė kulka. Matyti jo kol kas niekas nematė. Norint pamatyti, reikėjo nusileisti į duobę. Vadas gulėjo išsitiesęs visu ūgiu, beveik palindęs po medžiu, kuris dengė jam nugarą. Jis girdėjo priešų riksmą, jų plūdo vis daugiau ir daugiau, jie buvo jau visai čia pat.

Tokei Ito matė, kaip pradingo geltis. Į jį, atrodo, niekas nesikėsino, leido ramiai pabėgti.

Duobės pakrašty pasirodė pirmieji šešėliai. Plačiakraštės skrybėlės ir ilgos kasos, didelės vešlios barzdos ir siauri bebarzdžiai veidai. Iš plačiai pražiotų gerklių sklido kimūs riksmai; ore be aiškaus tikslo švilpčiojo šautuvų buožės ir dusliai į kažką bumbsėjo; be perstojo tratėjo šautuvų ir revolverių šūviai. Tokei Ito pradėjo šaudyti. Jo revolverių ritės sukosi, iš trumpų vamzdžių tratėjo šūviai. Kliudyti priešai vienas po kito bejėgiškai griuvo į duobę.

Vadas nustojo šaudyti ir, pasitraukęs nuo medžio, įsispraudė tarp priešų lavonų. Jis atsigulė taip, kad vienas negyvas indėnas beveik visiškai uždengė jį savo kūnu. Žolių karūną nusiplėšė nuo galvos, o kaulinį lanką nutrenkė į šalį, kad ne taip lengva būtų jį atpažinti.

Iš visų pusių vėl plūdo daugybė skalpų medžiotojų. Ant duobės krašto vėl pasirodė gyvi šešėliai ir susiliejo į vientisą tamsią dėmę. Užpakaliniai dar kažką šūkavo, bet tie, kurie buvo prie duobės, tylėjo. Keturi ar penki vyrai pasilenkė ir ėmė švarinti negyvėlių kišenes. Kiti keikdami graibstė nukautųjų ginklus. Į duobę plūdo vis nauji skalpų medžiotojai, tačiau tie, kurie buvo atėję čia anksčiau, stūmė juos atgal, spardydami kojomis ir daužydami alkūnėmis.

Tylumoje buvo girdėti sprunkančios kumelės kanopų dundėjimas ir persekiotojų riksmai. Geltis kažkur buvo dingęs.

– Kas jį turi, tegu prisipažįsta! – staiga tamsoje pasigirdo kažkieno piktas balsas. – Tegu prisipažįsta tas niekšas, kuris pavogė skalpą!

– Ramybės! – įsakė kitas balsas. – Visi atgal! Lauk iš duobės! Ko čia trypčiojat aplinkui kaip galvijų banda. Du pas mane, apžiūrėsim nukautuosius!

Tokei Ito matė tik įsakinėjančio žmogaus siluetą. Tai buvo stambus vyras pailga galva ir riestais ūsais. Vadas dar buvo tolokai nuo to žmogaus, tačiau jis iš anksto pasirūpino geriau paslėpti peilio rankeną su išdrožta paukščio galva. Karolis Didysis, ko gera, prisimins šį ginklą, nes kadaise, kai Tokei Ito kalbėjosi su Rudąja Lape, buvo matęs jį prie diržo. Be to, jis pažinojo Tokei Ito iš tų laikų, kai vadas, dar būdamas vaikas, tarnavo baltiesiems žvalgu.

Kadangi dabar buvo paliepta gerai apžiūrėti nukautuosius, dakotas tikėjosi, kad jo likimas vienaip ar kitaip netrukus išsispręs. Tačiau jis neprarado savitvardos ir pasiryžo išbandyti tai, kas žinant priešų būdą, ko gero, gali pasisekti.

Du žvalgai pasilenkė prie nukautųjų, ir vieną iš jų vadas pažino. Tai buvo jaunasis Filipas. Jis surado vado

lanką ir iškėlė jį, kad visi matytų. Jo bičiuliui dabar šovė į galvą išganinga mintis.

– Dakoto lanką jau turime. Nuimkim dar kokį juodą skalpą, ir bus tvarka!

Tas išradingas vyras buvo kanadietis Luji. Nieko nelaukdamas, jis šoko vykdyti savo sumanymo. Tokei Ito pajuto, kaip Luji nutvėrė jį už plaukų. Tačiau būdamas humaniškas, kanadietis pirma dar pasiteiravo:

– Ar tu jau visai negyvas, mano raudonodi broli?

– Ne, – atsakė vadas, dėdamasis indėnu, tarnaujančiu baltiesiems ir sužeistu per puolimą. – Tegu mano brolis Luji tuoj pat paleidžia mano plaukus, jei ne, aš jį nusmeigsiu. Tokei Ito čia nebėra. Jis pabėgo!

– *Sacré nom!..* – išgirdęs šią žinią, sušuko Karolis Didysis, sukdamas ūsus. – *Sacré nom!..* Gal jis iš tikrųjų nebuvo visiškai nusibaigęs... įslinks įlankoje kur į krūmus, pasislėps žilvičiuose... pamatys mus čia viršuje ir pradės šaudyti... niekšas!

Nuo įlankos šlaito pokštelėjo šūvis. Karolis Didysis pargriuvo, jis buvo mirtinai sužeistas.

Stojo tyla. Po šio netikėto šūvio, pokštelėjusio visai čia pat, skalpų medžiotojai valandėlę stovėjo lyg sustingę. Bet netrukus pakilo kurtinantis triukšmas. Medžiotojai pagalvojo, kad čia šovė Tokei Ito, ir pasišokinėdami pasileido šlaitu žemyn čiupti šaulio. Sprendžiant iš jų šūksnių, atrodo, kad jie pamatė kažkokį

bėgantį indėną ir šoko jo vytis. Kaip ištrūkusi bizonų kaimenė lėkė jie šlaitu žemyn. Keiksmai ir riksmas nustelbė tylų vandens ošimą. Kai kurie bėgdami pasilenkdavo ir, atrodo, dar rinkosi žuvusiųjų ginklus. Kiti užkliuvę klupinėjo ant savo draugų arba šokinėjo per juos. Traškėjo šakos, įlankos slėnyje pliauškėjo klanų vanduo. Kalvos viršūnėje susirinkusi minia išsisklaidė. Paskutinieji nulapatavo į dešinę ir į kairę, kad niekas jiems nesipainiotų po kojomis. Vieni buvo greitesni, kiti ne tokie greiti, tad netrukus skalpų medžiotojai išsisklaidė, ir pagaliau visi pradingo tamsoje ir slėnio migloje.

Dakotas, pasilikęs nuščiuvusioje kalvos viršūnėje, klausėsi pamažu tolstančio triukšmo. Gal būtų buvę neblogai kartu su persekiotojais pasileisti į pakalnę ir ten sprukti jiems iš akių. Bet jo kojos buvo lyg pakirstos, akyse viskas tavaravo. Raištis beveik nusmuko nuo žaizdos, iš galvos bėgo kraujas. Jis pasitaisė plaušų tvarstį. Ar jis čia vienas? Ar visi priešai nubėgo į slėnį? Visi?

Taip, visi. Liko tik vienas vienintelis. Vadas staiga pastebėjo tamsoje netoli savęs jo šešėlį. Ar jis išdygo iš žemės, ar tyliai iš kažkur atsėlino, šito Tokei Ito ir pats nežinojo. Šis netikėtai pasirodęs žmogus vėl prikaustė jo dėmesį. Tai buvo jaunas, lieknas ir aukštas vyras, vienplaukis, ligi pusės nuogas. Rankoje laikė šautuvą. Ilgi, pusiau palaidi plaukai buvo užkritę ant pečių.

Jis, rodos, net nekreipė dėmesio į Tokei Ito, tik visą laiką žiūrėjo įkandin savo draugų. Kai jų žingsniai beveik nutilo, tolumoje susiliejęs su monotonišku upės šniokštimu, jaunasis karys pasuko galvą ir pasižiūrėjo į vadą. Tokei Ito be žodžių atsakė jam žvilgsniu ir laukė, ką nepažįstamasis toliau darys.

Jaunasis karys prašneko.

– Visi jie kvaili, – tyliai tarė jis maloniu balsu. – Tik aš vienas pažinau tave ir dabar stosiu su tavim į kovą, kad galėčiau prie savo švarko prisisiūti tavo skalpą. Tu esi Tokei Ito. Tavo peilis tave išduoda.

– Teisingai, – taip pat ramiai atsakė vadas. – Pamėgink su manimi susiremti. Bet jeigu aš tave nugalėsiu, tu turėsi vesti kurią nors mūsų merginą. Mums trūksta vyrų.

– O, – nustebo jaunasis karys. – Aš vardu Sudegača, esu iš ponkų genties ir nenoriu vesti jūsų merginos. Aš noriu tavo skalpo, vade!

– Galėsi jį pasiimti, Sudegača. Jis ant mano galvos, tik gana tvirtai ten laikosi. Turėsi šiek tiek įpjauti ir gerai patraukti.

– Taip! – Jaunuoliui pašoko pyktis. – Aš taip ir padarysiu! Kodėl tu iš manęs tyčiojiesi? Manai, kad atbuko mano tomahauko ašmenys?

– Ne, šito aš nemanau. Tavo kirvis aštrus ir tavo mintys protingos. Galėsi pasiimti Tokei Ito skalpą.

Tokei Ito dabar sužeistas ir, ko gero, negalės panaudoti visų savo jėgų. Pabandyk, jeigu nuimsi man skalpą, jie tau duos du šimtus dolerių ir kelionę į Vašingtoną, tau vienam, nes visi tavo baltaveidžiai ir raudonodžiai broliai pabėgo. Ne veltui parodysi drąsą. Sudegača, tau bus gerai užmokėta, ponkų sūnau, kaip kadaise išdavikui, nužudžiusiam Pontiaką.

Jaunasis karys su panieka švilptelėjo.

– Aš nekeliausiu į Vašingtoną, Tokei Ito, Matotaupos sūnau, man nereikia ir tų dviejų šimtų dolerių. Aš ne toks kaip vienas kitas baltasis, kuris, prasiskolinęs kailių prekybos bendruomenei, tavo skalpu nori išpirkti savo spąstus. Aš ir ne iš tų raudonodžių, kurie geria paslaptingąjį vandenį, todėl jiems reikia pinigų. Aš noriu Tokei Ito nuskalpuoti, kad mano tėvas būtų šlovinamas prie visų laužų. Tavo tėvai išžudė mano tėvus. Jūs, dakotai, kol buvote galingi, persekiojote mus kaip vilkai žvėris. Vienas dakotas pagrobė mano seserį Mongšongšą. Jis priklauso tavo giminei. Jo vardas Četansapa.

– Ponkų vyrai buvo įsibrovę į mūsų medžioklės plotus, tu tai žinai, Sudegača!

– Taip, aš tai žinau. Bizonų kaimenės jau daug vasarų ir žiemų nesirodė mūsų medžioklės plotuose, ir mūsų moterys su vaikais badavo. Mes turėjome ieškoti bizonų jūsų medžioklės plotuose.

– Baltieji su savo daugiašūviais šautuvais išnaikino tiek bizonų, kad dabar jų nebeužtenka nei mums, nei jums.

Ponkas valandėlę patylėjo.

– Tu nori pasiteisinti ir visą kaltę suversti baltiesiems, Tokei Ito? – paklausė jis paskui. – Tu bijai su manimi kovoti?

Tokei Ito žengė prie ponko. Sužeistas vadas neseniai dar neturėjo jėgų nubėgti į įlanką ir ten sprukti persekiotojams iš akių. Bet dabar jis šokte prišoko prie savo priešininko. Tokei Ito buvo už jį šiek tiek aukštesnis. Vos ponkas ištarė paskutinį žodį, vadas, nieko nelaukęs, vožė jam kumščiu. Ponkas pargriuvo. Tokei Ito primygo jį keliais ir surišo. Žudyti nežudė.

Slėnyje visai nutilo šautuvų šūviai. Pro upės ošimą buvo girdėti tik tolimas kanopų dundėjimas. Jeigu Tokei Ito neklydo, didžiulis raitelių būrys šuoliais lėkė upės žemupio link. Vadinasi, skalpų medžiotojai nubėgo iki savo arklių, kuriuos iš vakaro buvo paslėpę slėnyje, pasiėmė juos ir nujojo. Ko jie ten naršo palei upę? Vis dar to nepažįstamojo, kuris lemiamu momentu iššovė ir nuviliojo nuo Tokei Ito jo persekiotojus?

Vadas ėmė ieškoti šautuvų, iš kurių prieš tai šaudė, revolverių ir savo lanko. Tačiau nieko nerado. Visus jo ginklus buvo pasiėmę medžiotojai.

Dabar jis buvo karys be arklio ir be šaunamojo ginklo. Jam liko tik peilis.

Nuo upės dvelkė drėgme. Sužeistasis labai norėjo gerti. Jo vandens maišai buvo išbėgę. Jis išlipo iš duobės ir labai atsargiai, lyg ten būtų tykojęs koks priešas, nušliaužė žemyn. Vandens kvapas traukė jį vis stipriau, instinktas vertė greičiau judėti. Pajutęs pirmuosius drėgmės lašus, godžiai pripuolė prie žemės ir dideliais gurkšniais ėmė ryti purviną vandenį. Jam vėl apsvaigo galva. Žaizda nebuvo tokia jau menka, kaip iš pradžių atrodė. Jis įlindo į žilvičio krūmus ir atsigulė palei vandens klaną.

Iš savo slėptuvės vadas matė visą šlaitą ligi pat kalvos viršūnės. Apačioje, slėnyje, be perstojo šniokštė upė.

Dakotas juto vandenį ir drėgną žemę; jį glostė gaivinantis vėjas. Jis dar kartą atsigėrė. Ir jau nebekovojo su nuovargio galia. Akys užsimerkė, ir jis užmigo žilvičio krūme.

Kai pakirdo iš miego, jam pasirodė, kad viskas aplinkui skendi neaiškioje šviesoje. Tokei Ito suprato, kad kol jis miegojo, patekėjo mėnulis. Iš įpratimo tučtuojau susiorientavo, kur esąs. Jis gulėjo šešėlyje, tarp krūmokšnių ir vandens išplautų žabų; pasirodo, prieš kelias valandas pasirinko ne tokią jau blogą slėptuvę. Dabar pamažu jam darėsi aišku, kad vis dėlto vėl reikės šliaužti į kalvą. Jos viršūnėje guli belaisvis!

Dakotas išlindo iš žilvičių krūmo ir ėmė šliaužti šlaitu per buvusią moterų ir vaikų stovyklą kalvos viršūnės link. Pagaliau pasiekė įdubą, kuri dvi dienas ir tris naktis buvo jo buveinė. Surištas ponkas tebegulėjo toje pačioje vietoje. Tokei Ito apsidairė aplinkui. Kiek tik akys aprėpia, buvo tylu, nesimatė nė gyvos dvasios. Netrukus pradės savo puotą maitvanagiai ir vilkai; kai jie pasidarbuos, nebeliks nė pėdsako viso to, kas neseniai čia dėjosi. Tokei Ito pamatė šalia gulintį Rudosios Lapės šautuvą. Nors jo buožė buvo sutrupinta, bet tai maža bėda, sugrįžęs į savo palapines, pasidarys naują.

Vadas vis dar dairėsi aplinkui. Toli, aukštupio pusėje, matė savo geltį ir sartąją kumelę, ramiai besiganančius paupy. Tačiau jis laukė dar kažko kito – žmogaus. Įdomu, ar šaulys, šovęs į Karolį Didįjį, žuvo nuo skalpų medžiotojų rankos, ar jam pavyko pabėgti? Jeigu jis gyvas, be abejo, turėtų pasirodyti. Tokei Ito žinojo, kas buvo tas šaulys, – jo kraujo brolis, siksikas Kalno Griaustinis. Jis turėjo uždavinį stebėti, kaip baigsis Tokei Ito kova, ir paskui duoti žinią Lokės giminei...

Pradėjo švisti dangus. Iš žolės ant kalvos keteros išniro indėno figūra. Visai nesislėpdamas, indėnas patraukė Tokei Ito link. Jis buvo aukštas ir tiesus kaip ietis.

Tokei Ito irgi atsistojo, kraujo broliai pasisveikino, prie jų priėjo ir Untšida.

– Mūsų priešai tave palaikė Tokei Ito, – tarė dakotas Kalno Griaustiniui. – Ar jie žino, kad tu tebesi gyvas?

– Šito jie nežino. Jie mano, kad aš buvau mirtinai sužeistas. Aš įšokau į Dumblinuosius Vandenis. Paskui slapčia išlindau iš upės ir pasižiūrėjau, kur pasitraukė skalpų medžiotojai. Jie pasiėmė tavo kaulinį lanką ir vieno raudonodžio skalpą. Tą raudonodį aš nušoviau, kai jie mane vijosi. Dabar jie tą skalpą parduos kartu su lanku kaip tavo. Jie nujojo visai patenkinti.

– Štai, – Tokei Ito parodė į surištą ponką, – tai vienintelis mūsų priešas, kuris žino, kad Tokei Ito tebėra gyvas. Jam nevalia manęs išduoti. Vačičunams Tokei Ito turi būti visiems laikams miręs.

– Tu jį nutildysi?

– Jis gali pasirinkti: mirti arba gyventi mūsų palapinėse.

Dakotas pažvelgė savo belaisviui į akis. Ponko veide atsispindėjo užsispyrimas, neapykanta ir kartu dvejonė.

– Ar tu atkeliavai čia iš savo palapinių, ar tarnavai Ilgiesiems Peiliams? – paklausė jį Tokei Ito.

– Ponkų palapinių jau išvis nebėra, – su kartėliu atsakė jaunasis indėnas. – Ligos, kurias mums atnešė baltieji, badas, dakotų kulkos ir strėlės išžudė mūsų

karius. Tie, kurie išgyveno, persikėlė į rezervatą. Aš vienas likau prerijose ir kartu su vienu baltaveidžiu gaudžiau bebrus.

– Tavo sesuo Mongšongša gyvena pas mus. Ar nenorėtum ir tu persikelti į mūsų palapines ir kartu su mumis auginti marguosius bizonus, sėti ir pjauti javus?

– Kukurūzus?

– Taip, panašiai kaip kukurūzus.

– Rezervate?

– Ne, laisvai, mūsų nuosavuose plotuose. Žemės čia derlingos. – Tokei Ito permetė žvilgsniu gaivia žaluma apsipylusias pievas ir raudonžemio kalvas. – Tada mums nereikės badauti ir žudyti vieniems kitų.

– Tas tai gerai, tas man patinka.

– Ponkai priklauso didžiajai sijų šeimai, tai pačiai kaip ir dakotai. Mes visada buvome broliai, o dabar aiškiai žinome, kad iš tikrųjų esame broliai. Hau. Mano jaunasis brolis gali pirma mūsų nukeliauti į miškinguosius kalnus ir nunešti žinią, kad Tokei Ito, Kalno Griaustinis ir Untšida greitai pasieks savo palapines.

Tokei Ito atrišo pančius, ir Sudegača leidosi į kelią. Jis greitai nubėgo į slėnį, ir abu vadai kalvos viršūnėje matė, kaip ponkas perplaukė upę ir atsidūrė šiaurinėse prerijose.

Tokei Ito palydėjo jį žvilgsniu. Anapus slėnio, kuriame urduliavo ryto miglos tumulai, anapus plačių, banguotų prerijų horizonte dunksojo kalnai, apaugę miškais. Ten keliauti jis patarė savo giminei. Dabar Lokės giminės palapinės stovi kažkur tarp pievos ir miško, prie skaidraus upelio. Šiuo metu jos jau praviros, linksmai plaikstosi ugnis, šildydama pusryčius. Arkliai po nakties pradėjo pešioti žolę, alkani šunys zuja aplinkui.

Tokei Ito veide suspindo džiaugsmas – pagaliau jis gali grįžti pas saviškius. Joks priešas dabar jam netrukdo. Nė vienas vačičunas nesuka sau galvos dėl saujelės žmonių, niekam nerūpi jų likimas, niekas nežino, kaip jie ten gyvena anapus Misūrio. Toli nuo žmonių akių Didžiosios Lokės sūnūs galės pradėti naują gyvenimą.

Tvirtai ir narsiai suskambo Untšidos giesmė. Kartu su abiem vadais ji patraukė į savo gimtąsias palapines.

TURINYS

Welskopf-Henrich, Liselotte
Ve-102 Anapus Misūrio: romanas / Liselotte Welskopf-Henrich; iš vokiečių kalbos vertė Adomas Druktenis; [iliustravo Arnoldas Pričinas]. – Vilnius: Alma littera, 2005. – 464 p.: iliustr.
Ciklo „Didžiosios Lokės sūnūs“ šeštoji knyga.

ISBN 9955-08-840-0

„Anapus Misūrio“ – šeštoji, paskutinė ciklo knyga. Po ilgų kančių ir vargų Tokei Ito pagaliau pasiseka ištrūkti iš baltųjų nelaisvės. Bet ką jam daryti toliau? Jo genties žmonės jau išstumti iš gimtųjų žemių ir suvaryti į rezervatą. Kai kurie gentainiai jau eina išvien su baltaisiais. Tačiau jaunasis vadas nesudeda ginklų ir, nepaisydamas sunkumų, išveda savo žmones anapus Misūrio pradėti naujo gyvenimo.

UDK 830-3

Liselotte Welskopf-Henrich
DIDŽIOSIOS LOKĖS SŪNŪS
ANAPUS MISŪRIO
Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė *Adomas Druktenis*
Korektorė *Ramutė Prapiestienė*
Meninis redaktorius *Agnius Tarabilda*
Maketavo *Ligita Plešanova*

Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Alma littera“, A. Juozapavičiaus g. 6/2, 09310 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino g. 10, 44318 Kaunas
Interneto svetainė: http://www.spindulys.lt

Garsiosios vokiečių rašytojos ir mokslininkės Lizelotės Velskopf-Henrich šešių romanų ciklas „Didžiosios Lokės sūnūs“ – indėniškosios literatūros klasika tapęs kūrinys, kupinas kvapą gniaužiančių nuotykių ir kartu istoriškai bei etnologiškai tiksliai vaizduojantis Šiaurės Amerikos indėnų gyvenimą prerijose, jų problemas ir kovą su baltaveidžiais, norinčiais išstumti juos iš gimtųjų žemių.

Visų šešių knygų centre – tragiškas ištremto Lokės giminės vado Matotaupos ir permainingas jo sūnaus Harkos likimas.

„Anapus Misūrio“ – šeštoji, paskutinė ciklo knyga. Po ilgų kančių ir vargų Tokei Ito pagaliau pasiseka ištrūkti iš baltųjų nelaisvės. Bet ką jam daryti toliau? Jo genties žmonės jau išstumti iš gimtųjų žemių ir suvaryti į rezervatą. Kai kurie gentainiai jau eina išvien su baltaisiais. Tačiau jaunasis vadas nesudeda ginklų ir, nepaisydamas sunkumų, išveda savo žmones anapus Misūrio pradėti naujo gyvenimo.

ISBN 9955-08-840-0
9 789955 088400